

**MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU'NUN DÜNKÜ
TÜRKİYE SERİSİ SELÇUKLU ÜÇLEMESİ'NDE
(KİLİT-ANAHTAR-KAP) MİLLÎ KİMLİK
UNSURLARI**

**2021
YÜKSEK LİSANS TEZİ
YENİ TÜRK EDEBİYATI**

Abdulsamet ÇANKAYA

**Danışman
Doç. Dr. Türkan GÖZÜTOK**

**MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU'NUN DÜNKÜ TÜRKİYE SERİSİ
SELÇUKLU ÜÇLEMESİ'NDE (KİLİT-ANAHTAR-KAPI) MİLLÎ KİMLİK
UNSURLARI**

Abdulsamet ÇANKAYA

Doç. Dr. Türkan GÖZÜTOK

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Temmuz 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	3
ÖNSÖZ	8
ÖZ	10
ABSTRACT.....	11
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ	12
ARCHIVE RECORD INFORMATION	13
KISALTMALAR.....	14
ARAŞTIRMANIN KONUSU	15
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	15
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	15
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	16
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	16
BİRİNCİ BÖLÜM	15
MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU’NUN HAYATI, SANATI, ESERLERİ	177
1.1. Hayatı.....	20
1.1.1. Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Kültürünü Besleyen Unsurlar.....	23
1.2. Sanatı	25
1.3. Yazı ve Yayın Hayatı.....	28
1.4. Müstear Adları	30
1.5. Eserleri	31
2. İKİNCİ BÖLÜM	40
KİMLİK ve MİLLÎ KİMLİK.....	40
2.1. Kimlik Kavramı	40
2.2. Millî Kimlik Kavramı	42
2.3. Millî Kimlik Unsurları	44

2.4.	Geleneksel ve Modern Türk Kimliği	48
2.5.	Türklerin Dinî Tarihi	53
3.	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	56
MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU’NUN <i>KİLİT, ANAHTAR VE KAPI</i>		
ROMANLARINDA MİLLÎ KİMLİK UNSURLARI		56
3.1.	Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Tarihi Roman Anlayışına Genel Bir Bakış	56
3.2.	<i>Kilit</i> Romanında Millî Kimlik Unsurları	59
3.2.1.	Tarih Şuuru	60
3.2.2.	Din/İnanç Unsuru.....	66
3.2.3.	Dil Unsuru.....	71
3.2.4.	Millet/Soy Şuuru.....	72
3.2.5.	Vatan/Yurt	80
3.2.6.	Gelenek ve Görenek, Töre ve Millî Hayat.....	81
3.2.7.	Roman Kahramanlarında Millî Kimlik.....	87
3.2.7.1.	Alp Tipi	88
3.2.7.2.	Gazi/Alperen Tipi.....	89
3.2.7.3.	Veli Tipi.....	91
3.3.	<i>Anahtar</i> Romanında Millî Kimlik Unsurları	93
3.3.1.	Tarih Şuuru	94
3.3.2.	Din/İnanç Unsuru.....	96
3.3.3.	Dil Unsuru.....	103
3.3.4.	Millet/Soy Şuuru.....	105
3.3.5.	Vatan/Yurt	111
3.3.6.	Gelenek ve Görenek, Töre ve Millî Hayat.....	114
3.3.7.	Roman Kahramanlarında Millî Kimlik.....	120
3.3.7.1.	Gazi/Alperen Tipi.....	121
3.3.7.2.	Veli Tipi.....	123

3.4.	Kapı Romanında Millî Kimlik Unsurları.....	124
3.4.1.	Tarih Şuuru	124
3.4.2.	Din/İnanç unsuru.....	128
3.4.3.	Dil unsuru.....	135
3.4.4.	Millet/Soy Şuuru.....	137
3.4.5.	Vatan/Yurt	142
3.4.6.	Gelenek ve Görenek, Töre ve Millî Hayat.....	147
3.4.7.	Roman Kahramanlarında Millî Kimlik.....	152
3.4.7.1.	Gazi/Alperen Tipi.....	153
3.4.7.2.	Veli Tipi.....	153
3.4.7.3.	Ahi Tipi	154
	SONUÇ.....	156
	KAYNAKÇA.....	159
	ÖZGEÇMİŞ.....	165

TEZ ONAY SAYFASI

Abdulsamet ÇANKAYA tarafından hazırlanan “MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU’NUN DÜNKÜ TÜRKİYE SERİSİ SELÇUKLU ÜÇLEMESİ’NDE (*KİLİT-ANAHTAR-KAPI*) MİLLÎ KİMLİK UNSURLARI” başlıklı bu tezin **Yüksek Lisans Tezi** olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Türkan GÖZÜTOK

Tez Danışmanı, **Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

Bu çalışma, jürimiz tarafından **Oy Çokluğu** ile **Türk Dili ve Edebiyatı Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.
27/7/2021

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : **Doç. Dr. Türkan GÖZÜTOK (KBÜ)**

Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Selçuk ATAY (KBÜ)**

Üye : **Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI (GAÜN)**.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, **Yüksek Lisans Tezi** derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans/Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlâkî ve hukûkî tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Abdulsamet ÇANKAYA

İmza :

ÖNSÖZ

Mustafa Necati Sepetçioğlu, Türk edebiyatının önde gelen tarihî roman yazarlarından birisidir. Yazar, Türk tarihinin romanını Malazgirt'ten başlatarak ele almış ve çok partili hayata kadar getirmiştir. Yazar, tarihî romanlarını Orta Asya Türk tarihini romanlarında işleyen Nihal Atsız'ın bıraktığı tarihten başlatarak nehir roman anlayışıyla kaleme almıştır. Yazarın romanları aynı zamanda Türk milletinin de romanıdır. O, Türk milletini Türk milleti yapan değerleri, Türk milletinin millî kimliğini, yaşam tarzı, inançları, ülküleri, tarih ve soy bilinci, vatan olgusu dairesi içerisinde anlatmıştır. Bu çalışmada, yazarın *Dükkü Türkiye Serisi Selçuklu Üçlemesi*'nde yer alan Anadolu'nun Türkleştirilmesi/Müslümanlaştırılması sürecini içine alan *Kilit, Anahtar ve Kapı* romanları millî kimlik bağlamında ele alınmıştır.

Çalışmanın "Birinci Bölümü"nü, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun hayatı, sanatı ve eserleri oluşturmaktadır. Sepetçioğlu'nun doğumundan ölümüne kadar devam eden hayat hikâyesi, edebiyat dünyasına girdiği andan itibaren vermiş olduğu eserlerin ayrıntılı bilgileri, sanatı hakkındaki görüşler ile yazı ve yayın hayatı ayrıntılı olarak kaleme alınmıştır. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun vermiş olduğu eserler, hakkında yazılan tezler, makaleler bu bölümde kaynaklar arasında yer almaktadır.

"İkinci Bölümü"nde ise kimlik kavramı, millî kimlik kavramı, millî kimlik unsurları, Türk millî kimliği ve Türklerin dinî hayatına ayrılmıştır. Bu bölümde kimlik ve millî kimlik üzerine yapılan çalışmalar detaylıca tahkik edilmiş, bu çalışmalardan temel alınarak millî kimlik unsurları belirlenerek Türk kimliği ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca Türklerin kültür anlayışı ve medeniyet algılamasında belirleyici bir yere sahip olan inançlar Şamanizm ve İslâmiyet bağlamında dile getirilmiştir.

"Üçüncü Bölümü"nde ise yazarın *Kilit, Anahtar ve Kapı* romanlarında tespit edilen millî kimlik unsurlarına ayrılmıştır. Türklerin İslâmiyet'i kabulü ve sonrasında Anadolu'daki fetih faaliyetleri Türk millî kimliğinin oluşmasındaki başlıca etkidir. Türklerin İslâmiyet'ten önceki ve İslâmî devir inanışları, kültürel kimlik eserleri, cihan hâkimiyeti mefkûreleri, vatan olguları, soy şuuruları, gelenek, görenek, örf, adet ve töreleri, millî seciyelerini yansıtan hususiyetler bu bölümde millî kimlik olgusu bağlamında örneklerle incelenmiş ve romanlarda ortaya konulan Türk millî kimliğini oluşturan unsurlar sıralanmıştır.

Sonuç kısmında ise inceleme ve bulgulardan çıkan sonuçlar üzerinde durularak millî kimlik unsurlarından çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir.

Türk millî kimliğine ve Türk millî kültürüne katkı yapacağına inandığım bu tezin ortaya çıkış sürecinde yönlendirmeleri ve katkılarıyla yolumu aydınlatan tez danışmanım Doç. Dr. Türkan Gözütok hocama, daima desteğini hissettiğim kıymetli aileme teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZ

Mustafa Necati Sepetçioğlu Türk milletinin tarihî seyrini romanlarında işleyen, Selçuklular devrinden çok partili hayata kadar Türk tarihini romanına aksettiren Türk edebiyatındaki tarihî roman yazarlarındadır. Birçok türde eser veren yazar tarihî romanlarıyla tanınmaktadır. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun romanları, Türk milletinin Anadolu ve Kıbrıs'taki tarihî seyrini konu edinmektedir. Çünkü Türkiye, Bugünkü Türkiye, Çanakkale, Kıbrıs ve biyografik romanları ile bir Türk yazarı olarak Türk milletini anlatmaktadır. Çünkü Türkiye Serisi'nin ilk üç kitabı olan *Kilit*, *Anahtar* ve *Kapı* romanlarında İslâmiyet'i kabul eden Selçukluların Anadolu topraklarına gelişi, gaza ve fetihlerle Anadolu'yu ve Urumeli'ni vatanlaştırması anlatılmaktadır. Yazar bu üç romanıyla hem Türk tarihini hem de Türk kimliğini, tarih ve millet şuuru, inanç unsuru, vatan olgusu, gelenek, görenek ve töre bağlamında ortaya koymaktadır. "Çünkü Türkiye Serisi Selçuklu Üçlemesi'nde (*Kilit*, *Anahtar*, *Kapı*) Millî Kimlik Unsurları" adlı bu çalışmada, kronolojik olarak ele alınan romanlarda millî kimlik unsurları incelenmiştir. Tarih şuuruyla geçmiş ve an arasında bağlantının kurulduğu, millet ve soy bilinci ile aidiyet ve mensubiyet hissini ortaya konulduğu, vatan olgusu ile coğrafyanın kutsal bir toprak parçası haline dönüştürüldüğü, gelenek, görenek ve töre ile millî bir hayatın yaratıldığı romanlarda millî kimlik unsurları etraflıca işlenmiştir. Türk edebiyatında tarihî roman türünün öncü adlarından birisi olan Mustafa Necati Sepetçioğlu, romanlarında millî kimlik unsurlarını Türk milletinin tarihsel köklerinden ve öz karakterinden kaynaklı bir olgu olarak ele almıştır. Romanlarda, tarih, soy, millet, inanç, gelenek, görenek ve töre gibi millî kimlik unsurları belli bir plan dâhilinde öğretici nitelikte ele alınmıştır.

Sepetçioğlu'nun Türk millî kimliğini hangi olgular üzerinden inşa ettiği incelenmektedir. İnşa süreci; Türk milletinin tarihsel köklerinden alınan referanslar, toplumsal yaşamını düzenleyen ve şekillendiren inanç unsurları, toprak parçasının vatan haline dönüştürülüp milletin kaderiyle özdeşleştirilmesi yoluyla yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Millî Kimlik, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Kilit, Anahtar, Kapı

ABSTRACT

Mustafa Necati Sepetçioğlu is one of the authors of historical novels in Turkish literature, who depicts the historical course of the Turkish nation in his novels and reflects the Turkish history from the Seljuk period to the multi-party life in his novel. The author, who works in many genres, is known with his historical novels. The historical novels of Mustafa Necati Sepetçioğlu deal with the historical course of the Turkish nation in Anatolia and Cyprus. He tells Turkish nation with his novels of Yesterday's Turkey, Today's Turkey, Çanakkale, Cyprus and biographical novels, as a Turkish novelist. In the novels of *Kilit*, *Anahtar* and *Kapı*, which are the first three books of Yesterday's Turkey Series, the arrival of the Seljuks, who accepted Islam, to the Anatolian lands, and their nationalization of Anatolia and Urumeli with holy wars and conquests are described. With these three novels, the author deals with not only Turkish history, but also reveals the Turkish identity in the context of history and nation consciousness, the fact of belief, the homeland phenomenon, traditions and custom. In Mustafa Necati Sepetçioğlu's work titled National Identity Elements in Yesterday's Turkey Series Seljuk Trilogy (*Kilit*, *Anahtar*, *Kapı*), we tried to prescribe and identify the elements of national identity in the novels that are handled chronologically. In the novels, where a connection is established between history consciousness and the past and the moment, a sense of belonging and belonging is revealed with the consciousness of nation and lineage, geography is transformed into a sacred piece of land with the phenomenon of Homeland, a national life is created with tradition, customs and Customs, the elements that make the nation a nation are thoroughly processed. Mustafa Necati Sepetçioğlu, one of the leading names of the historical novel genre in Turkish literature, considered the elements of national identity in his novels as a phenomenon caused by the historical roots and essence of the Turkish nation. In the novels, elements of national identity such as history, ancestry, nation, faith, tradition, customs and customs are discussed as instructive within a certain plan.

Keywords: National identity, Mustafa Necati Sepetçioğlu, *Kilit*, *Anahtar*, *Kapı*

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Dünkü Türkiye Serisi Selçuklu Üçlemesi (Kilit, Anahtar, Kapı)'nde Millî Kimlik Unsurları
Tezin Yazarı	Abdulsamet Çankaya
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Türkan Gözütok
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	Haziran 2021
Tezin Alanı	Yeni Türk Edebiyatı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	165
Anahtar Kelimeler	Millî Kimlik, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Kilit, Anahtar, Kapı

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	National Identity Elements in Mustafa Necati Sepetcioglu's Yesterday's Turkey Series Seljuk Trilogy (Kilit, Anahtar, Kapı)
Author of the Thesis	Abdulsamet Çankaya
Advisor of the Thesis	Doç. Dr. Türkan Gözütok
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	June 2021
Field of the Thesis	New Turkish Literature
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	165
Keywords	National identity, Mustafa Necati Sepetcioglu, Kilit, Anahtar, Kapı

KISALTMALAR

Ed. : Editör

s. : Sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

Yay. : Yayınları

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu çalışmanın konusu, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Düinkü Türkiye Serisi* Selçuklu Ülemesinde (*Kilit, Anahtar, Kapı*) Millî Kimlik Unsurları'dır.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Düinkü Türkiye Serisi* Selçuklu Üçlemesi adlı eserinde yer alan *Kilit, Anahtar ve Kapı* romanlarında millî kimlik unsurları ele alınmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Mustafa Necati Sepetçioğlu Türk edebiyatının tarihî roman yazarlarından birisidir. Bu çalışmada, yazarın *Düinkü Türkiye Serisi* Selçuklu Üçlemesi adlı dizide yer alan *Kilit, Anahtar ve Kapı* romanlarında millî kimlik öğeleri incelenecektir. Kimlik, en yalın tanımıyla kimsiniz, kimlersiniz sorularına verilen cevapların tamamıdır. Millî kimlik ise, bir toplumun diğer toplumlarla benzerlik/benzemezlik örüntüsü içerisindeki konumu olarak ele alınmaktadır. Kimlik ve millî kimlik aidiyet ve mensubiyet şuurunu meydana getiren kişi veya grupları ötekinden ayıran kavramlardır. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun teze konu olan romanları kimlik ve millî kimlik kavramları özelinde incelenerek millî kimlik unsurları ortaya çıkarılacaktır. Türk tarihi ve Türk milletini ele alan bu eserlerde milli kimlik unsurlarının neler olduğu, nasıl kullanıldığı ve Sepetçioğlu'nun Türk millî kültürüne ve Türk millî kimliğine katkıları ortaya konulacaktır. Bu romanların kapsadığı tarihsel dönemlerden hareketle Türk kimlik bilincinin modern dönem öncesinde nasıl inşa edildiği tespit edilecektir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, teorik kavramlarla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Bundan başka Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun hayatı, sanatı ve eserlerinin incelenmesinde biyografi yöntemi kullanılmış; yazarın yayımlanmış eserleri üzerinden metin analizi yapılmıştır. Bu bağlamda hazırlanan çalışma teorik ve aynı zamanda metin incelemesine de dayalı bir çalışmadır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Tarihî roman tarzında eserler veren Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kilit*, *Anahtar* ve *Kapı* romanlarında millî kimlik unsurlarının var olup olmadığı bir problem olarak ele alınabilecek biçimde düşünölmektedir.

1. Eserde millî kimlik unsurları konunun içerisinde aktarılmıştır.
2. Millî kimlik unsurları belirli bir plan dâhilinde verilmiştir.
3. Millî kimlik unsurları bilgilendirici ve öğretici bir biçimde verilmiştir.
4. *Kilit*, *Anahtar* ve *Kapı* romanlarında millî kimlik unsurları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Bu çalışma, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Düinkü Türkiye Selçuklu Üçlemesi* serisinde yer alan *Kilit*, *Anahtar* ve *Kapı* romanlarını kapsamaktadır.

Araştırmada romanlardaki millî kimlik unsurları metin analizi yöntemiyle sınırlandırılmıştır

BİRİNCİ BÖLÜM

MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU'NUN HAYATI, SANATI, ESERLERİ

Tarih, en genel tanımıyla geçmişte yaşayan insan topluluklarının birbirleriyle olan ilişkilerini belgelere dayanıp yer ve zaman göstererek, neden sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalıdır.

“Tarih ilmi insanların zaman ve mekân çerçevesinde husule getirdikleri tekâmül hadiselerini, bunların şüursuz iptidâî hallerinde, tabiat esirleri yahut maşerî bir vücudun fertleri ve toplulukları sıfatıyla yaptıkları fiillerinde tecelli eylemeleri itibarıyla ve maşerî hayatında mevzu bahis ayrı hallerde rol ve ehemmiyetleri tayin ve tespit edilen psikofizik âmillerin teşkil ettiği illî bağılıklar çerçevesinde tetkik ve tasvir eder” şeklinde tanımlanmaktadır” (Togan, 1985, s. 13).

Milletler, geçmişlerinde yaşadıkları acı tatlı hadiseleri tarih sayesinde bilirler. Bu ise her millete bir tarih şuuru, ortak bir bellek, birlikte bir gelecek imkânı sunar. Bununla birlikte tarih; aynı yaşanmışlıklardan geçen topluluklara mensubiyet ve aidiyet hissi kazandırır. Tarih bu anlamda millet olmayı ve milliyet hissine ulaşmayı da aracı olarak kullanmaktadır.

Tarihin bir şüurlanma aracı olarak yaşatılması nesilden nesile aktarılan ürünlerle mümkündür. Her aktarım geçmişin izlerini taşımakla birlikte aktarımı yapan ile aktarılan arasında da bir köprü oluşturup soy duygusunun güçlenmesine katkıda bulunur. Bu ise millî kimliği yaratan soy şuurudur. Bu aktarımlar genel anlamda edebiyat ürünleri aracılığıyla yapılmaktadır.

“Kültür bir bütündür. Diliyle, tarihiyle, edebiyatıyla, diniyle, inançlarıyla, estetik değerleriyle ve yaşama biçimleriyle... Bunlar zaman içinde birikirler. Milleti oluşturan temel değerler sistemi olarak bir 'şuur altı'nı meydana getirirler. Bu şuur altının en iyi ifadesi kendini edebiyatın ürünlerinde gösterir. Bu anlamıyla edebiyat, sanat eseri olarak, sadece şahsi ifade şekli değil aynı zamanda topyekûn bir milletin kendini ifade etme biçimidir” (Argunşah, 2007, s. 7).

Köklü bir geçmişe sahip olan Türk milletinin eski çağlardan itibaren yaşadığı savaşlar, kahramanlıklar, göçler, kurdukları devletler tarihi vesikalarla birlikte sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri aracılığıyla da aktarılmaktadır. Bu anlamda roman öncesi devirde bu işlevi gören edebiyat ürünlerinin başında destanlar gelmektedir. Destanlardan sonra *Dede Korkut Hikâyeleri*, cenk hikâyeleri, gazavatnâmeler, Battalnâmeler,

Danişmentnâmeler bu amaca hizmet ederek milletin hamasî duygularının ve tecrübelerinin aktarımına katkı sunmaktadır (Argunşah, 1990, s. 2).

Batıda tarihî romanın seyri de benzer bir biçimde gerçekleşir. Edebiyat eleştirmenleri romanın başlangıcını destan ve efsaneler ile açıklarken, Marksist edebiyat kuramcıları modern romanın oluşumunda burjuvazinin etkisine atıf yapmaktadır (Timur, 1991, s. 14).

Tarihî romanın tanımı konusunda fikir birliği olmamasına rağmen tarihî karakterler ve olaylardan ilham alan, iyi tanımlanan tarihi mekânlar, olaylar, hayali ve gerçek karakterlerle seçilen dönemi olabildiğince yansıtan edebi bir tür olarak adlandırılır. (Sulaimanova, 2009, s. 4).

Batıda Rönesans ve reform ile başlayan sosyal değişimler aydınlanma çağı ve Fransız ihtilali ile ulusları ortaya çıkarır. Ulusların ortaya çıkması ile birlikte de geleneksel yaşayış ve inanışlarda kökten bir değişim yaşanır. Bu değişim etkisini edebiyat sahasında da göstermektedir. Romanın edebiyat dünyasına girişi de bu değişimlere paralel olarak gelişmekte ve ulusal kimlik arayışları tarihî romanı ortaya çıkarmaktadır. Ulusal kimliğin inşası ve bir topluluğun millet olabilmesinin ön koşulu da Smith'e göre "tarihî bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihî belleği, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri" paylaşmaktır (Smith A. , 1994, s. 32).

Bu noktada tarihî roman türünde eser veren ilk yazar Walter Scoot'tur. Walter Scoot, Fransız İhtilali ile güçlenen milliyetçilik duygusunda geçmiş özlemine artırımak adına İrlanda merkezli olmak üzere Avrupalı milletlerin tarihine ilişkin romanlar kaleme alır. *Waverley* adıyla yayımlanan bu roman oldukça rağbet görür ve edebiyatımızda da bu noktada ithal olarak giren roman türü ilk örneklerini tarihî roman türünde gösterir.

Ahmet Mithat, 1871 yılında *Yeniçeriler* adıyla Türk edebiyatında ilk tarihî roman örneğini verir. Tarihî roman türünde akla gelen diğer isim ise Namık Kemal'dir. Namık Kemal, 1880 yılında yayımladığı *Cezmi* romanı ve 1888 yılında yayımladığı *Celeddin Harzemşah* adlı eseri ile hem ülkemizde roman türünün gelişmesine katkı sunmakta hem de tarihî romanın gelişmesini sağlamaktadır. Namık Kemal *Celeddin Harzemşah* adlı eserinde kahramanını Moğol istilasına karşı savaştan Türklerden seçerek aynı zamanda Türk-İslâm sentezinin de ilk örneğini sunmaktadır (Timur, 1991, s. 197).

Tanzimat'tan sonra edebiyat hayatında yerini alan Servet-i Fünun hareketine mensup edebiyatçılar tarihî roman türünde eser vermedikleri gibi tarihle de ilgilenmezler. Özellikle II. Meşrutiyetin ilanı ve Osmanlı toplumunda etkisini gösteren milliyetçilik hareketleri Türk yazarları arasında da etkisini gösterir. Bu noktada Ahmet Hikmet, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp gibi yazarlar devleti içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için tarihten güç almak adına tarihe yönelirler (Argunşah, 1990, s. 17).

Bu noktada Ahmed Midhat Efendi'nin "Türklüğe Dair" başlığını taşıyan Türklüğü gerek kavmî olarak eskiye gerekse de çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olması hasebiyle ele aldığı konferansta dillerin kaynağını Türkçeye, medeniyetlerin temelini de Türklüğe dayandırması tarihe yönelişin bir ifadesidir (Ayvazoğlu, 2009, s. 50-51).

Bu durum tarihî romanın ulus kimlik inşasında da etkisi göstermektedir:

"Edebiyatın muhayyile'yi zorlayan bu gücü, varoluşsal gerçekliği tam da bu işleve tekabül eden 'ulus' ile güçlü bir paralellik taşır. 'Millî' edebi metinler, özellikle roman, aynı dil'de, aynı düşünce ve duyguları birbirine eklemler, aynı zaman ve coğrafyayı anlatısına yerleştirir. Kahramanlar "biz'lerle aynı isimleri taşır, aynı ülkede yaşar, aynı dili konuşurlar." (Başaran, 2004, s. 155).

Edebiyat bu anlamda toplum arasında tarihten aldığı ilhamla tarih şuuru vasıtasıyla biz duygusunun oluşmasına etki etmekte ve toplumları millet olma yoluna sevk etmektedir.

Meşrutiyet sonrası ve millî mücadele yılları, yeni cumhuriyetin ilanı ve sonrası da edebiyatımızda tarihî roman olgusunun ve kimlik oluşturma gayesinin örnekleriyle doludur. Meşrutiyetle birlikte eser vermeye başlayan Halide Edip tarihî nitelikteki eserlerini hikâyeleriyle verir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında yazdığı hikâyeler ile Türkçülük akımı içerisinde eserler veren Ömer Seyfettin ise eserlerindeki karakterler ile Türk tipini yaratıp millî şuuru aşlamaktadır. Bunlarla birlikte Kemal Tahir *Devlet Ana* romanıyla, Tarık Buğra *Osmancık* adlı eseriyle, Nihal Atsız ise *Bozkurtlar*, *Ruh Adam* ve *Deli Kurt* adlı romanlarıyla Türk tarihine dair seçkin eserler verir.

Edebiyatın biz şuuru, millet duygusu gibi işlevlerinden temel alan Mustafa Necati Sepetçioğlu da tarihî romancılığını Nihal Atsız'ın bıraktığı tarihî devirden başlatarak cumhuriyet sonrasını anlattığı döneme kadar nehir roman geleneğiyle romanlar kaleme alır. "Sepetçioğlu, bu nehir roman serisinde, Türk milletine ait millî romantik duyuş tarzının bir seremonisini yapmaktadır. Bu duyuş tarzının romandaki ilk oluşumu tarih şuurudur" (Özcan, 2007, s. 234).

Aktaş'a göre millî romantik duyuş tarzı milli kültür havzasının keşfedilerek kültürel ve edebî mirasın ortaya çıkarılması ve kendi ben'ine yönelen yazarın millî ve mahallî değerlerini ait oldukları iklimde tesbit edip akabinde insanlığın hizmetine sunma çabasıdır (Aktaş, 1996, s. 171).

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun romanının malzemesi tarihtir. Bu malzemeyi işlediği ürün ise edebiyattır: "Tarih 'miş'li kimliğiyle, onun mesajlarına, dünya görüşüne kaynaklık eden sınırsız/mütevazi, metinler arasının bütün yapılanmalarına açık bir kaynaktır. Kişilikler, kimlikler de aslında bu 'demek istenen' bağlamında boyutlanmaktadır" (Arslan, 2007, s. 100).

Kilit romanı hakkında bir okuruna yazdığı mektup onun romanlarının genel prensiplerini de oluşturur. Mektupta Alpaslan'ın yetişme tarzının önemini, zamanın; geçmiş, hâl ve gelecekte müteşekkil oluşunu, madde ve mananın tıpkı doğadaki gibi iç içe olmasının gerekliliğini, gelenek ve göreneklerin milletin tabî yasaları olduğunu, toprak ve insanın bir bütün olarak anlam kazandığını ve devlet-millet için yaşamanın bir ülkü haline getirilişini (Karabay, 2007, s. 95) ifade ederek hem Türk milletini anlatmakta hem de Türk millî kimliğini oluşturmaktadır.

Onun eserleri bizatihi Türk milletinin kendisidir. Sepetçioğlu da bir Türk romancısı olarak Türk milletini anlatmayı ülkü edinmektedir (Zengin, 2000, s. 188). Bu anlayışla eserlerini kaleme alan Sepetçioğlu *Düinkü Türkiye Serisi* ile Anadolu'nun Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılması bağlamında vatan haline getirilmesini konu edinmektedir. Bunun yanı sıra Çanakkale Zaferi'ni konu edindiği üçleme, Kıbrıs'ın tarihini anlattığı *Sabır Ağacı*, biyografik romanları ve çocuk kitapları ile de Türk milletini, Türk milletinin değerlerini, kültürünü, kimliğini, inanış ve yaşayış biçimlerini ele almaktadır.

1.1. Hayatı

Mustafa Necati Sepetçioğlu, 1932 yılı başlarında Tokat'ın Zile ilçesi Kislik Mahallesi'nde, şimdilerde adı 'Sepetçi' diye anılan sokakta 106 numaralı doğdu. Asıl adı Hacı Necati'dir. Hacı adının, yazarın doğduğu günlerde ölmüş, çok sevilen bir akrabanın adını yaşatmak gayesiyle konulduğu belirtilmektedir. Necati adı ise o yıllarda görev yapan bir kaymakama aittir (Çalık E. , 1993, s. 1). Yazar, kendisine babası tarafından verilen bu isim için 1989 Ekim'inde bir gazeteye verdiği röportajda şunları nakleder:

“Babam ben doğduğumda yeni ölmüş ve çok sevdiği Hacı adlı amcazâdesinin (belki de teyzezâdesi) adını bana vermiş. Bir de bir adı Necati olan çok başarılı bir kaymakamın hem iyiliği dolayısıyla hem de Arap harfleriyle imzası kolay olduğu için Hacı adına Necati’yi eklemiş. Ben de bu adı Mustafa Necati yaptım. Hacı’yı sevmediğimden değil, Mustafa’yı çok sevdiğimden...” (Ersöz, 1989).

Mustafa Necati Sepetçioğlu, Zile’nin yerli ailelerindedir. Baba tarafı, sepet ördükleri için “Sepetçiler” lakabıyla tanınmaktadır. Aile, daha sonra soyadı kanunu çıkınca Sepetçioğlu’nu kendine soyadı olarak seçer (Argunşah, 2007, s. 17-18). Ailesinin kökleri ile ilgili olarak Sepetçioğlu’nun kardeşi Mahmut Yılmaz Sepetçioğlu şunları aktarmaktadır:

“Ailemiz gerek anne gerekse baba tarafından Türk soyundan gelmektedir. Şeceremizin Orta Asya’dan gelen Türklere dayandığı, o zamanlar iyi bir tahsil sayılan medrese mezunu dedem Mustafa Sepetçioğlu ve Rüştüye mezunu babam tarafından bizlere defalarca anlatılmıştır.” (Sepetçioğlu M. Y., 2007, s. 35).

Mustafa Necati Sepetçioğlu ilköğrenimine Zile İnönü İlkokulu’nda başlar. Ardından Zile Ortaokulu’na başlayıp bu okulu da yıl kaybetmeden bitirdikten sonra 1947 yılında eğitimine devam etmek gayesiyle Zile’den ayrılır. Sepetçioğlu önce Sivas’a gider. 1947 yılı Eylül ayında Sivas Lisesi’ne kaydolar. Fakat bu okuldaki ilk yılı başarısızlıkla geçer: “Ailemden ilk defa ayrılıyordum. Dik başlıydım, biraz da huzursuz. Fizikten ikmale kaldım sonra da sınıfta kaldım. Aldım tasdiknamemi. Bu benim ilk göçüm, ilk seyahatimdi.” (Ersöz, 1989) ifadeleriyle dile getiren yazar bu sırada İstanbul’a gider. Fakat İstanbul’da okumanın zorluğu ve imkânsızlığını anlayan Sepetçioğlu tekrar geri dönmek zorunda kalır. 1948 yılında ise Tokat Lisesi’ne kaydolar. Bu okulda lisenin birinci sınıfını yeniden okur ve sınıfı geçer. Fakat yazar Tokat Lisesi’ni de sevmeyerek tasdiknamesini alıp Tokat Lisesi’nden ayrılır. 1949 yılında bu defa Bursa Lisesi’ne kaydolar. Buradaki öğrenimi oldukça kısa sadece üç ay sürer. Nihayetinde Bursa Lisesi’nden de ayrılır. 1950 yılının ocak ayında İstanbul Çapa Erkek Lisesi’ne kaydolar. Sepetçioğlu, lisenin ikinci sınıfını burada tamamlar. Bu lisede de kalmayan yazar, Haydarpaşa Lisesi’ne kaydolar. Lisenin son sınıfını Haydarpaşa. Lisesi’nde okur. İstanbul’a geldiği zaman tanıştığı Necip Fazıl bu okuldaki velisi olur. 1951 yılında bu liseden mezun olur (Çalık E. , 1993, s. 3-4).

Liseden mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü tercih eder. Bu bölümü tercih etmesinde lisedeki velisi Necip Fazıl Kısakürek’in ve çocuk yaşlardan itibaren yazmaya hevesinin olmasının etkisi vardır.

Üniversite öğrenimi sırasında Arap ve Fars Filolojisi bölümlerinin derslerine de devam eder. Bununla birlikte Türk-İslam ve Avrupa Sanatı dallarından da sertifika almıştır. 1957 yılında “Sait Faik’in Hikâyelerinde Su Unsuru” adlı tez çalışmasıyla mezun olur (Çalık E. , 1993, s. 4).

Mustafa Necati Sepetçioğlu 21 Aralık 1957 tarihinde henüz üniversite öğrencisiyken tanıştığı sınıf arkadaşı Neriman Muazzam Gürşen ile evlenir (Argunşah, 2007, s. 20).

Sepetçioğlu üniversiteyi bitirdiği yıl askere gider. Önce Yedek Subay Okulunda altı ay görev yaptıktan sonra Genelkurmay Başkanlığı Psikolojik Harp Dairesi’nde askerliğini tamamlar ve topçu teğmen rütbesiyle terhis olur (Çalık E. , 1993, s. 4).

Mustafa Necati Sepetçioğlu, askerlik görevinin ardından, 28 Şubat 1959 tarihinde İstanbul’da Adalar Belediyesi’nde şube müdür yardımcısı olarak memuriyet hayatına başlar. Burada dokuz ay görev yaptıktan sonra istifa ederek bir arkadaşının işyerinde çalışma hayatını sürdürür. 25 Temmuz 1960 tarihinde, yine şube müdür yardımcısı olarak İstanbul Eminönü Belediyesi’nde göreve başlar. Buradan da ayrıldıktan sonra 1963 yılında Ankara’da Kızılay Genel Müdürlüğü’nde müdür yardımcılığı görevine getirilir. Burada altı aya yakın bir süre çalıştıktan sonra Altı ay sonra İstanbul’a geri dönerek Sosyal Sigortalar Kurumu Hukuk İşleri Müdürlüğü’ne geçer. 1967 yılında Sosyal Sigortalar Kurumu Şişli Hastanesi müdürlüğü görevini ifa eder. 1968-1974 yılları arasında ise İstanbul Milli Eğitim Basımevi müdürlüğü görevine yürütür. Sepetçioğlu, 1976 Mart’ına kadar İstanbul Milli Eğitim müdür yardımcılığı ve Davutpaşa Ortaokulu kütüphane memurluğu görevlerinde bulunur. 1976 yılı Mart’ında emekli olur (Argunşah, 2007, s. 20-21).

Mustafa Necati Sepetçioğlu, devlet görevinden emekliliğini “Çok şükür rahatladım, ben de kurtuldum devlet de” şeklinde ifade etmektedir (Çalık E. , 1993, s. 5).

“Mustafa Necati Bey memuriyetten emekli olduktan sonra Milli Eğitim Basımevi müdürlüğü görevi sırasında yürüttüğü bu önemli vazifeyi Tercüman gazetesinin Kervan Kitapçılık şirketinde sürdürür. Millî Eğitim Bakanlığı’nın siyasal iktidarın değişmesi üzerine yarıda bıraktığı “1000 Temel Eser” bu şirketin çatısı altında “1001 Temel Eser” olarak devam ettirilir. Bu serinin ilk kitaplarının seçimi ise yazar tarafından yapılmıştır. Kervan Kitapçılık’tan ayrıldıktan sonra da Boğaziçi Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi ile Ayrıntılı Haber, Ortadoğu, Türkiye, Yeniçağ ve Zaman gibi gazetelerde zaman zaman ‘emekliliğe destek’ dediği köşe yazılarını yazmayı hayatının son gününe kadar sürdürür.” (Argunşah, 2007, s. 21).

Mustafa Necati Sepetçioğlu, 8 Temmuz 2006 tarihinde vefat eder. Sepetçioğlu'nun mezarı İstanbul Karacaahmet mezarlığındadır. (Argunşah, 2007, s. 22).

1.1.1. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Kültürünü Besleyen Unsurlar

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun doğup büyüdüğü yer, aile büyükleri, yetişme tarzı ve kültürünü besleyen unsurlar yazarın hayat çizgisinde çok önemli bir yer tutar.

Sepetçioğlu, için Zile hayatında çok önemli bir yer tutmaktadır. Yazar, memleketi olan Zile'yi "Zile ve çevresi benim ilk mektebim, ilk üniversitemdir. Aynı zamanda ilk adım orada ruhlandı. Oradan yürüdüm." ifadeleriyle dile getirmektedir (Çalık E. , 1993, s. 8).

Zile'nin millî ve manevî şahsiyetleri yazarın üzerinde derin tesirler bırakır. Özellikle Zile'nin tapu senedi olarak adlandırılan Hüseyin Gazi onun ilk ilham aldığı şahsiyetlerin başında gelmektedir. Anadolu'nun tüm özelliklerini sinesinde barındıran bu belde Selçuklu ve Osmanlı'nın kültür mirası ve Müslüman Türk terbiyesinin bütün unsurlarını yaşatmaktadır:

"Zile'de doğmuştu. Bu kasaba Anadolu ve Rumeli topraklarının bütün özelliklerini taşıyan bir beldeydi. Selçuklu ve Osmanlı kökünden gelen, Müslüman Türk terbiyesinin bütün unsurlarıyla bezenmiş, toprağına ve onun nimetlerine bağlı yaşayan insanların beldesi. Necati Sepetçioğlu, burada en önce Hüseyin Gazi'yi tanıdı. Onun, Battal Gazi'nin babası olduğuna inanılıyordu. Bir tepenin üzerinde iki metrelik, üstü açık bir mezarda yatan Hüseyin Gazi, bütün ovanın vazgeçilmez bir tapu senedi gibiydi. İlerde alelade toprakların vatanlaşmasındaki sırrı ciltlerle dile getirecek olan Mustafa Necati, ilk ilhamını işte bu Hüseyin Gazi'den alacaktı." ifadeleri ile özetlemektedir (Deliorman, 2007, s. 49).

Zile'nin yazar üzerindeki etkileri *Dünden Bugüne ve Yarına* adlı kitabında da fazlasıyla görülmektedir. Bu eserde yer alan makalelerin tamamına yakını Zile ve yazarın Zile'de geçirdiği hayatıyla ilgilidir. Argunşah, Zile'deki şahsiyetlerin yazarın eserlerinde yeniden yaratılışını:

"Battal Gazi'nin babası olduğuna inanılan Hüseyin Gazi, Aslan Dede, Ayşe Dede, Çeltek Baba, Şeyh Ahmet Dede'den başka onların çağdaş zamanlardaki devamı olan efsanevî kimlikler Sığırcık Şeyhi Ethem Efendi, sicimle cetvel düzgünlüğünde sabun kesen, şişelerden bardaklar yapan İsmail Dede, Kıyıcı Hasan Usta ve diğerleri. Onlar ve bu coğrafya Sepetçioğlu'nun eserinde yüzlerce çehrede görünen insanın ana kaynağını oluştururlar."

cümleleriyle değerlendirmektedir (Argunşah, 2007, s. 23).

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun kişiliğinin şekillenmesinde dedesi ve babaannesinin tesiri de oldukça bŸyŸktŸr. Bu etki romanlarında oluşturduğu karakterlere de kendini gŸsterir. Ŗzellikle dedesi Hacı Mustafa Efendi'nin tesiri ile ilgili olarak: "Diyebilirim ki, *Kilit*'in Sarı Hocasından, *Konak*'ın Kumral Dedesine en son *Karanlıkta Mum Işığı*'nın Hacı Arif Bey'ine kadar çizdiğim bilge kişiler dedemin bendeki yŸzleri ve parçalarıdır." cŸmleleriyle yazar tarafından da ifade edilmektedir (ErsŸz, 1989).

Babaanesi ise yazarın Ÿzerinde ve yetişmesinde oldukça bŸyŸk bir etkiye sahiptir. Sepetçioğlu, ilk derslerimi ninemden aldım der ve ekler: "Ahmediye'yi, Muhammediye'yi ondan dinledim. Hazreti Ali'nin menkıbelerini, onun torunlarından Muhammed Hanefi'nin cenklerini, Kerbela'da HŸseyin'in şehit edililişini hep o Ÿđretti bana." (Sepetçioğlu M. N., 1999 , s. 168-169). Ŗzerinde yaşadığımız, ruh maceramızın aslını oluşturan bu toprakların asıl sahiplerini hep onlardan Ÿđrenir (Argunşah, 2007, s. 23).

Mustafa Necati Sepetçioğlu Ÿzerinde etkileri olan kişilerden birisi de Zile Ortaokulu'ndaki TŸrkçe Ÿđretmeni Kadri Ŗzyalçın'dır. İlk şiir ve yazı denemelerini okuyarak yazardaki kabiliyeti fark eden Kadri Ÿđretmen, Sepetçioğlu'na Ŗmer Seyfettin'den piyesler yaptırır, tahrirler yazdırır, nutuklar sŸyletir. Ŗzellikle TŸrkçeyi hocasına borçlu olduğunu dile getirmektedir (ErgŸzel, 1986, s. 42-46).

Bunun yanı sıra sair zamanlarda gerçekteşirmiş olduğu yurt ve dŸnya gezileri de Sepetçioğlu'nun eserlerini besleyen kaynaklardandır. Yurdun dŸrt bir yanında yer tutan erler ve erenleri asıl hocaları ve mektebi olarak adlandıran Sepetçioğlu, TŸrk milletinin Anadolu'ya yerleşerek dallanıp yapraklanmasını ve millet hâline gelip kŸltŸrleřme macerasını bizatihi gŸrŸp Ÿđrenim devresi geçirmesinin akabinde yazı ve yayın hayatına başladığını dile getirmektedir (ErgŸzel, 1986, s. 44).

Ders aldığı, gŸrŸřtŸđŸ, sohbet ortamlarında bulunduğu, kendisine hoca olarak kabul ettiği bazı isimler de Sepetçioğlu Ÿzerinde ciddi etkiler bırakır. Hamdullah Suphi'den Nihal Atsız'a, lise yıllarındaki velisi Necip Fazıl'dan Erol GŸngŸr'e kadar birçok isim, yazar Ÿzerinde derin izler bırakır:

"Bunların başında TŸrk Ocakları'nın en uzun zaman başkanlığını yapmış olan Hamdullah Suphi TanrıŸver, TŸrkçŸ ve tarihçi HŸseyin Nihal Atsız vardır. (...) Tarihî romanlar yazarı Mustafa Necati Bey, gerçek bir TŸrkçŸdŸr ve onun bŸtŸn ilgisi TŸrk tarihine yŸneliktir. Atsız onun hiç hocası olmamıştır ama 1950 başlarında tanıştığı Atsız'la Ÿnce Haydarpaşa Lisesi'nin uzun

koridorlarında sonra da Maltepe'deki evinde sık sık bir arada olur, uzun sohbet zamanlarını birlikte paylaşırlar. İlgisini Türk tarihi üzerinde yoğunlaştırmasında büyük ihtimalle tarihi romanlar yazarı Atsız'ın tesirleri olmuştur. Necip Fazıl, Haydarpaşa Lisesi'ndeki velisidir. Mahir İz, Enver Naci Gökşen ve Hüseyin Nihal Atsız yine bu okuldaki edebiyat öğretmenleri sonra Edebiyat Fakültesi'nin zengin hoca kadrosu... Ali Nihat Tarlan'dan Caferoğlu'na, Timurtaş'tan Arat'a, Tanpınar'dan Kaplan'a... Mümtaz Turhan'dan Erol Güngör'e... Ve tanışlar Peyami Safa, Türk Ocakları'ndan Hamdullah Suphi ve diğerleri Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun ruh ve mana iklimini oluştururlar." (Argunşah, 2007, s. 25-26).

1.2. Sanatı

Mustafa Necati Sepetçioğlu romanlarının, tarih, araştırma ve inceleme kitaplarının, hikâye ve tiyatrolarının yanı sıra sanat ve edebiyat üzerine de görüşler belirtmiştir.

"Sepetçioğlu da bir sanat adamı olarak eserlerinde, iyimserliği, hoşgörüyü, her fırsatta telkin etmiş, güzeli ve güzelliği göstermeyi, kaynaştırıcı olmayı istemiştir. Bunlar, yazarın sanat anlayışını temellendiren prensiplerdir. O, evrensel insan sevgisine giden yolun kendi insanını tanımak ve sevmekten geçtiğine inanmıştır. Bu şuur içinde romantik bir anlayışla Türk tarihine ve içinde yetiştiği Türk milletinin asli değerlerine yönelmiştir." (Çalık E. , 1993, s. 37).

Yazara göre sanat: "İnsanın ruh yapısını inşa eden, duyguların ifadesi olan, güzelden ayrılmayan faaliyetlerdir." (Çalık E. , 1993, s. 37). Bir başka makalesinde ise "... Sanatın gayesi, iyinin, güzelin dile getirilmesi, sevginin, dostluğun ve insanları birbirine kaynaştırmanın yollarının bulunması, düşmanlıklardan uzak kinsiz, ihtirassız, çekişmesiz bir dünyanın yaratılması olmalıdır." (Çalık E. , 1993, s. 37).

Sepetçioğlu'na göre sanatçı zor olanın peşindedir. Bununla birlikte sanat adamında bilgi, tecrübe, duygu ve sanat zevki bir arada bulunmalıdır. Sepetçioğlu'nun sanat görüşüne göre sanat adamı insanı ve dolayısıyla insanın mutluluğunu anlatmalıdır. Bu mutluluk ancak çirkinde bile mevcut olan güzelliği bulmakla gerçekleşebilir. Yeryüzünün güzelleşmesi ise dünkü, bugünkü ve yarınki çabaların senteziyle olacaktır.

Yazara göre sanat bütün insanlığın malıdır. Sanatta millî veya gayri millî yoktur. Bununla birlikte Sepetçioğlu, her sanat adamının ait olduğu milletinin duygu, düşünce ve zevk dünyasına hitap edebilmelidir. Yazara göre; sanatın millîsi olmaz düşüncesiyle hareket edip beynelmilel insan tipleri çizmeye çalışan sanatkarlar gideceği yolda yayan kalacaklardır (Çalık E. , 1993, s. 40-41).

Sepetçioğlu, roman yazmaya 50'li yıllarda karar vermiştir. Bu konudaki düşüncelerini:

“Ben 1950 yılında roman için kesin kararımı verdiğimde şiiri bırakmışım, hikâye yazıyordum. İlk roman denemem 1948 ve sonrası yıllarda idi. Ama romana başlayacak adamın o gücü ve güveni kırk yaşına gelmeden bulamayacağını da biliyordum. On sekiz yirmi yaşları, hayat ve zaman yorumlanmasında o kadar kolay ve parlak felsefelerle sahiptir ki insanı deli eder. Fakat o yılların üzerine binecek bir ikinci yirmi yılın yükü, baş döndüren ve birdenbire tepenize binivermiş uyumları, tarzları kırk yaşınızda, sizi yirmi yaşınıza düşman edebilir. Roman yazmaya bunun için erken başlamak maratona uyumsuz adım atmaktan farksız olur...” ifadeleriyle dile getirmektedir (Ergüzel, 1986, s. 44).

Bu düşünceler doğrultusunda roman yazmaya başlayan Mustafa Necati Sepetçioğlu Türk tarihini, insanını, coğrafyasını kısacası Türk milletini dünü, bugünü ve yarınıyla kaleme alır. Mustafa Necati Sepetçioğlu kendi romanları hakkındaki düşüncelerini:

“Romanlarımda anlattığım insanlar Türk’tür. Çünkü ben bir Türk yazarım, Türkçe yazıyorum. Türklerin hem kendileriyle hem başka insanlarla olan ilişkilerini ve bu ilişkilerden doğan meseleleri anlatıyorum. Belli mekânlar ve belli zamanlar içinde, kendileri için zaman ve mekân yaratma mecburiyetinde olduklarını bilen, kendileri için yarattıkları zaman ve mekânı yaşayan bir milletin destanı anlamında bir roman... Yazmayı denediğim budur.”

cümleleriyle dile getirmektedir (Zengin, 2000, s. 188).

“Onun eseri, Türk milletinin bizzat kendisidir. Yazmayı ve yazarken de kendi milletini anlatmayı, asırlar sonrasında da bu anlatma işini sürdürmeyi seçen yazardır o... Yetiştigi toprakların tarihini, coğrafyasını, insanını, meselelerini, rüyalarını, masallarını, efsanelerini kısacası her şeyini çok tanıdık bir bahçenin meyveleri gibi dermiş, sanatın sihirli dünyası içinde yeniden sunmayı bilmiştir. Türk okuyucusu onu küstürülen, çoğu zaman utanılan tarihimizi yeniden sevdiren tarihî romanlarıyla tanıdığı için Türk Edebiyatındaki yeri daha çok çağdaş tarihî roman yazarları arasındadır.” (Argunşah, 2007, s. 7).

Sepetçioğlu’nda millî kültür çok önemli bir yer tutar. Eserlerindeki şahsiyetler, olaylar, devirler, toplumsal yaşam Türk millî kültürünün bir tezahürüdür. Yazarda edebiyat aynı zamanda bir millî kültür aktarımı olarak tasarlanmaktadır. Bu hususu:

“Ben milletimizin birliğini beraberliğini edebiyatımızın önemini sayısız faydalarını dikkate alarak konuşuyorum. Atatürk ne diyor, “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür diyor.” Çok doğru! Çünkü her millet kendi kültür kaynaklarının üzerinde durur. Şimdi sormak lazım, kültür nedir? Kültür, bir milletin konuşmuş olduğu dildir. O milletin dinî inancıdır. Tarihi şuurudur. Gelenek ve görenekleridir. Güzel sanatlarıdır. İnsanların vatanlarına, devletlerine, ordularına, bayraklarına bakışlarıdır. Bunların hepsi üst üste konulduğu zaman o milletin kültür dünyası veya Atatürk’ün ifadesiyle ‘kültür temelleri’ ortaya çıkar. Bunlar olmazsa, millet olmaz.” cümleleriyle dile getirmektedir (Bakiler, 2007, s. 86).

Onu tarihî roman yazmaya iten sebebi ise şöyle ifade eder:

“Tarihî roman yazmayı niçin seçtiğimi açıklayabilirim. Nihal (Atsız) Bey’in romanlarından sonra alanda büyük bir boşluk doğmuş, edebiyatımızın mühim bir kısmı, en ilmî kısmı kesintiye uğramıştı. Eğer biri ilgilenmezse bu tür, yabancı ideolojilerin eline geçecek ve tarihimiz yalanlanacaktı. Kozanoğulları, Turhan Tanlar tarihî roman yazıyorlardı ama bunlar, edebî değillerdi, hem de Atsız’ın kalitesinden uzaklardı. Bir ara Kemal Tahir gerek Devlet Ana gerekse diğer eserlerinde tarihi konu alan romanlar yayınladı. Ancak bu eserler tarihi Marksist Diyalektiğin ağzından anlatıyorlardı. Devlet Ana edebî yönden ne kadar başarılıysa, diğer yönlerden oldukça çarpıtılmıştı. Kemal Tahir, olayları, Marksist açıdan, Marksist diyalektikten ele almış, kendi düşüncesi doğrultusunda tezler ileri sürmüştür. Dayandığı belgeler ise, baştan aşağı çarpıtılmış belgelerdir ki, hepsi de Fuad Köprülü tarafından çürütülmüştür. (...) Kendimde bu antiteze karşı bir şeyler üretme isteği duydum. İlk çalışmam *Kilit*’i yazdım. Amacım çarpıtılmış romana cevap vererek, tarihî roman öyle değil böyle yazılır diyebilmektir. Kısacası beni tarihî roman yazmaya Atsız Bey’in açtığı yoldan ilerlemek arzusu ve çarpıtılmış tarihe cevap verme isteği itti.” (Zengin, 2000, s. 188).

Bu duygu ve düşüncelerle tarihî roman yazmaya karar veren Sepetçioğlu tarihimizi romanlaştırma çalışmasını Malazgirt Savaşı ile başlatır. Türklerin Anadolu’ya yerleşmesi, Anadolu coğrafyasının Türkleşip vatanlaşması konu edilir. Kısacası Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun tarihî romanlarının konularını Türklerin tarihi oluşturmaktadır. Bu konudaki düşünceleri:

“...Türklük İslamiyet’le Anadolu ve Rumeli topraklarında kendine uygun gelişme imkânları bulmuştur, şeklinde özetlenebilir. Yazar bu fikir doğrultusunda romanlarında Oğuz boylarının anavatandan Anadolu’ya göç etmelerini, Anadolu topraklarını fethetmelerini ve bir vatan haline getirmelerini, önce Selçuklu, sonra Anadolu Selçuklu ve nihayet Osmanlı devletini kurmalarını, bir ülkü hâline getirdikleri İstanbul’u fetihlerini anlatır. Türkler devlet kurma ve cihana hâkim olma karakterlerini İslâmiyet’in emrine vermişlerdir, gittikleri her yere İslâm’ı yerleştirmeye çalışmışlardır. Yazarın kahramanına ‘önce İslâm et sonra Türk’ şeklinde özetlettiği bu hareket Türk-İslâm sentezi inancının bir ifadesidir.” şeklinde özetlenebilir (Argunşah, 1990, s. 296).

Onun eserlerinde tipler ve dönemler İslâm ile Türklüğün birlikteliğini yansıtır. Sepetçioğlu yarattığı romanda bir nevi Türklüğün ve İslâm’ın sentezi için uğraşır:

“Örneğin ilk roman *Kilit*’te, Malazgirt öncesinde Alparslan’ın kimliğini yapılandırırken onun Sarı Hoca tarafından Orhun Abideleri’nden taşınan uyarılarla yetiştirildiğini gösterir. Sarı Hoca Alparslan’ın etrafında alperen kimliğiyle yerleştirilmiş bir İslâm bilgesidir. Selçuklu ordusunu ve Alparslan’ı sadece Malazgirt için değil, sonraki asırları müjdelenmiş asıl büyük fetih, İstanbul için hazırlar.” (Argunşah, 2006, s. 57).

Sepetçioğlu, yarattığı karakterlerin her yönüyle Türk insanının karakterini yansıtmaya gerektiğine inanmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda eserini kaleme alan Sepetçioğlu'nun eserinde, mazi, hâl ve istikbal iç içedir. Bu anlayış Sepetçioğlu'nun eserinde zamanda devamlılık ve sonsuzluğun bir göstergesi olarak anlaşılmalıdır. Bununla birlikte Sepetçioğlu sadece geçmişı anlatan bir sanatçı değildir. Daima Türklüğün meseleleriyle ilgilenen ve bu meseleler üzerine eğilen yazar görüş ve tavır sahibidir. Bu sebeple onun eserleri Türklüğün bütün coğrafyasını içine almakta ve konu edinmektedir (Argunşah, 2007, s. 33).

1.3. Yazı ve Yayın Hayatı

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun ilk yazı denemeleri Zile Ortaokulu öğrencisiyken kaleme aldığı şiirlerle başlamaktadır. Daha sonra Sivas Lisesi öğrencisiyken Hakikat adlı bir gazetede “Bir Zileli” mahlasıyla yazıları yayımlanmıştır. Naklini Tokat Lisesi'ne aldırıldığı yıllarda da tiyatro çalışması yapmış istediği başarıyı yakalayamadığı gibi eserlerini de sahneletememiştir (Çalık E. , 1993, s. 16).

1950 yılında Milliyet Gazetesi'nde “Ergene Pars” mahlasıyla bir hikâyesinin yayımlanmasının ardından da 1951 yılında *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi*'nde bir hikâyesine yer verilmiştir. Bunun akabinde Sepetçioğlu'nu yazmaya teşvik edenler arasında bulunan Peyami Safa *Türk Düşüncesi Dergisi*'nde yazarın bir hikâyesine yer verir (Çalık E. , 1993, s. 17-18).

1952 yılından sonra *Büyük Doğu*, *Türk Sanatı*, *İstanbul*, *Türk Düşüncesi*, *Türk Yurdu* ve *Gurbet* gibi dergilerde makale, deneme, hikâye gibi farklı türlerde yazıları çıkmaya başlar. 1956 yılında ilk kitabı olan *Abdürrezzak Efendi* yayımlanır. Bu eserde o güne kadar kaleme aldığı hikâyelere yer verir (Argunşah, 2007, s. 26).

1958 yılında Ankara'da askerlik görevini yaptığı esnada Türk Dili dergisinde yazmaya başlar. 1962 yılında ise ilk romanı olan *Çağlayanlı Vadi* Vatan gazetesinde, yine aynı yıl içerisinde *Bir Ölü'nün Basın Toplantısı* adlı romanı Haber gazetesinde tefrika edilmiştir. 1963-1964 yıllarında Su Dergisi'nde hikâyeleri yayımlanır. Akabinde ise Bilgi dergisinde ‘*Ayın Sanat Hareketleri*’ başlığı altında değerlendirme ve inceleme yazıları kaleme alır (Argunşah, 2007, s. 26).

1965 yılında Tercüman Gazetesi'nde *Güneyin Dertli Çocukları* röportaj serisi, 1966 yılında yine aynı gazetede Anadolu'dan derlediği efsaneler tefrika edilir. Aynı yıl

içerisinde Yol dergisinde tiyatro eserleri hakkında kaleme aldığı değerlendirme yazıları neşredilir (Çalık E. , 1993, s. 19).

1965'te *Yaratılış ve Türeyiş Destanı* adlı kitabı yayımlanır. Bu kitap yedi Türk destanının, *Yaradılış, Türeyiş, Göç, Bozkurt, Oğuz Kağan, Şu, Ergenekon* destanlarının yeni bir anlayışla yorumudur. Aynı yıl içerisinde *Mehmed'in Beklediği (Umut Çeşmesi)* adlı oyunla Millî Eğitim Bakanlığı çocuk oyunları ödülünü almaya hak kazanır (Argunşah, 2007, s. 26-27).

1966'da *Haber* gazetesinde, 'Me Ne Se' rumuzuyla *Sonsuza Uyanan Taşlar* adlı yazıları tefrika edilir (Çalık E. , 1993, s. 19).

Türk Tiyatrosu Dergisi'nde tiyatro üzerine yazılar yazmaya devam eder. "Bu arada tiyatro eseri olarak yazılmış bazı eserleri basılır, bazıları da kitaplaşmadığı hâlde oynanır. *Trampacılar* 1967-1968'de *Şehir Tiyatrosu*'nda sahnelenir. İki perdelik bir oyun olan *Köprü*, üç perdelik bir oyun olan *Son Bloklar*, müstebit idareyi tenkit eden *Büyük Otmarlar* ile cahil insanların hurafeye yönelişleri ve bunun istismarını konu edinen *Çardaklı Bakıcı* adlı oyunlar 1969'da yayımlanırlar. Diğer kitaplaşmamış tiyatro eserleri *Ak Sinekler Sürüsü, Cehennemde Gün Işığı, Çölde İbrahim, Mehveş Hanım, Meragalı Abdülkadir, Sevgisizler* ve *Zehirci*'dir. Sepetçioğlu, 1968 yılında İsviçre'de düzenlenen Dünya Üniversiteleri Tiyatro Şenliği'nde *Büyük Otmarlar* oyunuyla birincilik ödülünü alır. (...) *Köprü* adlı oyunu Türk Ev Kadınları Derneği'nin 1968 yılı, *Çardaklı Bakıcı* adlı oyunu ise Millî Eğitim Bakanlığı'nın 1969 yılı tiyatro ödülüne layık görülür." (Argunşah, 2007, s. 27).

1967 yılında *Türk İslâm Efsaneleri*'ni yayımlar. Kitap önce *Türk İslam Efsaneleri* adıyla yayımlansa da ikinci baskısından itibaren *Bir Büyülü Dünya ki* başlığı altında yayımlanacaktır. 1960'lı yılların sonlarında *Büyük Türkiye*, 1970'li yılların başlarından itibaren de *Hisar* ve *Türk Edebiyatı* gibi dergilerde çeşitli türlerde yazılarını yayımlamaya başlar. 1971'de *Dede Korkut* yayımlanır. Kitap Dede Korkut'un sadeleştirilmiş on iki hikâyesinden oluşur. 1972 yılında ise *Her Bizans'a Bir Fatih* adlı tiyatro eseri ile *Türk Destanları* adlı eseri yayımlanır (Argunşah, 2007, s. 27).

"Tür olarak romanda odaklaşan yazma faaliyeti ilk büyük eserini 1971'de *Kilit* ile verir. *Kilit*, Malazgirt Zaferi'nin 900.yıldönümü vesilesiyle yazılmış 'Dünkü Türkiye' serisi olarak planlanmış bir dizi romanın ilk halkasıdır. Bu ilk roman büyük ilgi görür ve 1972'de Türkiye Millî Kültür Vakfı'nın da büyük ödülüne layık görülür. (...) 'Dünkü Türkiye' serisinin dördüncü

kitabı olan ve Osmanlı'nın kuruluşunu anlatan *Konak*, yayımlandığı yıl Türkiye Millî Kültür Vakfı'nın Büyük Ödülü'ne her ikisi de 1980'de yayımlanan *Fatih* üçlemesinin son romanı *Gece Vaktinde Gündönümü* ile *'Bugünkü Türkiye'* dizisinden *Karanlıkta Mumu Işığı* aynı yıl; 1980'de okuyucusuyla buluşan *Ebem Kuşağı* ise 1982'de Türkiye Millî Kültür Vakfı'nın roman ödülüne layık görülürler. Diğer yandan 1986 yılında Konya Kültür ve Turizm Derneği bütün tarihî romanlarından dolayı yazarı Sanat ve Edebiyat Ödülü'yle ödüllendirmiştir.” (Argunşah, 2007, s. 27-28).

Sepetçioğlu, 'Dünkü Türkiye', 'Bugünkü Türkiye', 'Yarınki Türkiye' olmak üzere romanlarını üç büyük ciltte toplamayı tasarlamaktadır.

“Benim romanım yirmi-yirmi beş kitaplık ve tamamı üç ciltten oluşan bir tek romandır. Bu romanda Türkiye anlatılıyor... Türkiye bir muhteşem bütün!.. İlk on sekiz kitapta bu muhteşem bütünün dünü anlatılacak, üçlemeler halinde. On iki kitabı yayımlandı. Bu muhteşem bütünün bugünü altı kitapta anlatılacak. Bu da ikinci cildi olacak. Bunun da üç kitabı yayımlandı. Yarınki Türkiye ise iki kitapta anlatılacak. Bunlar da üçüncü cildi teşkil edecek.” (Ergüzel, 1986, s. 44).

Burada belirtilenlerin dışında 1971'de basılan ve Ahmet Yesevî'nin hayatını anlatan kitap *Can Ocağında Pişen Aş*, Kıbrıs'ı anlattığı *Sabır Ağacı* dizisi ile *Yesili Hoca Ahmed* de Sepetçioğlu'nun eserleri arasındadır. Bununla 1976 yılında Orta Doğu gazetesinde önce *Bir Ölü'nün Basın Toplantısı* yeniden yayımlanır akabinde de bu gazetede tenkit ve denemeler kaleme alır. 1976-1977 yıllarında yine Orta Doğu gazetesinde *Cevahir ile Sadık Çavuş'un Buğday Kamyonu* tefrika edilir. 1983 yılında ise Boğaziçi dergisinde makaleleri çıkar. *Kutsal Mahpus-Ebu Hanife* adlı romanı 1986 yılında Yeni Haber gazetesinde tefrika edilmiştir. Bu eser 1990 yılında kitap hâline getirilecektir (Çalık E. , 1993, s. 21).

1.4. Müstear Adları

Sepetçioğlu yazı ve yayın hayatında birçok farklı takma ad kullanmıştır. Bunlar;

- 1.Ahmet Cemil (Haber Gazetesi)
- 2.Bir Zileli (Sivas Hakikat Gazetesi)
- 3.Ergene Pars (Milliyet-Sanat İlavesi)
- 4.Ergun Kaftancı (Orta Doğu Gazetesi)
- 5.Me Ne Se (Ayrıntılı Haber Gazetesi) (Çalık E. , 1993, s. 27).

1.5. Eserleri

Hikâyeleri

Sepetçioğlu, yazı hayatına şiir ve fıkra türü ile başlamış daha sonra ise 1952 yılından 1970 yılına kadar aralıklarla Hakikat, Milliyet, Seçilmiş Hikâyeler, Türk Sanatı, Türk Yurdu, İstanbul, Türk Düşüncesi, Su, Tohum, Türk Dili, Türk Edebiyatı, Gurbet gibi çeşitli gazete ve dergilerde hikâyeleri yayımlanmıştır.

Sepetçioğlu'na göre hikâye insanı anlatır. Bu sebepten ötürü de hikâyede insan aslî unsur olmalı ve iç dünyasıyla hikâyede yer almalıdır. Yazara aynı zamanda hikâyeyi insanın tefsiri olarak tanımlamakta ve ideolojinin vasıtası olmadığını dile getirmektedir (Çalık E. , 1993, s. 52). Bu düşünceler doğrultusunda hikâyelerini kaleme alan Mustafa Necati Sepetçioğlu hikâye üzerine iki kitap ve çeşitli dergilerde hikâyeler neşretmiştir.

Abdürrezzak Efendi (1956)

Yazdığı hikâyelerden seçtiklerinin bir kısmını *Abdürrezzak Efendi* adıyla bir kitapta toplamıştır. Bu kitap 1956 yılında yayımlanmıştır.

Meneşeler Ölmemeli (1972)

1972 yılında ise ikinci hikâye kitabı olan *Meneşeler Ölmemeli* adlı eseri yayımlanır. Eser iki bölümden müteşekkildir. Birinci bölüm yirmi iki hikâyeden oluşmaktadır. İkinci bölüm ise *Güneyin Dertli Çocukları* adını taşımakta ve röportaj özelliğinde altı yazı yer almaktadır. İlk bölümdeki hikâyelerden on dört tanesi çeşitli dergilerde yayımlanmıştır.

Dergilerde Yayımlanan Hikâyeleri

Bununla birlikte Sepetçioğlu iki kitabına da almadığı fakat çeşitli dergilerde yayımladığı hikâyeler de kaleme alır. *Tahta Kurusu, Ay Bulut ve İnsan, Bayram Sabahları, Fındıklı, Yağmur, Vapurda Biri Vardı, Uçan Daire, Pijama, Çakmak ve İnsanlar, Bir İnsanla Konuşmak, Sinagog ve Çarşaf, Karaağaçlar Altında, Sonbahar Sabahında İki Kuruş, Ölü Suratlı Toprak, Gemidekiler, İstasyonda, Erguvan Bahçesi, Tohum, Asliye Ceza Hakimi Naim Bey, Kavgı, Eşekle İnsan Arasındaki Dünya, Tanrılar Kaybolunca, Paşa Kızı, Ceviz Ağacı ve Kör Döğüşü* adlı hikâyeler Büyük Doğu, Türk Sanatı, Türk Dili, Tohum, Su, İstanbul, Türk Düşüncesi ve Türk Edebiyatı gibi dergilerde yayımlanır. Sepetçioğlu aynı zamanda hikâye ve hikâye yazarları üzerine de inceleme yazıları kaleme alır (Çalık E. , 1993, s. 53).

Romanları

Mustafa Necati Sepetçioğlu, hikâye, tiyatro ve inceleme-araştırma türlerinde eserler vermesine rağmen edebiyat tarihleri ve ansiklopedilerde “roman yazarı” olarak tanıtılmaktadır. Özellikle tarihî roman onun sanatçı kişiliğinde önemli bir yer tutmaktadır. Sepetçioğlu’nun romanlarının genel esaslarını Türk milletinin Anadolu’da ve Kıbrıs’taki tarihî macerası oluşturmaktadır. Türklerin Anadolu topraklarına gelip bu coğrafyayı yurt tutması ve burada geçirmiş olduğu evreler tarihî romanlarının dokusunu teşkil etmektedir. Yazar, tarihî romanlarını *Dünkü Türkiye Dizisi* adıyla bu tarihten alıp *Bugünkü Türkiye Dizisi* adıyla cumhuriyet sonrasına kadar devam ettirmiştir. Bunun yanı sıra Kıbrıs tarihi de Sepetçioğlu’nun romancılığında önemli bir yer tutmaktadır. Yazar, Kıbrıs tarihinin romanını ilk devirlere kadar götürüp Türk ordusunun 1974 yılında adaya ayak basmasıyla sonlandırmaktadır. Bu roman dizisi içinde Kıbrışlı Türklerin tarihi seyri de eser içinde yerini bulmaktadır. Son olarak onun romanlarında biyografik romanın yeri de büyüktür. Ebu Hanife, Yunus Emre ve Ahmet Yesevî gibi tarihî şahsiyetler yazarın biyografik romanlarının esasını teşkil etmektedir.

Sepetçioğlu, tarihî roman yazmasının sebebini Nihal Atsız’dan sonra tarihî roman alanında alanda büyük bir boşluk oluşması ve bu boşluğun yabancı ideolojiler tarafından ele geçirilme kaygısı olarak açıklamaktadır. Özellikle Kemal Tahir’in Devlet Ana romanında olduğu gibi edebî yönden başarılı ama tarihî açıdan çarpıtılmış eserlerin varlığına karşı yanlış anlaşılmaları önlemek ve bu çarpıklığı düzeltmek adına tarihî roman yazmaya başladığını ifade etmektedir.

Dünkü Türkiye Dizisi

Kilit (1971)

Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun *Dünkü Türkiye Dizisi* adlı tarihî roman serisinin ilk kitabı *Kilit*’tir. *Kilit*, Malazgirt Zaferi’nin 900. yıl dönümünde yayımlanmıştır. 295 sayfadan müteşekkil olan eser üç bölüm ve on üç alt bölümden oluşmaktadır.

Anahtar (1972)

Dünkü Türkiye Dizisi’nin ikinci kitabı *Anahtar*’dır ve 1972 yılında yayımlanmıştır. 317 sayfadan oluşan eser üç bölüm ve yedi alt bölümden teşekkül etmektedir.

Kapı (1973)

Düinkü Türkiye Dizisi'nin üçüncü ve Selçuklu üçlemesinin son romanı olan *Kapı* ilk baskısını 1973 yılında yapmıştır. *Kapı* romanı 397 sayfadır. Dört bölüm ve on üç alt bölümden oluşmaktadır.

Konak (1974)

Düinkü Türkiye Dizisi'nin dördüncü kitabı ise *Konak*'tır. 1974 yılında ilk baskısını yapan eser 320 sayfadır. Eser dört bölüm ve on dört alt bölümden oluşmaktadır.

Çatı (1974)

Konak'ın ardından aynı yıl içerisinde baskısı yapılan *Çatı*, serinin beşinci kitabıdır. 400 sayfadan oluşan eser iki bölüm ve otuz altı alt bölüme ayrılmıştır.

Üçler Yediler Kırklar (1975)

İlk baskısını 1975 yılında yapan *Üçler Yediler Kırklar* adlı eser serinin altıncı kitabıdır ve 399 sayfadan müteşekkildir. Eser daha öncekiler gibi bölümlere ayrılmamıştır.

Bu Atlı Geçide Gider (1977)

Düinkü Türkiye Dizisi'nin yedinci kitabı olan *Bu Atlı Geçide Gider*, 399 sayfa üç ana bölüm ve on altı alt bölümden oluşmuştur.

Geçitteki Ülke (1978)

Serinin sekizinci kitabı olan *Geçitteki Ülke* 1978 yılında yayımlanmıştır. 366 sayfadan oluşan roman iki bölüm ve on dört alt bölüme ayrılmıştır.

Darağacı (1979)

Serinin dokuzuncu kitabı ise 1979 yılında ilk baskısını yapan *Darağacı* 'dır. Roman, 486 sayfadır. Beş bölüm ve yirmi beş alt bölümden oluşmaktadır.

Ebem Kuşığı (1980)

Düinkü Türkiye Dizisi'nin onuncu kitabı olan *Ebem Kuşığı* ilk baskısını 1980 yılında yapmıştır. 368 sayfadan müteşekkil olan eser bölümlere ayrılmamış on dokuz alt bölümden meydana gelmiştir.

Sabır (1980)

Serinin on birinci kitabı olan 1980 yılında yayımlanan *Sabır*, 322 sayfadan oluşmakta ve bölümlere ayrılmayıp yirmi üç alt bölüm halinde kaleme alınmıştır.

Gece Vaktinde Gün Dönümü (1980)

Dünkü Türkiye Dizisi'nin on ikinci ve son kitabı olan roman ilk baskısını 1980 yılında yapmıştır. Eser 378 sayfadır. Dört bölüm ve on beş alt bölümden oluşmaktadır.

Yakın Tarih ile İlgili Romanlar

... Ve Çanakkale

Osmanlı Devleti'nin parçalanmasının akabinde Çanakkale'de Türk milletinin kahramanlık hikâyesinin anlatıldığı ...ve Çanakkale; Geldiler, Gördüler ve Döndüler olmak üzere üç ciltten müteşekkil Sepetçioğlu'nun yakın tarihimizi ele aldığı roman dizisidir. Çanakkale üçlemesi Selçuklu ve Osmanlı üçlemelerinin bir bağlantısı ve *Bugünkü Türkiye Dizisi*'ne bir köprü olarak düşünülmüştür (Çalık E. , 1993, s. 153).

Bugünkü Türkiye Dizisi

Bugünkü Türkiye Dizisi, üç romandan teşekkül etmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra Türk toplumunda meydana gelen değişimler, çok partili hayata geçiş, aydın-halk ilişkileri ve yaşanan toplumsal-kültürel çöküşün anatomisi sunulmaktadır.

Cevahir ile Sadık Çavuş'un Buğday Kamyonu (1977)

İlk baskısı 1977 yılında yapılan *Cevahir ile Sadık Çavuş'un Buğday Kamyonu* dizinin ilk romanını oluşturmaktadır. Eser 349 sayfadan oluşmakta iki bölüm ve on dört alt bölüme ayrılmaktadır.

Karanlıkta Mum Işığı (1980)

Bugünkü Türkiye Dizisi'nin ikinci romanı olan ve 1980 yılında yayımlanan *Karanlıkta Mum Işığı* 456 sayfadan oluşmaktadır. Bölümlere ayrılmayan eserde on dokuz alt bölüm yer almaktadır.

Güneşin Dört Köşesi (1983)

Bugünkü Türkiye Dizisi'nin üçüncü ve son romanı *Güneşin Dört Köşesi*'dir. Eser 1983 yılında yayımlanmıştır. 447 sayfadan oluşan eser on beş alt bölüme ayrılmıştır.

Kıbrıs Tarihi ile İlgili Romanlar

Sabır Ağacı (1992)

1.Cilt: Sahibini Arayan Toprak

2.Cilt: Zaman ve Sahibi

3.Cilt: Zamanın Yürüyüşü

4.Cilt: Zaman Dar Kapıda

5.Cilt: Zaman Sarkacı

6.Cilt: Zaman Dönümü

7.Cilt: Zaman Yok

8.Cilt: Zaman Uyanışı

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun tarihî roman alanında kaleme aldığı bir başka eser de *Sabır Ağacı*'dir. *Sabır Ağacı* dizisinde Kıbrıs'ın en eski tarihine gidilir ve Ada'nın tarihi milat öncesindeki tarihten itibaren anlatılmaya başlanır. *Sabır Ağacı* birkaç bin yıllık Kıbrıs'ın tarihî romanıdır. İsa'dan önceki başlangıç yılları ile 20 Temmuz 1974 sabah saatleri arasında süregelen bir zamanın hikâyesini, *Sabır Ağacı* ana başlığı altında değişik isimlerle sekiz ciltte anlatır." *Sabır Ağacı* Türklerin 20 Temmuz 1974 sabahı Kıbrıs'a çıkışıyla tamamlanır (Sepetçioğlu M. N., 1992, s. 5). İlk baskısını 1992 yılında yapan seri sekiz ciltten oluşmaktadır.

Bir Ömür Boyu Kıbrıs (2000)

Bir Ömür Boyu Kıbrıs Boyun Eğiş ve Bir Ömür Boyu Kıbrıs Hayır Deyiş aslında Kıbrıs'ın çağdaş liderlerinden Denktaş'ın hayatına odaklanmış birer romandır. Bu roman bir açıdan da biyografik roman özelliği taşımaktadır.

Biyografik Romanları

Mustafa Necati Sepetçioğlu dört adet biyografik roman kaleme almıştır.

Kutsal Mahpus Ebu Hanife (1990)

Sepetçioğlu'nun ilk kaleme aldığı biyografik roman *Kutsal Mahpus-Ebu Hanife*'dir. İlk baskısını 1990 yılında yapan eser 269 sayfadır. Ana bölümlere ayrılmayan roman altı alt bölümden oluşmuştur.

Benim Adım Yunus Emre (1992)

1992 yılında yayımlanan ve yazarın ikinci biyografik romanı olan *Benim Adım Yunus Emre* 323 sayfadan oluşmakta ve beş alt bölümden teşekkül etmektedir.

Nurs Köyünden Dünyaya (1994) (Velihan Bahadır Adıyla)

Gökyüzünden Bir Beşik

Gökyüzünden Yeryüzünden Işıklar

Sepetçioğlu'nun üçüncü biyografik romanı ise Said-i Nursî'nin hayatını ele aldığı eser olan *Nurs Köyünden Dünyaya* adlı romanıdır.

Yesili Hoca Ahmed (2002)

Sesler ve Işıklar

(Hurmaliğın Akdoğanı)

Aydınlığı Mühürü

Sepetçioğlu'nun biyografik roman tarzında kaleme aldığı son roman ise *Yesili Hoca Ahmed*'dir. Hoca Ahmet Yesevî'nin menkıbevi hayatının anlatıldığı eserde Türklerin yayıldığı geniş coğrafya ve çok uzun bir zaman dilimini esas alınır. Üç ciltten oluşan bu eserin ilk cildi *Sesler ve Işıklar*, ikinci cildi *Hurmaliğın Ak Doğanı*, üçüncü cildi ise *Aydınlığın Mühürü* adlarını taşımaktadır. Eser 2005 yılında 'Uluslararası Ahmet Yesevi Ödülü'nü kazanır.

Tiyatroları

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun tiyatroya ilgisi ortaokul yıllarında başlamıştır. Lise yıllarında ise Ömer Seyfettin'den bir hikâyeyi piyes haline getiren Sepetçioğlu *Dede Korkut*'tan bir hikâyeyi de sahnelemiştir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu, on dört tiyatro eseri kaleme almış bu eserlerden altı tanesini ise kitap haline getirmiştir. Bununla birlikte yazar, tiyatro üzerine görüşlerine dair de yazılar kaleme almıştır.

Köprü (1969)

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun yayımladığı ilk tiyatro eseri *Köprü*'dür. İlk baskısını 1969 yılında yapan eser 97 sayfadan oluşmaktadır.

Son Bloklar (1969)

Sepetçioğlu'nun tiyatro alanında yayımlanan ikinci eseri ise *Son Bloklar* adını taşımaktadır. Üç perdeden oluşan eser seksen üç sayfadır.

Büyük Otmarlar (1970)

Sepetçioğlu'nun kitap haline getirilen bir diğer tiyatro eseri ise üç perde ve doksan dokuz sayfadan müteşekkil olan *Büyük Otmarlar* adlı tiyatro eseridir.

Çardaklı Bakıcı (1969)

İlk baskısını 1969 yılında yapan *Çardaklı Bakıcı* üç perde ve 111 sayfadan oluşan bir tiyatro eserinde cehalet ve hurafeler konu edilir.

Her Bizansa Bir Fatih (1972)

1972 yılında kitap haline getirilen *Her Bizans'a Bir Fatih* adlı tiyatro eseri üç perde ve seksen altı sayfadan oluşmaktadır.

Yunus Emre (1993)

1993 yılında kitaplaşan *Yunus Emre*, iki perde ve 87 sayfadan oluşmaktadır.

Kitap Haline Getirilmemiş Tiyatroları

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun kitap haline getirilmeyen tiyatro eserleri de vardır. Bu tiyatrolardan yalnız ikisi sahnelenmiştir. *Mehmet'in Beklediği (Umut Çeşmesi)*, 1966-67 yıllarında Şehir Tiyatrosu'nda sahnelenmiştir. *Trampacılar*, 1967-68 yıllarında Şehir Tiyatrosu'nda sahnelenmiştir. Yayımlanmayan *Çölde İbrahim*, *Ak Sinekler Sürüsü*, *Zehirci*, *Cehennemde Gün Işığı*, *Mehveş Hanım (Herkes Kendi Dünyasında)*, *Sevgisizler* ve *Meragalı Abdülkadir*'dir.

Kültür-Araştırma ve İnceleme Kitapları

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun eser verdiği bir başka alan ise kültür, araştırma ve inceleme sahasıdır. Sepetçioğlu bu sahada Türk milli kültürünün temel yapı taşı olan konularda eserler kaleme almıştır. Bu anlayış doğrultusunda *Orhun Âbideleri*, *Türk Destanları*, *Efsaneler* ve *Dede Korkut'u* konu edinmiştir.

Sonsuza Uyanan Taşlar (1981)

Orhun Âbideleri ile ilgili olarak; Türk milletinin karakterini (Sepetçioğlu M. N., 1981, s. 184) ortaya koymak amacıyla yazıldığını ifade eden Sepetçioğlu, bu kitabelerin aynı zamanda bir uyanış ve Türkçe'nin haşmetini ortaya koyduğunu ifade etmektedir (Sepetçioğlu M. N., 1981, s. 188).

Bu eser 1981 yılında yayımlanmıştır. 191 sayfadan müteşekkil olan eser üç bölümden oluşmaktadır.

Yaradılış ve Türeyiş-Türk Destanı (1965)

Sepetçioğlu'nun 1965 yılında ilk baskısını yapan *Yaradılış ve Türeyiş Destanı*'dır. 210 sayfa ve on altı alt bölümden oluşan eserde Sepetçioğlu, Türk Destanlarından *Yaradılış, Türeyiş, Göç, Bozkurt, Oğuz Kağan, Şu ve Ergenekon* destanlarını günümüz diliyle anlatmaktadır.

Türk Destanları (1972)

İlk baskısını 1972 yılında yapan *Türk Destanları* adlı eser 206 sayfa ve *Destanlar, Milli Destanlar, Türk Destanları* başlıkları altında verilen üç bölümden oluşmaktadır. 1990 yılında ise bu eser *Karşılaştırmalı Türk Destanları* adıyla yeniden yayımlanmıştır.

Türk-İslam Efsaneleri (1973)

1973 yılında yayımlanan *Türk-İslâm Efsaneleri* üçüncü baskıdan itibaren *Bir Büyülü Dünya ki* adıyla yayımlanmıştır. 183 sayfadan oluşan, efsaneler, menkıbeler ve kıssadan hisselerin yer aldığı eserde kırk beş yazı vardır.

Can Ocağında Pişen Aş (1981)

Hoca Ahmet Yesevî'nin efsânevi hayatının anlatıldığı bu eser ise ilk baskısını 1981 yılında yapmıştır. 271 sayfadan oluşan kitabın içinde 117 küçük başlık yer almaktadır.

Dede Korkut (1974)

İlk üç baskısını *Dede Korkut*, dördüncü baskısında ise *Dedem Korkut'un Kitabı* adıyla yayımlanan eser 1974 yılında ilk baskısını yapmış 220 sayfadan oluşmaktadır.

Hamdullah Suphi Tanrıöver-Seçmeler (1971)

Hamdullah Suphi Tanrıöver'in yazılarından seçilerek hazırlanan bu eser ilk baskısını 1971 yılında yapmıştır. 236 sayfadan oluşan kitabın metinler bölümünde Tanrıöver'den seçilen yirmi dört yazıya yer verilmiştir.

Rusya Rusya Dedikleri (2013)

İlk baskısını 2013 yılında yapan, yazarın Rusya seyahati esnasında SSCB döneminin Türkler üzerindeki etkilerini anlattığı seyahatname özelliği taşıyan, *Rusya Rusya Dedikleri* adıyla yayımlanan bu eser 320 sayfadan oluşmaktadır.

Kırım Kırımı (2013)

1071 yılından itibaren Batı Türklerine yurt olmuş olan daha sonra ise işgal edilip kötü bir kadere sürüklenen Kırım'ın konu edildiği *Kırım Kırımı* adlı eser ilk baskısını 2013 yılında yapmıştır. Kitap 160 sayfadan oluşmaktadır.

Dünden Bugüne ve Yarına 1-2 (1999)

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun yazarlık öyküsünün sunulduğu, denemelerinden oluşan, romanları ve hikâyelerinde yer alan kahramanlardan bazılarına da rastlanan *Dünden Bugüne ve Yarına* adlı eseri iki cilt halinde 1999 yılında yayımlanmıştır. İlk kitap 237 ikinci kitap ise 238 sayfadan oluşmaktadır.

Çocuk Kitapları

Mustafa Necati Sepetçioğlu aynı zamanda çocuk kitapları da yazmıştır. Üç çocuk kitabı kaleme alan Sepetçioğlu'nun çocuk kitapları 1978 yılında basılmıştır.

Beyaz Güvercin (1978)

Sepetçioğlu'nun çocuk romanlarından ilki Oğuz Kağan Destanı'nın anlatıldığı 126 sayfadan oluşan *Beyaz Güvercin*'dir.

Kutsal Kaya (1978)

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun çocuk romanı türünde yazdığı ikinci roman ise Göç Destanı'nın anlatıldığı *Kutsal Kaya* adlı eserdir.

Demir Dağlar Sıra Sıra (1978)

Ergenekon Destanı'nın anlatıldığı *Demir Dağlar Sıra Sıra* adlı eseri ise Sepetçioğlu'nun aynı yıl içerisinde çocuk romanı türünde çıkan üçüncü ve son kitaptır.

Mustafa Necati Sepetçioğlu romandan hikâyeye, denemeden çocuk edebiyatına ve tiyatro ve şiirden kültür, araştırma, inceleme kitaplarına edebiyatın birçok türünde yazılar kaleme almış ve eserler vermiştir. Yazı ve yayın hayatında vermiş olduğu eserler birçok kurum tarafından ödüle layık bulunmuştur. Gazeteler ve dergiler de Sepetçioğlu'nun yazı hayatında önemli bir yere sahiptir.

2. İKİNCİ BÖLÜM

KİMLİK ve MİLLÎ KİMLİK

2.1. Kimlik Kavramı

Batı dillerinde Latince'nin *idem* (aynı) kökünden türetilen kavram aynılığı, Türkçe'de ise kimsin, kimlerdensin sorusundan üretilmiş bir mensubiyeti ifade eden "kimlik" kavramı ana işareti ve yönelişi itibariyle mensubiyet, aidiyet ve aynılaşmayı göstermektedir (Kılıçbay, 2003, s. 161).

Türk Dil Kurumu ise yayımlanmış olduğu Türkçe Sözlük'te kimlik kavramını üç farklı anlamda ele almıştır:

"1. Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü. 2. Kişinin kim olduğunu tanıtan belge, hüviyet. 3. Herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü." (Türkçe Sözlük, 2005, s. 1182).

"En yalın tanımıyla kimlik, kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların "Kimsiniz, kimlerdensiniz?" sorusuna verdikleri yanıt ya da yanıtlardır." ifadeleriyle kimliği tanımlayan Güvenç'e göre kimlik; bizi ötekilerden ayıran nitelikler ve bazılarıyla ortak olduğumuz değer ve ilişkilerdir sonucuna varmıştır. Bu da bireyin kimlerden olduğunu veya kimlerden olmadığını ortaya koyan ve varlığının bilincine varan bir kavram olarak dile getirilmektedir (Güvenç, 1994, s. 3).

Çalık ise kimlik kavramını: "Ferdî veya kolektif bir zâtiyetin, çeşitli biçimleriyle, içinden (sübjektif) veya dışından (objektif) tanımlanmasıdır biçiminde ortaya koymakta; "ferdî olanın 'sübjektif, kolektif olanınsa 'objektif' kriterlerle değerlendirilebileceği bir tanımlamadır bu." ifadeleriyle değerlendirmektedir (Çalık M. , 2009, s. 17). Benzer bir tanımlamayı da Mehmet Niyazi yapmaktadır. Millet ve Türk milliyetçiliği üzerine kaleme aldığı eserinde Niyazi, kimliği: "Bir insanın veya sosyal bir varlık olan milletin kendini nasıl algıladığına bağlıdır. Daha ziyade sübjektiftir." cümleleriyle anlatmaktadır (Niyazi, 2018, s. 177).

Vurucu ise kimliği bireysel ve toplumsal bir tanımlama kategorisi olarak ele almaktadır. Vurucu'ya göre bu durumda birey önce kendini isminden başlayarak daha sonra ise aile, akraba, bölge, milliyet ve din eksenli bir tanımlama kategorisinin içine dahil eder. Aynı şekilde yazara göre kimlik; sınırlama, içerikleme ve değer atfetmedir ve bu sadece

doğuştan getirilen verilerle değil toplumsal ilişkiler örüntüsü ile bu dünyada da oluşur (Vurucu, 2010, s. 167).

Vurucu bir başka eserinde ise kimliği; var olan bütün gerçekliklere izafe edilebilen bir aidiyetlik olarak kavramsallaştırmakta ve aynılık, özdeşlik, birliktelik ve farklılığı kapsadığını ifade etmektedir (Vurucu, 2015, s. 39).

Kimliği aidiyet ve mensubiyet merkezli ele alan bir diğer yazar olan Poyraz'a göre kimlik; bir aidiyetin ve mensubiyetin çerçevesidir ve bu çerçevede bizi biz yapan özelliklerin bütünüdür (Poyraz, 2009, s. 765).

Kimlik kavramı Nevzat Kösoğlu'nda ise üslup olarak ele alınmıştır. Kösoğlu'na göre kimlik; kişiyi ve toplumu farklılaştıran, en yakınlarından başlayarak diğer benzerlerinden ayıran özellikler bütünü yani yaşama biçimindeki özelliklerdir. (Kösoğlu, 2018, s. 17) Kösoğlu bir başka eserinde ise kimliği kişinin kendisini ne olarak algıladığıdır şeklinde tanımlamaktadır (Kösoğlu, 2015, s. 30).

Ahmet Bican Ercilasun ise kimliği ferdi ve sosyal olmak üzere iki zemin üzerine oturarak ferdi kimliği insanı biricik yapan ve kim olduğunu gösteren, başka insanlara benzeyen ve benzemeyen maddi ve manevi özellikler bütünü olarak tanımlamaktadır (Ercilasun, 2009, s. 18).

Kimliği, kişinin kendini tanımlama biçimi, iki bilincin ortak bulunuşunun ürünü ve insanın özü olarak ifadelendiren Gündoğan ise bu tanımlama ile kişinin kendisini, kendisi ile kendisi olmayanlardan ayırıp öteki ile arasında bir sınır bulunduğunu düşünür şeklinde örneklendirmektedir. Aynı yazısında bireyin kendini tanımlaması ve kimliğini belirlemesinde doğuştan getirdiği bireysel nitelikleri genetik unsur; bireysel bilincin dışında ortak bir bilinç oluşmasını sağlayan özellikleri ise kültürel unsur şeklinde kategorize etmektedir (Gündoğan, 2009, s. 399-400).

Kimlik kavramı Polat'ta ise; yaşayış, düşünüş ve hayal ediş biçimi olarak ele alınmaktadır (Polat, 2009, s. 269).

Kimlik kavramını bireyi diğerlerinden farklı kılan, onu diğerlerinden ayıran olgular olarak tanımlayan Parekh, kişisel ve toplumsal olarak ikiye ayırdığı kimlik kavramından kişisel kimliği; bireyin mevcut dünyaya yaklaşımı ve dünyadaki konumunu belirleyen inanış ve bağlılıklar olarak tanımlarken, çoğul bir kavram olarak ele aldığı toplumsal

kimliği bireyin kendini tanımlaması ve kendisini bunun ayrılmaz bir parçası olarak görmesine tekabül eden ilişkiler üzerine oturtmaktadır (Parekh, 2014, s. 53).

Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere kimlik kavramı ayniyet ve öteki üzerine inşa edilmiştir. Kişi ya da toplumun “Ben kimim” sorusuna vermiş olduğu cevap benzerliklerin ve farklılıkların ortaya çıkmasına, benzerlikler hem ayniyet hem de aidiyet duygularının oluşmasına imkân tanımaktadır. Öteki ise kişiyi diğerlerinden farklılaştıran veya ayrı kılan olguların bir bütünü olarak algılanmakta ve kimlik kavramı bu iki temel üzerinde yükselmektedir.

2.2. Millî Kimlik Kavramı

İnsanlar doğarken bir millete mensup olarak doğar, ana dilini edinir, bir inanca sahip olur, içinde yaşadığı toplumun kültüründen beslenir, tarih anlatılarına tanıklık eder ve içinde yaşadığı toplumla aynı toprak parçası üzerinde hayatını idam eder. Bütün bu unsurların bir bileşkesi olarak doğuştan getirdiği niteliklerle birlikte bir kimlik sahibi olur. İşte bu unsurların tamamına millî kimlik denmektedir.

Millî kimlik kavramı da kimlik kavramı gibi çok yönlü ve çok boyutludur. Kavram birçok unsur üzerine temellendirildiğinden dolayı farklı tanımlamalar ortaya çıkmaktadır.

Kösoğlu, millî kimliği milli kültür kavramıyla özdeşleştirerek “Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi, dil, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü, milli hüviyet.” tarif etmektedir. Yazara göre kültür, insanın doğaya kattıklarıdır ve bu katkılar daha doğuşundan itibaren farklıdır. Bu sebepten ötürü millî kimlik kavramını tanımlarken yazar, milli kültürü tüm unsurlarıyla tarif etmek yerine toplumun madde ve manasıyla yaşadığı hayat tarzı olarak ifadelendirmektedir. Bu ise; aynı toplumda yaşadığı diğer bireylerle paylaştığı inançlar, anlayışlar, tutumlar, değerler, ölçüler vb. olgulardır (Kösoğlu, 2009, s. 9-10-11).

Millî kimlik kavramı Erol Güngör de ise; kültür ve karakter üzerinde temellenmiştir. Yazara göre kültür; bütün maddî ve manevî unsurlarıyla benimsemiş bulunduğu hayat tarzı, (Güngör, 2019, s. 57) inanç, bilgi, his ve heyecanların bir bütünüdür (Güngör, 2019, s. 9). Eserinin bir başka bölümünde kültürü, hayat içerisinde karşılaşılan şartlara verilen tepkiden doğan norm ve davranışlar olarak ele almaktadır (Güngör, 2019, s. 16). Güngör’e göre norm, davranış özellikleri ve inanç ise millî kimliği oluşturmakta ve

kimin bizden, kimin bizden farklı olduğunu ayırt etmeye yaramaktadır (Güngör, 2019, s. 41).

Mümtaz Turhan ise; kültürü bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerin bir bütünü olarak tanımladıktan sonra kültürün, cemiyetin genel bakış, anlayış ve davranış biçimi olarak ele alıp; cemiyet fertlerinin çoğunluğunda ortak olan ve onu diğer milletlerden ayıran özel ve özgün bir hayat tarzı meydana getirdiğini ileri sürmekte ve fertlerin çoğunluğunda ortak olan ve onu diğer milletlerden ayıran özel ve özgün hayat tarzının millî kimlik ile özdeşleştirildiği görülmektedir (Turhan, 2018, s. 36-37).

Millî kimlik kavramını kültür üzerine oturtan bir başka yazar olan Sağ'a göre millî kimlik kavramı milletlerin aynası olan kültürden yansıyanlar olarak tanımlanmaktadır. Sağ, kendi kaynaklarından esinlenerek oluşturduğu kültür sayesinde kimlik bilincine ulaşan Türk milletinin, kimliğini; taş, dokumaya, edebi eserler, musikiye, el sanatlarına ve kendileri için bir anlama sahip olan her türlü davranış ve yaşayışlarını kültürel ortama geçirerek sergilediklerini dile getirmektedir (Sağ, 2009, s. 168-169).

Millî kimlik kavramı modernistler tarafından da ele alınmıştır. “Milletin modernist imgesine göre, millî kimliği yaratan milliyetçiliktir” (Smith A. , 1994, s. 117). Milliyetçiliği, bir siyasi doktrin ya da siyaset üslubu olmaktan çok bir kültür biçimi olarak tanımlayan Smith'e göre millet de bu anlam ve önceliği bu kültür biçimi tarafından önvarsayılan bir kimlik tipidir. Bu ifadelerden yola çıkan yazar millet ve millî kimliği milliyetçiliğin bir yaratisi olarak görmektedir (Smith A. , 1994, s. 147). Millet, milliyetçilik ve millî kimlik kavramlarını bu şekilde açıklığa kavuşturan Smith, kimlik kavramını ayniyet, millî kimlik kavramını ise grup mensuplarının diğer grup mensupları ile benzerlik-benzemezlik örüntüsü anlamı içerisinde ele almaktadır (Smith A. , 1994, s. 122-123).

Millî kimliğe modernizmin penceresinden bakan yazarlar da yorum getirmektedir. İlkçi yaklaşımı benimseyen yazarlara göre millî kimlik doğamızın bir parçasıdır ve milletler eski çağlardan beri vardır (Özkırmı, 2015, s. 97). İlkçilerin bir başka savı ise; etnik ve millî kültürü oluşturan öğelerin her şeyden önce var olduğu ve hiçbir şeyden türemediğidir (Özkırmı, 2015, s. 95).

Primordialistler ise; “ulusun, toplum ve tarih mozağinde bulunan doğal bir unsur olmadığını; kapitalizm, bürokrasi ve seküler faydacılık gibi modern gelişmelerin ürünü yani tamamen modern bir olgu olduğunu öne sürmektedir.” (Smith A. , 2002, s. 30).

Ulus hayal edilmiş bir topluluk olarak tanımlayan Anderson'a göre de kapitalizmin halk dillerinin yaygınlaşması yolunda yarattığı devrimci itki, kendi başarısını kapitalist yayıncılığa borçlu olan kitlesel bir okura hitap edebilen reform ve monarkların halk dillerinden idarî merkezileşmenin aracı olarak yararlanması olarak tanımlamaktadır (Anderson, 2015, s. 54-56).

Millî kimlik kavramını modernist anlayış doğrultusunda açıklayan Vurucu'ya göre millî kimlik; millî devletin kolektif kimliği ve formudur. (Vurucu, 2015, s. 42). Vurucu bir başka eserinde ise millî kimliği; bütün aidiyetleri kapsayan bütüncül bir evren olarak tanımlamaktadır (Vurucu, 2010, s. 174).

Çeşitli tanım ve değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere millî kimlik kavramı da tıpkı millet kavramı gibi tek bir tanım üzerinden değil çeşitli yönlerden ele alınıp değerlendirmeye tabi tutulur. Fakat millî kimlik kavramında üzerinde ittifak edilen ortak hususiyetlerin de olduğu görülmektedir. Gerek geleneksel yorumla gerekse de modernizmin penceresinden bakılan bir kavrayışla ele alınırsa millî kimliği oluşturan öğelerin başında kültür, dil, tarih, gelenek, inanç gelmektedir. Bunun yanı sıra millî kimliğin modernist kavrayışına göre de millî kimlik millî devletin kolektif bir formudur.

2.3. Millî Kimlik Unsurları

Millî kimlik birtakım olgular ve unsurlar üzerinde temellenir. Kimlik ve millî kimlik kavramlarının bu denli çeşitli tariflerinin yapılması millî kimlik unsurlarının da çeşitlenmesinin nedenini oluşturmaktadır.

Öznenin değerler evrenindeki tek sahih mensubiyet merkezini, kültürel varlık alanında millî kimliğin oluşturduğunu ifade eden Vurucu millî kimliğin bu sahihliğini mit, soy, dil, tarih, gelenek, devlet, din gibi unsurların işlevsel bir biçimde yeni toplum ve kültürel forma uyarlanmasında bulur (Vurucu, 2010, s. 172-173).

Kösoğlu'na göre ise toplum kültürün farklılık şuurunu veya kimlik duyarlılığını hayatın her alanına aynı kudrette gösterememektedir. Bu bilgi ışığında yazara göre; toplumu ona dışarıdan bakanlara tanıtan kültürel farklılıkların başında ise en keskin farklılık giyim kuşam alanında görülmektedir. Öte yandan dil, müzik, din kültürü, mimari, mutfak, mizah ve eğlence kültürünü saymaktadır. Kösoğlu bu durumu nesnel kimlik kavramı olarak izah etmektedir. Ona göre nesnel kimlik; topluluğu başkalarına tanıtan ve hiçbir yorum ya da duygusal iz taşımayan görünen farklılıklar bütünüdür ve sonuçta, nesnel

milli kültür, millî kimliktir (Kösoğlu, 2009, s. 14). Bireyin nesnel millî kimliği yani dil, düşünce, anlayış, duygu, tutum ve davranışları içselleştirmesi ise bireysel milli kimliği oluşturmaktadır (Kösoğlu, 2009, s. 15).

Kimliği ferdi ve sosyal olmak üzere iki temel üzerine oturtan Ercilasun'a göre sosyal zemindeki en üst tabii kimlik millî kimliktir. Millî kimlik yazara göre cinsiyet gibi tabii ve doğuştandır. Bu sebepten ötürü de sonradan seçilemez (Ercilasun, 2009, s. 19). Ercilasun'a göre soy, dil, tarih, vatan ve kültür millî kimliğin başlıca unsurlarıdır (Ercilasun, 2009, s. 20). Millî kimliğin ilk unsuru olan soy; ana baba, onların ana babaları, yani atalardır. Bu bilinç ise millî kimliği oluşturmaktadır (Ercilasun, 2009, s. 19). Millî kimliği oluşturan ikinci unsur olan dil yazara göre, tarih ve kültür unsurlarının da en önemli malzemesini oluşturduğu gibi (Ercilasun, 2009, s. 20) bütün kültürel aktivitelerin de temelidir (Ercilasun, 2009, s. 22). Millî kimliğin oluşmasında ortak bir tarihin önemine değinen Ercilasun'a göre birlikte yaşanan olaylar, eğlenceler, zaferler, felaketler, yenilgiler ortak bir hafızaya, dolayısıyla da ortak bir kimliğe yol açar ve dolayısıyla bir tarih bilinci oluşturur. Bu da yazara göre millî kimliğin unsurlarından olan tarihtir (Ercilasun, 2009, s. 21). Yazara göre millî kimliği oluşturan bir diğer unsur da kültürdür. Din, adetler, uygulamalar, edebiyat, müzik, mimarlık, resim, heykel, yemek, giyim kuşam, eğlence gibi unsurlar kültürü oluşturmaktadır. Ercilasun; bütün bu unsurların millî kimliğin oluşmasında etkisi olduğunu aktarmaktadır (Ercilasun, 2009, s. 21). Ercilasun ortak vatanın da millî kimliğin oluşmasında rol oynadığını ifade etmektedir (Ercilasun, 2009, s. 22). Yazara göre "tarihin derinliklerinde vatan olmuş yersular ile bugün vatan olarak Türklerin üzerinde yaşadığı topraklar adlarıyla millî kimliğimizin bir parçasını oluşturmaktadır." (Ercilasun, 2009, s. 23).

Millî kimliği, insanın kendisini anlam kâinatının üretici merkezi olarak yeniden görmesi (Başer, 2009, s. 27) üzerinde temellendiren Başer'e göre tarih kurgusu (Başer, 2009, s. 27), insanların kullandıkları diller (Başer, 2009, s. 29), öznenin içinde bulunduğu toplumdaki sosyo-ekonomik faaliyetler, bunların ürettiği değerler (Başer, 2009, s. 29), millî kimlik unsurlarını belirlemektedir.

Millî kimlikleri; esas ve tali kimlik olmak üzere ikiye ayıran Mehmet Niyazi esas kimliği; bir milleti diğer milletlerden ayıran farklılıkların tamamı olarak, tali kimliği ise; o milletin bünyesindeki iş bölümünden, hayattaki pozisyonlardan doğanlar olarak tanımlamaktadır. (Niyazi, 2018, s. 179) Bu ayırmadan yola çıkarak kavramsallaştırmaya

giden yazara göre millî kimlik, millete has değerleri tanımlayan ve halkın eski gelenek ve âdetlerini yansıtan bir fenomendir (Niyazi, 2018, s. 177). Yazara göre bu fenomen yaşanan toprak, nesilden nesile intikal ederek irsîleşen durumlar, dini inançlar, akidelerle de çok yakından ilgilidir.

Millî kimlik unsurları Çalık'ta ise; vatan toprağı (millî coğrafya), ortak dil, inanç ve hafıza yani tarih bilinci olarak temayüz etmektedir (Çalık M. , 2009, s. 17). Çalık'a göre bir kültürel kimlik karakteristik vasıflarının çoğunu manevî-ahlâkî değerlere ve bunları üreten inanç temellerine borçludur (Çalık M. , 2009, s. 21).

Millî kimlik unsurları Güngör'de ise; tarih, vatan, dil, din, örf, adet ve gelenek üzerinden belirlenmektedir. Güngör'e göre tarih; milletlerin bağımsız bir hüviyeti ve millî özellikleri olduklarının farkına varması (Güngör, 2019, s. 54), gelenekler; yine aynı şekilde millete mahsus bir hüviyet teşekkül ettirmesi (Güngör, 2019, s. 62), dil; millî varlığın temel taşı (Güngör, 2019, s. 99), din; millî birliği kuran unsur (Güngör, 2019, s. 99), toprak; üzerinde yaşanan ve tecrübe edinilen vatan parçası olarak millî bir kimlik oluşturmaktadır.

Kimliği inanç üzerinden temellendiren bir başka yazar da Ayvaz Gökdemir'dir. Gökdemir'e göre "Her şahsiyet, esas itibariyle, bir millî kültür muhitinde teşekkül eder." (Gökdemir, 2008, s. 5) Bu anlayış doğrultusunda millî kimlik kavramını kurgulayıp temellendiren yazar fertlerin ve toplumun bir inancı özünü değiştirmeden kendi mizacı mucibince yaşadığını ve temsil ettiğini dile getirmektedir (Gökdemir, 2008, s. 45).

Mehmet Kaplan ise dini; ibadetleri, duaları, mabetleri, merasimleri ve bayramları ile kitlelere karakter verip içten birleştiren bir müessese olarak ele almaktadır (Kaplan, 1967, s. 91).

Özkan'a göre ise millî kimliğin unsurlarının başında kültürel kimlik gelmektedir (Özkan, 2009, s. 240). Kültürel kimlik; din, dil, gelenek, maddî kültür gibi pek çok bileşenden oluşmaktadır (Özkan, 2009, s. 244). Kültürel kimliğin milletle canlılığını koruyup sürdürdüğünü ifade eden yazara göre Türk kültürel kimliğinin esasını dürüstlük, cesaret, çalışkanlık, samimiyet ve sadakat teşkil etmektedir (Özkan, 2009, s. 241-242). Yazara göre; millî kimliğin teşekkülüne imkân hazırlayan masallar (Özkan, 2009, s. 243), kahramanlık, töre, gelenek ve görenekler ile bezenmiş destanlar (Özkan, 2009, s. 245), tecrübeyi aktaran atasözleri ve deyimler; inanç izlerini ifade eden efsaneler; fıkralar; duyguların aktarımının yapıldığı ve ezgilerle bütünleşen türküler,

sözlü kültür ürünü olan alkışlar, kargışlar, ninniler, bilmeceler, tekerlemeler; Türklerin kültürel birikimini oluşturmakta, kimliğinin ve asabiyetinin teşekkülünde rol oynamaktadır (Özkan, 2009, s. 249). Millî kimlik unsurlarını halk edebiyatı bağlamında ele alan yazara göre halk edebiyatı, milli kimliğin fikir, zevk ve sanat alanında inşasında, temsilinde ve gelecek nesillere intikalinde rol oynamaktadır (Özkan, 2009, s. 253).

Millî kimliğin asıl işlevini, insanları unutulmaktan kurtarmak, kolektif imanı ihya etmek, tarihi ve kaderi olan güçlü bir topluluk duygusu oluşturmak, kardeşlik idealini gerçekleştirmek (Smith A. , 1994, s. 247-248) olarak ele alan Smith de millî kimliğin özelliklerine dair şu listeyi yapmaktadır:

- “1.Tarihi bir ülke, toprak ya da yurt,
 - 2.Ortak mitler ve tarihi bellek,
 - 3.Ortak bir kitlesel kamu kültürü,
 - 4.Topluluğun bütün fertleri için geçerli ortak yasal hak ve görevler,
 - 5.Topluluk fertlerinin ülke üzerinde serbest hareket imkânına sahip oldukları ortak bir ekonomi”
- (Smith A. , 1994, s. 31-32).

Millî kimliğin işlevini yerine getirebilmesinin şartını bireyin millî kimliğin anlamını bilmesinde bulan Özkırımlı’ya göre ise; millî tarih, yabancı toplulukların kurgulanması, kültürü benzersiz kılan öteki, kalıp tipler, toprak, vatan gibi unsurlardır. Bununla birlikte millî kimliği unutulmaz kılan minik, tanıdık sözlerdir (Özkırımlı, 2015, s. 242).

Bir başka modernist yazar olan Ernest Gellner’de ise endüstri öncesi toplumlarda insanlar kimliklerini dilsel, gastronomisel, ritüel ve doktriner farklılıklarıyla ifadelendirmekte ve tanımlamaktadır. Gellner’e göre bir adamın kim olduğu yediği şey, giydiği kıyafet, konuştuğu dil, ettiği dans ya da evlendiği kimseden anlaşılmaktadır. Bir başka ifadeyle çoğunlukla yiyemediği şeylerle tanınmaktadır (Gellner, 2012, s. 59).

Millî kimliğin bir başka unsuru da mitolojidir. Çoruhlu’ya göre mitos yaratıcı toplumdur. Mitlerin ortaya çıkmasındaki en önemli etken ise dindir. Bu da hem sanatı yaratacak hem de gelenekleri yaşatacaktır (Çoruhlu, 2000, s. 12). Mitolojinin içinde milletin kâinat tasavvuru ve tasarımı, türeyiş hikayesi, ilk inanışları, millet hafızasında yer edinen efsaneleri ve kahramanları, motifleri, sanatı, doğaya bakışı gibi unsurlar yer almaktadır. Bu da mitolojinin millî kimliğe etkisini ortaya koyar.

Millî kimlik unsurları sonuç olarak din, dil, gelenek, kültür, tarihî toprak yani vatan, tarih şuuru, soy gibi olgular üzerine inşa edilmektedir. Millî kimlik unsurları en genel anlamıyla kültürel kimlik ve millî kültürü oluşturan, bireyi veya toplumu diğer bireylerden ve toplumlardan ayıran unsurlardır.

2.4. Geleneksel ve Modern Türk Kimliği

Türk Kimliği de ele alınan millî kimlik unsurlarının bileşkesinin ortaya çıkarmış olduğu bir olgudur. Bu olgu ise; binlerce yıldır süregelen bir tarihî akış, inanç, yaşama biçimi, sözlü ve yazılı edebiyat, müzik, töre, gelenek, görenek, din ve dil gibi unsurlar üzerinde oluşmaktadır.

Kafesoğlu'na göre Türk adı, Göktürklerin kuruluşundan itibaren Türklerin ortak adı olmuş ve zamanla Türk soyuna mensup bütün toplulukları ifade etmek üzere millî bir ad payesine yükselmiştir (Kafesoğlu, 1998, s. 45). Türk soyu ise; beyaz ırka sahip ve Nuh'un oğlu Yafes'ten türemiştir (Kafesoğlu, 1998, s. 47).

Türk kimliğinin ilk olarak 8.yüzyıldan sonra Araplar tarafından kavramlaştırıldığını ifade eden Ekrem'e göre ise Göktürk devletinin kurulmasıyla beraber Türk kimliği Türklerin aralarında oluşmaya başlar. Göktürk devletinin yıkılmasının akabinde Uygurlar devrinde kavram Türk milleti arasında oturur (Ekrem, 2006, s. 5).

Vurucu'ya göre; Türk topluluklarını tanımlayan ilk kültürel kimlik Orhun Yazıtları, ilk ortak ansiklopedi ise; Divan-ü Lügat'it- Türk'tür (Vurucu, 2010, s. 195).

Muharrem Ergin ise bu ilk kültürel kimlik vesikası olan Orhun Abidelerini, Türk adının, Türk milletinin isminin ilk geçtiği metin, ilk Türk tarihi, Türk kültürünün vesikası, Türk içtimai hayatının ulvi bir tablosu, bir kavmi millet yapacak eser olarak tanımlamaktadır (Ergin, 2011, s. Ön Söz).

Abidelerde Türk kimliğinin varlığına dair birçok ifade bulunmaktadır. Üstte mavi gök ve altta yağız yerin arasında yaratılan insanoğlunun üzerine Türklerin hâkim kılındığı Türk kimliğinin belirleyici bir vesikasıdır (Ergin, 2011, s. 9). Ayrıca Türk adının (Ergin, 2011, s. 11) ve Türk kimliğinin nüvesini oluşturan törenin (Ergin, 2011, s. 15) önemi metinde vurgulanmaktadır.

Bununla birlikte Kaşgarlı Mahmud'un eserinde de Türk adının tanrı tarafından verildiği, Türk dilinin öğrenilmesinin önemi dile getirilmekte, bu ise ayet ve hadislere dayandırılmaktadır (Kaşgarlı Mahmud, 1985, s. 3-4).

Kösoğlu Türk kimliğini; Türkçe konuşan, türkü söyleyen, Türk mutfağını seven, Karadeniz fıkraları anlatan, Türk gibi davranan, hisseden insan olarak tanımlamaktadır (Kösoğlu, 2009, s. 15).

Jean Paul Roux'a göre de "Türk, Türkçe konuşandır." (Roux, 2008, s. 28).

Türk kimliğine dair en kesif örneği ise İsmail Hami Danişmend tarihi bir vesikadan aktardığı bir metinle vermektedir:

"Şimdi oğlum sarayınızda isbat-ı vücud edecek ve her sene harac olarak ilahi bir asla mensub atlar takdim edilecektir; her gün sabahtan akşama kadar sizin emirlerinizden başka bir şey dinlemeyeceğim. Fakat elbiselerimizin önlerini kesmeye, omuzlarımızda dalgalanan saç örgülerimizi çözmeye, dilimizi değiştirmeye ve sizin kanunlarınızı kabul etmeye gelince, bizim adetlerimizle an'anelerimiz o kadar eskidir ki ben şimdiye kadar bunları değiştirmeye cesaret edemedim; bütün millet aynı kalbi taşıyor..." (Danişmend, 1983, s. 25).

Danişmend'in aktardığı bu metne göre kılık kıyafet, dil, töre, adet ve ananeler Türk kimliğinin temel yapı taşını oluşturmaktadır.

Başer ise; Türk kültürünün nüvesi olarak adlandırılan töreyi Türklüğün kimliğini belirleyen bir olgu olarak ele almaktadır (Başer, 2009, s. 51).

Millî kimlik unsurlarını Türk kimliği üzerinden şekillendiren ve Türk kimliğinin izlerini ararken o kültürü yaratan ruhun özelliklerine bakmanın gerekliliği üzerine duran Kurnaz (Kurnaz, 2009, s. 204), Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte inançlarını hayatlarının merkezine aldıklarını (Kurnaz, 2009, s. 209), Türk kimliğinin İslamiyet'in kabulünden sonra İslam'ın rengine boyandığını (Kurnaz, 2009, s. 210), Türk kimliğinin en karakteristik özelliklerinden birinin cesaret ve kahramanlık olduğunu ve bunun da alp, gazi ve alp-eren tipleriyle ortaya konulduğunu (Kurnaz, 2009, s. 211), İslamiyet'in tevhid anlayışının tasavvufî yorumu olan vahdet-i vücud görüşünün Türk kimliğinin bütün yönlerini etkilediğini (Kurnaz, 2009, s. 237) ifade ederek millî kimlik unsurunu inanç temelli yorumlamaktadır.

Millî kimlik kavramını Türk kimliği üzerinden ifadelendiren Gökdemir, İslam'la Göktürkler devrinde temasa başlayan Türklerin; 924 senesinde Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han'ın milletini Müslüman olmaya davet fermanı ile Türk milletinin ve Türk kültürünün, maddî ve manevî bakımdan yeni bir istikamete tevcih edildiğini (Gökdemir, 2008, s. 15), Türk kimliğinin İslam imanı ile pekiştiğini (Gökdemir, 2008, s. 16) Karahanlı-Gazneli-Selçuklu-Osmanlı çizgisinde Türk siyaset, toplum ve kültür

yapısının hâkim renginin İslam olduğunu ve bütün düzen ve değerlerini İslam’a göre İslam’la yeniden tesis, inşâ ve teşkil eden Türklerin ferdî ve sosyal kimliklerinin “Müslüman” olarak belirlendiğini dile getirmektedir (Gökdemir, 2008, s. 48).

İslam inancı etrafında bir Türk millî kimlik inşa eden Çalık, Türk kültürü ve dolayısıyla kültürün şekillendirdiği kimlik Müslümandır demektedir (Çalık M. , 2009, s. 19).

Erol Güngör ise ‘Türk’ isminin Türkiye’de bile hiç kullanılmadığı devirlerde Batılıların bu ismi ‘Müslüman’ kelimesine eş manada kullanıldığını dile getirmektedir (Güngör, 2019, s. 79). Eserinin bir başka bölümünde ise Türk kimliğinin Müslümanlıkla içselleştirildiğini evliya kabrinin olduğu yerin Türk toprağı olduğu denklemiyle açıklamaya çalışır. Güngör’e göre; manevi kudretiyle toplumu koruyan birinin olmadığı yerde Türk de yaşamamaktadır (Güngör, 2019, s. 111).

Slobin ve Titon’un “müzik evrenseldir ama anlamı değil” ifadesinden yola çıkarak müziği toplumun kültürünü yansıtan bir olgu olarak ele alan Can (Can, 2009, s. 64), “millî kültürümüzün ana sütunlarından biri musikimizdir ve musikimizin kalbi de türkülerimizdir” (Kösoğlu, 2018, s. 21), “türkü söylemek, bir saz eserini mırıldanmak, Türkçe konuşmaktan daha kesin bir Türk kimliğidir.” (Kösoğlu, 2000, s. 80) diyerek müziği millî kimliğin merkezine yerleştiren Kösoğlu, Huzur romanında roman kahramanını “Biz bu türkülerin milletiyiz. Türküler, hayatın sürekliliği içinde, bir yığın değişmeye rağmen daima değişmeyen asli yanımızı ifade ederler” (Tanpınar, 1979, s. 64) şeklinde konuşturan Tanpınar ve musikiyi Türk uygarlığının en önemli unsurlarından biri olarak telakki edip millî kimlik ve şahsiyetin çok önemli bir parçası (Salgar, 2009, s. 104) çıkarımını yapan Salgar da müziği millî kimliğin bir unsuru olarak ele almıştır.

Türk estetiği de Türk kimliğinin bir parçası olarak ele alınmaktadır.

Türk Estetiği”nin cereyan ettiği her sanatsal olay, aynı zamanda “Türk Kültürü”nün oluşumunda “Türk Kimliği”nin yansımalarını içeren bir özelliğe ve bu haliyle de bir öneme sahiptir. Bu açıdan ister “kültür” ister “kimlik” olsun, özünde, Türk insanını başlangıcından bugüne kadar getirmiş olduğu duygu ve düşüncelerin köklü, ilkeli ve somutlaşmış karakterlerini “seciyelerini” barındırmaktadır. (Sağ, 2009, s. 167).

İlber Ortaylı ise Türk kimliğini bir başka zaviyeden ele alır. Türk kimliği yazara göre kan, ateş ve kavga ile oluşur (Ortaylı, 2015, s. 29). Bunun yanı sıra Ortaylı, Türklerin

gezici bir millet olduğundan yola çıkarak Türk kimliğini anlamak için sadece etrafındaki bölgeyi değil tüm dünyayı bilmek gerektiğini ifade etmektedir (Ortaylı, 2015, s. 59).

Türk millî kimliğine halk edebiyatı zaviyesinden bakan Özkan'a göre ise; ifade ve bakış açısının aracı olan halk edebiyatının bütün ürünleri Türk millî kimliğinin asli unsurlarıdır (Özkan, 2009, s. 253).

Modern Türk kimliğinin başlangıcı ise Fransız İhtilali'nin yaymış olduğu milliyetçilik akımları neticesinde oluşur. Tebaa sistemi üzerine inşa edilen Osmanlı millet sisteminde din, dil, etnik yapı ve kültürdeki toplumlar bir devlet çatısı altında yaşamaktadır. Fakat Fransız İhtilali ile birlikte güçlenen milliyetçilik akımları Osmanlı millet ve devlet sistemini tamamen sarsar. Halil İncılık, Osmanlı'da gelişen bu akımların tarihi seyrini Fransız İhtilali ve Alman filoloji tetkikatı ile güçlü bir hale gelip etkisini artıran milliyet hareketlerinin, Balkan kavimleri tarafından tarih ve dil araştırmaları ile mazilerini ve varlıklarını öğrenerek hür bir gelecek düşüncesinin uyanması ile açıklamaktadır (İncılık, 2006, s. 26).

Tanzimat Fermanı'ndan sonra Islahat Fermanı ile gayrimüslim tebaanın anayasal hakları daha çok genişletilir. Buna rağmen dağılma engellenememektedir. "Jön Türklerin, önceleri çoketnili imparatorluğu korumak yönündeki çabaları, 20. yüzyılın ilk yıllarında etnik milliyetçiliğin yükselişini önleyemez. 1912-1913 yıllarındaki Balkan Savaşları bu açıdan bir dönüm noktası olmuştur." (Adanır, 2005, s. 22). Osmanlı yönetici tabakasında Türkçülük fikri de bu dönemlerde belirginleşerek Türk milletinin uluslaşma serüveni başlar. Yusuf Akçura eserinde bu uluslaşmayı zorunlu bir olgu olarak ele almaktadır. Akçura'ya göre ırk olgusu genel bir cereyandır. Dinler, siyasi önemlerini ve güçlerini kaybedip gün geçtikçe şahsileşirken; ırklar gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Dinler ise ırkların siyasi ve içtimaî planda yardımcı bir hüviyette bulunup ancak ırklarla birleşerek ehemmiyetlerini muhafaza edebilmektedir (Akçura, 1976, s. 34-35).

Milleti, lisanca, dince, ahlâkça ve bediiyatça müşterek olan yâni aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümre olarak tanımlayan, Türk köylüsü tabiriyle "dili dilime uyan, dini dinime uyan" diyerek tarif eden (Gökalp, 1968, s. 20) Gökalp ise Türk millî kimlik olgusuna çağdaş bir yorumla; "Türk milletindenim, İslâm ümmetindenim, Garp medeniyetindenim" şeklinde bir çerçeve çizmektedir (Gökalp, 1976, s. 13).

Anadolu coğrafyasında filizlenen Türk millî kimliğinin son evresini ise cumhuriyetin ilanı oluşturmaktadır. Ulusal temelde verilen milli kurtuluş savaşı neticesinde ulusal

temele ve millet egemenliğine dayanan bir devletin kurulması millet kavramını ve millî kimliğini de yeni bir düzleme oturtmaktadır. Bu düzlem ise; gelenekçilik tutumunu yok etmek, onların yerine yörüngeye uygun kuralları yerleştirmek, nesilleri gelenekle çağ arasında köprü kuracak şekilde yetiştirmektir. Çünkü yeni rejim devrim koşulları altında yeni bir devlet ve yeni bir toplum olma zorunluluğunu doğurmaktadır (Berkes, 2003, s. 524-525).

Yeni toplum ve yeni rejim birtakım devrimleri de beraberinde getirmektedir. Yeni ulusun kaynağı batıdır. Yeni ulusun kimliği de batılılaşma hedefi ile uyumludur. Bu noktada gerçekleştirilen devrimler ile yaratılacak ulus kimliği aynı zamanda Türk devletini de batı medeniyetine dahil edecek adımlar olarak düşünülmektedir:

“(…) Atatürk devrimleri, tavizsiz bir Batılılaşma perspektifinden hareketle Batı medeniyeti şemsiyesi altında yer bulacak bir Türk ulusu inşa etme çabasıdır. Alfabe devrimiyle açıkça ortaya konan, çağdaşlaşma ile Batılılaşmayı eşitleyen böyle bir program, hiç kuşkusuz Türk kültürünün Doğu-İslam medeniyeti ile bağlarının koparılmasını, hatta ötekileştirilmesini de gerektiriyordu.

Kemalist ulusçuluk yukarıda zikredilen mantık gereği, ulusal kimliğin inşası sürecinde kültür ve dil politikalarını Batılılaşma hedefi ile uyumlu hâle getirmeye çalıştı. Bu bağlamda sadece Türkçenin "öz"üne kavuşturulması yeterli görülüyor, toplumu Batı medeniyetine dâhil edecek çağdaş bir zihniyetin de yukarıdan aşağıya benimsetilmesi gerekiyordu.” (Sadoğlu, 2009, s. 788).

Bu noktada cumhuriyetin ilk yıllarında ortaya konulan, bilim adamları devreye sokularak oluşturulan Türk Tarih Tezi de cumhuriyetin kimlik arayışıdır. Ana tez ise Ön Asya medeniyetinin kaynağı Orta Asya’dır ve birçok uygarlığın temeli Türk soyundan gelmektedir (Türkdoğan, 1999, s. 139).

Modernite sonrası milliyetçilik cereyanları ile ulus devletlerin tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte meydana gelen yeni dünya düzeninde ulusların kimliği üzerine çalışmalar da artarak devam eder. Bu anlamda birçok modernist yazar batılı ve doğulu toplumlara özgü kimlik tanımlamaları yapar. Smith de bu anlamda oluşturulan kimliği vatandaşlık hakları, ortak hukuk kuralları, seküler bir siyasal kültür üzerine inşa edilen batılı teritoryal ulus olarak ifade etmektedir (Smith A. , 2002, s. 195).

Bu tanımlama ve değerlendirmelerden anlaşılacağı üzere Türk kimliğini meydana getiren olgular kültür ve inanç temelli meydana gelmektedir. Türklerin tarihten bu yana getirmiş oldukları dilleri, yaşayış tarzı, töresi, estetik anlayışı, sanat eserleri, halk edebiyatı unsurları, mitolojileri, gelenek, görenek, örf ve adetleri, töresi başta olmak

üzere özellikle İslâm ile tanışmalarından itibaren inançları çerçevesinde meydana getirdikleri kâinat tasavvurları ve yaşayış tarzları Türklerin millî kimliklerinde belirleyici olmaktadır.

2.5. Türklerin Dinî Tarihi

Orta Asya bozkırlarından Anadolu'ya oradan da Avrupa'ya uzanan ve geniş bir coğrafyada hayatlarını idame ettirip buldukları bölgelerin kültürleri ve inançlarıyla etkileşim içerisinde olan Türkler uzun tarihleri boyunca birçok dini de kabul ederek yaşam biçimi hâline getiren bir millettir. Türklerin ana yurdu olan Orta Asya'da tarih sahnesine çıkan Türkler Gök Tanrı inancı, Şamanizm, Maniheizm, Budizm gibi inançların yanı sıra Hazarlar eliyle Yahudiliği, Bulgarlar ve Macarlar vasıtasıyla da Hristiyanlığı kabul eder. İslâm ordularının kuzeye yönelik fetihleri ve Talas Savaşı sonrası İslam ordularıyla karşı karşıya gelmesiyle de İslâmiyet ile tanışan Türkler bu karşılıklı ilişkiler sonrasında İslâmiyet'i kabul ederek hizmetine girer.

Türklerin dinî hayatını anlamak için öncelikle doğayla iç içe bir hayat sürmelerini ve bunu bir yaşam biçimi haline dönüştürmelerini irdelemek gerekmektedir. Bunun yanı sıra Türklerin kabul ettikleri dinlerin ve inanç biçimlerinin millî hayatları üzerinde etkileri aynı düzeyde gerçekleşmemektedir.

Türk kültür tarihinde ve geleneksel Türk inanç sistemi içerisinde yerini güçlü bir şekilde koruyan ve günümüze kadar inanç ritüellerini barındıran ilk inanış sistemi Şamanizm'dir. Şamanizm Eliade'ye göre; "tipik olarak Sibiryaya ve Orta Asya'ya özgü bir dinsel olgudur. Terimi bile, Rusça aracılığıyla, Tunguzca "şaman" sözcüğünden gelir" (Eliade, 1999, s. 22).

Bayat'a göre ise şamanizm; doğa dini olarak adlandırılan, felsefî bir pratik olarak Türk kültürünün bütün yönlerini kapsayan, Türklerin inanç sistemini kapsayan ve şamanların ezoterik bilgileri aracılığıyla felsefesini oluşturan bir inanç biçimidir (Bayat, 2006, s. 21-22). Ziya Gökalp ise eserinde bu dinî inanç biçimini toyonizm ya da nom olarak adlandırmakta ve şamanizmi kahinliğin ve dinle ilgili tıbbın adı olarak tanımlayarak dinsel değil büyüsel bir dizge olarak adlandırmaktadır (Gökalp, 1991, s. 22).

Abdülkadir İnan Türklerin Şamanist olduğuna dair kesin bir inanç taşımaktadır. Bu Şamanizm oldukça ileri bir seviyededir. İnan bu hususu Çin'den Bizans'a ve hatta İran'a kadar büyük devletler kuran bir milletin dinî telakkilerinin avcılık ve iptidâî ziraatle

yaşayan boylara göre daha ileride olması olarak açıklamaktadır. Bununla birlikte Çin kaynaklarından asktardığı bilgiler doğrultusunda Orta Asya şamanizminin esaslarının Gök-Tanrı, güneş, ay, yer, su, ata ve ocak kültlerinden oluştuğunu ve dinî ayinlerin belirli bir düzen ve nizam çerçevesi içinde olduğunu ifade etmektedir (İnan, 1986, s. 1-2).

Türkler Orta Asya’da şamanizmin etkileri altında bir dinî inanç sürerken bunun yanı sıra da çeşitli dinlere girmeye de devam etmektedir. Batıya göçler esnasında Karadeniz’in kuzeyinde Hazarlar Musevi inancını benimserken Bizans’ın ötesine geçen Bulgarlar ve Macarlar ise Hristiyanlık dinini kabul eder. Türklerin anayurdu olan Orta Asya’da kalan Türkler arasında ise Uygurlar, Mani ve Budist dinlerine katılım sağlar.

Türklerin İslamiyet ile tanışması ve İslam dinini kabul etmesi ise Emevi ve Abbasi dönemlerine denk gelmektedir. Hem Emeviler hem de Abbasiler kuzeye yönelerek fetih faaliyetlerine ve bu yolla İslâmiyet’i yaymaya çalışmaktadır. İslam orduları ilk olarak miladı 8.asırda Emir Kuteybe öncülüğünde Maverâünnehir bölgesine girerler. Bu sırada Türklerle karşılaşan İslam orduları tarihin seyrini değiştirecek olan Talas Savaşı ile Türkleri mağlup ederek İslâm ilerleyişini Orta Asya’da sürdürürler. Köprülü Türklerin İslâmlaşma serüvenini Mâveraünnehr bölgesinin Sâ mâniler devrinde tamamıyla Müslüman olmaya başlaması, Halife El-Mu'tasım devrinde Müslüman olmayanlara karşı gazada bulunması, Türk hassa askerleri için Samarra’da bir şehir inşa etmesinden kaynaklı Türklerin İslâm dünyası içerisinde gücünün ve sayısının gün geçtikçe artması sonucunda Türkistan bölgesinin hızla İslamlaşması ile açıklamaktadır. Köprülü, bu süre zarfında İslâm dairesine henüz girmemiş olan Karluklar, Oğuzlar ve Batı Türkleri’nden 200 bin kadar çadırın Müslüman olduklarını ve dördüncü asırdan itibaren Kaşgar ve Balasagun civarlarına yerleşmeye başlayan İslâm dininin hicretin beşinci asrına denk gelen dönemde Türk âleminin çok geniş bir sahasının İslâm medeniyetinin etkisi altına girdiğini ve İslamlaşmış olduğunu ifade etmektedir (Köprülü, 1976, s. 14).

Satuk Buğra Han öncülüğünde Karahanlıların İslâmiyeti kabulü ise Turan’a göre bir cihad mahiyetini alır (Turan, 2014, s. 177). Turan devamında Türklerin İslâm dünyasındaki hâkimiyetlerini de büyük muhaceretin tabii neticesi olarak ele almaktadır (Turan, 2014, s. 181).

Selçuk idaresinde Türklerin Türkistan’dan Akdeniz sahillerine kadar uzanması ve İslâm’ın bu dönemde iç karışıklıklar içinde olması neticesinde Büveyhiler elinde tutsak

olan Abbasi halifesinin Selçuklular tarafından kurtarılması da Türklerin İslâmiyet'in bayraktarlığını yapmalarının önünü açmaktadır. Roux bu durumu Tuğrul Bey'in stratejik bir hamlesi olarak ele almaktadır (Roux, 2008, s. 208).

Bu hamleden sonra Abbasi halifesi, Tuğrul Bey'e sultan ve doğunun ve batının hükümdarı unvanını vererek Selçuklu hükümdarını İslâm'ın sultanı ve hamisi ilan etmektedir. Osman Turan, Oğuz Türklerinin İslâm dairesi içerisine girip Müslüman olmasını Güney Afrika hariç tüm İslâm dünyasını hâkimiyetlerini altına almasını İslâm medeniyetleri ve kavimleri için bir kudret nişanesi olarak dile getirmekte; bozguncu ve tekfirci inanışların bertaraf edilmesi ile sonuçlanan bir husus olarak açıklamaktadır. Türklerin siyasi liderliği alıp manevi liderliği halifeye vermesini ise Türk-İslâm mefkûresinin birleştirilmesi olarak tanımlamaktadır (Turan, 2014, s. 191).

Bu durum Türklerin geçmişten bu yana getirdikleri cihan hakimiyeti mefkûrelerinin İslâm ile dünyaya nizam verme iradelerini buluşturmaktadır.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUSTAFA NECATİ SEPETÇİOĞLU'NUN *KİLİT, ANAHTAR VE KAPI* ROMANLARINDA MİLLÎ KİMLİK UNSURLARI

3.1. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Tarihi Roman Anlayışına Genel Bir Bakış

Mustafa Necati Sepetçioğlu, Türk edebiyatının tarihî roman yazarlarından biridir. Bu durum Necatigil'de şu ifadelerle dile getirilmektedir: “Yazar bir yandan geniş bir tarih atlası üzerinde çalışırken, bir yandan da Türkiye'nin bugünkü toplumsal yapısını gösteren romanlar yazmaya yöneldi” (Necatigil, 1995, s. 294). Bu geniş tarih atlası Sepetçioğlu'nun romanlarında her coğrafyadan ve her inançtan Türklerin varlığının yer edinmesiyle teşekkül eder. Bununla birlikte yazar hem Türklerin millî hayatını ele alan yazılar kaleme alıp hem de Türk toplumsal yaşamına dair kesitler sunarak millî romantik duygu tarzını eserlerine aksettirir. Yazarın bu doğrultuda kaleme aldığı tarihî romanları “Dünkü Türkiye” ve “Bugünkü Türkiye” olmak üzere iki başlık altında toplanmaktadır. Ayrıca yazarın, Kıbrıs'ın tarihini anlattığı *Sabır Ağacı*, Dünkü ve Bugünkü Türkiye dizileri arasında bir köprü görevi görmesi amacıyla kaleme aldığı üç ciltten teşekkül eden ... *Ve Çanakkale* ile biyografik romanları da mevcuttur.

Sepetçioğlu, “Dünkü Türkiye Dizisi” ile birbirini takip eden nehir roman yazma anlayışını ve başlangıçtan günümüze bir hayatîyetin, bir akışın romanını yazma anlayışını benimser. (Çetin, 2007, s. 13) Bu dizide yer alan tarihî mahiyetteki eserler on iki romandan oluşmaktadır. Enginün bu dizi romanları Anadolu'nun Türkleşmesini anlatan bir seri olarak tanımlamaktadır (Enginün, 2005, s. 333). Bunlar; *Kilit* (1971), *Anahtar* (1973), *Kapı* (1973), *Konak* (1974), *Çatı* (1974), *Üçler Yediler Kırklar* (1975), *Bu Atlı Geçide Gider* (1977), *Geçitteki Ülke* (1978), *Darağacı* (1979), *Sabır* (1980), *Ebem Kuşağı* (1980) ve *Gün Dönümü* (1980) adlı eserlerdir. Dünkü Türkiye dizisinde yer alan romanlarda kendi içinde üçlemeler hâlinde kaleme alınmıştır. *Kilit*, *Anahtar* ve *Kapı* Selçuklu Üçlemesini; *Konak*, *Çatı* ve *Üçler Yediler Kırklar* İlk Osmanlı Üçlemesini; *Bu Atlı Geçide Gider*, *Geçitteki Ülke* ve *Darağacı*, Şeyh Bedrettin, Timur ve Yıldırım Beyazıt Üçlemesini; *Ebem Kuşağı*, *Sabır* ve *Gece Vaktinde Gün Dönümü* adlı eserleri de Fatih Üçlemesini oluşturmaktadır.

Sepetçioğlu'nun "Bugünkü Türkiye" adını verdiği roman dizisi ise üç kitaptan meydana gelmektedir. Bunlar; *Cevahir İle Sadık Çavuşun Buğday Kamyonu* (1977), *Karanlıkta Mum Işığı* (1978) ve *Güneşin Dört Köşesi* (1983) adlı eserleridir. "Bugünkü Türkiye" dizisinde yayınlanan romanlar birer devir romanıdır (Argunşah, 1990, s. 294).

Sepetçioğlu, roman yazmaya hikâye ve tiyatro denemelerinden sonra başlamıştır. Yazar, hikâye ve tiyatroyu ise romanı için bir maraton ve basamak olarak görmektedir. Sepetçioğlu'na göre şiir roman için oldukça gerekli olan üslubu beslediği gibi eskilerin tahkiye dediği hikâye ise çekirdeğin çiçeğe, çiçeğin ise meyveye dönüşümü gibi romanın eyleme gücünü oluşturmaktadır. Roman için bir başka unsur da yazara göre tiyatrodur. Sahne, ışık, renk ve hareket ve benzeri tiyatro unsurları roman için gereklidir. Bu düşünceler doğrultusunda Sepetçioğlu romanı hem şiir, hem musiki, hem hareket olarak tanımlamakta ve maraton koşusuna benzetmektedir (Yardım, 2013, s. 173).

Kavim döneminde destanların, ümmet döneminde gazavatnamelerin yerini millet döneminde tarihî roman aldığını dile getiren Çetin, romanda olağanüstülüğün yerini gerçekçiliğin aldığını, bireysel kahramanlığın da yerini topluma bıraktığını ifade etmektedir. Bireyselliğin yerini alan toplumsallığın tarihî romanlara da sirayet ettiğini ifade eden Çetin'e göre bu durum kavim ve ümmet dönemlerinden farklı olarak millî kimlik inşasının bu dönemde hamasî, kültürel, sosyal, iktisadî, siyasî, ideal planda olduğunu ifade etmektedir. Tarihî romanların Türk edebiyatı içindeki yeri ve işlevi konusundaki düşüncelerini bu şekilde aktaran Çetin, Sepetçioğlu'nun tarihî roman yazarı olarak edebiyatımızdaki yerini tayin etmektedir (Çetin, 2007, s. 8).

Yazar için tarihî roman yazmak bir vazifedir. O, milletine geleceğin imkânlarını görmeyi öğretmek maksadıyla tarihî roman yazmakta; "müşterek hafıza" dediği tarihten faydalanarak milletine kendi macerasını sunmak istemektedir. (Argunşah, 1990, s. 295) "Sepetçioğlu'nun eserlerinde tarihin bir devamlılığı söz konusudur.

Türk milletinin Orta Asya'da başlayan macerasının Anadolu topraklarında devam ettiği yazarın tarihî nitelikteki romanlarında görölmektedir. Yetiş'e göre Sepetçioğlu kökleri Orta Asya'da olan Türk milletinin tarihî macerasını Anadolu'ya taşımaktadır. Köprülü'nün de konuyla ilgili düşüncelerini aktaran Yetiş, Türk kültür ve medeniyetinin kökünün Orta Asya'dan geldiğini, buradaki hayatın ve eserlerin sürecin bir devamı olduğunu, toplumun burada meydana gelmediğini, burada oluşturulan edebiyattan dile,

musikiden mimariye her değeri sanatla göstermiş bir şahsiyet olduğunu ifade etmektedir (Yetiş, 2007, s. 6).

Fedai'ye göre yazarın "Dünkü Türkiye" ve "Bugünkü Türkiye" adını vererek oluşturduğu roman serisi Türk kültür kaynaklarını ve tarih şuurunu geniş kitlelere ulaştırma düşüncesi ile birleşir. Sepetçioğlu, Anadolu topraklarının "*Kilit*"ini, Türk tarihinin "*Kapı*"larını, Osmanlı devlet sisteminin "*atı*"sını, Çanakkale'de binlerce şehit vererek destan haline gelen inancı ve bütün bunlardan doğan millet olmak ve birlik şuurunu dile getirmektedir (Fedai, 2007, s. 21).

Mustafa Necati Sepetçioğlu kendi ifadesiyle, Rumeli ve Anadolu topraklarının vatanlaşmasını ve o vatan üzerinde emeiği ile alın teri olan Türk milletinin romanını yazmaktadır (Yardımlı, 2013, s. 159). Yazar bu durumu ise "Mademki ben bir Türk yazarıyım, insanımı anlatmak zorundayım." (Yardımlı, 2013, s. 161) cümlesiyle dile getirmektedir. Bu anlayışla romanlarını kaleme alan Mustafa Necati Sepetçioğlu:

"Aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, lk, gelenek ve görenek birliği olan Türk milletinin roman dünyasındaki görüngü düzeylerini toprağın vatana dönüşüm sürecinde belirginleştirir. Kolektif bilincin bir yansıması olan tarihi, romanın sonsuz evreninde yenileyen yazar eserinde, ze dönüş ve bağlılık amacına hizmet eder." (Deveci, 2007, s. 94).

Aynı zamanda Sepetçioğlu romanında konu edindiği dönemin kültürel özelliklerini, gelenek ve göreneklerini, millî hayatını, giyim kuşam alışkanlıklarını, yeme-içme biçimlerini ve inançlarını roman karakterlerinin duygu dünyaları ile birlikte vermektedir (etin, 2007, s. 8).

Yazar milleti oluşturan bu unsurlardan ve olgulardan yola çıkarak devamlılığın mevcut olduğu ortak tip ve karakteri de meydana getirmektedir. Bu da devamlılığı sağlayan unsur olarak din müessesinin önemini ortaya koymaktadır. Yazara göre din müessesesi yani İslamiyet, Türkler için tamamlayıcı ve bütünleyici bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda tarihî romanlarında bir bakış açısı ortaya sunan Sepetçioğlu'na göre Türklük İslamiyet'le birlikte Anadolu ve Rumeli coğrafyasında gelişme olanağı bulmuştur. (Argunşah, 1990, s. 296) Türklük ve İslâmiyet'in bu birlikteliği yazarın eserlerinde meydana getirdiği karakterlerde de kendini göstermektedir. "Sepetçioğlu, madde gücünü temsil eden alp ve gazi ile mana gücünü temsil eden bilge ve veli tipinin bir sentezi olarak 'alperen' tipine ağırlık verir." (etin, 2007, s. 13).

Sepetçioğlu'nun tarihî nitelikteki romanlarında manevî ocakların ve şahsiyetlerin de önemi büyüktür. Sepetçioğlu'nda devlet başkanları ile manevî şahsiyetler daima yan yanadır (Çetin, 2007, s. 15). “Manevî şahsiyet ve ocaklar, milletin yeni toprağa tutunmasında, orayı imar etmesinde büyük roller üstlenmişlerdir.” (Samsakçı, 2007, s. 69).

Millî kimliği ve millî ben'i yakalama endişesi taşıyan (Eliuz, 2007, s. 105) Sepetçioğlu'nda “Anadolu mekânının ruhu, Türk ruhu ile yeni anlam dizgeleri kazanır. Türk kimliğinin tarihselliğini kutsayan bu mekân, milletin belleğine dönüşerek, geçmişten geleceğe doğru devamlılık kazanır” (Eliuz, 2007, s. 104).

Romanlarında millî kimliği yakalama endişesi taşıyan yazar bu düşüncelerini,

“Ben Türk yazarıyım. Beni bu hale getiren bu millet. Bu milletin kültürü içinde dil var, din var, soy var, sop var. Devletin olmazsa, yurdun olmazsa sen de yoksun. Cengiz Dağcı niye büyüdü? Çünkü kendi diliyle kendi milletin romanını yazdı. Her satırında Kırım Türklerini anlatır. Cengiz Aytmatov Kırız Türkü'nü anlatır” (Yardım, 2013, s. 167).

cümleleriyle dile getirmekte ve romanlarında yer verdiği Türk milletin millî kimliklerini oluşturan unsurları ifade etmektedir.

3.2. Kilit Romanında Millî Kimlik Unsurları

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun ‘Dünkü Türkiye Serisi’ Selçuklu üçlemesinin ilk kitabı “*Kilit*”tir. Malazgirt Zaferi'nin 900.yıl dönümüne tekabül eden 1971 yılında kaleme alınan Kilit, Türklerin İslamiyet'i kabul edişini takip eden yıllarda yeni bir yurt arama özlemiyle Anadolu'ya dayanan, göçebe bir yaşam tarzından yerleşik bir hayata doğru adım atan Türklerin bu uğurda verdiği mücadelelerinin anlatıldığı bir eserdir.

Sepetçioğlu, Türklerin Anadolu topraklarını vatan kılma mücadelelerini ‘Kilit’ sembolü üzerine kurgulamıştır. Kilit sembolü, Sarı Hoca'nın Yesi'deki medresede Saçlı Hoca'dan dinlediği derslere kadar dayanmaktadır. “Kilit” sembolü, “Her kilidin açılması gerektir ki o kilidin kilitlediği yere giresin de oturacaksın otur; yurt yapacaksın yurt yapasın...” (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 16) ifadeleriyle vatan/yurt anlamlarını taşımaktadır. Bizans'ın hâkimiyeti altında bulunan Anadolu, Türkler için paslı bir kilittir. Bu kilidin açılması için ilk darbe ise Sultan Alpaslan tarafından 1071'de Malazgirt'te vurulmuştur.

Kilit romanında vak'a zamanı Sultan Alpaslan'ın çocukluk dönemine denk gelen, Gazneli hükümdarı Şahmelik'in 1034 yılında Selçuklulara yaptığı baskınla başlayıp 1071 yılında vuku bulan ve Türklere Anadolu'nun kapısını aralayan Malazgirt Savaşı ile sona eren 35-40 yılı kapsamaktadır. Öte yandan Peçeneklerin yaşadığı olaylar ile Kegen Bey ile Durak Han'ın mücadelesi de bu kronolojik dönem içerisinde ele alınmaktadır. Mekân ise; Ceyhun çevresi, Malazgirt Ovası, Trakya ve Bizans topraklarıdır. Roman, Alpaslan'ın etrafında şekillenir. Alpaslan, Sarı Hoca, Sav Tekin, Küpeli Hafız, Ersagun, Tuğrul Bey, Balçar, Boğaç, Vasili, Afşin başlıca kahramanlardır.

Roman, soğuk bir günde çadır içinde Sarı Hoca'nın Alpaslan'a ders anlatırken "Ben Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağan." cümlesiyle başlamakta; akabinde Şahmelik'in baskını sonrası yersiz ve yurtsuz kalan Kınık boyunun yurt arama özlemi romanda vurgulanmaktadır.

Eserde birlik ve beraberliğe yapılan atıflar, vatan, millet ve tarih şuuru, inanç unsuru ve din vurgusu, millî hayat, göçebelikten yerleşik yaşama geçme süreci, gelenek ve görenekler, törenin önemi, Türk tarihinden ve Türk destanlarından alıntılar, Türklüğün ilk kültürel kimlik eseri olan Orhun Kitabelerine yönelik hatırlatma ve kesitler, Türklüğün ve İslam'ın birlikteliği ve bu birliktelikten meydana gelen alp, eren ve gazi tipleri romanda anlatılmak istenen düşüncenin ve verilmek istenen mesajın bir yansıması olarak görülmektedir.

3.2.1. Tarih Şuuru

Kilit romanında tarih şuuru Türklerin ilk kültürel kimlik eseri olan Orhun Kitabeleri'ne yapılan bir atıfla başlamaktadır. Bunun yanı sıra Oğuz Kağan gibi Türklerin millî kimliklerinde oldukça önemli bir yere sahip olan şahsiyetler ile Türklerin Ergenekon'dan çıkışını anlatan destanlar romandaki tarih şuurunu dile getiren parçalar olarak göze çarpmaktadır.

Roman, Şahmelik'in Kınık obasına yapacağı baskın öncesinde Sarı Hoca'nın çadır içinde Alparslan'a ders anlattığı bir olay ile başlamaktadır. Romanın ilk cümlesi Sarı Hoca'nın ağzından dökülen ve Orhun Kitabeleri'nde geçen "Ben Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağan." dedi ve durdu. Kocaman çadırın içi gittikçe soğuyordu." cümlesiyle

başlamaktadır (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 7). Bu ifade daha sonraki sayfalarda da tekrar vurgulanmaktadır.*

“Eski Türk hükümlerlik telâkkisi, karizmatik (hükümdarlık yetki ve kudreti Tanrı tarafından bağışlanan) tip olarak kabul edilmiştir. Vesikalar Türk hükümdarına idare etme hakkının Tanrı tarafından verildiğini (bağışlandığını) göstermektedir Asya Hun imparatorunun unvanı: "Gök-Tanrı'nın günesin, ayın tahta çıkardığı Tanrı kut'u Tanhu" idi. Hsia Hun devleti tanhu-su He-lien Po Po (5. yüzyıl ilk çeyreği) söyle diyordu: "Benim hükümdar olmam Tanrı tarafından kararlaştırıldı... Avrupa Hun devletinde Bozkır menşeli olan "Tanrı'nın kılıcı" hikâyesi ile Sardika (Sofya)'da Hun ve Bizans elçileri arasında çıkan münakaşada Attilâ'nın da ilâhî kudretle donatılmış olacağının belirlenmesi ve Akatir kralının (bir kurnazlık dahi olsa) Attilâ'yı Tanrı'ya benzetmesi aynı telâkkiyi ortaya koyar. Gök-Türk hakanları da öyle idi: "Tanrı'ya benzer, Tanrı'da olmuş Türk Bilge Kağan" "Babam kağan ile anam hatunu Tanrı tahta oturttu" "Tanrı irade ettiği için, kutum olduğu için kağan oldum"” (Kafesoğlu, 1998, s. 248-249)

Sepetçioğlu'nun romana yerleştirmiş olduğu “Ben Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağan.” dedi ve durdu. Kocaman çadırın içi gittikçe soğuyordu.” ifadesi hem hükümlerlik kaynağının Tanrı tarafından verildiğini hem de bu anlayıştan temel alarak cihan hâkimiyeti mefkûresinin oluşturulduğunu göstermektedir. Özellikle Alpaslan'ın Sarı Hoca ile çadır içinde yapılan derste söylediği “Bana öğrettiğin sözden Bilge Kağan adını çıkarsak da yerine Alpaslan'ı koysak, ne demeye geldiği anlaşılabilir olmaz mı?” (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 10) ifadesi romandaki tarih şuuru yapılmış vurgunun bir ifadesi olarak anlaşılabilir. Öyle ki bu ifade hem Türkler arasındaki tarihî devamlılığın hem de tarihî kaynakların varlığını netleştirmektedir. Romandaki Alpaslan karakteri hem kendisini bütün Türk boylarını bir araya getiren ve Türk adıyla kurulan ilk Türk devleti olan Göktürkler'in kağanı Bilge Kağan ile özdeşleştirmekte hem de tarihî devamlılığa bir atıf yapmaktadır. *Kilit*'te Alpaslan ile Sarı Hoca arasında geçen konuşmalarda Bilge Kağan'a ve Orhun Kitabeleri'ne yapılan atıfların tamamı Alpaslan'ın beslendiği ve yetiştirildiği kaynağı ortaya koymaktadır. Türklerin kimliği gibi Alpaslan'ın kimliği de Orhun Kitabeleri'nden yapılan uyarılar ve ifadelerle şekillendirilmektedir.

* Sarı Hoca'nın kimin nesi olduğunu bilmez misin sorusu üzerine Alpaslan'ın “Ben Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağan dedin” diyerek verdiği cevap (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 8) ile yine Sarı Hoca'nın tekrar bir hatırlatma yapmak isteyerek “De bakayım ne idi o söz” sorusuna Alpaslan'ın “Ben Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağan dediydin” (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 9) diyerek verdiği cevap ile Orhun Kitabeleri'ne ve Türk adıyla kurulan tarihteki ilk Türk devleti olan Göktürk devletine yönelik vurgu daha çok pekiştirilmektedir.

Benzer bir özdeşleştirmeyi Şahmelik'in baskını sonrası yersiz yurtsuz kalan Kınık obasının Ceyhun nehri kenarında olduğu bir sahnede yine Sarı Hoca ile Alpaslan arasında geçen bir diyalogda görmekteyiz:

“Doğru dedin Alpaslan, ağlarsan döverim seni. Sen hiç ağlamamalısın.

”“Sen niye ağladın öyleyse? Benim bildiğim Sarı Hoca güler de..”

“Sarı Hoca insan hay oğlum... insan dediğin ağlar da güler de ..”

“Ben neyim hay Sarı Hoca?”

“Sen?..”

Sarı Hoca ne demeliydi şimdi?.. “İnsan değilsin” mi demeliydi? Ya çocuk tutar da “Hayvan mıyım?” derse.. “Sen üstünsün” de demezdi. Sarı Hoca üstünlüğü ancak akıl ve bilgide var sayardı. “Sen”.. diye tekrarladı. Sonra “Bana bakma sen, ben karabudundan gelmeyim. Sen, Bilge Kağan gibisin.. Çağrı Bey’in oğlusun.. Çağrı Bey Selçuklu'nun gözbebeğidir. Sen gözbebeğinden yaş çıktığını gördün mü hiç?

“De bakayım Sarı Hoca neden ammaaa deyip sustu. Bir şeyi iyi bellemeni istiyordu senin arandaki ilginin derecesini. Sen, karabudunun gözbebeğisin dedim mi, dedim. Öyleyse sen karabudunun gözgören özüsün.. İyiyi göreceksin. İyiyi bakacaksın. İyi nerdeyse sen orada olacaksın. Ne demiş bizim akıl hocamız Uluğ Türük demelerinde? Anlayışlı olan anlar, bilgili olan bilir; bilenle anlayan ise her vakit dileğine erişir dememiş mi?. (...) Gel gelelim, sen de tutar karabudunu hor görmeği kalkarsan, ben gözbebeğiyim diye kurum kurum kurulursan ne yapmış olursun? İki ayağını birden kesmiş olursun.. Kadabudun çadırın orta direğidir. Çadırın orta direğini yıktın mı çadır başına uçar da altta kalırsın. Bunu da böyle bilesin.”

Bilge Kağan ne demiş, önce onu dinleyelim.. Demiş ki, Türk Milleti sen açken tokluk nedir bilmezsin amma bir kere doydun mu da açlığı hiç düşünmezsin. İşte hesap bu hesap. Çağrı Bey'le Tuğrul Bey buraya gelip yerleşince karabudun sandı ki herşey olup bitti. Daha öteye gitmek yok.. Halbuki bizim yurt buralar değil” (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 24).

Romanda yer alan bu pasajda Alpaslan'ın Bilge Kağan ile özdeşleştirildiğine dair ifadeler yer verilirken öte yandan da Türk milletinin millî seciyesine Orhun Kitabeleri'nden bir alıntı yapılarak millî kimliğine atıfta bulunmaktadır. Bilge Kağan'ın “Türk Milleti sen açken tokluk nedir bilmezsin amma bir kere doydun mu da açlığı hiç düşünmezsin.” ifadeleriyle anlattığı Türk milleti ile üç yüz yıl sonra Sarı Hoca'nın Şahmelik baskını sonrası anlattığı Türk milletinin seciye olarak değişmediği dile getirilmektedir.

Sepetçioğlu *Kilit* romanında Alpaslan'ın kendini Bilge Kağan ile özdeşleştirip tarih şuuru ile millî kimlik unsuru yaratmasının yanı sıra Selçuklu Devleti'nin kurucuları olan Çağrı ve Tuğrul Beyleri de buna dahil etmektedir:

“(…) Tuğrul ile Çağrı'yı ben Bilge Kağan ile Kültigin'e benzetirim hep; oldum olası bu iki kardeş, o iki kardeşin ölmüş de dirilmiş derim. Daha da deyim sana Sav-Tekin oğlum o Bilge Kağan ile Kültigin denilen iki kardeş, bir atın iki kulağı gibi öyle dik yüz yıl sonra da bin yıl sonra da yine gelir... Gelince de Türk boyları bir olur arkadaş...”

(…) Tuğrul Bey siyaset diyor başka laf etmiyor. Siyaset, siyaset! Pek âlâ, Tuğrul Bey bu işin ustasıdır... Tıpkı Bilge Kağan gibi (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 70-71).

Türklerde doğu-batı şeklinde teşekkül eden Türk devlet anlayışı Göktürkler devrinde Bilge Kağan ve Kültigin ile inşa edilmektedir. Kafesoğlu bu durumu eski Türk gök dini inancına bağlamaktadır:

“Gök ve 4 cihet Türk devletinin mekânını meydana getiriyordu. Gerçekte devlet yeryüzünde olmakla beraber, Gök-Tanrı'yı hâkimiyetin sahibi ve kaynağı bilen Türklerin zihninde, iktidar Tanrı'dan (Gök'ten) aşağıya doğru intikal ettiği için, devlet içindeki mevkiler de yukarıdan aşağı sıralanıyor ve sağa, sola doğru yayılıyordu. (...) Bu sebeple Bozkır Türk devletinde sağ-sol (doğu-batı) yönleri büyük önem taşıyor, buralara tâyin edilen idareciler (bilge eligler, şadlar vb.) daha ziyade hanedan üyeleri arasından seçiliyordu” (Kafesoğlu, 1998, s. 252).

Türk devlet anlayışı Sepetçioğlu'nun romanında Selçuklular devrinde de Çağrı ve Tuğrul Beylerin şahsında yeniden yaratılmakta, Türk boylarının birleşeceğine yönelik yapılan hatırlatma tarih şuurunu pekiştirmektedir.

Kilit romanında bir tarafta Ceyhun nehri kenarındaki Selçukluların yurt arama özlemleri anlatılırken diğer tarafta ise Peçenek Türkleri'nin mücadeleleri dile getirilmektedir. Farklı coğrafyalarda yer alan bu iki Türk boyunun bir millet olduğuna dair pasajların yer aldığı romanda bu iki boyun aynı kaynaklardan ilham aldığı da yine romanda ortaya konulmaktadır:

Sen beysin Kegen oğlum... bizim geldiğimiz yurttan, eski yurttan yani Kegen oğlum bizim asıl kendi yurdumuzda senin gibi Beylere Tigin denirdi. Bizim Durak Hanımız gibi Göktürkler'in de bir Bilge Kağan'ı vardı. Onun da Kül-Tigin adında bir kardeşi vardı. Bir kartalın bir çift kanadı gibiydiler... El ele verdiler, sırt sırta verdiler, birbirlerine kılıç sallamadılar bre Kegen oğlum.. Ne oldu?.. Göktürklü ayağa kalktı. Ne zamanki hanlarla beyler birbirine düştü, o zaman millet kırıldı... Ben öyle bilirim, öyle derim..." (s.82-83)

Demirci Baldur'un, oğlu Kegen Bey'e verdiği nasihatler romanda verilmek istenen tarih şuuruna örnek olmaktadır. Sarı Hoca'nın Çağrı ve Tuğrul Beyleri bir atın iki kulağı gibi

Bilge Kağan ile Kültigin’de özdeşleştirmesinin bir benzerini Demirci Baldur’un Peçenek Hanı Durak Han ile Kegen Beyi bir kartalın çift kanadı gibi ifadesiyle aynı tarihî şahsiyetlerle özdeşleştirdiği anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra Demirci Baldur’un asıl yurdumuz olarak tanımladığı Göktürk Devleti’nin kurulduğu coğrafyaya ve dolayısıyla Göktürklü devletine atıf yapması tarihî duyarlılığın bir yansıması olarak telakki edilmektedir.

Sarı Hoca’nın Çağrı ve Tuğrul Beylerde birliğe yönelik övgüsü Demirci Baldur da Durak Han ve Kegen Bey’in şahsında yine Orhun Kitabeleri’ne yapılan bir hatırlatma ile birliğin bozulup milletin kırımına yönelik öğüt ile anlatılmaktadır. Bu durum da farklı coğrafyalarda, farklı inanıştaki iki Türk boyuna yüklenen tarih şuurunu ortaya koymaktadır.

Millî kimlik inşasında tarih şuru tarihî devamlılık ile mümkün olmaktadır. Sepetçioğlu tarihi duyarlılığı ve tarihi devamlılığı romanlarında eski Türk devletleri, Türk destanları, Türk milletinin yaşamış olduğu acı tatlı hatıralar ile oluşturmaktadır. Oluşturulan tarih şuru ise romanda Selçuklu’nun aklı olarak ifade edilen Sarı Hoca’nın anlattıkları ile verilmektedir. Dandanakan yolunda Sarı Hoca’nın Alpaslan, Sav-Tekin ve karısına anlattıkları da tarih şuurunun oluşturulmasında nelerden yararlanan kaynaklara örnek teşkil etmektedir:

“Ay batmak üzereydi; geç kalmış yıldızlar par par yanıyordu. Dandanakan yolunu tuttu. Yol boyunca Sarı Hoca kulağının dibinde durmadan konuştu. "Ben Tanrı gibi gökte olmuş Türk Bilge Kağan" deyip başladı, göçlerden, baskınlardan, demir dağları eriten demir bilekli demircilerden söz açtı. "Devlet" dedi; "Yurt"; dedi; "Selçuklu, Selçuklu'dan sonrakiler, onlardan da sonrakiler.. dedi; "En son yok.." dedi; "En baş var mıydı ki en son olsun." (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 257)”

Sepetçioğlu romanlarında destan öğelerinden yararlanarak tarih şuurundan millî kimlik inşası yaratmaktadır. Ergenekon Destanı’na, Oğuz Kağan’a, Türklerce ortak bir sembol olarak kabul edilen Bozkurt motifine romanlarında oldukça sık yer vermektedir. “Türk Bozkır hayatının -sonsuz mücadelelerle dolu- hâtıralarını taşıyan bu çok zengin edebiyat nevinde kurttan türeme, gökten inen ışıktan olma, "Bozkurt", "Kutlu-dağ" vb. efsaneleri Türk halkının ızdırıp ve iştiaklarını dile getiren motifler olarak görünür” (Kafesoğlu, 1998, s. 330). Bu yöntemle tarihî bir duyarlılık oluşturan Sepetçioğlu, tarihî devamlılığa ve erken dönem atalarına da atıf da bulunmaktadır:

“Oğuz Han’ın çadırına giren, Oğuz Han’la konuşan bir kurdu anlatmıştım. O kurt gerçekten konuştu mu bilmiyorum; atalarımız konuştu dediyse konuşmuştur: aksine mümkünü olamaz.

Eğer ben Sarı Hoca'ysam, o kurdun sesini duymamış bile olsam, derim ki kurdun sesi seninki gibiydi... oğlum Alpaslan, o kurt da herhalde senin gibi konuştu..." (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 10-11)

Kilit romanında yer alan bu pasajda atalara olan inanç, Türk efsanelerinde merkezî bir rol oynayan kurt motifi ve oluşturulmak istenen millî kimlik inşası açık bir biçimde görülmektedir.

"Türk destanlarında kurt, ayrıca yol gösteren, buhranlı anlarda imdada yetişen bir varlıktır. Uygurların Kutlu Dağ efsanesinde kurt, ülkeye bereket ve saadet getirdiğine inanılan kutlu bir kayanın Çinlilere verilmesinden sonra, uğursuzluk çöken memleketin açlığa mahkûm olması üzerine kendilerine yeni yurt arayan Uygurlara rehberlik etmişti" (Kafesoğlu, 1998, s. 332).

Sarı Hoca ağzından anlatılan Kutlu Dağ efsanesi, kurdun Türklere yol göstermesi ve mitolojik kaynaklardan beslenilerek anlatımın güçlendirilmesi de romanda ayrıca dikkat çeken tarihi metinler arasında yer almaktadır:

"Sarı Hocamız; der ki Türkelinin Çin sınırında adına Kutlu Dağ derler bir dağ varmış. Gayri ben dağ diyorsam siz öyle doruğu göğü yırtan bir dağ sanmazsınız ya, şöyle işte tepeden az kabaca, bildiğimiz dağlardan az yassıca bir kayalık. Ne var ki Kutlu Dağ Türkelinin tılsımıymış, uğuruymuş, hem de kaderiymiş. Bizim şu Müslüman olmadan önce yağmur yağdırdığımız, istersek ortalığı toza dumana boğar gibi kara, tipiye boğduğumuz Yada Taşı var ya, o taş işte o Kutlu Dağ'dan çıkarılmış. Bununla ne demek istiyorum varın anlayın gayri. Adam niye yaşar? Evini ocağını barkını dirlik düzenlik içinde tutmak, yad ele çiğnetmemek için mi?.. Hemi de vallaha böyledir hemi de billaha böyledir. Peki bey niye beydir? Niye Beyim diye yaşar? Soyunu sopunu, obasını boyunu dirlik düzenlik içinde tutmak, uğrularından korumak için değil mi? Öyleyse ona da bir amenna çekeriz. Eee? Adam onun için yaşar, bey bunun için yaşar da, ya han ne için handır? Ne için yaşar? Ben derim ki han devlettir; devlet için yaşar. Ben derim ki, ben Sarı Hocamız, derim ki han da tıpkı adam gibi, bey gibi yaşar; yurdunu, yurdunun her bir parçasını koruyup gözetmek, bunun için gündüz demeden, gece demeden, dur durak bilmeden yurdunun birliği için, milletinin düzenliği için yaşar. Ne demiş Uluğ Türük Bey Hocamız? "Hangi han, töresince töremez milletini korumaz, milletin malı kapanın elinde kalırsa o hanlığın temeli yıkılır." demiş, işte bunun gibi, milletin malı olan Kutlu Dağ'ı da, o zamanın boynu vurulası hanı her kimse, Çinli'ye satmış.. Yaa satmış satmış; kaç paraya mı dediniz?.. Ne parası, çiyen gözlü sarı bir soylu Çin kızına değişmiş. Çinliler de o Kutlu Dağ'ın bizim için uğur olduğunu biliyorlar ya... başka türlü baş edemeyince Kutlu Dağ'ı binlerce adam salıp parçalamışlar. O gün bu gün bizim uğurumuz gitmiş. Ekinler kurumuş, sular çekilmiş; hayvanlar açlıktan kırılmış, susuzluktan çatır çatır çatlamış. Toprakta kocaman, büyük, adam yutan çatlaklar açılmış. Bizimkilerin eli böğürlerinde kalakalmış. Ne edelim, nasıl edelim, nerelere gidelim demeğe başlamışlar mı sana?.. Bu ne demeğe gelir bileneğiniz var mı? Bizim Selçuklu'nun yediği şu son

baskın var ya, hani Ceyhun'un buzundan geçişimiz; hani Ceyhun'un buzunda baskın artığı sürümüzün suya gark olması var ya o hiç kalır yanında, demem o deme işte, bildiniz sayılır gayri.

İşte o zaman bir gece yarısı böyle, artık ayaza karışmış ayışığı var mıymış yok muymuş onun orasını iyice bilemiyorum bir Bozkurt peydahlanmış bir dağın doruğunda. Bozkurt da Bozkurtmuş hani, vay ne Bozkurt ki ne Bozkurt... Şimdilerde pek görünmüyorsa bir hikmeti olmalı, bakarsın ummadığın bir zamanda görünür."

(...)

Neden sonra derinden derine içini çekti. "İşte böyle bir kurttu herhal o kurt da" dedi; "Bizimkilere sanki uyanın artık demek istiyordu. Bu yurt size yurt olmaz, sizin yurdunuz daha ötelerde, daha ötelerde; günün battığı yerlerde.. Şimdi göç vakti, yeni yurt aramak vakti; yarına doğru yarının yurduna doğru göç vakti. Bunları böyle, yani sizin duyduğunuz gibi, yarın diye, yurt diye, günün battığı yer diye söylemiyormuş söylemesine; Sarı Hocamız kendiliğinden katıyor ama böyle demeğe geliyor diye katıyor" (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 90-92).

Metinde yer alan Kutlu Dağ efsanesi ve Bozkurt'un yol göstericiliği daha sonra Anadolu mekanının ruhu ile birleşecektir. Özellikle Sarı Hoca'nın anlattığı destandan yaptığı "Bu yurt size yurt olmaz, sizin yurdunuz daha ötelerde, günün battığı yerlerde" çıkarımı Kutlu Dağ'ın yerini Anadolu mekânının alacağını göstermektedir. Yeni yurt, efsanelerden, destanlardan kısacası tarihî metinlerin işaretleriyle vatanlaştırılacaktır. Yine benzer bir şekilde Sarı Hoca'nın Kutlu Dağ efsanesini anlatırken Kınık Obası'nın yediği baskına hatırlatma yapması tarihî duyarlılığın bir yansıması olarak anlaşılmaktadır.

Sepetçioğlu *Kilit* romanında tarihten millî kimlik inşasını Alpaslan'ın şahsında ve yetiştirilme tarzında Orhun Abideleri'nden, destan ve efsanelerden, mitoloji ve Türk milletinin acı tatlı hatıralarından meydana getirmektedir. Alpaslan tarihle iç içe yetiştirilmekte; Türk milletinin hafızasında yer edinen olaylar ve kaynaklar romanda tarih şuurunun güçlü olmasına katkı sağlamaktadır.

3.2.2. Din/İnanç Unsuru

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun romanlarında din ve inanç unsuru oldukça geniş bir yer tutmaktadır. Türklerin İslamiyet'ten önceki dini hayatlarından, Şamanizm ve Gök Tanrı inancından esintiler romanın içerisinde güçlü bir şekilde yer almaktadır. Ayrıca romanlarda inanç unsuru toplumsal yaşamın her anında hissedilmektedir. Günler dinî bayramlara göre belirlenmekte, vakit İslamî terminolojiye göre şekillenmektedir. Romanda yapılacak olan herhangi bir şey namaz vakitlerinden önce veya sonra

yapılmaktadır. Meşveretlerin yapılma vakti yine benzer şekilde namaza göre şekillenmektedir. Şahmelik tarafından yapılan baskının Kurban Bayramı'nda olduğu özellikle vurgulanmaktadır.

Romanda yer alan şahıslarda da İslam'ın izlerini görmekteyiz. Selçuklu'nun akli olarak bilinen Sarı Hoca'nın "Eski şamanlardan el aldıysa, hem de müslüman; sıkı müslüman... Hem de Selçuklu ki ne Selçuklu." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 58) biçiminde tanımlanması Türklerin millî hayatında eski Türk inanışlarının ve İslam'ın önemini daha açık göstermektedir. Sav-Tekin'in annesinin Sav-Tekin'e Sarı Hoca'yı anlattığı bu pasajda inanç unsurunun şahıslarda nasıl bir kimlik yarattığı daha net görülmektedir:

"Sav-Tekin; Sav-Tekin, sen bu Sarı Hocanı büsbütün boş belleme, şamanlardan el almıştır; gizliyi de saklıyı da, görüneni de görünmeyi de hem bilir hem de görür bu Sarı Hoca. Elini eline bağla, geri yanından korkma... Sarı Hoca buuuu." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 58).

Sarı Hoca'nın benzer bir biçimde şamanlarla, kamlarla, baksılarla özdeşleştirildiğini görmekteyiz: "Bin yaşında bir Şaman gibi nefes alıyor, bin yıl ötesini gören bir Kam'ın yahut da Baksı'nın gözleriyle bakıyor, bilinmeyi söyleyen bir sihirbaz gibi karanlıklaşıyordu." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 70).

Sarı Hoca sadece Şamanlardan el alan bir kişi olarak çizilmemektedir. Sarı Hoca aynı zamanda namaza durunca dünyayı unutan bir Müslüman olarak vurgulanmaktadır:

"(...) Sarı Hoca namaza durdu mu dünyayı unutturdu. Yine öyle oldu.

"(...) "Yâsin-i Şerif okuyum bari" diye düşündü; ne zaman Yasin okusa açılırdı.

İki diz üstüne gelip okumağa başladı. Yasin, güzeldi; Yasin ahenkliydi; Yasin derindi, hoştu. Yasin masmavi bir gök gibi açılıyor, bir gökyüzü gibi genişliyordu. Yasin Alpaslan'ın gözlerindeki umuda akıyordu.

"Selâmün kavlen minrabbirrahîm" âyetini üç kere tekrarladı; üç kere tekrarlama Yasin'i okumamış sanırdı; huzuru kaçırdı." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 102).

Sarı Hoca daima dinî ritüelleri ile var olan bir şahıs olarak karşımıza çıkmakta ve inanç unsurunun millî kimlik inşası üzerindeki etkisi vurgulanmaktadır. Sepetçioğlu, Sarı Hoca üzerinden Müslüman Türk kimliğini yeniden yaratmaktadır. Sarı Hoca bu yönüyle nerede olursa olsun namazını eda etmek istemektedir. Yer verilen bu pasajda Sarı Hoca'nın at üstünde namaz kıldığı anlaşılmakta, akabinde ise Rafizilere esir düşmesine

rağmen namazını aksatmadığı vurgulanmaktadır. Bu aynı zamanda İslam inancının Türk milleti içerisinde ne denli güçlü bir şekilde yerleştiğini de açıkça göstermektedir:

“Akşam namazı da nerdeyse geçecek. Alpaslan’ım, sen şöyle arkamıza geç de önce namazımızı eda edelim..” huysuzlanan atı payladı: “Höst! Höst dedik haa... bizim abdestimiz kırk yıl gider soyha, abdestsiz namaz kılacağımızı mı sandın?”

Göz ucuyla, el yordamıyla namaz kılıyordu (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 36).

Sav-Tekin "Benim pek uyukum yok hay hocam" dedi; "Hele sen uzan; uyku bastırırsa uyurum.."

Sarı Hoca gözlerini belirtti: "Bak hele" dedi; "Sav-Tekin oğlumuza bakın hele... uyku bastırırsaymış.. Benim namaz kılmam lâzım değil miymiş? Okumam?. Okuyup üflemem?. Ha?. Yatsıyı at üstünde kıldık, yenilememiz lâzım değil miymiş?" (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 99-100).

Alpaslan’a yol gösteren kişi olan Sarı Hoca bu yönüyle *Kilit* romanındaki velî tipine bir örnektir.

Kilit romanında sosyal yaşam dinî günlerle anılmaktadır. Sarı Hoca Alpaslan’a ders verirken Kurban Bayramı olduğunun vurgusunu yapmaktadır:

“Öyle olsun Alpaslan” dedi; “Senin dediğin olsun bakalım. Şimdi gözlerini gözlerime dik de bak... Bu Kurban Bayramının dördüncü günü seni bu ayazda, iki diz üstüne oturtmuşsam: oturtmuş da böyle abuk sabuk konuşturuyorsam, bir şey demek istiyorum. Ne dediğimi anlayacak mısın?” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 9).

Benzer bir vurguyu Şahmelik’in baskınında da görmekteyiz. Selçuklular için zaman değil daha İslamî bir terminoloji olan vakit kavramının kullanıldığı müşahede edilmektedir. Şahmelik’in baskınının özellikle Kurban Bayramı’nda olması ayrıca vurgulanmaktadır:

“Yenilmiş, yıkılmış çadırların, Kurban Bayramı’ndan arkadan vurulan Selçuklu karılarının sebebini soruyor gibiydiler.

“Daha sonra da hırkasının önünü iyice açtı.“Gör bunları Çağrı Beyimin oğlu. Gör; iyice çak kafana.. Adamı böyle keserler, hem de Kurban Bayramı demez keserler.. Kırk yıl anlatsam ne sen anlardın, ne de ben anlatabilirdim..” (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 18-19).

Benzer bir inanç ögesini Şahmelik baskını sonrasında da görmekteyiz. Obası yakılıp yıkılan, yersiz yurtsuz Ceyhun nehrinin buz gibi suları yanında kalan Selçuklular bu karamsarlığa rağmen İslam’a ve onun gücüne sarılmaktadır: “(...) Fakat Satı Hoca sözünü kesti. Tuğrul Bey’in sorusuna cevap veriyormuş gibi Kur’an-ı Kerim’den bir

âyet okudu. Sonra da Allah iyilerin yanındadır diye ilave etti.” (Sepetçioğlu M. , 2012, s. 34).

Öte yandan Sepetçioğlu Türk ile İslâm’ı aynı anlamda ve aynı kavramda birleştirmektedir. Bizanslılar’ın Türkleri Anadolu topraklarından atma istekleri romanda İslâmlar’ı atmak olarak görülmektedir: “Daha Balçar'ın adını yeni duyduğu milletler, Diogenes'in çağrısına hemen uymuşlardı. Romanos Diogenes İslâmlar'ı ta tamunun ucuna sürmek istiyorduydu bütün milletler hazırды.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 248).

Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun kilit sembolü üzerine kurguladığı romanda içine girilip yurt yapılacak olan yurdun kilidinin besmele ile açılacağı, her şeyin bir özünün olduğu, insanın da vatanın da özünün İslam olduğu ifade edilmektedir. Romanın başında Sarı Hoca, Sav-Tekin ve Alpaslan arasında kilidi açmak için geçen diyalogda Sarı Hoca’nın besmelenin önemini vurgulaması bu durumun açık bir örneği olarak vurgulanmaktadır:

“Bak Sav-Tekin” dedi. “Deli yiğidim benim; Sarı Hoca’nın deli yiğidi, sen ne yaptın ne yapmadın bir deyim sana. Bu kilit kitliydi ; açılması gerekti, amenna. Her kilidin açılması gerektir ki o kilidin kilitlediği yere giresin de oturacaksın oturasın; yurt yapacaksın yurt yapasın... Bunun için de ne gerek? Anahtar gerek.. Kilit paslıysa yağlamak gerek.. Daha daha?.. Orasını burasını kurcalamak, sağını solunu yoklamak, sıkıysa gevşetmek, gevşekse sıkıştırmak gerek. Ama bu her kilit için böyle mi gerek?. Hayır! Kilidine göre, kilidin icabatına göre... Onu artık ehli her kimse o anlar.. Ya sen ne yaptın Sav-Tekin yiğenimin?.. (...) Gelmez tabii, neden? Çünkü Sav-Tekinin yiğitliğine güvenir! Eyi, güvenmesini biz de istiyoruz. Yiğitliği yetmez aklına a güvensin diyoruz, amma besmeleyi de unutmasın diyoruz, besmelesiz başlamasın.. Odunun bile neyi var? Özü var. Öyleyse? Hadi al bakalım şimdi şu kilidi; al da, o yiğitliğin, o aklın besmeleyle cilalansın, hep beraber bir besmele çekelim, görelim ne olacak?..” (...) Üçü de aynı anda: “Bismillahirrahmanirrahim!..” dedi.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 16).

Alpaslan’ın burada işittiklerini Malazgirt Savaşı’nda da dile getirdiğini görmekteyiz. Alpaslan, Malazgirt’te Anadolu’nun kapısını Türklere aralarken Sarı Hoca’nın kilidi açarken söylediklerine atıf yapmaktadır:

“Alpaslan çadırın kapısından çıkarken içinden geniş, derin, bütün göğüs boşluğundan kopup gelen bir besmele çekti. Yine içinden, "Sen de duydu mu hay Sarı Hocam" diye sordu. “Duymadıysan.. Bismillâhirrahmânirrahim...” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 264)

Sepetçioğlu, romanında İslâm inancının Türkler üzerindeki mânevi etkisini bilhassa hissettirmek ve Türklerin millî kimliklerine olan tesirini ortaya koyabilmek amacıyla inanç öğelerine sık sık başvurmuştur. Savaş öncesi kılınan yatsı namazının özellikle

belirtilmesi, kılınan bu namazın huzur vermesi İslâm'ın Türkler üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir:

“Yatsı namazını bareber kıldılar. Yıllardır hiçbir yatsı namazı, hiç birine böylesine huzur dolu gelmemiştir; namaz boyunca üstlerindeki çadır kalkıp kalkıp inmişti beyaz pamuk yumakları gibi, turna kuşlarının uçuşu gibi bir hafif yumuşaklık çadırın içinde gecelemeğe hazırlanan ağustos sıcaklığını eritmişti. Yıllardır, ilk defa bir ve beraber kıldıkları yatsı namazıydı.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 262).

Son olarak Çağrı ve Tuğrul Beylerin Gazneliler ile yapılacak savaş öncesinde yaptıkları meşverette de İslâmî öğelere sıkça rastlamaktayız. Sarı Hoca'nın Yesi'deki medreseden arkadaşı olan Küpeli Hafız'ın meşveret sırasında savaş günü için Ramazanın sekizinci cuma günü olan ve Muhammed Mustafa'nın hicretinin 431.yılına denk gelen günü işaret etmesi Selçukluların yaşamında savaş gününün bile İslamiyet ile ilişkilendirildiğini açıkça göstermektedir. Ramazan ayı, cuma günü ve hicretin 431.yılı özellikle seçilen bir gündür:

“Sarı Hoca düşündüklerini daha kısa söyledi: “Tuğrul Beyimiz de Çağrı Beyimiz de doğru düşünür. Gelgelelim aramızda bir de münecim başı var; üstelik Gazneliden kaçıp gelmiş.. O ne derse ben ona uyula derim...”

Alpaslan, Sarı Hoca'ya bir tuhaf baktı; sanki "Ne zamandan beri münecimlere inanır oldun?." dercesine bakıyordu. Sarı Hoca görmezliğe gelip gözlerini deli derviş kılıklı adama dikti.

O zamana kadar, meşverettekilerden çoğunun pek ilgilenmediği, bir kısmının da "Bu yoksul burada ne arar?" diye küçümseyici baktığı deli derviş kılıklı adam, Sarı Hoca'nın kimliğini açıkladığı Gazneli münecim başı, yarı bükülü duran boynunu düzelterip gözlerini ağır ağır kaldırdı. Uzak, yıllarca uzak bir yere, zifiri karanlıklara bakıyor gibiydi. Sesi uzak, yıllarca uzak bir yerden, zifiri karanlıklardan geliyordu: “Bizim ne hükmümüz olur?.. diye düşünülmesin; biz, bize bildirileni gördük de geldik. Bize bildirilen şey ne idi?. Selçuklu Beylerine, hem de Selçuklu çerilerine bize bildirilen şeyi muştulamağa geldik. Ben buradaysam benim çıraklarım şimdi çeri içinde dağılmış, benim şimdi burada söyleyeceğim şeyi, bize bildirileni bize gösterileni çeriye bir bir anlatıyor. Yine bizim yârânlarımızdan bir kısmı Gazneli içindedir; onlara denildi ki siz Gazneli'yi terketmeyiniz, Gazneli'nin başına gelecekleri doğru doğru, dosdoğru söyleyiniz. Bize bildirip gösterilen şey Selçuklu'nun zaferiydi; Gazneli üstüne varınca onu yeneceğiydi. Bu yıldızlarda yazılıdır; yıldızları okumak gerek.”

(...)

"Selçuklu yıldızlarda okuduğumuz yazıya uymazsa bir daha toplanamaz. Rey'e de gitse, Cibâl'e de gitse toplanamaz. Ramazanın sekizinci cuma günü sakın olaki kaçırılmaya.. Yerin göğün

ulusu Muhammed Mustafanın hicretinin 431' inci yılıdır kaçırılmaya ha.. kaçırılmaya.." Yine sustu. Meşveretteki sessizliği gizli bir yıldız yağmuru ürpertiyordu.

Alpaslan'ın gözleri birden aydınlandı. Sarı Hoca'ya yavaşça "Bu Küpeli Hafız değil mi hay Sarı Hocam" diye sordu; sesinde açık bir heyecan vardı." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 155-156).

Kilit romanında toplumsal yaşamın ve millî hayatın tamamı İslam inancına göre oluşturulmaktadır. İslam, Türk toplumsal yaşamının hemen her alanında vardır. Romandaki şahıslar Türk-İslâm kimliğine uygun olarak yaratılmıştır. Yapılacak her iş İslâm'a göre şekillendirilmektedir. Bununla birlikte eski Türk inançlarının da etkisinin sürdüğü görülmektedir. Özellikle romandaki velî tipi olan Sarı Hoca'nın şamanlardan el aldığı özellikle vurgulanmaktadır. Ayrıca romanda Bizanslıların ve Bizanslılar ile birlikte hareket eden öteki milletlerin Türkleri, İslâmlar olarak tanımladığını, Sepetçioğlu'nun Türklük ile İslâm'ı aynı anlamda yorumladığı görülmektedir.

3.2.3. Dil Unsuru

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kilit* romanında kullandığı dil Türkçedir. Şahıslar günümüz Türkçesiyle konuşmakla birlikte anlaşma şekli Türk dili üzerinden gelişmektedir. Dilin, millî kimlik yaratmadaki etkisi ayrıca ele alınmasa da Selçukluların birbirleriyle anlaşma yolu Türk dilinde yapılmaktadır. Bunun yanı sıra farklı bir coğrafyada yaşayan ve farklı bir inancı benimseyen Peçenekler ile Selçukluların anlaşma vasıtası da yine Türk dili üzerinden gerçekleştirilmekte bu da dilin birleştirici vasfını göstermektedir. Bununla birlikte şahıs isimlerinin Türkçe olması, müzik aletlerinden romanda geçen araç ve gereçlere kadar birçok kelime ve kavram Türkçedir. Yuğ, şaman, kopuz, ozan, tanrı, han ve toy gibi birçok ifade hem Selçuklular arasında hem de Peçenekler arasında yaygın bir kullanıma sahip ortak kelimeler olarak göze çarpmaktadır. Nitekim Peçenekler ve Selçuklular aynı tarihsel metinlerden faydalanırlar. Orhun Kitabeleri ve Oğuz Kağan destanı her iki toplum için de önemli bir yere sahiptir. Bu metinler Türk dilinde yazılan metinler olması hasebiyle Selçuklu ve Peçenek'i birbirine dil vasıtasıyla yakınlaştırma işlevi görmektedir. Bununla birlikte Bizans içinde yaşayan Peçeneklerin ana dillerini kaybetmemesi ve öz dillerinde konuşmaya devam edip millî kimliklerini muhafaza etmesi romanda dikkat edilmesi gereken bir başka husustur. Bu muhafaza Peçeneklerin ortak bir geçmişe sahip oldukları Selçuklular ile ortak bir geleceğe adım atmalarını da beraberinde getirecektir.

3.2.4. Millet/Soy Şuuru

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kilit* romanında en belirgin millî kimlik unsuru millet ve soy şuurudur. Toplumların tamamı millet adlarıyla anılmaktadır. Özellikle farklı coğrafyalarda yer alan Peçenekler ile Selçukluların aynı soydan geldiği, aynı milletten olduğu romanda sık sık vurgulanmaktadır. Balçar'ın gün doğusu özlemi bu durumun en belirgin örneğidir. Bunun yanı sıra Selçuklular, Peçenekler, Karahanlılar gibi boy adları da millet ve soy şuurunu hatırlatmaktadır.

Soy şuurunun ilk örneğini Çağrı Bey ile Sultan Alpaslan arasında geçen diyalogda görmekteyiz. Sultan Çağrı Bey hasta yatağında yatarken oğlu Alpaslan'a verdiği nasihatte Türklerin nereden geldiğine, ilk atalarına dair bir efsaneden bahsetmektedir:

“Biz Asena oğluyuz, Asena soyundan inmişiz, öyle baş ağrılarına maş ağrılarına bakmayız dedik; daha aşağılara inip şu bulunduğumuz yeri iyice sağlama bağlayalım ki ondan sonra Batı'ya rahat vuralım diye düşündük.. Sen daha çocukken Çağrı Baban'ın Urum kıyısına kadar varıp geldiğini, oraları kolaçan ettiğini Sarı Hocan anlatmıştır. Biz hem gittik oralara hem işaretlerimizi koyduk; vurup alır, yurt yapardık.. Niye yapmadık? Çünkü o zaman Selçuklu arıktı; orada, oradakilerin arasında eriyip giderdi; törelerini kaybederdi... Geldiği yollar sağlama yapılmadığı için geriye de dönemezdi, döndüğünde çürük yollar da ayağı kayardı... Lâfi uzatıra benzeriz.. Ne dedik?.. Buraları sağlama yapılmalıdır dedik.. Şimdi sağlam sayılır.. Oğuz'lu Türkmen akını sel gibi buralara dolar, törelerimiz güçlenir.. Urum Eli'ne doğru .bellisizce akar gideriz, yollarımız sağlama alır” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 192).

Çağrı Bey Türklerin Asena soyundan geldiğini, törenin Oğuz'lu Türkmen'in millî kimliğini güçlendirdiğini, milleti millet yapan unsurlardan olan yurt olgusunun önemini ve varlığını dile getirmektedir. Soy şuurunu milleti yaratmakta, millet ise millî kimliğiyle yaşamaktadır. Sepetçioğlu romanında Türk soyunun nereden geldiğini dile getirerek hem soy şuurunun oluşmasını hem de millî kimlik olgusunun güçlenmesini sağlamaktadır.

Benzer bir konuşmayı Sultan Alpaslan'da yapmaktadır:

“Alpaslan'ın kaşları çatıldı: "Eyi." dedi. Söz buraya vardysa, ne düşünürüm anlamazı isterim. Ben derim ki, biz Selçuklu'yuz; Selçuklu, Oğuzlu'nun hasıdır derim. Devlet kuruyoruz, devlet! Çobanlık yapmıyoruz, sürü gütmüyoruz. Devlet birlikte olur; birliğimiz dinimiz olmalıdır, varacağımız yerdekiler bizim soyumuzdan gelmediğine göre başka şekil düşünür müsünüz? Öyleyse İslâmız! Rafizilik, Bâtınilik bilmemnelik yok; bölücülük tanımıyorum. Kim ki İslâm Selçuklu'yu bölmek için mezhep çıkarır, helak oluna.. Bu böyle bilene, dışına çıkılmaya. Gelgelelim gittiğiniz yerlerdeki din adamlarına, ilim adamlarına iyi davranın; her Râfîzî yi hemen

yok etmeyin.. Küpeli Hafızın adamları hangi kılıkta karşınıza çıkar bilinmez; her gittiğiniz yerde Küpeli Hafız'ın bir adamı vardır bakarsın, Rafiz  kılığına da girmiş olur. Şimdi, dediklerimi dedim sizlere. Varın gidin. Yarın toy düğün bitmeden her biriniz ordunuzu alıp gidin. Oyle bir gidin ki Bizans elçisi gideni sultana g c nmiş de gitmiş bilsin... Afşın'la Ersagun'a gelince... Onlar da..." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 229).

Ben kimim sorusuna verilebilecek cevabı Sultan Alpaslan vermektedir. Sultan Alpaslan'a göre ben sorusunun cevabı Selçuklu'dur. Selçuklu ise OĞuz boyunun hasıdır. Din ise İslâm'dır. Devletin birlikle olduğu ve birliğin din olduğunu dile getirerek millet olmanın gerekliliğini yerine getirmektedir. Bunun yanı sıra gidilecek ve vatan yapılacak yerlerdeki insanların kendi soylarından olmadığını ifade edecek kadar soy ve millet Şuuru yerleşmiş bulunmaktadır.

Romanda yer alan milletlerin giyim kuşamları ve yaşam biçimleri ile ötekilerden ayrıldığı özellikle belirtilmektedir:

"Peçenekli dediğin birbirine benzer. ini Mainde bile görünce tanınmalısın!" (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 41).

Kadının yüzünde tek bir çizgi bile oynamadı: "Peçenek misiniz siz?"

Boğaç az kalsın sırtarak "He" diyecekti. Dilinin ucuna kadar gelmişti. Son anda toparlanıp "Uzluyuz" dedi, "Peenekliye benzer bir yerimiz mi var?"

"Urbalarınız Peçenekli." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 46).

Romanda giyim kuşamın mensup olunan milliyeti gösterdiğine dair bir başka örnekte bu konuşmada verilmiştir. Kim olduğunu gizlemeye çabalayan Boğaç ve Balçar'ın hangi millete mensup oldukları urbalarından anlaşılmaktadır.

Giyim kuşam alışkanlıklarının millî kimliği belirlediğine bir başka örnekte bu pasajda verilmektedir. S slenmek ibaresi Bizans ile  zdeleştirilmektedir:

Bir Boğaç eskisinden iyiydi; evet ancak o zaman fark etmişti bunu; Boğaç'ın üstündeki her Şey yeniydi.. Hem yeniydi hem de Boğaç'ın üstündeki herşey Bizanslı'ydı. "Değişmişsin bre Boğaç" dedi; "S slenip p slenmişsin.. Bizanslı mı olmuşsun ne?.. (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 180)

Romanda Peçenekler ile Selçukluların akraba olduklarına ve aynı soydan geldiklerine dair birçok örnek vardır. Bu  rnekler romanda erken dönem toplumlarında soy Şuurunun ve millet olabilmenin önemini daha açık göstermekte ve millî kimlik olgusunun varlığına işaret etmektedir.

“Dedesi Demirci Baldur'un, şimdi gitse yerini bulamayacağı, belki Tuna'nın deli suyu basmış; belki üstün de koyunların yayıldığı çimen mezarını hatırladı... "Bunların hiç değilse yeri belli bre.. Selçuklu mezarları da Peçenek gibidir. Kes umudu bütün bütün budala Balçar, kes!" (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 223).

Balçar'ın ağzından dile gelen bu düşünceler Peçenekler ile Selçuklular'ın aynı soydan geldiğine bir işarettir. Özellikle Balçar ile Boğaç'ın diyaloglarında soy şuuru ve akrabalık duyguları daha net anlaşılmaktadır:

(...) “Tabî yol dediğin durur mu hiç. Bizanslı'nın oturduğu o büyük şehirden de geçip yine Bizanslılar'ın oturduğu topraklara doğru vurur gider.. Ondan sonra bizimkilerin yurduna ulaşmış...”

“Nasıl bizimkiler yani?”

“Bizimkiler. Yani bizden olanlar.”

“Peçenekler diyeceksin de dilin mi varmıyor?”

“Tam Peçenekli diyemem.. Peçenekli diyemem de Peçenekli'nin amcası oğlu, halası oğlu, dayısı oğlu diyebilirim sana... Senin anlayacağın kadar kardeş çocukları..”

“İyi kardeş çocukları da niye bu yana doğru gelmiyorlar?..”

“Gelemezler ki... Arada Bizanslı var dedik..”

“İnsan vurup kırıp gelir bre Boğaç. Onlar o yandan gelse, biz bu yandan gitsek.. Bizanslı sıkışmaz mı şimdi?..”

“Sıkışır, sıkışır da... İşte o zaman ne olur benim aklım almaz.. Bu sefer de biz birbirimize gireriz.”

“O senin aklına kalırsa öyle... Kardeş dediğin birbirini vurur mu bre?..”

“Bakalım; onlar o yandan Bizans'ı kemiriyorlarmış. Biz de bu yandan. Her halde dediğin olur bir gün bir yerde birleşiriz.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 44).

Romanda yer alan bu pasaj hem birlik duygusuna hem de erken dönemdeki millet şuuruna atıfta bulunmaktadır. Balçar kendisini daima çeken ama ne olduğunu bilmediği gün doğusu özleminin ilk emarelerini Bizans'ın ötesinde yer alan ve Boğaç'ın kardeş çocuğu olarak adlandırdığı insanların varlığıyla öğrenmektedir. Ayrıca bu pasajda yer alan Bizans aynı soydan gelen Peçenekler ve Selçuklular için öteki konumundadır. Kimlik duygusu aynılık ve ayrılık üzerine kuruludur. Aynı olanlar Peçenekler ve Selçuklulardır. Ayrı olan yani öteki ise Bizans'tır. Bizans sadece burada öteki olarak konumlandırılmamıştır. Sav-Tekin ile Sarı Hoca arasında paslı bir kilit üzerine geçen diyalogda da bunun bir benzeri görülmektedir:

“Sarı Hoca “Elindeki kilit Bizans işi” dedi; Bak, orta yerinde haç var...”

Sav-Tekin, eli ateşe değmiş gibi irkildi; az kalsın kilit elinden düşüyordu. Boş bulunup “Günaha girmeyelim Hoca?” dedi. Günahdan çok Bizans kelimesinden irkılmıştır. Bizans, Sav-Tekin için bir karanlık kuyu, bir yorumsuz düş, daha doğrusu farkında olmadığı gizli bir özlemdir.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 15).

Sarı Hoca ve Sav-Tekin kilidin ne olduğunu anlamaya çalışırken üzerindeki haç işaretinden kilidin Bizans işi olduğunu anlamaktadır. Haç ile Bizans bağlantısı ise tıpkı Türk ile İslam gibi Bizans ile Hristiyanlığın özdeşleştirildiğine işaret etmektedir. Bu da romanda inanç ile milletin birlikteliğinden bir millî kimlik olgusu yaratıldığını göstermektedir. Bu millî kimlik olgusu sadece Müslüman Türkler için değil Hristiyan Bizanslılar için de geçerlidir.

Demirci Baldur ile Kegen Bey arasında geçen diyalogda ötekiye önemli bir örnektir:

"Ben derim ki Kegen oğlum, beni dinlersen, ben derim ki bu sizin yaptığınız Peçenekli milletinin iyiliğine değildir. Durak Han kötüdür dersiniz; Durak Han korkaktır dersiniz. Siz öyle gördüğünüz öyle düşündüğünüz için de Durak Han'a daha başka kötülükler yakıştırırsınız. Hadi diyelim bu dediğinizin hepsi var bu Durak Hanımızda. Ya bre bu Durak Han Peçenekliler'in başı değil midir? Peçenekli'ye iki baş mı olsun istersiniz? Peçenekliyi seven, Peçenekli'yi düşünen hanının çevresinde kalkan olur ki millet bölünmesin diye. Han doğru yoldan çıktıysa siz de mi çıkacaksınız?"

"Yok baba, Kegen oğlun böyle düşünmez sen de bilir Gelgelelim beni de millet zorluyor; milletin yiğitleri zorluyor..."

"Milletlerin yiğitleri zorluyormuş... bre bu yiğitler de kim olur?.. Yiğit dediğin Peçenekli'yi bölmez, sırt sırta, beden bedene bir olur. Han kötüyse yiğit dediğin hanı yola getirir.. Durak Han'ın yerine seni tutan yiğit dediklerin, onların suyunca gitmezsen, onların ekmeğine yağ sürmezsen bir gün gelip seni de bırakmaz mı sanırsın?..

Peçenek milletine kötü örnek olacaksınız; kötü töre koyacaksınız; Peçenek milleti arıklayacak; birbirine düşecek, birbirini yiyecek, yol olacak sonunda.. Düşün bre, düşün bre Kegen oğlum: Peçenekli'nin bir yanı Bizans bir yanı Urus Milleti...

"Peçenekli'nin bir yanı Bizans, bir yanı Urus Milleti... Kegen oğlun da bunu böyle düşünür..." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 82-83).

Millet olma ve milletini sevme düşüncesinin de baskın olduğu bu pasajda Peçenek milletinin karşısında yer alan Bizans ve Urus milletleri öteki olarak tanımlanmakta ve toplumların aynı şekilde milliyetleri ile ifade edildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra Sepetçioğlu, Demirci Baldur'a birlik şuurunu da dile getirmektedir.

Daha önce ifade edildiği gibi Balçar'ı daima gün doğusuna çeken bir şey vardır. Boğaç'ın Bizans'ın ötesinde aynı soydan ve aynı kandan geldiğini söylediği Selçukluların varlığı farkında olmadan ve henüz millet şuuruna ulaşmadan Balçar'ı kendisine çekmektedir. Bu durum ise romanda sık sık vurgulanmaktadır:

“Balçar ise Keleş'in yerini bildirdiği Bizans ordusuna yaptıkları baskında bile hep kızı düşündü. O gündən, o baskından sonra da kızı düşündü. Hep gün doğusuna gitmek isterdi; hep gün doğusu onu çekerdi. Atına atladığı zaman, hele gün doğusuna giden bir yoldaysa o yol hiç bitmesin, bitmesin, bitmesin isterdi. Gün doğusunda sanki birilerinin; kolu, bacağı, yüreği gibi bedeninden olma birilerinin kendisini beklediğini sanırdı.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 55).

Balçar, daima gün doğusunda birilerinin; kolu, bacağı, yüreği gibi bedeninden olma birilerinin kendisini beklediğini sanırdı. Bu duygu romanın çeşitli bölümlerinde tekrar tekrar ifade edilmektedir:

“Kız, o hep gitmek istediği ama bir türlü gidemediği gün doğusuna gitmişti. Yoksa oldum olası Balçar'ı çeken gün doğusunda hep bu kız mı vardı. Balçar daha da başka bir şeyin olduğunu biliyordu.”

(...)

Düşünde büyüyen kızın gözleri gün doğusu. Balçar dokuz yaşında da olsa gün doğusunda kızdan daha başka bir şeyin var olduğunu hissetti. Ne idi? Bilemiyordu. (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 74-75).

Balçar'da bu durum daima bir his halindedir. Bilmeden ve görmeden bu his dokuz yaşında bile etkisini hissettirmektedir. Bu duygu Balçar'ı gün doğusuna gitmeye zorlamaktadır. Sepetçioğlu aşama aşama Balçar'ı gün doğusuna doğru yolculuğa hazırlamaktadır:

“Balçar her gün kaçıp gitmeği düşünmüştü. Çocukluğundan beri neden olduğunu, niçin olduğunu bilmediği; içinde ağır ağır yanan bir neft ışığı gibi kendini çeken gün doğusu yeniden depresmeğe başlamıştı. Gelgelelim anasını bırakamıyordu; Peçenekli'yi bırakamıyordu; Peçenekli ilinde doğmuştu, Peçenek ilini bırakamıyordu.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 176).

Durak Han'ın Bizans'a sığınması sonrası daima içki içen birine dönüşen Balçar'a bu defa Küpeli Hafız'ın talebesi olarak ortaya çıkan Vasili karakteri millet şuurunu ve Peçenekler ile Selçukluların aynı soydan geldiği inancını aşılacaktır. Millet olma şuurunu romanda ülkü birliğini de tetiklemektedir. Balçar kendisine aşılana soy şuurunu ile harekete geçmektedir:

“Vasili: “Eyi.. Öyle olsun” dedi; "Vasili konuşsun öyleyse... Dik kulağımı da bak ne der bu Vasili. Derster yörelerini bilir misin diye sorar sana. Bilirsin bilmesine, hem de pek iyi bilirsin.. Derster'in dört bir yanını da öyle bilirsin.. Burada oturan hep Peçenek milleti nerden gelmiştir? Selçuklu'nun geldiği yerden mi."

Balçar: "Selçuklu kim bre?" diye zar zor sorabildi. "Selçuklu, Peçenekli'nin tut ki ağa, baba karındaşıdır... Tee bu yanda, bize göre gündeğusunda oturur..

Balçar: "Gündeğusunda mı?.." diye sıçradı. "Gündeğusu deyince neden sıçradın hay Balçar?.."

"Hiç..." Yavaşça yerine oturmuştu; sevinmiş miydi, yoksa yine hemen ağlayıverecek miydi? "Hiç bre Vasili" dedi; "Yüreğim sancıdı say."

"Eyi öyle sayalım.. Ne dediydik?. Ha bu Peçenek milleti.. Eyi yapmış has yapmış, kalktığı yerden şöyle bir yay çizip şimdiki yerine gelip kurulmuş; ben milletim, ben güçlüyüm, beni dinlemelisiniz bura yerlileri demiş mi? Demiş ki hem de ne deme.. Bizanslı'ya da kan kusturmuş Urus'a da.. Han' olaydı, deli Tuna gibi Peçenekli başını bir o yana bir bu yana vuracağına batıdan vurup geleydi. Selçuklu doğuda vururken.. Bir Kegen Bey çıkmış.. Eyi, Kegen Bey, deyince niye sararıp morardın Balçar?.. Neyse, lâfi başka yere götürmeyim.. Bu Kegen Bey, Durak Han'a karşı çıkmış mı?.. Peçenekli'yi bölmüş mü sana. Üstelik yenilip Bizans oyununa gelmiş, Bizanslı'nın elinde Hristiyan olmuş, Bizans ordusunun başında Peçenekli'yi yenip dağıtmış mı?. Aldığı esir Peçenekliyi, Beylerini, karılarını öldürmüş mü?." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 202-203).

Sepetçioğlu, romanında Peçenekler'de yaratılmak istenen millet şuurunu Küpeli Hafız'ın talebeleri aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Balçar'da uyandırılmak istenen bu millet şuru önce Boğaç vasıtasıyla yapılmış daha sonra ise Vasili ve kilisede papaz kılığında ortaya çıkan Akaleptos ile tamamlanmıştır. Soy şuru pasajda aynı tarihî geçmişî paylaşan, aynı kökenden gelen Selçuklular ve Peçenekler vasıtasıyla ortaya konulmaktadır. Gündeğusu özlemine daima içinde saklı tutan Balçar için gündeğusu artık aynı soydan gelen ve aynı mensubiyet dairesi içerisinde yer alan Selçuklular ile somutlaştırılmıştır. Bu adımlar aynı zamanda Balçar'da meydana gelen gün doğusu özlemine millet şuru ile taçlandırmıştır.

Ne diyorduk? Peçenekli'den kurduğu orduyu Bizanslı, işte bu Selçuklu'ya saldırıymış. Bak, bak, bak hele şu akıla sen.. Hay sen kimi kime vurduracaksın dangalak.. Demez misin şimdi sen olsan? Dersin. Eyi öyleyse, Boğaç'ı bu Peçenekli içine girip geri döndürecek; döndüremezse Selçuklu ordusuna katılmalarını sağlayacak.. Sen niye kalktın eyi? Ne sapır sapır titrersin?."

(...)

"Çabuk Vasili.. Çabuk söyle Boğaç'ı nerde bulurum? Çocukken gündeğusu düşlerime girerdi, yüreğimde sancırdı.. Aha böyle koca bir el olup çekerdi.. Şimdi anladım ne demektir o.. Çabuk söyle!.."

Vasili, Balçar'ın acelesiyle eğlenir gibi durgun: "Senin hiç Kûpeli Hafız adını duymuşluğun var mıydı?.." diye sordu.

"Yoktu, n'olmuş bre... Ne demekmiş o?.." "Hiç, kulağında bulunsun dedik de.. Şimdi sen, şu deniz kıyısı sıra git... Kontoskalion Limanı'nı kıvrıl. Sofiyanos Kapısı'ndan Bukeleon Kapısı'nı tut... Orada Jüstiniyanus'un sarayını bildin mi?.. He mi?.. Eyi... Orada sarayın kilisesi vardır. Kilisede de papazlardan birinin adı Akaleptos'dur. Ona git, beni Vasili gönderdi, de... Sana "Hangi Vasili" diye soracak olursa "Her kilit açılır mı?" diye soran Vasili, de... Akaleptos Baba anlar.. Ötesi senin bileceğine kalmış gayri.. Eyi.. Ne baktın kaz gibi öyle.." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 205).

Vasili bu satırlarda Bizans'ın kardeşi kardeşe vurdurmak niyetinden bahsetmekte Balçar'ın çocukluğundan bu yana düşlerine giren, yüreğinin sancımasına neden olan gün doğusunu soy şuuruna yönlendirmektedir. Vasili, akabinde Balçar'ı kilisede papaz kılığında olan Akaleptos'a yönlendirerek uyandırmış olduğu soy şuurunu ülkü birliğine dönüştürecek adımı attıracaktır:

"Akaleptos geniş, dolu, derin bir su huzuruyla konuşuyordu: "Balçar, Balçar, yeğenim; senin işin mi he?.. Kegen Bey babanın akılsızlığı sende de mi var?. Bak bir yanından Bulgar Türk'ü öte yanından Uz Türkü Peçenek'i kiskaca almış, vurur da vurur hay yiğenim. Siz oturmuş Bizans'ın ekmeğine yağ sürersiniz?.. Ya Selçuklu ne yapar? Selçuklu bir sağlam yurt kurmak ister ki artık bitsin bu Türk'ü Türk'e vurdurmak, bu göçebelik bitsin. Bak şimdi de Peçenek'i Selçuklu üstüne salar Bizanslı. Uzlu'yu Selçuklu üstüne salar... Niye? Çünkü Tuğrul Beyimiz Büyük Sultan oldu. Alpaslan gibi bir cihan yetiştiriyor; böyle giderse Bizans, Bulgar Türkü gibi sahipsiz kalan göçebeye kim olduğunu unutturamayacak. Kim olduğunu unutturamazsa yakında Büyük Yurt kurulacak bu topraklarda. Bu topraklar Bizans'ı da, Urus'u da yutacak.. Duydun mu Kegen Bey'in oğlu? Kegen Bey Peçenek'e baş olacağına, Peçenek'in beceriksiz bir çerisi olsaydı daha kutlu olur du. Peçenek'i bölemezdi. Şimdi sen babanın suçunu bağışlatmalısın.. Biz oraları iyice pekiştirmeden son savaşı yapamayız.. O vakte kadar her şey oyalanacak.. Biz dedik. Biz kimsek onu da deyim sana? Bir gün gelir bir Kûpeli Hafız adını duyarsın. Vasili dediyse demiştir.. Kûpeli Hafız'ı bildin mi, Sarı Hoca'yı bilirsin... Sarı Hoca'yı bilen Alpaslanımız'a varır. Bu öyle bir iştir ki ötesi Tanrı yazgısıdır, desem de anlatamam; anlatsam da anlayamazsın.. Sarı Hocamız aklımızdı; Alpaslan'a verdi.. Alpaslan da akıl, yiğitlikle birleşti. Demem ne demektir, Peçenekli aklın bilebildi mi hay oğlum Balçar..." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 212-213).

Akaleptos Baba Peçenek ve Selçuklu'nun üstünde bir aidiyetlik olan Türk kavramını da burada kullanmaktadır. Uz, Bulgar, Peçenek ve Selçuklu'nun Türk olduğuna en net vurgu bu bölümde yapılmaktadır. Bunun yanı sıra milleti millet yapan unsurların başında gelen vatan fikri de yine Akaleptos Baba'nın ağzından işlenmekte ve millî

kimlik inşası netleştirilmektedir. Aynı zamanda Urus ve Bizans ise öteki olarak ele alınmakta ve toplumlar milliyetlerine göre tasnife tabi tutulmaktadır.

Sepetçioğlu adım adım Balçar'a soy ve millet şuurunu kazandırmaktadır. Bu durumu Vasili ve Akaleptos Baba'nın yönlendirmeleri ile yapmaktadır. Kendinin ve milletin farkına varması sonucu soy şuurunu kazanan Balçar bu duyguyu Selçukluların yanına vardığında daha açık hissetmektedir:

“Balçar, Halkendon'a vardığında ilkin yadırgadı. Her yanda Selçuk çerilerini bulacağını sanıyordu. Selçuklular'a ancak Krisopolis'e giden yolun Damatriu ayrılımlında rastladı; birdenbire aralarına düşmüştü. Bir şamatadır kopmuş, üç aşağı beş yukarı kendilerine benzettikleri Balçar'ın çevresini hemen sarmışlardı. Balçar, hiç de yabancılık çekmedi. Hele Afşın Bey'i görmek için geldiğini kolayca anlatınca iyice rahatladı. Yanında ne kılıç, ne ok, ne de yay vardı. Bizans işi, ucu kıvrık bıçağını da çıkarıp verdi. Sanki Peçenekli içindeydi; Peçenekli'den daha düzgün, daha derli toplu bir şeyin varlığını da hissetti ama ne olduğunu anlayamadı.” (Sepetçioğlu M. N., Kilit, 2012).

Balçar Selçukluların arasında kaldıkça, Selçukluları tanıdıkça ve milletine hizmet ettikçe kim olduğunun ve nerede durması gerektiğinin farkına varmaktadır:

“Balçar artık Selçuk Beyleri'ni de öğrenmişti; Yakutlu Bey'i, Sav-Tekin'i, Atsız'ı, Buldacı'yı, Yağmur'u, Çavlı'yı hepsini biliyordu: “Bre çoğu benden küçük bunların Alpaslan'ımız da seçmiş ki seçmiş...” diye böbürleniyordu.

Yıllardır kendini durmadan gün doğusuna doğru çeken o gizli el artık açığa çıkmıştı; büyük, kocaman açılmış, olanca sıcaklığıyla Balçar'ı avucunun içine almıştı. Balçar, hep bu sıcaklıkta ısınıyordu.

(...)

Balçar: "Benim bu Bizans'la işim çoktan bitmiş Vasili" dedi. Göz kapakları kurşun ağırlığında gözlerine kapanıyordu ve kapanırsa Balçar bir cızırtı duyacağını da biliyordu. "Ben yerimi çoktan seçmeliymişim ya.. Budalalık işte.. Balçar'ın gözü açıldı gayri.. aha oraya gün doğusuna..." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 247-248).

Balçar'ın kim olduğunu bilmeden başladığı serüveni soy ve millet şuru ile bu şekilde tamamlanmaktadır. Balçar bu serüvenin sonunda kim olduğunu ve nerede durması gerektiğini bilmektedir. Ne olduğunu bilmediği gün doğusu özleminin ne olduğunu Küpeli Hafız'ın adamları vasıtasıyla öğrenmektedir. Sepetçioğlu'nun Küpeli Hafız ve adamlarına soy ve millet şuru kazandırma gibi bir misyon yüklediği anlaşılakta; romanda milliyet duygusu yoluyla millî kimlik inşasının da önemi ortaya çıkmaktadır.

3.2.5. Vatan/Yurt

Milleti millet yapan unsurların başında bir toprak parçası üzerinde birlikte yaşama olgusu gelmektedir. Bu olgu vatandır. Millete ait olan toprak herhangi bir toprak parçası olmayıp tarihî nitelikte, nesiller boyu müşterek ve yararlı etkileri olan mübarek ve yüce yerler olarak ele alınmaktadır (Smith A. , 1994, s. 25). Bu kutsiyet atfı ise coğrafyanın millet için kuvvetli bir bağ olmasının önünü açmak ve millî kimliğini de güçlendirmektedir:

“(…) bireyin kendisine yönelttiği 'Ben kimim, neyim, yerim neresi?' gibi varlığını tanımlama sorularına da cevap verir. Ancak bu cevaplar, bireyin iç ve dış olarak ikiye ayrılabilen dünyasının ikincisine yönelik belirsizliği giderir. Çünkü birey burada dış çevreye ve başkalarına göre tanımlanmakta, onun ruhsal kimliğinden çok toplumsal kimliği belirginleşmektedir.

Bu bakımdan bulunduğumuz ya da kendimizi ait hissettiğimiz mekân bizim için milli kimliğimizi belirlemede ve ortaya koymada en önemli faktörlerden birisidir.” (Demir, 2011, s. 436)

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kilit* romanında Anadolu mekânının vatan olma süreci işlenmektedir. Anadolu mekânının ruhu ise romanda Türk kimliği ile özdeşleştirilmektedir. Romanın başından itibaren yurt edinme süreci hemen her bölümde güçlü bir şekilde işlenmektedir. Romanda kilit sembolü ile vatan veya yurt kurma olgusu birleştirilmektedir:

“Bak Sav-Tekin” dedi. “Deli yiğidim benim; Sarı Hoca'nın deli yiğidi, sen ne yaptın ne yapmadın bir deyim sana. Bu kilit kitliydi ; açılması gerekti, amenna. Her kilidin açılması gerektir ki o kilidin kilitlediği yere giresin de oturacaksın oturayın; yurt yapacaksın yurt yapayın... Bunun için de ne gerek? Anahtar gerek.. Kilit paslıysa yağlamak gerek.. Daha daha?.. Orasını burasını kurcalamak, sağını solunu yoklamak, sıkıysa gevşetmek, gevşekse sıkıştırmak gerek. Ama bu her kilit için böyle mi gerek?. Hayır! Kilidine göre, kilidin icabatına göre... Onu artık ehli her kimse o anlar.. Ya sen ne yaptın Sav-Tekin yiğenimin?.. (...) Gelmez tabii, neden? Çünkü Sav-Tekin'in yiğitliğine güvenir! Eyi, güvenmesini biz de istiyoruz. Yiğitliği yetmez aklına a güvensin diyoruz, amma besmeleyi de unutmasın diyoruz, besmelesiz başlamasın.. Odunun bile neyi var? Özü var. Öyleyse? Hadi al bakalım şimdi şu kilidi; al da, o yiğitliğin, o aklın besmeleyle cilalansın, hep beraber bir besmele çekelim, görelim ne olacak?..” (...) Üçü de aynı anda: “Bismillahirrahmanirrahim!..” dedi.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 16).

Sarı Hoca, Sav-Tekin ve Alpaslan arasında geçen bu diyalogda kilit sembolünün yurt kurma fikri ile özdeşleştirildiği, kurulacak yeni yurdun ise besmele ile açılacağı ifade edilmektedir. Burada özellikle belirtilen besmele yeni yurdun İslâmi ruhuna atıf yapmaktadır. Romanda yaşanan tüm hadiseler yeni bir vatan için bir hazırlıktır. Kınık

obasının uğradığı baskında yersiz ve yurtsuz kalmanın acısı ilk satırlardan itibaren işlenmektedir. Bunun yanı sıra Sarı Hoca'nın Gaznelilerle yapılan savaşta son nefesini verirken Alpaslan'a söylediği sözler vatan fikrinin romanda ne denli önemli olduğuna işaret etmektedir:

“Bir tek şey istedim Alpaslan'ım; Sarı Hoca'nın bir tek dileği oldu ömründe. Senin, Selçuklu'yu denize ulaştırdığını görmek.. Selçuklu'ya bin yıl, on bin yıl kalacağı bir yurt verdiğini görmek. Ama görmüş gibiyim, gözlerim o yurdu görüyor, şimdi sen gülersin, Sarı Hoca sayıklıyor, son nefesinde ne dediğini bilmiyor dersin, ölüm gözlerine çökünce her şeyi görebiliyorsun derse Sarı Hoca, görebiliyorsun demektir. Gözlerimin önünde Selçuklular, Selçuklular, Selçuklular... mahşere kadar Alpaslan'ım.. deniz kıyısında.. denizlerin ötesinde.. gökyüzünde bile var...” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 175).

Romanda Selçuklu'nun akli olarak konumlandırılan Sarı Hoca'nın tek dileğinin Alpaslan'ın Selçuklu'yu denize ulaştırması ve bin yıl, on bin yıl kalacağı bir yurt vermesi fikri ile millî kimlik olgusu daha da güçlendirilmektedir. Roman coğrafyanın hangi saiklerle vatanlaştırıldığını ve bu sürecin nasıl gerçekleştirildiğini de ifade etmektedir.

3.2.6. Gelenek ve Görenek, Töre ve Millî Hayat

Sepetçioğlu'nun *Kilit* romanında milleti millet yapan ve millî kimliği güçlendiren unsurlar arasında sıkça geleneklere, göreneklere, töreye ve millî hayattan kesitlere yer verildiği görülmektedir. Türk müzik aletleri, Türk spor oyunları, Türk mutfağı da romanda ayrıca işlenmektedir.

Türkler arasında var olan el öpme ve selamlama geleneği romanda göze çarpmaktadır. Sepetçioğlu bu geleneklere yer vererek Türkler arasında millî kimlik olgusunu güçlendirmektedir: “Höt! Höt dedikçe kötüleşiyorsun ha.. Soyha; hani el öpme! Dersimizin sonunda bir el öpme beklemez miydik... Unuttun ki gayri ne unuttun ya, ne unuttun... Gel bakalım, gel dedik...” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 12).

Sarı Hoca ders bitiminde Alpaslan'dan elini öpmesini beklemekte, Alpaslan'ın bu durumu unutmasıyla Sarı Hoca'nın söylediği sözlerle bunun devamlı bir alışkanlıkla gelenek halinde Türkler arasında yaşatıldığı anlaşılmaktadır.

“Alpaslan sonunda: "Onun orasını bana bırakın." diye son sözü söyledi. "Siz, şimdi varıp gidin, balaları toplayın.. Yatsı namazından sonra burada toplanılsın. Duyduk mu?..”

Afşın'la Ersagun'a "Duyduk" demekten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Beylerini, diz yere vurup selâmladıktan sonra ayrıldılar.

(...)

Alpaslan'ın gözlerinde siyah kadifemsi nemli bir ışık dolaştı. “Duyduk Çağrı Beyim; savaşın sonunda katına varıp elini öpmek dilerim, izin verirsen şimdi de öpeyim...” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 149-150).

“Babasının elini öptükten sonra dönüp Sav-Tekin'inkini de öptü; bunun için izin istememişti, işi bitmişti; diz yere vurup Çağrı Bey'i selâmladı, izin alıp çadırdan çıktı.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 162).

Çerilerin Alpaslan'ı, Alpaslan'ın ise kılıç hocası Sav-Tekin Bey'i ve babası Sultan Çağrı Bey'i diz vurup selâmlaması da bir Türk geleneği olarak romanda millî kimliğe katkı sağlamaktadır.

Türk spor oyunları, Türk müziği, Türklerin yeme içme alışkanlıkları ve toy kurmak gibi Türk geleneksel uygulamaları yardımıyla da Sepetçioğlu romanında millî kimlik inşası yaratmaktadır: “(...) Halbuki Boğaç, Balçar'ı hep kaçıyordu; uzaklarda yay gerdiriyor, at koşturuyor; uzaklarda at yarıştıırıp ikili cirit attırıyordu (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 75). Yay gerdirmek, at koşturup cirit oynamak geleneksel Türk oyunları arasında yer almaktadır. Özellikle bu oyunların yüz yıllar önce Bizans'ın ötesine göç eden Peçenekler arasında var olduğuna dair hatırlatma Türk millî kimliğinin ne denli güçlü olduğuna da işaret etmektedir.

“Bu bizim gibi değil, tıpkı tıpkısına bizim gibi değil bre; ozana benzer gözleri, ozana benzer gözlerinin ozana benzer bakışları var diye düşündü Boğaç; Bunun eline ok değil, kılıç değil, topuz değil kopuz yaraşır...”

(...)

Boğaç, ozan bakışına benzetmişti, iyice baksaydı, gördüğünü derinlemesine düşünebilseydi Balçar'ın bakışlarında ince ışık iplikleri gibi titreyen korkuyu görebilirdi. Boğaç attan, kılıçtan, oktan anlardı; ozanların yanık ezgilerini, kopuzun tıntınını, şöyle böyle duyardı.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 76).

Peçeneklerin müzik kültürlerinin de geleneksel Türk müziğinden kopmadığı görülmektedir. Boğaç'ın Balçar'ı ozanlara benzetmesi, ozanların yanık ezgilerine ve kopuzun sesine atıf yapılması Türk müziğinin Peçenekler arasında yaşatıldığını göstermektedir.

Türk mutfağı ve mutfak kültürü de toplumların millî kimliklerinde etkendir. Sav-Tekin'e kırmızı ikram edilmesi üzerine geçen diyalog, Sepetçioğlu'nun romanında mutfak kültürü üzerinden bir millî kimlik inşası oluşturduğuna işaretir:

"Sav-Tekin'e dönüp: "Şimdi nar gibi kızarmış bir et olmalı ki hay Sav-Tekinim" dedi; "Yanında şöyle bolcana kavurğa.. Kıymıza da dayanamazsın bilirim... Bilirim ya bu Râfıziler kırmızı içmez boşuna bekleme.."

(...)

"Sav-Tekin yiğidimizin kırmızı sevdiğini biliriz biz" diye küçük bir çanak kırmızı da Sav-Tekin'in önüne bıraktı: "Biz içmeyiz diye içene kızmayız; hele misafirimiz olursa.."" (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 105).

Râfızilerin kırmızı içmemesi mutfak kültürünün toplumlara özgü olduğunu ve millî bir hüviyete malik olduğunu göstermesi bakımından bir örnek teşkil etmektedir.

Benzer bir Türk geleneği de Alpaslan'ın düğününde görülmektedir:

"Uzatma hay Afşın.. Saklımız gizlimiz yok bizim.. Babama söyleyeceğim. Selcan kızı Sav-Tekin Bey'den isteteceğim.. Bunun ötesi bu işte.."

Afşın gerçekten sevindi. "Uğurlusu olsun hay Alpaslan" dedi. Ersagun da yanlarına gelmişti. Afşın : "Şöyle uygun güne rastlasa da şanlı şerefli bir toy düğün yapsak... Ama beni o gün kimse tutmamalı, kimse karışmamalı bana.. Keyfimden bir delirmeliyim bir delirmeliyim ki bütün Oğuzun ün şan olmalı... Ne baktın hay Alpaslanım, olmamalı mı? Bu Afşın'ın canı sağ olur da Alpaslan'ın düğününü görürse delirmek ne demek, daha öteye varmaz mı sanırsın.. Heyt bre Ersagun... Sen delirmez misin?."

Alpaslan, Afşın'a kızdığını çoktan unutmuştu; Afşın toy düğün lâfını eder etmez unutmuştu. Keyifle: "İyi iyi" dedi; "Hele o gün gelsin, istediğinden de fazla delirmen için izin vereceğim sana.. Hadi sana bir söz daha veriyorum; sağdıçım sen olacaksın."" (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 147).

Alpaslan'ın Selcan'ı isteteceğine dair söylemi, toy düğünü kurulması, Afşın'ı sağdıçı olarak tayin etmesi Türk düğün adetleri arasında yer almaktadır. Toy düğünü öncesinde romanda bu tür gelenekler işlenirken toyun kurulduğu zaman da Sepetçioğlu romanda diğer geleneklere yer vermektedir:

Çifte diz yere vurup topuk elleyen delikanlılar ayaklarını yerden kesip uçuyor, havada firdolayı dönüyor, yere konmadan bir daha, bir daha uçuyordu. Türküler incedi. Kızlar, dokudukları ipeklilerden daha hafif, dut yapraklarından daha narin oynuyordu. Köprü'nün öte yanındaki meydanda ise cirit çevgana, çevgan guya, guy poloya karışıyordu.

(...)

Merv geceleri, donanmıştı; pırıltılar içinde yanıp sönen kandil ışıklarındaydı.

Alpaslan'ın oğlu Melikşah evleniyordu. Karahanlı Tamgaç Han'ın kızı Terken Hatun gelin geliyordu.

Üç düğün bir aradaydı. Gazne Sultanı İbrahim'in kızı Alpaslan'ın öteki oğlu Arslan Şah'a nikâhlanmıştı. Alpaslan'ın kızı, Sultan İbrahim'in oğluna gelin gidiyordu. (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 217-218).

Düğünde delikanlıların ve kızların oyun oynaması, türkülerin söylenmesi, cirit, çevgan, guy ve polo gibi Türk spor oyunlarının eğlenceler arasında yer alması Türkler arasında yaşatılan ve nesilden nesile aktarılan düğün gelenekleri arasında yer almaktadır.

Balçar'ın cirit oynaması, Boğaç'ın Balçar'ı ozana benzetip eline topuz değil kopuz yaraşır diyerek Türk müzik aleti olan kopuza ve ozanların yanık ezgileri vasıtasıyla ozanlık geleneğine atıfta bulunması, Melikşah'ın toyunda türkü söylenip, polo ve çevgan gibi Türk oyunlarının oynanması, Rafıziler elinde esir olan Sarı Hoca ve Sav-Tekin'e Türk millî yiyecek ve içeceklerinden kımız ve kavurga sunulması başlı başına millî kimlik unsurları olarak romanda yer almaktadır.

Türklerin göçebe hayattan yerleşik yaşama geçişleri de romanda işlenmektedir. Hem göçebelik her yerleşik yaşam Türklerin millî hayatını anlatmaktadır. Yaşanılan bu millî hayatta millî kimliğin inşasında bir aracı olarak kullanılmaktadır. Göçebeliğin Selçuklular üzerindeki etkisini Sepetçioğlu, Sarı Hoca ile göstermektedir:

“Sarı Hoca o zaman kapının ardındaki tahta sürgüyü fark etti. Oldum olası kapıları sevmezdi, alışmamıştı; oldum olası sürgüleri de sevmezdi, sürgülere de alışmamıştı. Sarı Hoca çadırın, dümdüz toprağın, bir de gökyüzünün adamıydı. Dört duvar, dört yanından demir cendere gibi sıkardı.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 100).

Râfızîlerin elinde esir olan Sarı Hoca'nın kendisini kapattıkları yerde kapı arkasındaki sürgüyü fark etmesinin akabinde sürgüleri sevmediğini, dört duvarın cendere gibi sıkıldığını dile getirip; çadırın, toprağın ve gökyüzünün adamı olduğunu dile getirmesi Türklerin göçebelik üzerine inşa ettikleri millî hayatlarının bir yansımasıdır. Benzer ifadeleri Sarı Hoca'nın karısı da dile getirmektedir: “Alpaslan'dan çok, Sarı Hoca'nın karısı köpürüyordu. "Zaten dört duvar bizim herifi sıkardı" diye söyleniyordu.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 135).

Beylikten devlete geçişin başladığı dönemde Selçuklular da göçebelikten yerleşik yaşama adım atmaktadır. Çağrı Bey'in oturduğu şehir olan Merv'de hamamların, mescitlerin, camilerin yapılması, çadırımsı kabartıların taş ve tuğlalara dönüşmesi, bey konağındaki sivri kemerler göçebelikten yerleşik yaşam geçişin ve yeni bir mimarinin izlerine taşımaktadır:

"Merv, Çağrı Bey'in oturduğu şehir olmanın zevkine varıyormuş gibi güze dönen yaz sıcaklarında gerinip duruyordu. Hamamlar yapılıyor, mescitler yapılıyor; camiler, konaklar yapılıyordu. Selçuklu'nun o eski, o bir zamanlar çoluğunu çocuğunu büyüttüğü çadır mahrutiliği, sivri kemerlerle; tonozlar üstünde çadırımsı kabartılarla taş, tuğlaya dönüyordu. Çağrı Bey'in Merv'i, çarşısından pazarına, dut yapraklarından ipek tezgâhlarına kadar değişiyor, kaynıyor, gelişiyor ve.. büyüyordu.

(...)

Yeni bey konağında sivri kemerler, soğuk bir kış gününün çadırını hatırlatıyor, sivri kemerlerin tuğla örgülerinde sarımsı bir sakal, sarıca bir yüz, sarı ela gözler şekilleniyordu." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 186-187).

Göçebelğe özgü yaşam tarzının yerini yerleşik hayatın yaşam tarzı almaktadır. Bu iki hayat biçiminin de Selçuklulara özgü olduğu çadır yaşamını andıran yeni mimarî tarzıyla ortaya konulmaktadır. Her iki yaşam biçimi de Türk millî kimliğine işaret etmektedir.

Göçebelik ve yerleşik yaşam gibi töre de Türk millî hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Bütün sosyal yaşam, devlet yönetimi, halk ile yönetici tabaka arası ilişkiler töreye göre şekillendirilmektedir. Törenin sosyal yaşamdaki önemi sadece Selçuklular da değil Peçenekler'de de görülmektedir. Demirci Baldur ile oğlu arasında geçen diyalog törenin önemini göstermektedir:

"Ben derim ki Kegen oğlum, beni dinlersen, ben derim ki bu sizin yaptığınız Peçenekli milletinin iyiliğine değildir. Durak Han kötüdür dersiniz; Durak Han korkaktır dersiniz. Siz öyle gördüğünüz öyle düşündüğünüz için de Durak Han'a daha başka kötülükler yakıştırırsınız. Hadi diyelim bu dediğinizin hepsi var bu Durak Hanımızda. Ya bre bu Durak Han Peçenekliler'in başı değil midir? Peçenekli'ye iki baş mı olsun istersiniz? Peçenekliyi seven, Peçenekli'yi düşünen hanının çevresinde kalkan olur ki millet bölünmesin diye. Han doğru yoldan çıktıysa siz de mi çıkacaksınız?"

"Yok baba, Kegen oğlun böyle düşünmez sen de bilir Gelgelelim beni de millet zorluyor; milletin yiğitleri zorluyor..."

"Milletlerin yiğitleri zorluyormuş... bre bu yiğitler de kim olur?.. Yiğit dediğin Peçenekli'yi bölmez, sırt sırta, beden bedene bir olur. Han kötüyse yiğit dediğin hanı yola getirir.. Durak

Han'ın yerine seni tutan yiğit dediklerin, onların suyunca gitmezsen, onların ekmeğine yağ sürmezsen bir gün gelip seni de bırakmaz mı sanırsın?..

Peçenek milletine kötü örnek olacaksınız; kötü töre koyacaksınız; Peçenek milleti arıklayacak; birbirine düşecek, birbirini yiyecek, yol olacak sonunda.. Düşün bre, düşün bre Kegen oğlum: Peçenekli'nin bir yanı Bizans bir yanı Urus Milleti..." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 82-83).

Peçenek yiğitlerinin Kegen Bey'i Durak Han'a karşı kışkırtmak istemesi üzerine Demirci Baldur'un sözleri törenin önemini ortaya koymaktadır. Demirci Baldur töreden sapmayı Peçenekli'nin sonu olarak görmekte ve törenin milleti böldürmemek üzere uygulanması gerektiğini dile getirmektedir.

Kegen Bey'in babası Demirci Baldur'un ölümü üzerine Durak Han'ın karşısına çıktığı bölümle ilgili pasajda da törenin önemi ortaya konmaktadır:

"Bre suç sen de Kegen, suç sende.. Baldur Ustamız ölür de bize haber salmazsın; götürüp yalnız gömersin, bre kaçırır gibi gömersin... Baldur Babamız'a yağ yaraşmaz mıydı şimdi?. Durak Han yaraşmaz mıydı? Bre Peçenek töresi bu mudur Kegen?."

(...)

"Kegen, Durak Han'ın buyruğundadır.. Durak Han, Kegen'i sevse de buyruğundadır, sevmese de Hânım. Peçenek töresi de böyle der.." Sesi titredi: "Demirci Baldur Baba'nın töresi de..."

(...)

"Hansın. Handan izinsiz bir şey yapılmaz. Handan izinsiz iş yapan hana karşı gelmiş demektir. Hana karşı geleni de Peçenek töresi bağışlamaz.." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 130-131).

Han'a karşı gelmek, handan izinsiz iş yapmak, hanın buyruğundan ayrılmak Peçenek töresinin bağışlamayacağı bir suç olarak anlatılmaktadır. Benzer bir durum Selçuklular için de geçerlidir. Selçuklular'da da bey hakan karşı gelemez. Bu durumu Vasili Balçar'a "Beylerin Alpaslan'a karşı gelmesi şöyle dursun, akıllarından geçiren kendini yok eder." Biçiminde dile getirmektedir:

"Selçuklu birbirine düşmez, Selçuklu'da bey, hakana karşı gelemez, gelmez demedin mi bre? Selçuklu'yu Peçenek sanma, Selçuklu gün doğusunu taş gibi tutmuştur, kaya gibidir demedin mi? Alpaslan'ı anlata anlata gökle re çıkarmadın mı? Beylerin Alpaslan'a karşı gelmesi şöyle dursun, akıllarından geçiren kendini yok eder diyen kim idi, sen değil miydin Vasili?."

Balçar konuştuğu boşaltıyordu, ferahlıyordu; ağır öl dürücü bir yükten kurtuluyordu. Boğaç'ın da Vasili'nin de konuşmasına meydan vermeden: "Selçuklu'ya bel bağla. Selçuklu geldi mi gök yıkılır göreceksin diye diye bizi burada bağlayan kim; umutlandıran kim bre? Peçenekli

parçalanırsa Selçuklu'yu kendinden bil, kendi yurdun bil yurdunu diyen?." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 236-237).

Töreyi merkeze alan ve töre merkezli bir millî hayat inşa eden Türk topluluklarında töreye aykırı tavır ve davranış ayıplanmaktadır. Bizans'a sığınan Kegen Bey'e bu minvalde bir tepki romanda oğlu Balçar tarafından yapılmaktadır:

"Boğaç, Balçar'ın sesindeki suçlamaya aldırmadı. "Bizans İmparatoru, Kegen Bey babanı Peçenekli'nin hanı olarak tanıdı bre. Eh, hanın yakınları çul giyecek değil ya."

"Ya Durak Han'a ne olmuş?."

"Durak Han?.. Durak Han'a ne olacak.. hiç. Durak Han yok artık, Kegen Han var." "Kim seçmiş?."

"Bizans İmparatoru dedik ya bre.. Duymadık mı?"

"Ne zamandır Peçenek hanını Bizanslı seçer olmuş Kegen Bey babamız yeni töre çıkarmış da haberimiz mi olmamış?." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 180).

Kegen Bey'in Bizans İmparatoru tarafından Peçeneklerin hanı olarak ilan edilmesine Balçar "Ne zamandır Peçenek hanını Bizanslı seçer olmuş Kegen Bey babamız yeni töre çıkarmış da haberimiz mi olmamış?." Biçiminde tepki göstermektedir.

Töre, Türk topluluklarında sosyal hayatı düzene koyan yazısız hukuk kurallarıdır.

"Türklerin Orta Asya'nın tabiat ve iklim şartlarına uygun hayat tarzını gerçekleştirmiş olmalarıdır. Bilindiği gibi bu, "atlı-göçebe (horse nomad) veya konar-göçer hayat tarzı"dır. Onların diğer başarısı ise, töre ve yasalara göre düzenli işleyen büyük siyasi ve askeri teşkilatlar meydana getirmeleri, yani dünya politikasına yön veren büyük devletler kurmalarıdır." (Koca, 2009, s. 414).

"Türklüğün kimliğini belirleyen, Türk kültürünün nüvesi diyebileceğimiz Töre, İslam'ın kabul edilmesiyle kadük olmamıştır. Töre'nin hem Müslim hem de gayrimüslim Türkler arasında işlerliği devam etmiştir" (Başer, 2009, s. 51). Töre olgusu bu özelliği ve niteliğiyle Sepetçioğlu'nun romanında da Türk millî hayatının temel harcı olarak görülmekte, töre dışına çıkmak veya töreye aykırı hareket etmek bağışlanmayacak ayıplı bir hareket olarak işlenmektedir.

3.2.7. Roman Kahramanlarında Millî Kimlik

Mustafa Necati Sepetçioğlu, romanlarında yarattığı destanî tipler ile bir Türk seciyesi oluşturmakta, bu seciye üzerinden de millî kimlik yaratmaktadır. Romanda Alpaslan'ın

çerilerinin kılıç talimi yaptıkları sahnede Alpaslan ile Sav-Tekin arasında geçen diyalog Türk seciyesine örnek teşkil etmektedir:

“Sav-Tekin, Alpaslan'ı kılıcının tersiyle tutup hatasını anlatırken, öte yandan da Ersagun'un açığını görmüştü. Alpaslan'a gösterdi: "Bak şimdi şu sekizlide Ersagun'un yaptığı, kelleyi vermekten başka bir şey değildir. Niye dersem, ne cevap verir bana Alpaslan'ım..."

"Sekizlide, sekizlinin başı, sırtını kendinden sonraki iki adamının arasına vermeli..."

"Ya ne yapmış bu Ersagun arkadaşın senin?"

"Sekizlinin en başındakinin sağına geçmiş... Arkasından bir dolanıldı mı?"

"Öyle de niye dolanamıyor senin Afşın budalası?"

"Dolanamaz; çünkü Afşın kimseyi ardından vurmaz..."

"Düşmanını da mı?"

"Düşmanını da..." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 67).

Sepetçioğlu romanda yer verdiği bu pasaj ile Türk kimliğinin belirgin unsurlarından olan mertlik hasleti üzerinden millî kimlik yaratmaktadır. Bunun yanı sıra Alp tipi, Gazi ya da Alperen tipi, veli tipi ve ahi tipi Sepetçioğlu'nun romanlarında belirgin bir şekilde yer almaktadır.

3.2.7.1. Alp Tipi

Mustafa Necati Sepetçioğlu romanlarında yarattığı tipler üzerinden de millî kimlik inşası gerçekleştirmiştir. Onun romanlarında tipler Türk kimliğinin birçok özelliğini kendinde barındırmaktadır. Romanlarında yer alan alp tipi İslâmiyet'in kabul edilmesiyle birlikte kendine çok yer bulamasa da yine de alp tipi özelliği gösteren roman karakterlerine rastlanmaktadır.

“Alp tipi, İslâmiyet'in kabulünden önceki dönem eserlerinde olayların merkezinde yer alan kahraman tipidir.

Kilit, Anahtar ve Kapı romanları Türklerin İslâm'ı kabul edişinden sonraki dönemdeki olayları konu edindiği için bu eserlerde alp tipine örnek olarak verilebilecek kahraman azdır.

(...)

Alp için öncelikli olan güç, kol kuvvetidir. Aklını kullanmak ise daha sonra gelmektedir. Alp için önemli olan kendi gücünü ispat etmektir.” (Aydoğdu, 2007, s. 120).

Kilit romanında Balçar ve onun at uşağı olan Boğaç alp tipi özelliği göstermektedir.

“İşte böyle bre Balçarım” diye iç çekti sözünü bitirirken; "Kegen Bey babandan sonra boynumuz bükülü utançlı bir göçebe olup çıktık. Söz aramızda, Kegen Bey babanı da biraz biz yoldan çıkarmadık değil hani.. Demirci Baldur deden ölünce meydanı boş bulduk. Akıl işte.. akıl.." Kafasına vuruyordu. "Bize yiğitlikten önce akıl gerekirmiş; akılsız yiğitlik, eşeklikten betermiş.. Anladık ama geç anladık, geç bre.. Ne kalktın?." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 209).

At uşağı Boğaç'ın Balçar'a söyledikleri alp tipine örnek teşkil etmektedir. Boğaç'ın aklını kullanmadığını ifade etmesi sadece kol gücüne güvendiğini dile getirmesi romanda alp tipinin varlığını göstermektedir. Bu tip romanda tarihsel ve kültürel bir devamlılığa işaret ettiği için millî kimlik hüviyeti taşımaktadır.

3.2.7.2. Gazi/Alperen Tipi

Alp tipi gibi gazi/alperen tipi de kol gücüne önem vermektedir. Alp tipinden farklı olarak gazi tipi İslâmî bir kaynaktan beslenmekte ve gaza geleneği içinde yetişmektedir (Aydoğdu, 2007, s. 120).

“Gel bakalım at dilinden başka dil bilmeyen herif, gel de kulağımın dibinde konuş. Uzaktan kişneme...” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 13). Sarı Hoca'nın Sav-Tekin Bey'e yönelik söylediği bu sözler Sav-Tekin Bey'in gazi/alperen olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca Alpaslan Sav-Tekin'i sevdiğini: “Alpaslan, bu iki koca adama bakıyordu, Sav-Tekin'i seviyordu. Cirit atmasını, yay germesini, ata binmesini Sav-Tekin öğretmişti. Ava götürürdü, at üstünde oyunlar öğretirdi.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 13) cümleleriyle anlatmakta, Sav-Tekin'in savaşçı özelliğine atıf yapmaktadır.

Çağrı Bey de romanda gazi/alperen tipinin özelliklerini göstermektedir:

“Tuğrul Bey, kendisinden büyük olmasına rağmen Çağrı Bey'i her zaman adıyla çağırırdı. Bugüne kadar da ya bir ya da iki defa ağabey demiştir. Fakat Çağrı Bey öyle kelimelerin inceliğine bakmazdı. Konuşurken de yeri ve zamanı ne olursa olsun, olduğu gibi konuşurdu. Savaş adamlarının kısa, kesin, hemen sonuç alacak davranışlarının dışında Çağrı Bey kendisini rahat hissetmezdi.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 30-31).

Çağrı Bey'in kelimelerin inceliğine bakmayan, olduğu gibi konuşan, kısa, kesin ve sonuç alacak davranışlarda bulunan bir savaş adamı olduğu Sepetçioğlu'nun Çağrı Bey'e yüklediği gaza ruhuna uygun gazi tipiyle açıklanabilmektedir.

Sepetçioğlu, Çağrı Bey'in hasta yatağındaiken Alpaslan ile arasında geçen diyalogda gazi/alperen tipinin özelliğini netleştirmektedir:

“Hastalık kötü Alpaslan. Bizim gibi nerdeyse at üstünde doğmuş bilinen adamların dört duvar arasına çakılıp kalması, yatağa bağlanması ölüm değil de ne?. Attan indik mi öldü bil bizi... Millet de ata benzer; soylu, yürük, süğlün atlara benzer.. Binicisi sağlıklı olmalı...” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 191).

Çağrı Bey romanda kendisini at üstünde doğmuş biri olarak anlatmakta, dört duvar arasını ve yatağı kendisi gibi olanlar için ölümle bir tutmaktadır.

Özellikle Gümüş-Tekin anlatılırken ona atfedilen ifadeler romandaki gazi/alperen tipini netleştirmektedir:

“Bırakın soyunu sopunu, Gümüş Tekin’in geleceği önemli.. İyi bir savaş adamı, iyi bir mücahit. Hem doğuşmesini biliyor, hem adamlarını doğuşe sokmasını biliyor. Gümüş Tekin’i benden bilin..” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 34). Gümüş-Tekin hem mücahit hem de iyi bir savaş adamı olarak anlatılmaktadır. “Mücahit” kavramı İslâmî bir kavramdır ve metinde özellikle kullanılmaktadır.

Kınık boyunun da gazi/alperen tipini sevdiği ilerleyen sayfalarda anlatılmaktadır:

“Ayrıldılar... Ayrılmadan önce Sarı Hoca, Sav-Tekin’in kolunu tuttu, sıktı: “Kınık Boyu yiğidi sever” dedi; “Hele halkın içinden gelen yiğidi; ola ki boş bulunup Gümüş-Tekin’in çevresine toplanan olur; şu sıra Selçuklu ikiliğe gelemes... Kışkırtmayalım!..” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 73).

Bu pasaj aynı zamanda gazi/alperen tipinin Selçuklu içerisindeki yerini göstermesi bakımından da önemlidir. Romanda, Gümüş-Tekin hakkında şüphelerin arttığı bir süreçte olası bir durumda Gümüş-Tekin’in çevresine toplananın olacağını söyleyip Selçuklu’nun ikiliğe gelebileceğini ifade etmesi gazi/alperenlerin toplum içerisindeki yerini ve önemini göstermektedir.

Alpaslan’da bu anlayışla gazi/alperen olarak yetişmektedir:

“Ağzının lâf yaptığı kadar bileğin de ok çekebilmeliydi ki Alpaslan, kolun yay germeliydi ki o zaman beğenmeliydim ben seni. Sen şimdi bu konuşmalarınla olsan olsan bir Sarı Hoca olursun.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 59-60).

Sav-Tekin Bey’in aklıyla konuşan Alpaslan’a yönelik “ağzının laf yaptığı gibi bileğin de ok çekebilmeli” mealindeki sözleri Alpaslan’ın da yetiştirilme tarzını ortaya koymaktadır. Alpaslan’da tıpkı babası Çağrı Bey gibi gaza eden bir alperendir. Benzer bir ifadeyi Bizans içindeki Akaleptos Baba dile getirmektedir:

“Biz dedik. Biz kimsek onu da deyim sana? Bir gün gelir bir Küpeli Hafız adını duyarsın. Vasili dediye demiştir.. Küpeli Hafız'ı bildin mi, Sarı Hoca'yı bilirsin... Sarı Hoca'yı bilen Alpaslanımız'a varır. Bu öyle bir iştir ki ötesi Tanrı yazgısıdır, desem de anlatamam; anlatsam da anlayamazsın.. Sarı Hocamız aklımızdı; Alpaslan'a verdi.. Alpaslan da akıl, yiğitlikle birleşti. Demem ne demektir, Peçenekli aklın bilebildi mi hay oğlum Balçar...” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 213).

Bizans içerisinde papaz kılığında Küpeli Hafız'ın talebesi olarak yer alan Akaleptos Baba, Balçar ile yaptığı bir konuşmada Alpaslan'ın Sarı Hoca'dan aldığı akli yiğitlikle birleştirdiğini dile getirmekte ve Alpaslan'ın gazi/alperen tipi içerisinde yer aldığı düşüncesini güçlendirmektedir.

3.2.7.3. Veli Tipi

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kilit* romanında en belirgin veli tipi Selçuklu'nun akli olan, şamanlardan el alan, sıkı Müslüman olan ve Alpaslan'a yol gösteren Sarı Hoca'dır. Sav-Tekin'in Sarı Hoca'nın akli üzerine ifade ettiği bu sözler romanda veli tipinin özelliklerini netleştirmektedir:

“Sav-Tekin, Sarı Hoca'nın ne yapmak istediğini düşünüyordu? Sarı Hoca: “İnsan gücü, bir yerde zıncı der durur” derdi: “Gelgelelim insanın akli, eğer başında sağlamca duruyorsa, gider de gider.. Nereyece mi?.. Gayri orasını Allah bilir” derdi. Sarı Hoca'nın aklini da bütün Kınık Boyu, bütün Selçuklu bilirdi. Sarı Hoca, sanırsın ki bütün Selçuklu'nun akliydi.” (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 111).

Râfızîlerin eline esir düştükten sonra Yesi'deki medreseden arkadaşı olan Küpeli Hafız ile karşılaşan Sarı Hoca'nın kendilerini yetiştiren Saçlı Hoca hakkında geçen diyalogda Saçlı Hoca'nın da veli tipi özelliği gösterdiği anlaşılmaktadır:

“Kucaklaştılar. Sıkı sıkıya, kenetlenmiş gibi; bir kapının iki kanadı gibi kucaklaştılar.. Sarı Hoca, sessiz bir coşkunluk içindeydi: “Kaç yıl oldu Küpeli, kaç yıl oldu? On mu? Daha mı çok?”

“Daha çok Sarı, onu çoktan geçti..”

“Yesi ha?. Yesi'nin taş medresesi?”

“Yesi ya. Yesi'nin taş medresesi..”

“Yesi'nin Saçlı Hocası?. Kendini ona benzetmişsin Hafız?.”

“Yesi'nin Saçlı Hocası ki ne hoca!..”

Birden durgunlaştı Küpeli Hafız; Sarı Hoca'yı saran kolları gevşedi.. yüzündeki gülüş hüzünlendi. “Ölmüş diye duydum..”

"Saçlı Hoca ölür müymüş hiç Küpeli.. Sen varken ben varken ölür müymüş. Senin benim yetiştirdiklerim varken ölüm denir mi onunkisine..."

(...)

Küpeli Hafız yirmi yıl, yirmi beş yıl öncede yaşıyor gibiydi. "Mübarek adamdı Saçlı Hoca hay Sarım" dedi; "Çok mübarek adamdı. Bir memleket nasıl alınır, bir toprak nasıl yurt edinilir ondan iyi kimse bilemezdi. Din adamı mıydı, cenk adamı mıydı, medrese adamı mıydı neydi hâlâ düşünürüm. Seni Kınık Boyu'na saldı, niye? Beni Harezmi Beyi'ne, buraya.. Saltuk'la, Sandıkçı Urum içinde; Oğulcuk, Ermeni diyarında.. Deli Deryalı, Bizans'ta.. Gürgenç halkı daha şimdiden Selçuklu'yu sever oldu..."

"Baskından sonra da mı?."

"Baskını biz sizin bildiğiniz gibi anlatmadık ki., baskın bile işimize yaradı. Harezmi Beyi Harun, şimdi pişmansa o pişmanlığı bu tekke hazırladı." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 115).

Romanda geçen bu diyalogda Saçlı Hoca din, cenk ve medrese adamı olarak anlatılmakta ve Saçlı Hoca'nın bir memleketi alıp nasıl vatanlaştırdığı vurgulanmaktadır. Saçlı Hoca'nın, Bizans, Ermeni, Harezmi gibi diyarlara öğrencilerini göndererek coğrafyaları fethetmesi ifade edilmektedir.

Benzer bir misyon Küpeli Hafız'da da görülmektedir. Küpeli Hafız'ın faaliyetleri de veli tipi özelliği taşımaktadır:

"Sırası gelince sana yazacaktım Sarım" dedi; "Sordun, söyleyim. Benim adamlarım şimdilik Urfa'ya, Amid'e, Şam'a, Bağdat'a, Halep'e yerleşiyor; tekkesini, zaviyesini, ribatını kuruyor. Daha sonrakiler daha yukarılara çıkacak. Çağrı Beyimizi Urum sınırından dönerken görüşüp konuşmuşuk; nereye dediyse oraya saldı adamlarımı. İçlerinde hancısı da var, meyhanecisi de, tüccarı da, ırgatı da.. yerine göre." (Sepetçioğlu M. N., 2012, s. 117).

Küpeli Hafız'da Saçlı Hoca gibi talebelerini yahut adamlarını fethedilecek bölgelere farklı kimlikler adı altında yollamakta ve coğrafyaların vatanlaştırılmasına, Türkleştirilip İslamlaştırılmasına katkı sunmaktadır. Küpeli Hafız da bu özelliğiyle *Kilit* romanında veli tipi olarak konumlanmaktadır.

Sepetçioğlu yarattığı tipler ile ilgili olarak:

"Hocalar, babalar, hafızlar, dervişler, alpler benim romanlarımda bu kültür tohumlarını eken, besleyen, yeşerten ruhların timsalidirler. Türkiye'yi Selçuklulardan Osmanlıya, Osmanlıdan Cumhuriyet Türkiye'sine getirenler manevi dünyaları büyük bu insanlardır..." (Çalık E. , 1993, s. 209).

ifadesini kullanmaktadır. Mustafa Necati Sepetçioğlu, romanında yarattığı tiplerle tarihî ve kültürel bir devamlılık sağlamakta ve bu tipler aracılığıyla Müslüman Türk tipini oluşturmaktadır. Oluşturulan bu tip aynı zamanda Türk seciyesinin özelliklerini de içinde barındırmakta; ortaya çıkan bu tipler ile Müslüman Türk kimliği meydana gelmektedir.

3.3. *Anahtar* Romanında Millî Kimlik Unsurları

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun 'Dünkü Türkiye Serisi' Selçuklu üçlemesinin ikinci romanı *Anahtar*'dır. *Anahtar* romanında konu, Malazgirt'ten sonra Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın komutasında Türklerin Anadolu'da ilerleyişleri ve sonunda İznik'i fethedişleridir" (Necatigil, 1992, s. 29).

Çetişli ise roman hakkında şu değerlendirmeyi yapar:

"Mustafa Necati Sepetçioğlu, Kilit'ten sonra kaleme aldığı *Anahtar*'da Sultan Melikşah'ın tahta geçmesinden Süleyman Şah'ın Tutuş tarafından öldürülmesine kadarki Türk tarihini romanlaştırmıştır. Dört ana bölümden müteşekkil romanın birinci ana bölümü, Melikşah etrafında şekillenirken diğer üç bölüm, daha çok Kutalmış oğlu Süleyman Şah'ı merkez alan olaylar etrafında vücut bulmuştur." (Çetişli, 2007, s. 158).

Anahtar romanında vaka 1072-1080 yılları arasını kapsamaktadır. Alpaslan'ın ölümü ile başlayan roman Kutalmışoğlu Süleyman Bey'in ölümü ile sonlanmaktadır.

Romanda anahtar kavramı tıpkı *Kilit* romanında olduğu gibi sembolik bir anlam taşımaktadır. "Anahtar, Anadolu ve Rumeli topraklarını elinde tutan Bizans İmparatorluğu'nu (kilit) fethetme, söz konusu coğrafyayı vatan kılma sırrı, iradesi, gücü ve idealini sembolize etmektedir." (Çetişli, 2007, s. 160). Romanın adına yüklenen sembolik anlam kilidin açılması için kullanılacak güç olan imanın sembolize edilmesi şeklinde açıklanmaktadır (Argunşah, 1990, s. 298). Sepetçioğlu, romanının adına yüklediği sembolik anlamla Türk millî kimliğini meydana getiren vatan, soy ve inanç unsurlarına da gönderme yapmaktadır.

Romanda, Kutalmışoğlu Süleyman Bey liderliğinde Türk birliğinin gerçekleşmesi ülküsü belirgin bir şekilde işlenmektedir (Topdemir, 2013, s. 22). Romanda aynı zamanda Türk mutfak kültürü, ad koyma gelenekleri, vatan/mekan olgusu, soy ve tarih şuuru gibi Türk millî kimliğini meydana getiren unsurlara da yer verilmektedir.

3.3.1. Tarih Şuuru

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Anahtar* romanında tarih şuuru, Türklerin millî kimliklerine etkisi olan ve kültürel kimliklerini meydana getiren eski Türk yazıtlarından ve destan öğelerinden faydalanılarak oluşturulmaktadır.

Küpeli Hafız'ın Sav-Tekin Bey'in şahsında Selçuk beylerini anlatırken Orhun Kitabeleri'nde geçen ifadeleri kullanması tarih şuuruna örnektir. Selçuk Beyleri de tıpkı Bilge Kağan'ın kendi döneminin Türklerinin özelliklerini taşımaktadır:

"Bütün Selçuklu, hele beyleri bir örnek. Sevinç dedi mi sonunaca. Sanki keder denilen şey yok hayatta; sanki ölüm denilen şey yok, acı yok, elem yok. Kederle karşılaşınca da tamam kocaman herifler bebekten beter olursunuz. Sanki dünya batmış, sanki gök çökmüş, sanki sevinç denilen nesne yok olmuştur. Açken doymayacağımızı sandığımız, tokken de açlık nedir bilmeyeceğiniz gibi. Öyle değil bu dünya hay Sav-Tekin Bey, herşey ortalamalı; amma yüreğinizi beyninizle bir ederseniz herşey ortalamalı. (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 40)

Türklerin millî kimliklerinin bir yansıması olarak meydana gelen Orhun Kitabeleri Türk kültürel kimliğinin ortaya konulduğu bir eserdir. Küpeli Hafız'ın bu kitabelerden yararlanarak ortaya koyduğu tanımlama hem bilinçli bir tercihtir hem de tarih şuuruna katkı sunmaktadır.

Türklerin Tanrı'nın ordusu olduğuna dair düşünce Türkler arasında daima güçlü bir şekilde yaşatılmaktadır. Türklerin nizâm-ı âlem ve ila-yı kelimetullah davasının sancaktarlığını yaptığına dair kesin bir inanış vardır. Bu düşüncenin temelleri ise Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ü Lügat'it-Türk adlı eserinde en net biçimde işlenmektedir. Kaşgarlı Mahmud bu husustaki düşüncelerini eserinde:

"İmdi, bundan sonra Muhammed oğlu Hüseyin, Hüseyin oğlu Mahmud der ki: "Tanrının devlet güneşini Türk burçlarında doğdurmuş olduğunu ve onların milkleri üzerinde göklerin bütün teğrelerini döndürmüş bulunduğunu gördüm. Tanrı onlara Türk adını verdi ve onları yeryüzüne ilbay kıldı. Zamanımızın Hakanlarını onlardan çıkardı; dünya milletlerinin idare yularını onların ellerine verdi; onları herkese üstün eyledi; kendilerini hak üzere kuvvetlendirdi. Onlarla birlikte çalışanı, onlardan yana olanı aziz kıldı ve Türkler yüzünden onları her dileklerine erişirdi; bu kimseleri kötülerin -ayak takımının şerrinden korudu. Okları dokunmaktan korunabilmek için, akli olana düşen şey, bu adamların tuttuğu yolu tutmak oldu. Derdini dinletebilmek ve Türklerin gönlünü almak için onların dilleriyle konuşmaktan başka yol yoktur. Bir kimse kendi takımından ayrılıp ta onlara sığınacak olursa o takımın korkusundan kurtulur; bu adamlá birlikte başkaları da sığınabilir".

Andiçerek söylüyorum, ben, Buharanın -sözüne güvenilir- imamlarının birinden ve başkaca Nisaburlu bir imam dan işittim, ikisi de senetleriyle bildiriyorlar ki Yalavacımız kıyamet belgelerini, ahir zaman karışıklıklarını ve Oğuz Türklerinin ortaya çıkacaklarını söylediği sırada "Türk dilini öğreniniz; çünkü onlar için uzun sürecek egemenlik vardır" buyurmuştur."

Bu söz (hadis) doğru ise -sorgusu kendilerinin üzerine olsun- Türk dilini öğrenmek çok gerekli (vacib) bir is olur; yok, bu söz doğru değilse, akıl da bunu emreder. (Kaşgarlı Mahmud, 1985, s. 3-4)."

şeklinde ifade etmektedir. Küpeli Hafız da Kaşgarlı'nın eserine atıfla tarih şuuru oluşturmakta ve Türklerin Tanrı'nın ordusu olduğunu ifadeyle kutsiyet atfıyla millî kimlik yaratmaktadır: "Küpeli Hafız'a bakarsanız biz görklü Tanrı'nın ordusuymuşuz, benim pek aklım ermez bu işlere. Küpeli Hafız öyle dediyse görklü Tanrı'nın ordusuyuzdur, Tanrı da kendi ordusunu kimseye ezdirmez." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 79).

Gök Tanrı inancı ve Şamanizm'den beslenen Eski Türk Dini'nde bir tanrılar panteonu vardır. İyi ve kötü olarak tasnif edilen bu tanrılardan iyi olan Umay, kötü olan ise; Erlik'tir. İnsanlara her kötülüğü yapan, hastalık, felaket ve ölüm getiren Erlik; Altaylılara göre kuvvetli ve güçlü anlamlarına gelmekte; şaman dualarında canavar olarak tavsif edilmektedir (İnan, 1976, s. 28). Karahan ise İnan'a göre; aslı Kayrakan'dır ve mukaddes dağlardır şeklinde anlatılmaktadır (İnan, 1976, s. 20).

"Süleyman Bey'in gözleri birden açıldı; Aleks Komnenos'u dinlerken daha çocukluğunda duyduğu bir destan aklına gelmişti; yaşlı, çok yaşlı bir kadın: herhal Atsız Bey'in nenesiydi o anlatmıştı. Erlik, Karahan Tanrı'dan şöyle avuç içi bir yer istiyordu, bir sığır gönü kadar. Koca Karahan Tanrı bir sığır gönü ne tutacak ki deyip bağışlıyordu.. Erlik sığır gönünü ince ince sırım kesiyor, ip gibi uzatıyor, öyle bir yer alıyordu ki ölçüsüz. Karahan Tanrı şimdi Bizans imparatoru olabilirdi niye olmasın.." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 175-176).

Süleyman Bey'in Aleks Komnenos'u dinlerken aklına gelen bu iki tanrının hikâyesinin temelleri Eski Türk Dini inancında yatmakta ve romanda Süleyman Bey'in bu destanlarla yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Sepetçioğlu, romanında verdiği bu destan örneği ile Selçuklular arasında bir tarih şuuru oluşturmaktadır.

Bir başka destan örneğine de Ersagun Bey ile Süleyman Bey arasında geçen diyalogda rastlanmaktadır. Bu defa destan Oğuz Kağan'dan seçilmiştir. Oğuz Kağan Öztuna'ya göre;

“2.200 yıl önce Kuzeydoğu Asya'daki Türk devletini, Asya'nın bütün kuzey yarısını kaplayan bir imparatorluk durumuna getiren Mete, Türk milletinin vicdanında "Oğuz Han" adıyla kalıcılaşmıştır. "Oğuz Kağan" veya "Oğuz Han" Destân'ında Mete, Türkler'in en büyük kahramanı olarak sunulmuş, bir masal ve destân havası içinde, Çin'e, Hind'e, Avrupa kapılarına, Kuzey Asya'nın buzlu ülkelerine kadar uzanan fetihleri anlatılmıştır. Ergenekon Destânı gibi, Oğuz Han Destânı da, Türk milletinin tarihi gelişmesi ve karakterini açıklayan çok kuvvetli bir edebî vesikadır.” (Öztuna, 2004, s. 11).

Türk milletinin tarihî gelişmesi ve karakterini açıklayan Oğuz Kağan destanına romanda yer verilmesi hem tarihî devamlılık fikrine bir atıf hem de tarih şuuruna bir katkı olarak görülmektedir. Nitekim destanlar milletlerin kimliğini yansıtan eserlerdir. Sepetçioğlu da destan örneklerine romanlarında yer vererek kimliğin şekillenmesini ve kimliğin bir unsuru olan tarih şuurunu eserine yansıtmaktadır.

"Bizans değil asıl mesele Süleyman Bey.. Bizans'ın da ötesi var. Hani Oğuz Hanımız ne demiş destanında hele bir düşün; gün tuğ olsun gök üstümüzde çadır, dememiş mi? Ne demeğe gelir bu, benim senin kadar Bizans'ın bileni de bilir Bizans'ın ötesindeki biliciler de” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 201).

Oğuz Kağan Destanı romanda da hem Türk milletinin tarihî gelişimindeki önemiyle hem de Türk milletinin cihan hâkimiyeti ülküsü ile birleştirilmektedir. Bu da Anadolu'daki Türklerin ilerleyişlerinde ve Anadolu'yu vatan yapmadaki tarihsel arka planı ortaya koymaktadır. Sepetçioğlu romanın içerisine yerleştirmiş olduğu bu destanlarla Selçuklular arasında tarih şuurunun oluşumuna katkı sunmakta ve millî kimlik yaratmaktadır.

3.3.2. Din/İnanç Unsuru

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Anahtar* romanında din/inanç öğeleri oldukça geniş bir yer tutmaktadır. Sepetçioğlu romanlarında toplumları sadece milliyet esasına göre değil din esasına göre de sınıflandırmaktadır. Din bu anlamda ayniyet ve ayrılık üzerinde konumlanır. Bu da aidiyet ve mensubiyet şuurunu oluşturarak kimlik inşasında din unsurunun yerini ve önemini tayin eder. Romanda yer alan her millet dini inançlarıyla özdeşleştirilir. Selçuklular İslâmî Türk kimliğiyle yer edinmekte diğer topluluklar da kendi inançlarına göre ifade edilmektedir. İslâm Selçukluların toplumsal yaşamını düzenleyen, millî hayatını belirginleştiren, dünyayı ele alış tarzını keskinleştiren bir inanç ögesidir. Bu da romanda din unsurunun toplumları farklılaştıran ya da birleştiren unsur olarak din/inanç unsurunun ne denli güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

Romanda İslâm ile birlikte Bizans'ı var eden Hristiyanlık, Haricilik, Batınîlik, Dürzilik, Râfızilik gibi inanç öğelerine de yer verilmektedir.

Sultan Alpaslan'dan sonra tahta geçen Sultan Melikşah'ın, veziri Nizamül Mülk, Kûpeli Hafız ve beylerinin hazır olduğu meşverette din/inanç unsuruna dikkat çektiği konuşmada inancın ne denli önemli ve belirleyici olduğunu göstermektedir:

“Biz artık Şah Melik'in baskımında dağılıveren Kınık Boyu değiliz; Dandanakan'da Gazneli'yi ezip yok eden Selçuklu da değiliz, dahası, geçen yıl Malazgirt'te Bizans'ı çökerten, Alpaslan Sultan'ın milleti de değiliz. Nereden geldiğimizi biliyoruz, nereye gideceğimizi de biliyoruz ama nerede duracağız? Bu bir! Ülkemizde kaç dil konuşulur, biliyor muyuz?. Kaç dilde dua edilir, kaç türlü kan kendi icabında kabarıp durur hesapladık mı?. Bu iki... Ben sultan olarak bu iki sorunun cevabını bilmek isterim. Cevap kitabın içindeymiş kitabın dışındaymış beni pek ilgilendirmez yeter ki cevap, cevap olsun!” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 14).

Romanda yer alan bu pasajda Melikşah'ın beylerine yönelttiği “Kaç dilde dua edilir” suali romanın anlattığı dönemde din/inanç öğesinin önemini göstermektedir. Toplumlar sadece dillerine göre değil dinlerine göre de birbirinden ayrılmaktadır:

“(…) Gelgelelim Bizans üstüne fazla yüklenmek isterler demek istedik. Bizans'ın bir ucu tâ öteye, Hristiyan âlemine uzanır. Bizans'a yüklenmek bu âlemi boşuna uyandırmak olur. Halbuki beyler sınırlara çekilmeli, sınırdan sarayı korumalıdır. Saray devlettir.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 16).

Romanda, Bizans ve ötesi de Hristiyan âlemi olarak ifade edilerek bütün bir dünyada var olan toplumların dinlere göre ayrılmakta olduğu dile getirilmektedir.

İnanç ögesi aynı zamanda bir aidiyet ve mensubiyet şuuru da yaratarak millî kimliğe katkı sunmaktadır. Sepetçioğlu, Bizans'ta yaşayan Akça Kız'ın yaşadıkları üzerinden inanç ögesi ile aynılık ve ayrılık oluşturmaktadır:

İlkin hafiften utanan Çaka, Akça Kız'ın sarılışında kasılmıştı; sonra bıraktı kendini sarılışa. Akça Kız Çaka'yı bırakıp bırakıp kucaklıyordu: “Dünya yıkılsa bir yerlere bırakmam seni bir daha.. ne bu?. Elin şehrinde bir başıma ne işim var benim; ne dili dil, ne dini din, gitme bir daha Çakam. Gidersen aklım oynar..” (s.210)

Bizans içerisinde kalan Akça Kız'ın yaşadığı yalnızlıkta dinî inancın farklı oluşunun aidiyet hissini ortadan kaldırdığını ve hem yalnızlaştırıp hem de yabancılaştırdığını ortaya koymakta; Akça Kız'a göre dili ve dini başka olan Bizans elin şehri olarak işlenmektedir.

Süleyman Bey'in, Sultan Melik Şah'ın buyruğunu iletmiş pasajda da dil ve din farklılığının farklı kimlikler ve kültürler yarattığı ortaya konulmaktadır:

“Eyi öyleyse sultanın buyruğundan çıkma, o zamanaca.. Şimdi yarın sabah ben ava çıkınca şehre dellallar çıkart, Melikşah Sultan'ın buyruğudur dedirt. İkonyumlular duysun ki: herkes kendi dilinde konuşacak, kendi dininde inanacak. Kimse kendi dilini konuşup kendi dinine inanıyor diye kınanmayacak, hem de suçlanmayacak. Amma kendi dilini konuşup, kendi dinine inanan herkes, yediden yetmiş adam başına yüz kuruş vergi verecek. Bana işi düşen benimle konuşan yerlisi de yabancı da benim dilimde konuşacaktır.. Benim dilimden konuşan benim dinime inanan kimselerden vergi alınmayacaktır.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 147).

Vezir Nizamül Mülk'ün Sultan Melik Şah'ın sorduğu sorulara binaen vermiş olduğu cevapta da özellikle İslamiyet'in Selçuklular için ne denli önemli olduğu görülmektedir:

“Sultanım Melikşah hazretleri nereden geldiğimizi ve nereye gideceğimizi bildikleri gibi nerede duracağımızı da bilmektedirler. Sezebildiğimiz kadarıyla bu şimdilik İran ülkesini de içine alan, Halife'nin hükmettiği ülkelerdir. Buralar, çok eski bir medeniyetin doğup battığı, ilk fırsatta hemen yeşerecek bayındır ülkelerdir. Halife'nin temsil ettiği kudret sultanımızın kuvvetiyle birleşince büyük nizam kurulmuş olur. Böylece dil, din, kan meseleleri de ortadan kalkar..” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 15).

Nizamül Mülk'ün, “Halife'nin temsil ettiği kudret sultanımızın kuvvetiyle birleşince büyük nizam kurulmuş olur. Böylece dil, din, kan meseleleri de ortadan kalkar..” cümlesi Türklük ile İslâm'ın birlikteliğinden doğacak olan nizâm-ı âlem ve ila-yı kelimetullah düşüncesinin de temelini oluşturmakta ve Türklere yön tayin etmektedir. Ayrıca bu saray İslâm âleminde ayrılık yaratmaktadır:

“Demek ki Melikşah Sultanım bir halife daha var yeryüzünde, bir saray daha var Selçuklu'yu ilgilendiren. Üstelik o da ağlarını örmüş, Râfizi'yi besleyen. Dürzi'yi besleyen, Haricî'yi besleyen, yani Meliksah Sultanım Batınî'yi besleyen bir saray!

(...)

"Saray!." dedi; "Saraylar!. Selçuklu'nun sarayı değil sarayları olacak, bundan kimsenin şüphesi olmamalı. Bizim düşündüğümüz Selçuk sarayları ne Abbasi Halifesi'nin, ne Fatımî Halifesi'nin sarayına benzer; bizim düşündüğümüz Selçukludur, Abbasî sarayını da içine alacaktır, Fatımî sarayını da. Ne demeğe gelir bu, gayri siz düşünün.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 19).

Romanda Râfizi'yi, Dürzi'yi, Haricî'yi ve Batınî besleyen bir saray olarak anlatılmakta olan Abbasi Sarayının Selçuklu'yu ilgilendirmesi Selçuklu'nun İslâm dünyasında birlik sağlama gayesi ve gayretinde olduğunu göstermektedir.

Din de birlik sadece Selçuklular için önemli bir husus değildir.

“Botanyates bir de Papa ile, bu yandaki bütün hristiyanlar birleşsin diye, yardıma çağırarak için mektuplar yazmış.”

"Ötekiler boş.. ama bu son haber kötü Virna.."

"Papa'ya çok şeyler vaat etmiş Botanyates. Bizans' Katolik yapmağı bile; kiliseler birleşip papanın emrine girmeli artık demiş. Mansur, Çin'i de öte yandan Melikşah'a kışkırtmalı diye akıl vermiş." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 220).

Türkleri Anadolu'dan atmak isteyen Hristiyan dünyası için de din unsurunun ve inançta birliğin önemi anlaşılmaktadır. Sepetçioğlu romanda yaptığı bu vurguyla İslâm ve Hristiyanlığı da iki ayrı dünyaya ayırmaktadır.

Türklük ile İslâm'ın birlikteliğinden doğacak olan nizâm-ı âlem ve ila-yı kelimetullah düşüncesi Küpeli Hafız'ın ölüm döşegindeyken oğluna yazdırdığı vasiyette de ortaya konulmaktadır:

“Hücreyi dolduran fısıltı yorulmamak için acele ediyordu. "Yazdın mı oğul?. Eyi. yaz.. yine Bismillahirrahmanirrahim deyip şunları da yaz: İlkın İslâmlaştır, sonra Selçuklu yap. Bunun için de, kendini düşünmiyeceksin halkı düşüneneceksin, senin derdin yok haa sakın, halkın derdi var, dert bileceksen onu bileceksin. (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 96)

Küpeli Hafız'ın “İlkin İslâmlaştır, sonra Selçuklu yap.” ifadesi Selçukluların Anadolu'yu vatanlaştırırken uygulayacağı anlayışın parolasını oluşturmaktadır. Bu ifade Sepetçioğlu'nun *Anahtar* romanında Türk kimliğini oluştururken yaratmak istediği Türk-İslâm kimliğinin de özünü oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Sepetçioğlu'nun bu ifadeyi Küpeli Hafız'a söyletme gayesi de Yesi'den beslenen anlayışın önemini göstermektedir. Küpeli Hafız da tıpkı Sarı Hoca gibi Saçlı Hoca'nın talebesidir. Saçlı Hoca ise bir vatan nasıl kurulur sorusunun cevabıdır.

“Küpeli Hafız'ın fısıltısı hücreyi doldurdu, küçük pencereden dökülen ışığa karıştı; “Yaz oğul, Bismillahirrahmanirrahim.. Şöyle ki: adını ne dersiniz deyiniz, gençlerden ve illâki bekâr uşaklarından bir dernek kurula; başlarında illâ Aslan Baba'dan genç bir pîr buluna ve onun seçeceği kimseler Kutlanmış oğlu Süleyman Bey'in alacağı yerlere gönderilip tekkelerini yahut zaviyelerini yahut misafirhanelerini ki her neyse kuralar.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 96).

Küpeli Hafız ilkin İslamlaştırmanın yolunu ise Aslan Baba'dan bir pîr bulunup Anadolu'da Süleyman Bey'in alacağı yerlerde tekke yahut zaviye kurularak yapmayı vasiyet etmektedir.

Romanda bir yanda Türk ve İslâm olgularının birlikteliğinin önemi işlenirken diğer yandan da bu iki unsuru birbirinden ayırmaya yönelik düşüncelerin varlığı dile getirilmektedir:

“Balçar ibrikten su dökmeğe başladı. Alışamadığı bir adetti bu. Kargaya mi leyleğe mi deve bozuntusuna mi bir şeye benzetemediği ibrik dedikleri su kabıyla uğraşacaklarına gürül gürül akan sulara neden gitmezlerdi Selçuklular?. "Fazla dökme soyha suyu sebil mi sandın? Çek..."

Ne zaman Küpeli Hafız'a ibrik uzatsa hep bu lafı duyardı. “Bre kusura bakma alışmadım." Küpeli Hafız dirseklerine kadar sabunlanıyordu. Şaka mı ciddi mi pek anlaşılmayan bir sesle: "Müslüman olsan alışırın" dedi.

"Niye bre?. Sen Müslüman olduğun için mi alıştın? Selçuklu kalsan alışmaz mıydın?."

"Müslüman olunca Selçuklu'dan çıkılmış mı olunur meret. Kim soktu bu zehiri aklına?"

"Bizde Bizanslılar hep böyle söylerlerdi. Öteden beri Müslüman olsak Peçenek olmazmışız. Burada da bir adam söyledi böyle bir laf; iri yarı, şöyle uzun yüzlü biriydi. Şeytan gibi bakardı.."

Küpeli Hafız'ın sabun tutan eli kalıverdi. Gözlerini Balçar'a dikti; "Ne zaman gördün bu adamı?"

"On gün kadar oluyor. Şu öteki tekkede, hani deli dervişleri var, avurtlarına, karınlarına şişler sokuyorlar ya..."

"Adamın adı, adı?. Ha bir bilemiyesin ki..."

"Bilsem bre.. Ama öğrenirim, geçenlerde çadırların arasında da gördüm. Keçi gibi sakalları var, tanırım."

"Hasan mıydı adı? Hasan Sabbah!"

"Herhal. Ben bu sizin isimleri de bilemiyorum."

"Siz biz deyip durma. Fark yok dedik kırk kere. Ne dedi bir daha de hele."

"Selçuklu Müslüman olunca Selçuklu'dan çıkıyormuş; Selçuklu olabilmek için kendileri gibi olmalıymış."

"Doğru. Ancak o zaman yok edilir Selçuklu. Peçeneğe ancak o zaman döner. Dök hele suyu dök!" Balçar, Küpeli Hafız'ın niçin bu kadar öfkelenmiş olduğunu anlamamıştı.

"Ben şimdi Müslüman olsam bre.." diye lâfı yeniden açmak istedi. Fakat Küpeli Hafız daha ters cevap verdi: "Olsam demekle Müslüman olunmaz; inanmak lâzımdır inanmak, kendini vermek.."

"Neye bre. Kızmadan söylesene..."

Balçar gerçekten üzülmüştü. Nerdeyse o ozan tarafı çocuklaşacak, ibriği bir yana bırakıp bir köşede küstüp oturacaktı. Küpeli Hafız bunu anlayınca gülmeğe başladı. “Eyi öyleyse” dedi; “Dök bakalım, elimizin sabununu yurken sana Müslümanlığı anlatalım. Eyi dinle ama... he mi? Öyleyse, diyelim ki şu elindeki ibrik bir insandır. İçine hiç bir şey doldurmazsan neye yarar?.

Aha o köşede lök gibi durmaz mı?.. Durur, değeri ne ise odur; içine yarısına kadar su doldurursan ne olur?.. Yarım dolu olur. Değeri artar, ağzına kadar doldurursan değeri ağzına kadar dolu artar. Şimdi bu ibrik boşken, çevirip dökmek istediğini farzet.. ne döneceksin?. Hiç, hava. İçi dolu olsaydı da dökseydin bereket dönecektin. On kere on bin tane dolu ibriği yanyana getirir de boşaltırsan ne olur? Umman olur umman. İşte senin Peçeneklerin boş ibrik gibi döküldüler. Hava!. Bir de başka türlü düşün. Boş bir ibriği hızlı bir yel esse devirir mi? Devirir. Öyleyse dolu bir ibriği devirmek için yelin iki misli esmesi lâzım. Eee. On kere on bin dolu ibriği devirecek yeli nerde bulacaksın?. Hadi devrildi diyelim onun suyu boğar önüne geleni hay oğul.. Anladın mı ne dediğimi? Onun için Urumeli'ne iki Selçuk Beyi giderse on iki tane de Kúpeli dervışı gidecek. Boş ibrik dolmaz yoksa, Vasili neye gitti sanırsın sen?" (Sepeçioğlu M. N., 2020, s. 44-46).

Kúpeli Hafız ile Peçenekli Balçar arasında geçen bu diyalogda birçok millî kimlik unsuru kendine yer bulmaktadır. Pasajda hem Bizanslıların hem de Hasan Sabbah'ın Türk ile İslâm'ı birbirinden ayırmak adına yaptıkları çalışmalar anlatılmaktadır. Balçar, Bizanslıların Peçeneklere "Öteden beri Müslüman olsak Peçenek olmazmışız." şeklindeki propagandalarını ve Hasan Sabbah'ın "Selçuklu Müslüman olunca Selçuklu'dan çıkıyormuş; Selçuklu olabilmek için kendileri gibi olmalıymış." cümlesini dile getirmektedir. Bunun yanı sıra Müslümanlık insanın içini dolduran ve ona değer katan bir inanç olarak dile getirilmektedir. Müslümanlık bu anlamda insanı insan yapan bir öge olarak telakki edilmiştir. Ayrıca Kúpeli Hafız'ın "Urumeli'ne iki Selçuk Beyi giderse on iki tane de Kúpeli dervışı gidecek" ifadesi vatanlaştırılması düşünülen toprakların içinin de İslâmiyet ile doldurulması gerektiğine işaret etmektedir. Coğrafyalar sadece Türkleştirilmeyecek aynı zamanda Müslümanlaştırılacaktır. Bu husus Selçukluların düşünce dünyasının arka planını göstermektedir. Bir başka pasajda da yine Hasan Sabbah İslâmiyet'in Selçuklu'yu Araplara köle yapacağına dair bir propaganda ile Batınilığı anlatmaktadır:

"Hasan Sabbah: "Kúpeli Hafız size ne veriyor?" diye sordu. Usta, açık vermeyecek kadar usta bir sesle tamamladı: "Yorgunluktan, kölelikten başka. Sen Peçeneksen, Selçuklu'nun buyruğuna girmek niye? Selçuklu'yu, Arap, Müslüman yaptı ki köle olsun diye, Selçuklu'yu sömüreyim, şunun bunun üstüne salayım da zenginliğim on kat zengin olsun diye. Sen de mi Arab'ın Bağdat'taki sarayına köle olup besleyeceksin. Saray da ne? Bey ne? Sultan ne? Saray senin omuzlarında kuruldu, bey senin iliğini emiyor, sultan kanını. Şimdi sen cennette olduğunu biliyor musun, işte gerçek bu... Bizim cennetimiz bu.. bizim cennetimiz herkes için; beysiz, sultansız, kölesiz. Bu cenneti öteki kardeşlerine de götürmek senin vazifen, Kúpeli Hafız varken bunu yapamazsın..."

(...)

Hasan Sabbah, gözlerindeki şeytanın bütün büyüyle baktı: "Bizim cennetimiz bu dünyadadır, öteki dünyadaki cennetten daha güzeldir. Ne Selçuklu içindir, ne Peçenek, ne Arap ne de İran yahut Bizans içindir; insanlar içindir. Beylerle sultanlar savaştan başka bir şey düşünmez, başka bir şey bilmez. Niçin?. İnsanlar ne kadar çok ölürse beylerle sultanların cebi o kadar çok dolar da onun için? Onların cebi dolsun diye sen yoksul mu kalacaksın, Onları bu dünya cennetinde bırakıp sen ölecek, sen yok olacak, toprağın altında çürüyecek misin?. Yok evlât yok, yok, yok.. Sen bu dünyadaki cennet için yaratıldın, bu dünya nimetleri yalnız senin için, bütün insanlar kardeşlerin için ortak ve eşitçe. Bunu senden esirgeyen beylerle sultanlar ölmelidir. Senin, senin gibi yoksul insanların, senin gibi at uşaklarının yaşaması, dünya cennetini eşit ve ortakça bölüşüp ölüm den kurtulması için.."' (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 55-57).

Sepetçioğlu romanında hem Bizanslılara hem de Hasan Sabbah'a bu cümleleri söyleterek Türklüğün İslâm'la bir anlam kazanacağını ve bu iki unsur birbirinden ayrıldığında kimliğin yok olacağına dair bir tez ortaya koymaktadır. Nitekim Küpeli Hafız bahsi geçen diyalogda su ve ibrik örneğiyle İslamsız bir Türklüğü içi boş ibriğe benzeterek Türklüğün özünün İslâm olduğunu ifade etmektedir. Sepetçioğlu bu örnekle romanında millî kimliği Türk-İslâm olarak yaratmaktadır. Ayrıca Hasan Sabbah'ın Batınîlik propagandası romanın anlatıldığı dönemde inanç unsurunun toplumlar üzerindeki etkisini de göstermektedir.

Selçuklular için hayatın her alanına nüfuz etmiş olan inanç: İslâm'dır. Küpeli Hafız son nefesini verirken Kur'an-ı Kerim'den sureler okumaktadır:

"Küpeli Hafız Sav-Tekin'in alnını bıraktı. Balçar'ın yere koyduğu sininin başına bağdaş kurup oturdu. Kollarını sığadı. Balçar'ı, Sav-Tekin'i, odayı, tekkeyi ve tekkenin çevresini unutmuş da bütün bunların ötesinde bir yere bağdaş kurmuş bir sesle besmele çekti. (...) Bakara Sûresi'ni okuyordu. (...) Ayet-el Kürsî'yi daha bir gönülden, inanarak okuyarak Bakara Sûresi'ni tamamladı." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 41).

Süleyman Bey sabah ezanını dinlerken huzur bulmakta, yüreğindeki taş yükü sabah ezanı ile hafiflemektedir:

"Süleyman Bey; taşlaşan bedeni ne uyacak, dışarıya, ay ışığına vurup taşsı, topraksı bir vurdumduymazlık içinde delicesine bar bar bağıracaktı; bedeninden daha ağır bir taş yükü olup yüreğine oturan Mansur'u, yüreğinden koparıp atabilmek için ne kadar haykırmak mümkünse öylece haykıracaktı. Fakat sabah ezanı taşları da susturacak tazelikteydi.. Sanki bin yılın ötesinden, yumuşacık ilik bir topraktan bir kaynak süzülüyor; süzülüş şırlıtısında sular yumuşacık, ılık bir göleğe toplanıyor, gölekte büyüyor, gölekten taşıyor, bir yamaçtan akıp gidiyor, bir tepeye iddiasız, gösterişsiz, ama nasıl bir güzel tırmanıyor, orda ayı yalıyor, aydan

yer yüzüne damla damla dökülüyordu. Yok hayır yeryüzüne değil, damla damla değil; aydan Süleyman Bey'in yüreğine, Süleyman Bey'in yüreğindeki taş yüküne, Mansur'a bir yaz sağnağında sabah ezanı yağıyordu. "Esselâtü hayrünminnevm.." diye uzaklaşırken Süleyman Bey "Namaz uykudan hayırlıdır" dedi yüreğinde." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 166).

Selçuklular arasında İslâm sadece bir inanç ögesi olarak yaşamamaktadır. Toplumsal yaşam ve millî hayat da İslâm'a göre şekillenmektedir. Süleyman Bey savaş zamanını ezana göre ayarlamakta hareket emrini yatsı namazı kılındıktan sonra vereceğini dile getirmektedir:

"Çetreciler hazırlansın! Beylere haber ulaşsın.. Bir saate varmaz kapılar açılır, beylerin gözü ikinci duman da olsun... İkinci duman daha koyu tütecek; kapıların açılma dumanıdır. Bir yatsı namazı kılınıncayaca beklenecek.. ondan sonra her bey, savaş düzenine göre serbest olacaktır."

İkinci duman, kuşluk vakti, daha koyu tütü. Sonrasını kimse doğru dürüst hatırlayamadı." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 247).

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Anahtar* romanında inanç unsuru toplumlarda millî kimliği de beraberinde getirmektedir. Toplumlar, topluluklar, devletler dinî inançları ile ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra dinî inançlar toplumlar arasında aynılık ve ayrılık yaratmaktadır. Kimliğin temelini oluşturan bu kavramlar aidiyet ve mensubiyet şuurunu da beraberinde getirmektedir. Romanda Selçuklular'ın yurt tutmak istediği Anadolu'yu önce İslamlaştırmak istediği bunu da Küpeli Hafız, Aslan Baba ve talebeleri ile yapmak istediği ortaya konulmaktadır. Sepetçioğlu, Selçuklulaştırmayı İslamlaştırmaktan sonraya bırakmaktadır. Millî kimliğin bir unsuru olan birlik ülküsü de romanda din üzerinden yapılamaya çalışılmaktadır.

3.3.3. Dil Unsuru

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Anahtar* romanında dil unsuru millî kimliğin yaratıcısı olarak ele alınır. Anadolu coğrafyasının vatanlaştırılmasıyla birlikte farklı bir millete mensup olan toplumlar ile karşılaşan Selçuklular dil unsurunun ayırt edici ve birleştirici özelliğini tahkik etmeye başlar. Bununla birlikte dil unsurunun millî kimlik oluşturmadaki etkisi de ayrıca ele alınmaktadır. Romanda Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lügat'it-Türk adlı eserinden alıntılanan pasaj dil şuurunun oluşmasında beslenen kaynağı açıkça göstermektedir:

Küpelî Hafız'a bakarsanız biz görklü Tanrı'nın ordusuymuşuz, benim pek aklım ermez bu işlere. Küpelî Hafız öyle dediye görklü Tanrı'nın ordusuyuzdur, Tanrı da kendi ordusunu kimseye ezdirmez” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 79).

Türkler arasında Türk milletinin tanrının ordusu olduğu fikri Kaşgarlı Mahmud tarafından ortaya atılmaktadır. Küpelî Hafız'ın bizzat Kaşgarlı Mahmud'un bahsi geçen eserine atf yapması bilinçli bir tercih olarak dil unsurunun millî kimlik yaratmadaki etkisini ortaya koymak amacıyla yapılmaktadır.

Anadolu'da ve Urumeli'nde fetih faaliyetlerinin sürdüğü romanda bahsi geçen dönemde Selçuklular artık yeni milletler ile karşılaşmaktadır. Bizans çatısı altında yaşayan ve fetih faaliyetleri ile Türk idaresinde hayatını devam ettiren bu milletler Selçuklulardan farklı dil konuşan, farklı bir millete mensup olan ve farklı bin inancı benimseyen topluluklardır. Bu durum ise; dilin millet oluşturmadaki önemini ve dil unsurunun ayrılık ve ayrılık yaratmadaki etkisini göstermektedir:

“Ülkemizde kaç dil konuşulur, biliyor muyuz?. Kaç dilde dua edilir, kaç türlü kan kendi icabında kabarıp durur hesapladık mı?. Bu iki... Ben sultan olarak bu iki sorunun cevabını bilmek isterim. Cevap kitabın içindeymiş kitabın dışındaymış beni pek ilgilendirmez yeter ki cevap, cevap olsun!” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 14).

Sultan Melikşah'ın sultan olduktan beyleri ile yaptığı görüşmede ülkede kaç dil konuşulur ve kaç dilde dua edilir mealindeki ifadeleri dilin toplumları birbirinden ayıran bir unsur olarak ele alındığını göstermektedir. Nitekim “kaç dilde dua edilir” ifadesinden sonra “kaç türlü kan kendi icabında kabarıp durur” ifadesine yer verilmesi dil ve soy arasındaki bağlantıyı işaret etmektedir.

Romanda dil toplumları birbirinden ayırt eden bir unsur olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte Türk dilinin hakim olmasına yönelik faaliyetlerin yapıldığı da ayrıca göze çarpmaktadır:

““Eyi öyleyse sultanın buyruğundan çıkma, o zamanaca.. Şimdi yarın sabah ben ava çıkınca şehre dellallar çıkart, Melikşah Sultan'ın buyruğudur dedirt. İkonyumlular duysun ki: herkes kendi dilinde konuşacak, kendi dininde inanacak. Kimse kendi dilini konuşup kendi dinine inanıyor diye kınanmayacak, hemi de suçlanmayacak. Amma kendi dilini konuşup, kendi dinine inanan herkes, yediden yetmişe adam başına yüz kuruş vergi verecek. Bana işi düşen benimle konuşan yerlisi de yabancı da benim dilimde konuşacaktır.. Benim dilimden konuşan benim dinime inanan kimselerden vergi alınmayacaktır.”” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 147).

Pasajda yer alan ve İkonyum'un fethi sonrası Kutalmışoğlu Süleyman Bey'in verdiği fermanla dilin milletleri birbirinden ayıran bir unsur olduğu ortaya konulmaktadır. Bununla birlikte Süleyman Bey kendisi ile konuşulduğu zamanlarda yerli de olsa yabancı da olsa Türk dilinde konuşulması gerektiğini talep etmesi hem Türk dilinin hâkim kılınmaya çalışıldığını hem de dil unsurunun millî kimlik üzerindeki etkisini göstermektedir. Süleyman Bey'in dil hususundaki bu hassasiyeti Türklerin millî kimliklerinin muhafazası için de ayrıca önem arz eder. Yeni fethedilen topraklarda aslı unsur Türklerdir. Kullanılan dil ise Türkçedir.

Son olarak Sepetçioğlu yapılan fetihlerle birlikte coğrafyayı da Türkleştirmektedir. Romanda Kayserya yakınlarındaki ırmağın adının Kızılırmak yapıldığı görülmekte: "Kayserya'nın berisinde bizim Kızılırmak adını taktığımız bir su; boz bulanık. bildin mi?" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 108) ifadesiyle coğrafya adlarının Türkçeleştirilmesi adına bir çalışma olduğu ifade edilmektedir.

3.3.4. Millet/Soy Şuuru

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Anahtar* romanında millet olabilmek ve soy şuuruna sahip olmak baskın şekilde işlenmekte ve Selçukluların Türk kimliği dairesi içerisinde olduğu, bu kimliğin farkındalığı güçlü bir biçimde ele alınmaktadır. Bununla birlikte tüm toplumlar da yine ait oldukları millet adlarıyla tanımlanmakta ve milliyetin farklılaşmaya yol açtığı vurgulanmaktadır. Sultan Melikşah da bu durumun farkında olarak benzer bir cümle kullanmakta ve dönemin toplumsal yaşamının milletlerden oluştuğunun idrakindedir:

"Ülkemizde kaç dil konuşulur, biliyor muyuz?. Kaç dilde dua edilir, kaç türlü kan kendi icabında kabarıp durur hesapladık mı?. Bu iki... Ben sultan olarak bu iki sorunun cevabını bilmek isterim. Cevap kitabın içindeymiş kitabın dışındaymış beni pek ilgilendirmez yeter ki cevap, cevap olsun!" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 14).

Öteki milletler de romanda soylarına göre tasnif edilmekte ve kan bağının önemi ortaya konulmaktadır. Küpeli Hafız'ın oğlu olarak romanda yer alan Yağmur'un, Çavuldur baskını yapan Ursel'i tanımlarken söyledikleri de millet varlığına işaretler: "Bu sizi basan Ursel uğrusu Norman kanından gelmedir, Norman neyin nesidir iyice bilmem ama bildiğim Norman kanının Bizans'tan ayrı oluşudur." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 135). Nitekim toplumların milletlerden oluştuğu romanda sık sık vurgulanmaktadır: "Yaşaması gereken insanlar değil hay yiğit, yaşaması gereken milletlerdir. Alpaslan

değil, Selçuklu. İnanacağımız şeyi bilin!" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 40-41). Küpeli Hafız ile Sav-Tekin arasında geçen bu diyalogda Küpeli Hafız'ın günün toplumsal yaşamını tahlil ettiği bu cümlede kullandığı "milletler" sözcüğü dönemin milletler dünyası olduğunu ortaya koymakta ve milletlerin yani Selçuklu'nun yaşatılması adına çalışılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Selçuklu'yu yaşatmak ise soy şuuru ile mümkündür. Sepetçioğlu romana yerleştirdiği ve Küpeli Hafız'ın ağzından söylettiği bu ifadeyle Selçuklular arasında soy şuuruyla millî kimlik yaratmaktadır. Selçuklu kimliğinin de önemini ortaya koyan bu ifadenin benzerini romanın daha başında Sultan Melik Şah'ın beyleriyle yaptığı meşverette Afşın Bey'in Nizamül Mülk'e yönelik düşünceleri paralellik göstermekte ve Selçuklular arasında kan ve soy bağının önemi görülmektedir:

"Daha dün Alpaslan'a akıl veren Küpeli Hafız'ın, Alpaslan'ın gözü, kulağı kadar kendinden bildiği Küpeli Hafız'ın bugün Nizamül Mülk'e, hem de bir İranlı'ya, Selçuklu kanı taşımayan, Selçuk töresine sonradan girmiş bir yabancıya böylesine hulûs çakması Afşın Bey'in göçebe cinlerini tepesine sıçratmış, Alpaslansız bir dünyaya güneşin bile doğmasını hazmedemeyen Afşın Bey'i deli divane etmişti: "Selçuk Beyleri dururken yabancıların konuştuğu görülmüş müdür? Selçuklu, töresini unuttur mu oldu? Ne çabuk?.. Atlarımızın çiğnediği toprakların adamı, kılıcımızın artıkları bizim için hayır düşünür mü ki hayır söylesin, hayırlı yol gösterebilir. Böyle bir töre kurulursa yarın delik deşik ettiğimiz Urum elinden de kalkıp bir adam getireceğiz demektir.. getirip onu dinleyeceğiz demektir.. Tatlı diline, güler yüzüne hem de yumuşak sözlerine kanacağız demektir. Yabancıların atları yok, yabancıların kılıçları yok; yabancılar karılar gibi korkak, bunu hepimiz gör dük. Tatlı dilleri ile, bize akıllı gibi gelecek yumuşak sözleriyle bizi vuracaklar, dağıtacaklar, bizi delik deşik edecekler. Ben böyle bir töreye yoğun... kurulursa karşı gelirim. Alpaslanım öldüyse Melikşahım var dedik.. Melikşah Sultanım Selçuk töresi böyle mi kurulacak?" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 9).

Müslüman ama İranlı kimliğiyle romanda yer alan Sultan Melikşah'ın veziri Nizamül Mülk'ün Afşın Bey tarafından yabancı ve kılıç artığı olarak tanımlanması, Türk milletinin tarihten bu yana güçlü bir şekilde toplumsal ve siyasal yaşamını düzenleyen töreye aykırı bir tavır olarak ele alınmaktadır. Pasajda yer alan "tatlı dil ve yumuşak sözler" ibaresi ile de Orhun Kitabeleri'nde Bilge Kağan'ın Çinlileri tanımladığı tavra atıf yapılarak tarihten romanın yaşandığı devire Türkler arasındaki soy şuurunun gücüne ve varlığına hatırlatma yapılmaktadır. Selçuklu kimliğini baskın Türk kimliğini öteleyen benzer bir ifade de Peçenek Türkleri'nden olan Balçar üzerinden gelişmektedir:

“Demek ki beyler yanına alacağı adamın yedi sülâlesini yoklamak zorunda. Hele Urumeli'ne akacağımız şu sıra, hele akıp yerleşirken. Dayı oğlu hala çocuğu yok, Selçuklu'nun hası olmalı vazife vereceklerimiz. Kimi kimliği bilinmeli.”

"Eyi dedin has dedin Sav-Tekin Beyim: Melikşahımız can evinde Nizamül Mülk'ü tutar. Nizamül Mülk, hasını bırak Selçuklu mu?.."

"Alpaslanımız da Nizamül Mülk'ü tuttu mu? Öyleyse bizim bey aklımızdan öte bir bildikleri vardır. Vazgeçin Nizamül Mülk çekişmesinden; fayda vermediği bir yana zararı dokunur. Küpeli Hafız fazla tehlike görmez."

"Nasıl?"

"İki türlü Selçuklu olur bir kimse dedi. Biri Selçukludur aslında; biri de Selçukluya inanır, Selçuklu'nun inandığına inanır, Selçuklu'yu Selçuklu yapan cevhere gönül verir.. böyleleri de benim diyen Selçuklu'dan iyidir yabana atmamak gerek dedi." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 82-83).

Sav-Tekin ile Afşın arasında yaşanan bu diyalogda iki unsur göze çarpmaktadır. Birincisi Selçukluluk şuurudur. Sav-Tekin'in Selçuklu'nun hası olmalı dediği noktada Selçukluluk kimliği ön plana çıkarılmaktadır. Bu tutum Peçenekler gibi Selçuklu olmayanları Türk kimliği dairesi dışına iten bir tutum olması hasebiyle romanda olumsuzlanmaktadır. Diğer unsur ise Selçuklu'ya ve Selçuklu'nun ülküsüne inanıp benim diyen Selçuklu'dan iyi olanlardır. Sepetçioğlu romanına yerleştirdiği bu ifadeyle millet şuurunu hem kan ve soy bağına hem de his ve ülkülere dayandırmaktadır. Nitekim Türk boylarını Türk kimliği dairesinin dışına iten tutum sadece olumsuzlanmakla kalmayıp aynı zamanda bütün Türk boylarının tek bir çatı altında toplanmasına yönelik çaba da yürütülmektedir:

“Çavuldur'la Selçuklu'nun bir farkı yoktur. Bana inanmaz mısın? İnanmazsan getir bıçağını, damarlarımızı keselim.. bak iki kan bir mi değil mi?"

"Bir şey diyeceğim ama kızacaksın yine hay Ersagun Beyim. Şu atların damarlarını da delsek bizimkine benzer kan çıkar. Atlara da Selçuklu mu diyeceğiz şimdi?"

Ersagun Bey bunaldı açıkça. Aslında kötü örnek veren kendisi olmuştu. Bu sefer ustalıklı: “Şimdi sen beni ben seni anlıyoruz konuşurken he mi? Selçuklu ile Çavuldur ayrı olsa anlaşabilir miydi?"

(...)

"Kızdırmadın. At kaniyla adam kanını bir tutup cahillik yaptın; anandan öğrendiğin dili sonradan bellediğin dille bir tutup eşşeklik. Anandan öğrendiğin dil senin törendir, bilemedin; sonradan öğrendiğin dille ölçmeğe kalktın, böylelerine ne derler bilir misin?.. Tosbağanın kabuğu... Neyse

yarına sakla lâflarını. Az sonra şehre gireriz. Dağbaşı şehirden daha güvenilecek yerdir.””
(Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 207).

Çavuldur obasından Çaka ile Ersagun Bey arasında geçen bu diyalogda Ersagun Bey’in Çaka’ya millet şuurunu aşıladığı ve merkezdeki kimliğin Selçuklu yani Türkmen olduğu aşılacaktır. Ersagun Bey’in Çaka’ya aşıladığı soy şuurunda benzetmeler dil ve kan bağı üzerinden yapılmaktadır. Dil ve kan bağı Sepetçioğlu’nun romanında aynılık ve ayrılık olgusu üzerinden kimliği yaratmaktadır.

Romanın zamanının geçtiği dönemin milletler dünyasında Selçuklular için merkezdeki millet Selçuklu’dur, Türkmen’dir. Melikşah’ın konuşmasının ilerleyen satırlarında yerleşilmek istenen yeni yurttaki hâkim milletin Türkmen olacağı özellikle belirtilmesi millî kimliği yaratan vatan ve millet unsurlarının var olduğuna işaretir.

“Melikşah: “Bu böyledir” dedi; “Biz böyle dediğimize göre böyle biline. Amma yine biline ki gün olur yürek de, el ayak, göz kulak da bütüne varamaz. Yani demek istedik ki saray da, beyler de yarım yapabilir yapacağını. Öyleyse bütün nedir? Diyelim ki bütün, ülkedir; vardığımız, varmak istediğimiz ülkedir. Bu ülkeye yerleşecek olan Selçukludur, Türkmendir. Ülkeye Selçuklu’yu birbirine yapıştırarak bir çiriş gerek. Bu çiriş ne tek başına saraydır ne de tek başına beyler. Duyduğumuz kadarı ile Küpeli Hafız bu çirişin nasıl olması gerektiğini anlatmağa çalışıyor. Vezirim Nizamül Mülk de. Çekişme istemiyorum; sen ben kavgası yok. Selçuklu töresi ne derse ona uyula. Cevap törede yoksa biz bulacağız, sözümüz töre olacak, töre yaratacağız.””
(Sepetçioğlu M. N., Anahtar, 2020).

Küpeli Hafız da tıpkı Sultan Melikşah gibi merkezde yer alan kimliğin Selçuklu’da yükselen Türk kimliği olduğunu bilmekte ve soy şuurunun önemini hatırlatmaktadır:

“Bütün Selçuklu karınca gibi, arı gibi; hayvan sürülerinin ota yahut suya koştuğu gibi bir şeyin etrafında toplanmalı, bir şeye koşmalı. Aksi olursa toplayamazsın Selçuklu’yu, Selçuklu’yu bırak insanları toplayamazsın; iyiyi, doğruyu, güzeli Selçuklu öğretmelidir. Öyleyse Selçuklu’yu sıkı sıkıya birbirine bağlayacak, onun otu suyu olacak şeyi bulacaksın.. öyle midir? Öyleyse bu imandır. Elinde tutacaksın elinde; bırakmayacaksın. Ama Selçuklu olduğunu bileceksin, Selçuklu olduğunu unutmayacaksın.. o kadar.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 91-92).

Küpeli Hafız ifadeleri ile milleti millet yapan soy, inanç ve ülkü birliğine değinmekte, milleti oluşturan bu unsurlar ile romanda bir Türk kimliği inşa edilmektedir. Küpeli Hafız’ın yarattığı Türk kimliğinin merkezinde Selçuklu vardır. Selçukluları birbirine bağlayacak olan ise imandır. Bütün bir Selçuklu’yu hedefe yürütecek güç ise ülkü birliğidir. Bunun yanı sıra Selçuklu olmaktan uzaklaşmak, Selçuklu’yu Selçuklu yapan değerlerden kopmak felaket senaryosu olarak romanda işlenmektedir. Her ne kadar

Selçuklu'nun birliğini tehdit eden olumsuz bir karakter olarak çizilse de Şökli'nin Süleyman Bey'e yazdığı mektup Selçuklu kimliğinin ve soy şuurunun önemini ortaya koymaktadır:

“Süleyman Bey: "Budala" diye dövündü içinden: "Hem de nasıl budala.. Medrese nedir bilir misin hay Şökli soyhası.. görsen handan farkı nedir anlar mısın?"

Döğündü ama güldü de içinden. Şökli Bağdat'ta yaptırılan medreselere aklınca sebep bulmuştu; “Şunun için yaptırmıştır ki Selçuklu bu medreselerde diz üstü gelip çürüsün diye, dört duvar arasına sokulsun, elinden kılıcı alınsın, Nizamül Mülk milletinin, Bağdat'taki Halife milletinin ne demeğe geliyorsa çetrefil dillerini söküp dil değiştirsin, Selçukluluğunu unutsun diye.. Sen Kutlamış oğlu Süleyman Beyim Selçuklu'yu kılıcsız, oksuz yaysız, düşünebildin mi? Hele düşün ki gözleri kulağı düşmüş katırları görür gibi olasin. Kulağı düşmüş katırım sırtına Nizamül Mülk milleti de Bağdat Halifesi'nin milleti de hemen atlayıp binmez mi?” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 161).

Şökli'nin yazdığı mektupta öne çıkan unsur Selçuklu kimliğinin yok olacağı endişesidir. Romanda Şökli'nin mektubunu iyi niyetlerle yazmadığı işlenmiş olsa bile Süleyman Bey'i harekete geçirecek gücün Selçuklu kimliğinin yok olacağını dile getirilmesi olacaktır. Selçuklu Beyleri'nin zaaflarının Selçuklu'nun varlığı olduğu ortaya konmaktadır. Romanda Selçuklular her şeyi milletleri için yapmakta Şökli'nin yazdığı mektupla da bu anlatılmaktadır.

Benzer bir durum Alpaslan'ın oğlu Tutuş için de geçerlidir.

“Buldacı Bey hâlâ kapkaraydı. Zar zor:, “Melikşah'a diyeceğim yok benim. Alpaslan'a en çok benzeyen oğlu. Sonra, Alpaslan'ın zamanında o sağken, onun önünde, onunla birlikte oğluna itaata yemin ettik. Kanımıza da kastetse yeminimiz yemindir. Gel gelelim Tutuş öyle değil.. Tutuş Tacikleşmiş sanki Araplaşmış..” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 283).

Buldacı Bey'in Sultan Alpaslan'ın oğlu Tutuş'u anlatırken sarf ettiği bu cümleler Selçukluluktan uzaklaşmış olmanın Türk kimliği dairesinin dışına çıkmanın yadırgandığını göstermektedir. Tutuş'un Tacikleşmiş sanki Araplaşmış olması Selçuklular için utanılacak yahut ayıplanacak bir durum olarak işlenmektedir. Sepetçioğlu romanında baştan sona Selçuklu için mücadele etmeyi öne çıkarmaktadır. Şökli'nin mektubunda Süleyman Bey'in harekete geçireceği düşünülen güç gibi fetihler de Selçuklu için Selçuklu adına yapılmaktadır:

“Buyruğun yerine geldi Sultanların Sultanı Melikşah Sultanım. Kutlamışın oğlu Süleyman'a güven, İkonyum'u senin için aldı. Senin adın ve Selçuklu'nun adı için aldı. Bu böyle sürüp

gidecek... Öteki yerler alındığı zaman da Kutlamışın oğlu Süleyman böyle yazacak, seni her zaman Sultan bilecek. Taa ki babamızın günahı silinmiş ola, hem de Selçuklu soyu birbirine bir daha düşmeye ve hiç kılıç çekmeye. Parçalı kilim hangi otağa yaraşır? Her bir parça birinin elinde kalırsa kilimin nakışı bozulur ve hem de nakışı bozulan kilim, kilimlikten çıkar at bellemesi bile olmaz, ayak altında sürünür. Sultanlar Sultanı Melikşahımın bunu böyle bilmesini isterim, Kutlamış oğlu Süleyman, Melikşah kiliminin bir nakışı olursa; Melikşah kilimine bir yeni nakış atarsa bu onun iki dünyada da yüzünün akı olur vesselam..." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 144).

Kutlamış oğlu Süleyman Bey'in İkonyum'u fethettikten sonra Sultan Melikşah için sarf ettiği bu sözler soy şuurunun Selçuklu için ne denli güçlü olduğunun ifadesidir. Buna göre her fetih Türk için Selçuklu için yapılmaktadır. Aynı zamanda Süleyman Bey'in Selçuklu soyunun birliği için çalıştığı da romanda ele alınan bir başka millî kimlik unsurudur. Soy şuru birliği, birlik duygusu millet olmayı, millet olmak ise bir toprak parçası üzerinde yaşama gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Bu toprak parçası ise bizzat Türkler tarafından kurulup bir Türk yurdu olarak vatanlaştırılacaktır:

"Nikiya'ya şimdi benim yerleşmem lâzım. Benim de artık bir şehirde durmam, öteki şehirlere söz dinleteceğim bir yerimin olması gerek. Sana daha yakından yardım edebilirim."

"Yani bir devlet gibi."

"Öyle de sayabilirsin."

"Adsız?"

"Yo.. adını da koruz. Türkmeniz biz. Madem Türkmeniz, bulunduğumuz yer de Türkiye olur. Bize bir devlet dedin; öyleyse adını da Türkiye belle." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 249).

Süleyman Bey'in ifadeleri hem millet şuurunun varlığını ve gücünü hem de Türklerin kurduğu devletin neden Türkiye adıyla olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Türklerin kurduğu devlet Türk adıyla yaşatılmaktadır.

Sepetçioğlu'na göre Türk milleti dil, kan, soy, inanç ve vatan unsurlarının terkiplerinden meydana gelmektedir. Bu terkip ise Selçuklu'nun birliği ile mümkün olacaktır. Romanda dilin ve kan bağının toplumları birbirinden ayrıştırarak unsurlar olduğu ele alınmakta, Türk kimliği ise iman merkezli yaratılmaktadır. Sepetçioğlu'nun oluşturduğu bu kimliğin yaşayacağı ülke ise Türkiye'dir.

3.3.5. Vatan/Yurt

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Anahtar* romanında vatan Anadolu'dur. Gaza ve fetih ruhuyla Anadolu topraklarını yurt yapmak isteyen Türkler romanda Kutlamışoğlu Süleyman Bey'in öncülüğündedir. Selçuklu Türklerinin kurmak ve yurt edinmek istediği bu toprakların adı ise bizzat Kutlamışoğlu Süleyman Bey tarafından verilmektedir:

"Nikiya'ya şimdi benim yerleşmem lâzım. Benim de artık bir şehirde durmam, öteki şehirlere söz dinleteceğim bir yerimin olması gerek. Sana daha yakından yardım edebilirim."

"Yani bir devlet gibi."

"Öyle de sayabilirsin."

"Adsız?"

"Yo.. adını da koruz. Türkmeniz biz. Madem Türkmeniz, bulunduğumuz yer de Türkiye olur. Bize bir devlet dedin; öyleyse adını da Türkiye belle."" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 249).

Romanda devlet kurmak bir ülkü olarak ifade edilmekte; millî kimlik unsurları arasında yer alan vatan fikri bizzat Melikşah'ın ağzından dile getirilmektedir:

"Küpeli Hafız belki hayatında ilk defa ürperdi. Bu pek genç bu pek yeni, bu gün doğuşu gibi ansızın sultan olmuş delikanlı "Devlet" diyordu. Yesi'yi, Yesi'deki taş medreseyi, taş medresedeki Saçlı Hoca'yı; Saçlı Hoca'dan sonra Sarı Hoca'yı bir biri ardına dört nal koşan atların hızıyla hatırlayıverdi. Bütün bu hızlı zincirin varıp dayanmak istediği şeydi Devlet!." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 25-26).

Bu ülkü sadece Melikşah'da değil Anadolu'da gaza ve fetih yapan Süleyman Bey'de de vardır:

"Süleyman Bey dolaşıyordu. Gelip Yağmur'un annacında durdu: "Yalnız Ersagun Bey beklemez seni Yağmur Bey, kimin beklediğini de bilirim. Senden sonra bir habercisi geldi Ersagun'un, ondan duydum. Bütün istediğim bu.. çocuklarımız buralarda doğsun, töremiz doğuyor demektir.. toprağa sahip oluyoruz demektir. Görklü Tanrı mutlu kılsın."" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 267).

Süleyman Bey ile Yağmur arasında romanda geçen bu diyalogda toprağı yurt edinme ülküsü güçlü bir şekilde hissettirilmektedir. Bununla birlikte yeni vatanın harcı töreyle yoğrulmaktadır.

Devlet fikri ise tarihsel bir süreçtir ve kökleri Yesi'deki medreseye dayanmaktadır. Saçlı Hoca'dan Sarı Hoca'ya oradan da Melikşah'a uzanmaktadır. Melikşah'ın zihnine

yerleşen devlet fikri bir silsile halindedir. Bu zincir kurulmak istenen vatanın da ruhunu yansıtmaktadır. Romanda, yurt tutulmak istenen Anadolu topraklarının ruhu ise Selçuklu'yu Selçuklu yapan Selçuklu'nun inandığı bütün değerlerdir:

“Gelgelelim bir beyle, bir orduyla Urumeli'ne sahip çıkılır sanmayın; Urumeli'nin Urumeli olması için Selçuklu'nun bütün inandığı şeyler gelmeli, Urumelindekilerin inandıkları silip süpürülmeli. Bunları da ordu yapamaz; tekke mekke ne ise açmak gerek.. Gençleri, yeni yetmeleri böyle böyle alıştırıp yetiştirmek gerek. Nalbantsan nalbantlığını, demirciysen demirciliğini, çulhacı, debbağ yahut saraç isen çulhacılığını, debbağlığını, saraçlığını, çömlekçiysen çömlekçiliğini bilip bir araya gelmek gerek. Dükkân tezgâh sahibi olup yerleşmek, Urumeli'nde bu sanatları işleyen varsa aralarına girmek, onlara daha iyisini göstermek; kılıcsız, kansız onları bize döndürmek, bize çalmak gerek. O zaman Hasan Sabbah'ın münafıkları da yapacağını yapamaz. Bizans'ın yaygaracılarının da eli böğründe kalır. İltutmuş Bey beni de, daha başkalarını da bunun için Urumeli'ne saldı. Kendisi orda, Merv'de, Rey'de, İsfahan'da, Horasan'da. Oralar eski merkez.. Oralardan burası yurd yapılmak için düşünülecek. Belki on belki yirmi yıla kadar bir Ahmed Yesevî adı duyulacak buralarda, sonra daha başkalarının. O zamanaca yapılacak çok iş var.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 111).

Selçuklu'nun Anadolu ve Urumeli'ni Ahmed Yesevî'nin adıyla, Anadolu topraklarını önce İslam edip sonra Türk edecek tekkeler yoluyla vatanlaştıracaktır. Tekkeler ise Ömer Lütfi Barkan'ın Anadolu ve Urumeli'ni İslamlaştırıp Türkleştiren kolonizatör Türk dervişleri aracılığıyla yapılmaktadır. Barkan'a göre bu dervişler dinî ve sosyal fikirleri ile propaganda yapan, halk kütleleri üzerinden tesiri olan, memleketlerin bünyesinde yenilik ve kaynaşma yaratan, temsil ve fütühat işlerini kolaylaştıran kişilerdir. Yine Barkan'a göre Rum ilinin İslamlaşmasında dervişlerin rolleri oldukça büyüktür. (Barkan, s. 12-13).

Bu vatan bizzat Türkler tarafından inşa edilecektir. O toprağa özünü ise Küpeli Hafız verecektir:

“(…) Balçar şaşırıldı. “Bre bu...”

"Artık Selçuklusun ne bresi hay soyha."

"Gitmek lâfi çıktı da birden."

"Niye birden. Bizans'tan buraya yerleşmeğe mi geldin sanıyordun?"

"Bir yurdum olsun istiyorum artık. Bre ben.."

"Onun için gideceksin saten.. Senin olmadıysa senden sonrakilerin olsun diye; bizde bugünü düşünmek var mıydı soyha? Vasilin sana boş laf etmiş hep."

Küpelî Hafız, çorba tasına döktüklerini karıştırıyordu. Elindeki tahta kaşık sanki bir çayırı söküyordu, bir toprağı alt üst ediyordu; sanki alt üst ettiği toprağı yumuşatıyor, söktüğü çayırların yerine görünmez tohumlar ekip karıştırıyordu: "Aradığın yurdu sen kendin yapacaksın. Ben, sen, Vasili, bizim gibiler."" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 42).

Küpelî Hafız ile Balçar arasında geçen bu diyalogda gelecek kuşaklara bir vatan bırakma fikri ile birlikte Balçar'ın bir yurdu olması isteğı birleştirilmekte; biz duygusuyla inşa edilecek bu yeni yurt romanda geçen diyaloga göre Selçuklular tarafından inşa edilecek ve Küpelî Hafız'ın ektiğı tohumlar ile Küpelî Hafız'ın elleriyle ve Küpelî Hafız'ın temsil ettiği değerlerle şekillenecektir.

Yurt tutulmak istenen Anadolu ve Urumeli'ne yönelik Türkleştirme faaliyetleri de bir yandan dervişlerin faaliyetleri ve fetihler yoluyla yapılırken öte yandan da coğrafya adlarının Türkleştirilmesi eliyle yapılmaktadır. Romanda Kayserya yakınlarındaki ırmağın adının Kızılırmak yapıldığı görülmekte: "Kayserya'nın berisinde bizim Kızılırmak adını taktığımız bir su; boz bulanık. bildin mi?" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 108), ifadesiyle Çavuldur obasından Ölmezbeğ'in ağzından coğrafyaların Türkleştirilip vatanlaştırıldığı dile getirilmektedir. Benzer bir isimlendirmeyi de Süleyman Bey'in ordusundaki Mehmed isimli bir askerin yaptığı görülmektedir: "'Bana da öyle geldi. Ama bu sabah Eribolos'ta bir Bizans çaştı gördüm. Boynuzlu Han derim ben o hana.'" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 240). Bu Türkleştirme faaliyetleri sadece Selçuklular arasında kabul gören bir durum değildir. Süleyman Bey'in huzuruna çıkan Bizanslı ulağın söyledikleri de Selçuklu'nun isim verme ve yurt tutmak istediğı toprakları Türkleştirme faaliyetinin Bizanslılar tarafından da kabul gördüğünü göstermektedir:

"Ulak toza bulanmıştı; kirpiklerinin ucunda tozlar ilmek başı olmuştu. Ayakta zor durduğu belliydi; kendi usulünce Süleyman Bey'i selâmlarken bir yandan da düşmemek için zorlandığı görünüyordu. Yüce imparatorun selâmlarını ve iyi dileklerini sıraladıktan sonra olup bitenleri yorgun argın anlattı: "Bizans'ın Peçenek tarafındaki ordulara hükmeden Nikifor Bryennos bulunduğu yerde imparatorluğunu ilân ettiği için asıl imparatorumuz Nikifor Bryennos'un üstüne yürümek üzeredir; bunun için de sizin Urumeli dediğiniz yani şimdi üzerinde bulunduğumuz yerlerdeki ordumuza hükmeden Nikifor Botanyates'e Bizans'a dönmesini buyurdu." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 178-179).

Sepetçioğlu, *Anahtar* romanında millî kimlik inşasını vatan fikri ile de güçlendirmektedir. Romanda vatan fikri her şeyden önce bir ülküdür. Bu ülkü Selçuklu'yu Selçuklu yapan değerlerle inşa edilecektir. Bu değerler ise Selçukluların millî kimlikleridir. İnanç ögesi ve soy şuuru vatan kavramı ile iç içedir.

3.3.6. Gelenek ve Görenek, Töre ve Millî Hayat

Anahtar romanında giyim kuşam alışkanlıklarından, mutfak kültürüne, atasözlerinden halk edebiyatı örneklerine, inanç unsurunun toplumsal hayatı şekillendirmesinde törenin yaşatılmasına kadar birçok örnekle millî kimlik inşa edilmektedir. Romanda töre başlı başına millî kimlik unsuru olarak göze çarpmaktadır:

“Melikşah: “Bu böyledir” dedi; “Biz böyle dediğimize göre böyle biline. Amma yine biline ki gün olur yürek de, el ayak, göz kulak da bütüne varamaz. Yani demek istedik ki saray da, beyler de yarım yapabilir yapacağını. Öyleyse bütün nedir? Diyelim ki bütün, ülkedir; vardığımız, varmak istediğimiz ülkedir. Bu ülkeye yerleşecek olan Selçukludur, Türkmendir. Ülkeye Selçuklu'yu birbirine yapıştırarak bir çiriş gerek. Bu çiriş ne tek başına saraydır ne de tek başına beyler. Duyduğumuz kadarı ile Küpeli Hafız bu çirişin nasıl olması gerektiğini anlatmağa çalışıyor. Vezirim Nizamül Mülk de. Çekişme istemiyorum; sen ben kavgası yok. Selçuklu töresi ne derse ona uyula. Cevap törede yoksa biz bulacağız, sözümüz töre olacak, töre yaratacağız.”” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 20).

Melikşah'ın beylerini ve ulu veziri Nizamül Mülk'ü toplayarak gerçekleştirdiği meşverette Selçuklu töresinden sapmamak, töre de yoksa sözü töre olarak yaratmak adına söyledikleri törenin devlet ve millet hayatındaki önemine işarettir. Törenin önemi Süleyman Bey'in kardeşi Mansur'a yönelik söylediklerinde de görülmektedir. Süleyman Bey'e göre devletin ve kurulacak nizamın temeli törededir:

““Zulümle olmaz bu iş kardaşım Mansur; can yakmakla, hôt deyip kaş çatmak surat asmakla olmaz. Olursa ömrü kaç gün sürer?. Halbuki töreni sağlam kurarsan, yasalarını güçlü kıalarsan, senden olmayanı senden olmamış diye hor görmezsen seversen, kuracağın nizam da ömürlü olur; nizamın başı sen olursun.. herkes kendi kendine hizmet ediyor gibi görünür ama geçen senin buyruğundur, aslında sana hizmet ediyordur. Ben böyle derim.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 146).

Sepetçioğlu, romanına gelenekleri yerleştirerek de millî kimlik inşasını sağlamaktadır. Romanda hem Çaka'nın hem de Süleyman Bey'in oğlu Kılıç Aslan'ın ad koyma törenleri ayrıntılarıyla yer almakta ve Sepetçioğlu bu gelenekler aracılığıyla Türk millî hayatını yaşatmaktadır:

“Kutlanmış oğlu Süleyman Bey, Küpeli Hafız'ın ayak ucunda: "Oğlum" dedi; “Zor doğdu. Anasını kurtaramadılar. Gecikişim bu yüzden. Adını verin.. mübarek kılın..”

(...)

"Fesübanallah!" Öylece baktı bir süre; uzun atlar uzadı, sular dağlardan denizlere indi, bir yeşil toprakta yeşil umutlar kıvrır kıvrırdı; alabildiğine geniş, alabildiğine ufuksuz. "Aslan" diye

fısıldadı: "Kılıçlı olsun bu Aslan.. İltutmuş, Kılıç Aslan olsun bunun adı, ezanını sen oku.. Gücüm yetseydi ben.. kendim.. gücüm yetmeyecek.. Al yavruyu hadi.."

İltutmuş, yeşil dut yapraklarına ipek böceği sarıyordu sanki, çocuğu Kutlamış oğlundan öyle aldı. Çocuğun başını yüreğinin üstüne gelecek şekilde sol göğsüne doğru kaldırdı. Kibleye döndü. "Allahu ekber - Allahu ekber - Allaaahu ekber - Allaahu ekber.."

(...)

Ezan doluyordu hücreye sine sine misk gibi amber gibi; kavruk çöl yanığı esmer bir sesle İltutmuş, çocuğa doğru hafif eğilmiş, çocuğu ve kendi sesini kendi yüreğini kibleye vermiş Tanrı'ya varıyordu: "Lâ ilâhe illallah." Çocuk büyüyordu, ses ululaşıyordu, İltutmuş yücelerde bir yerde; Kutlamış oğlu gölgemsi, Küpeli Hafız erimiş demir ateşinde; oda bir ateşte yunup yaykanmış çal ılığında. Ezan hücrede göz göz.

Ezan yine öyle bitti.

İltutmuş ezanı bitirirken çocuğun sağ kulağına iyice eğilmişti. Kavruk çöl yanığı esmer sesi dağımsı bir yumuşama ile "Ya Muhammed Kılıç Aslan? Yaa Muhammed Kılıç Aslan.. Yaa Muhammed Kılıç Aslan. Böyle bilin, böyle yaşa, böyle öl. Adın mübarek olsun, adınla uğurlu ol.."' (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 98-99).

Süleyman Bey'in yeni doğan oğlunu ad koyması için toplum arasında büyük olarak bilinen Küpeli Hafıza getirmesi, İltutmuş'un çocuğu alarak göğüs hizasına getirip kibleye dönmesi ve ezan okuyarak üç defa adını çocuğun kulağına fısıldaması ile Türkler arasındaki ad koyma geleneğinin ritüelleri arasında yer almaktadır. Ad koyma geleneğinin bir benzeri Çaka'nın ad koyma törenidir:

"Çaka'nın ad koma töreni az önce yapılmış, Çaka'nın anası boşalan kımız kırbalarını, küpü küpçeği, kazanı yerleştirmede. Çaka babasına saygılı iki diz üstüne susmuştu.. Çaka babası Ersagun'dan yiğit. Cin, çocuksa eğer bundan başkası, Ersagun'un oğlu Çaka'dan başkası değildir.. Oh.. Gök Tanrı, Görklü Tanrı Cennet bir Selçuk çadırı mıdır, Cennet bir Selçuk kızında mıdır heyyy?" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 212-213).

Ritüellere değinilmeyen bu ad koyma töreninde Çaka'nın annesinin kımız kırbalarını, küpü küpçeği ve kazanı yerleştirmesi ad koyma töreninin yemekli bir şenlik içerisinde geçtiğini göstermekte ve bu törenin bir başka yönüne işaret etmektedir.

Romanda, selamlama gelenekleri de yaşatılmaktadır. Balçar'ın Melikşah'ı Peçenek usulü selamlaması, Ebulkasım'ın ise Süleyman Bey'i eski usul selamlaması Türk gelenekleri arasında yer almaktadır:

"Melikşah, Balçar'a çıkması için işaret etti. Balçar, Küpeli Hafız'a o melul mahzun bakışıyla baktı. Küpeli Hafız'ın gözlerinin gülümsediğini görünce yüreği ferahladı. Diz yere vurup,

Peçenek usulü selâmladı Melikşah'ı, çıktı. Otağdakiler Melikşah'a bakıyorlardı.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 24).

“Ebulkasım farkında olmadan diz yere vurup Süleyman Bey'i eski usul selâmladı; sanki bir görünmez el, Ebulkasım'ı omuzundan bastırıp diz çöktürmüştü, görünmeyen el sanki yüz yıl, on kere yüz yıl ötelere uzanıp gelmişti; öylece: "Buyruğunu aldım Süleyman Beyim” dedi; "İzin verdin gidiyorum.”” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 177).

Milletler kendilerine özgü bir düşünce dünyası ve kainat anlayışı kurmakla birlikte millî hayatlarını da bu tarihsel arka plandan temellendirerek davranış biçimlerine dönüştürürler. Bu nokta da romanda yer alan Türkler arasındaki selamlama ritüelleri davranış biçimine dönüşen millî kimliğin yansıması olarak görülmektedir. Balçar'ın Melikşah'ı, Ebulkasım'ın ise Süleyman Bey'i selamlaması Türklere özgüdür ve bu durum Türkleri diğer milletlerden ayırdığından ötürü millî kimlik unsuru olarak ele alınmaktadır. Romanda işlenen bir başka gelenek ise Yağmur Bey ile Akça Kız'ın nikâh merasimidir:

“İmam Yağmur Bey'i, ancak kukuletasını çıkardıktan sonra tanıdı; Ersagun Bey'i bilmezdi. Kim olduğunu Yağmur Bey'den öğrenince daha bir saygılı durdu. Ama yine böylesine sabah ezanında nikâh kıymanın sebebini düşünüp de bulamamış gibi bir Ersagun Bey'e bir Yağmur Bey'e çeviriyordu gözlerini. Ersagun Bey: "Durmağa gelmez hocam” dedi bunun üzerine: "Yağmur Bey gece geldi; bir bakarsın gece gidiverir.”

Akça Kız'ın yüreği yandı. Ersagun Bey'in gülümsemesi bir serinlik vermedi.

Nikâh uzun sürmedi; imam duasını uzatmadı. Akça Kız, inanamıyordu. Evlenmişlerdi. Yağmur Bey'e nikâhı kıyılmıştı.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 235).

Türkler arasında bey ve hanedan kanı dökülmemesi geleneği de Sepetçioğlu'nun romanında yer verdiği gelenekler arasındadır:

“"Ersagun Beyim?. Bre Ersagun Beyim dinle hele beni. Şu lâf ne demektir: Selçuk beylerinin kanı toprağa dökülmezmiş; görelim hele gidelim de.”

Ersagun Bey irkildi: “Kim dedi bu lâfi, Boğaç mı?”

"Boğaç; doğru mudur?"

"Evet mecbur kalırsa Selçuk beyleri yay kirişinde boğulur.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 231).

“Türk kültürel kimliğinin teşekkülünde yüzyıllar boyunca Türk milletinin kolektif şuur altında yaşayan duygu, düşünce ve halk zevkinin yansıması olan halk edebiyatı mühim

bir rol oynamıştır.” (Özkan, 2009, s. 240). Sepetçioğlu da *Anahtar* romanında halk edebiyatı unsurlarını kullanarak da Türk kültürel kimliğinin teşekkül etmesine katkı sunup Türk millî kimliğini güçlendirmektedir:

“Balçar’ın iliklerinde çıldıran kadın sesleri duymağa başlamıştı. Nenesinin bir zamanlar, daha küçükken, al belesinde belenmekten yeni çıkmışken bir zamanlar nenesinin anlattığı al bastılı seslerin, ayızıtların sonra dan kan emmek için kendilerine kendilerine çekme tuzağı dediği ölümsü sesleri hatırladı; onlar gibi güzel, uyuşturucu.. Onlar gibi kımızın en iyisinde, bahar sesleriydi. Ve ışıklar yandı sağda solda, buğuluydu; Balçar'ın görüp bilmediği renklerdeydi. Sesler ve ışıklar bir arada kaynıyordu.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 67).

Balçar’ın daha küçükken nenesinin anlattığı al bastılı sesler ve ayızıtlar Türk halk edebiyatının ürünleridir. Romanda, Çavuldur obasının kadınlarına keçe ve kilim yıkatan Sepetçioğlu somut kültür eserleri aracılığıyla kültürel kimlik ve millî hayat yaratmaktadır:

“1075 yılının baharı da, Bey Damı'nın pılı pırtısıyla suya verdi kendini. Aşağıda Dere Boğazı'ndan gürleyip Zelâ'ya doğru akan deli suyun yunağında katırlar esvap kazanlarını, kuzu kazanlarını, post denklerini, arabaları; dövme keçeleri, kıl keçeleri, kaba keçeleri.. baharla yarışan nakışları, delice kilimleri, dertop yün denklerini yıkıyıkıverdiler.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 115).

Çavuldur obasının kadınlarının söylediği türküler, mani atmaları ve verilen mani örnekleri de Türk halk edebiyatının örnekleri arasında yer almaktadır:

“Pelit Ana, böyle anlarda hep aynı şeyi yapardı: "Kızlar!. Hani mani ha? Mani atmak nerde hadi ben başlıyorum.. Kız Gökçen sana bu:

Dama vurdum kazmayı

Çift dola gel yazmayı

Anandan mı öğrendin

Sarıca yanaklıyım

Derelerde saklıyım

Anası da biliyor

Oğluna meraklıyım

Kaleden atın beni

Güllere katın beni
Ben Selçuk kınasıyım
Pahalı satın beni

Ay kız kimdensin kimden
Adın düşmez dilimden
Anan atan beslesin
Büyüyende bizimsen

Sarı ile mor ile
Ekmek yedim, lor ile
Anam beni vermezse
Kaçacağım zor ile

Saçımda siyahım var
Bülbül gibi ahım var
Göz gördü gönül sevdi
Benim ne günahım var

Karabağda talan var
Zülfün yüze salan var
Ayak götür tezce gel
Gözü yolda kalan var
(...)

Dar köprüden geçerken
Uy amman yarım yar
Oğlan nar tanem oğlan
Köprü salladı beni, oğlan
Oğlan bir tanem oğlan

(...)

Ben ele varmaz idim

Uy amman yarım yar

Ağam yolladı beni, oğlan

Oğlan nar tanesiyim

Yarın bir tanesiyim (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 117-123).

Sepetçioğlu romanında geniş yer ayırdığı halk edebiyatı ürünleri ile Türklerin müzik kültürlerini, sözlü edebiyat ürünlerini, Türk müzik aletlerini ortaya koymakta ve Türk millî hayatından bir kesit sunmaktadır. Sepetçioğlu'nun anlattığı hayat romanın geçtiği dönemdeki Türklerin hayatıdır. Yazarın kadınlara söylediği maniler ve mani atma geleneği halk edebiyatının ürünleri arasındadır. Kopuz ise müzik aleti olarak İslamiyet'ten önce olduğu gibi İslamiyet'ten sonra da Türkler arasında yaşamaktadır. Atasözleri ve deyimlere de romanda yer verilerek Türk Halk Edebiyatı ürünleri çeşitlendirilmektedir: "Yeni gelinin gözü kör olur derlerdi; duymuşluğun vardır. (...) Yine bir laf vardır, yularsız at ersiz avrat derler. (...) "Akacak kan damarda durmazmış" diye söylendi; "İş olacağına varır, ahmak boşa çalışmış.." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 250-251). Sepetçioğlu romanında ayrıca Türk mutfak kültürüne de yer vererek millî kimlik unsurlarını zenginleştirmektedir. Süleyman Bey ile kardeşi Mansur'un yemek yedikleri sahnesi Türk yemek kültürünü ortaya koymaktadır:

"Mansur tutmaç çorbasını severdi; kırmızı kına boyasında ışıldayan kaşığının yarı çocuksu bir iştahla çorbaya dalışını; Mansur'un ağzında, dudaklarında sıcak bir lezzetle yavaşlayışını, daha doğrusu lezzetle kaşığın Mansur'un ağzında çorbayı dinlendirdiğini göz altından seyretti.

Mansur tutmaç çorbasından sonra bulgurlu evelek boranisini de severdi. Gümüşlü sahadan sarı bulgur taneli yeşilin üstüne dökülmüş yoğurda kendisi de imrendi, dayanamadı; Mansur'u seyretmeden yedi ama yine de kardeşinin lokmalarını başka bir tadda çiğnediğini hissetti.

(...)

Mansur'un sevdiği üçüncü yemeği de getirdiler, keklik süğlemesi yanında yumruk iriliğinde bıldırcın süğlemesi.. Süleyman Bey av eti sevmeyişi halde Mansur'un dişlerinde biraz da yaban bir iştihâ ile çıtırdayan bıldırcın kemiklerini ürkütmemek için keklikten bir parça aldı. Mansur, çalkama tasına sarılmıştı. Tasın, yağlı parmaklarından kaymasını önleyormuş gibi taşı avuçlamıştı, dikti tepesine. Tulumda çalkanıp büngüldekte soğutulmuş çalkama, Mansur'un, iki yandan çenesine inceden süzüldü. Mansur, çalkamaya değil dünyaya doyamıyordu herhal,

dünyayı iki kulpundan tutmuş, ağzını dün yanın ağzına vermiş içiyor da içiyordu ha.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 167-168).

Tutmaç çorbası, bulgurlu evelek boranisi, keklik süğlemesi göçebe hayattan yerleşik yaşama doğru geçen Türklerin yemekleri arasında yer almaktadır. Sepetçioğlu, romanında Türk mutfak kültürüne ve Türk yemeklerine dair örneklerini de sürdürmektedir: “Akkilaion Kalesi'nin az beri yanında. Yüreği sağlam gözü pekti yine, sandım ki düğün bayram var, dernek kurulmuş. Kımızlar, büryanlar, çevirmeler, tandır kebabları ki deme gitsin.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 169). Her toplumun yeme içme alışkanlıkları diğer toplumlardan ayrıdır. Sepetçioğlu, romanında Türk yemeklerine yer vererek Türklerin yeme içme alışkanlıklarını ortaya koymakla birlikte Türklerin millî kimliklerine etki eden Türk mutfak kültürünü de işlemektedir. Giyim kuşam alışkanlıkları da toplumları birbirinden ayıran ve kimliklerini ortaya koyan olgular arasında yer almaktadır:

“Kapının açılması ilkin hiç bir işe yaramadı. Taş bir oda; tepede dar, avuç içi bir mazgal, mazgalda ikindiye akşama döndüren bir güngörmez ışığı.. taş odada, dipte mazgalın altında bir genişçe sedir, sedirde bir adam. Giyimi belli değil Selçuklu'ya benzer, borkü de öyle.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 257).

Yağmur Bey, handa hasta halde bulunduğu Boğaç'ın kim ya da kimlerden olduğuna dair teşhisini ilk olarak kılık kıyafetlerine bakarak yapmaktadır. Bu durum kılık kıyafetin milliyeti belirlediğini göstermektedir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu, *Anahtar* romanında Türk töresini, ad koyma, evlenme gibi Türk geleneklerini, mani, türkü ve atasözleri gibi Türk halk edebiyatı ürünlerini, Türk yeme içme alışkanlıkları vasıtasıyla Türk mutfak kültürünü romanında ele alarak kimlik olgusunu güçlendirmektedir. Sepetçioğlu'nun romanında Türk millî hayatı da güçlü bir şekilde ortaya konulmaktadır. Sepetçioğlu'nun romanında yer verdiği bütün örnekler Türklere özgüdür ve bu durum Türkleri diğer toplumlardan ayırmaktadır. Bu ayırım ise millî kimliği meydana getirmektedir.

3.3.7. Roman Kahramanlarında Millî Kimlik

Mustafa Necati Sepetçioğlu, *Kilit* romanında olduğu gibi *Anahtar* romanında da tipler üzerinden millî kimlik oluşturmaktadır. Romanda yer alan, gaza ve fütihat yapan, memleketleri vatanlaştıran Türk seciyesinin örnekleri yer almakta; Sepetçioğlu, bu örnekler üzerinden bir Türk tipi ortaya çıkarmaktadır. Tipler öncelikli olarak romanda,

Melikşah'ın beyleri ile yaptığı meşverette kendine yer bulmakta; Melikşah, veli tipleri ile gazi/alperen tiplerinin ayrımını yapmaktadır:

““Evet" dedi Melikşah; "Evet mesele burada, kitabın istediklerini kitabın adamları yapmalı, çerinin istediklerini de çerinin adamları. Ya bu ikisinin dışında olanların, başıbozukların ve karabudunun istediklerini kim yapacak?” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 13-14).

Melikşah'ın romanda kitabın adamları ve çerinin adamları olmak üzere yaptığı bu tasnif romandaki tipleri de ortaya çıkarmaktadır.

Romanın anlatıldığı devir Türklerin İslâmiyet'i kabul ettiği bir dönem olması hasebiyle romanda alp tipine örnek verilebilecek kahraman yoktur.

3.3.7.1. Gazi/Alperen Tipi

Alp tipi, Türklerin İslâmiyet'i kabul etmesiyle birlikte gazi/alperen tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Küpeli Hafız'ın Melikşah'ın olduğu meşverette Afşın Bey'e yönelik sözleri romandaki gazi/alperen tipine bir örnektir:

“Küpeli Hafız, soru kendisine sorulmuş gibi: "Afşın Bey biraz acele etti sultanım" diye konuştu. " Bekleseydi ulu vezirin de Selçuk töresine uygun konuşacağını gördü. Ama Afşın Beyimiz güçlü bir ordu beyimizdir; yenilmez, ele avuca sığmaz diye bilinir, hem de Urumeli demek Afşın Bey demektir. Afşın Bey gibiler için savaş meydanları gerekir. Sultan Divanları dar gelir.. bir de Alpaslan sultanımızın acısı içini yakarken..."” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 10).

Küpeli Hafız'ın, Afşın Bey gibiler için savaş meydanları gerekir ifadesi ordu beylerinin fütuhat merkezli yaşamlarına işaret etmekte; Urumeli ile Afşın Bey'in özdeşleştirilmesi yurt tutulmak istenen yerlerin gazi/alperenler eliyle vatanlaştırıldığını ve yeni yurtların fethedilmesinde gazi/alperenlerin önemini göstermektedir. Nitekim Melikşah da gazi/alperen tipinin kendinden barındırması gereken hususiyetlerin farkındadır:

“Melikşah'ın şimdi biraz daha rahatladığı belliydi. Kat kat savaş urbalarını çıkarıp ferah elbiseler giymenin kıvraklığı ile oturdu: "Ordu Beylerimiz çok sert!." dedi mırıldanır gibi; "Fakat öylesi gerek. Ordu Beylerim saraylı olmamalı, saraya bulaşmamalı." Tahtın iki yanına sıkıca sarılmıştı. Genç avuçları, tahtın süslerinde yabancı durmuyordu ama yadırgar gibi asabileşiyordu; sonunda açıldılar, tahtı ve tahtın süslerini bıraktılar. “Evet saraya bulaşmamalı beylerim; seslerini inceltmemeli. Çeri gür ses ister, haykırış bekler... Vezirimiz aksini düşünse de..."” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 12-13).

Melikşah da tıpkı Küpeli Hafız gibi ordu beylerinin gaza ve cihat ruhlarına atıf yapmaktadır. Nitekim gazi/alperen tipi alp tipinin devamı olduğu için kol gücüne ve kılıca da önem vermektedir. Selçuklu Beyleri gazi/alperendir. Bu durumu Küpeli Hafız:

“Küpeli Hafız Sav-Tekin'i eliyle soydu, Sav-Tekin Bey'in çocuktan farkı yoktu sanki. Yatırdı. Bir yandan da söyleniyordu: “Ah Sav-Tekin Bey ah; hepiniz, bütün Selçuklu Beyleri böylesiniz siz. Kılıçla döner dünya sanırsınız. Kılıcınız bileğinize, bileğiniz yüreğinize, yüreğiniz de başınızdaki bey mi sultan mı artık ne diyorsanız ona bağlıdır. Ya kafanız, kafanızın içindeki beyin denilen nesne?. Onu niye kullanmazsınız, ne zamana saklıyorsunuz ha?” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 38)

sözleriyle dile getirmektedir. Bunun yanı sıra romanda tipler üzerinden tarihî ve kültürel devamlılık fikri de devam ettirilmektedir:

“Bütün Selçuklu, hele beyleri bir örnek. Sevinç dedi mi sonunaca. Sanki keder denilen şey yok hayatta; sanki ölüm denilen şey yok, acı yok, elem yok. Kederle karşılaşınca da tamam kocaman herifler bebekten beter olursunuz. Sanki dünya batmış, sanki gök çökmüş, sanki sevinç denilen nesne yok olmuştur. Açken doymayacağımızı sandığımız, tokken de açlık nedir bilmeyeceğiniz gibi. Öyle değil bu dünya hay Sav-Tekin Bey, herşey ortalamalı; amma yüreğinizi beyninizle bir ederseniz herşey ortalamalı.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 40).

Küpeli Hafız'ın Orhun Kitabeleri'nden yaptığı alıntıyla Selçuk Beyleri'ni tanımlaması hem tarihî devamlılığı hem de Selçuk Beyleri'nin kültürel plandaki anlamlarını ortaya koymaktadır. Bilge Kağan'ın kitabelerde anlattığı Türkler ile Sepetçioğlu'nun *Anahar* romanında yarattığı tipler aynıdır. Aynı kültür ortamının, aynı tarihî devamlılığın, aynı soyun mensuplarıdır.

Romanda yer alan gazi/alperen tiplerinin bir başka özelliği ise uzun konuşmayı sevmemeleridir:

“Sarı Hoca rahmetli öteden beri derdi zaten; bu Sav-Tekin'i uzun konuşma sıkır, herif laf için değil döğüş için yaratılmış, derdi, Siz hepiniz böylesiniz zaten. Sen, Afşin, Porsuk, Artuk.. Laf deyip geçersiniz; laf vardır bir yıllık savaşmanın yapamayacağımı bir saatte yapar; laf vardır, şu kadarcık bir laf vardır Sav-Tekin, bilmediğiniz bir dünyayı kuruverir. Kılıcımı inkâr ettiğimi sanma; ama yine de bir dünya kuracak olan lafı arayıp bulmak isterim.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 89).

Uzun konuşmayı sevmeyen, gaza için yaratılan bu tipler aynı zamanda Türk gazi/alperen tiplerinin de seciyelerini ortaya koymaktadır. Sepetçioğlu'na göre gazi/alperenler gaza ve fütuhat yapmak için yaratılan, konuşmayı çok sevmeyen tiplerdir. Bu tanımlama aynı zamanda karakter tahlili ve Türk seciyesine bir örnektir.

3.3.7.2. Veli Tipi

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Anahtar* romanında veli tipinin örneği ise Küpeli Hafız'dır. Veli tipi olarak *Kilit* romanında Selçuklu'nun akli olarak yer alan Sarı Hoca'nın yerini *Anahtar* romanında da Küpeli Hafız almaktadır: "Tanrı'ya şükür ki Küpeli Hafız sağ henüz, dua edelim de sağlığı devam etsin. Olan Küpeli Hafız'a olmaz Selçuklu'nun aklına olur. Melikşah'ın bile Küpeli'ye ihtiyacı var, hem de en çok onun." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 80).

Küpeli Hafız gibi Aslan Baba ve Ahmet Yesevi'de romandaki veli tipi örnekleridir:

"Canım baba gam kasavet çekme duymuşluğun doğrudur. Siz üç kişi, Sarı Hoca ve sen bir de Aslan Baba, Yesi'de medresede 'kılıç yalnız başına bir iş görmez, kılıcın yanına akıl lazımdır fikir lazımdır, biz bu yolda olalım' diye oturup yemin ettiğinizden bu yana, Aslan Baba da üstüne düşeni yapmış, kavliniz gereğince uğraşmış. Üçünüzden de yaşlı olmalı, öyle görünüyor."

"Öyleydi; dini diyaneti de bizden yücedir. Anası Arap olacak, esmerliğine şaşırıysan, anasındandır."

"Şeyh İbrahim'in..."

"Sayramlı mı?. Hazreti Ali soyundan olduğu... doğrumuymuş?"

"Aslan Baba böylesi daha iyi diyor, Peygamber Efendimiz'e yakınlığı olan bir kimsenin kerametlerine halk daha çok inanır diyor. Şeyh İbrahim'in oğlunu, kavlimize uygun yetiştirebilirim bir gün onun yapacağını sekiz on milletin ordusu bir araya gelse yapamaz, diyor. Şeyh İbrahim'in oğlunun adı Ahmetmiş. Şimdiden keramet gösterirmiş."

"Ne gibi?"

"Aslan Baba'nın çenesinin altında, boğazına yakın, şöyle hurma iriliğinde bir kabarcık var mıydı gençliğinde de canım babam?."

"Olacaktı.. olacaktı."

"Yesi'de dolaşıyormuş Aslan Baba; yetiştirecek talebe arıyormuş. Kendiliğinden gelmiş, bir çocuk yanına yaklaşmış; Aslan Baba'ya selâm vermiş, sonra emanetini istemiş. Aslan Baba diyor ki, çok şaşırıdım, çocuğun yüzüne şaşırarak baktım. Çocuğun yüzü de gözleri de şimdiye kadar görmediğim kadar güzeldi, bana kendi çocukluğum bakıyor sandım öylesine öte yıllarla süslenmişti, adını sordum, Ahmet dedi; hangi emanet balam? dedim; sendeki hurma, dedi. Aslan Babanın çenesinin altındaki tüylü hurma kabarcığını gösteriyormuş: Benim için saklamadın mı bunu? diye sorunca Aslan Baba'nın yüreği kabarmış, kabaran yüreği, işte senin aradığın çocuk; al, dileğince hemi de kavlinizce yetiştir.. Kaftanın içini, savaş zırhının içini bu çocukla doldur; Yesi'den bir Ahmet çıksın ki sırf bu yana çağlamasın, Urumeli'ne, Urumeli'ne taşsın, ordan da

ötelere... Saçlı Hoca'nın ruhu şad olsun, toprak bulununca yurt yapılısın." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 94-95).

Bu tipler romanda kılıcın yapamadığını yapan, kılıcın yanına akli ve fikri koyan tiplerdir. Romanda yer almamasına rağmen Ahmet Yesevi hakkında rivayetler, kerametler ve Ahmet Yesevi'nin Urumeli'ne taşıp o bölgeleri yurt yapacak gücü ve misyonu romandaki kahramanlar ağzından anlatılmaktadır.

3.4. *Kapı* Romanında Millî Kimlik Unsurları

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Dünkü Türkiye Dizisi* Selçuklu Üçlemesi'nin son romanı *Kapı*'dır. Roman Kılıç Aslan'ın saltanat yıllarını anlatmaktadır. "Romanda vaka zamanı Sultan Melikşah'ın 1080'de ölümü ile başlayıp Selçuklu Sultanı Kılıç Aslan'ın 1107'de Habur Çayı'nda boğulması ile sona erer" (Topdemir, 2013, s. 29). *Kapı* romanı Kılıç Aslan öncülüğünde Anadolu Türk birliğinin sağlanma çabalarının anlatıldığı bir romandır. Bir psikopos tarafından dile getirilen "Mesele Türkler değil, mesele İslâm dini de değil. Türkler'le İslâm dininin bir araya gelmiş olmasıdır" cümlesi romanın özünü oluşturmakla birlikte kimliğini de ortaya koymaktadır. Romanda Karakurt Hafızlar'ın Anadolu'yu Türkleştirme çabaları, inanç unsurunun yeni tutulan bu yurdun özünü oluşturduğu, tarihsel öğelerle tarihî ve kültürel devamlığın pekiştirildiği gibi unsurlar ele alınmakta ve Sepetçioğlu bu yolla millî kimlik yaratmaktadır.

3.4.1. Tarih Şuuru

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kapı* romanında tarih şuuru tarihi metinlerden, kitabelerden, destanlardan, zaferlerden yapılan alıntılarla oluşturulmaktadır.

"Nihayet düşünebildi; demindenberi, bu ölü sıcaklığında korkup yaşamadığı, düşünmekten bucak bucak kaçtığı şeyi düşündü: "Doğru mu ki Tanrım!.. Bu Türkler deli mi? Bu Türkler insan değil mi?.. Hani o Attila, Roma'ya gelmişti; mukaddes papa hazretleri başının üstünde senin meleklerinle Attilâ'ya diz çöktürmüştü, Hristiyanlara kılıç çekmeyeceklerdi? Hani tövbe etmişlerdi diz çöküp, hani biz ettik sen etme demişlerdi.. Tanrım, sağırлаştın mı yoksa sen de mi Türkleştin!.."

Burkuldu yüreği: "Türkler, senin ordunmuş doğru mu?" diye mırıldandı."

(Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 9).

Romanda, Türklerin Tanrı'nın ordusu olduğuna dair Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lügat'it-Türk adlı eserinden temel alan yaygın inanış roman kahramanlarından Hristiyan keşiş Piyer l'Ermit tarafından dile getirilmekte, Avrupa Hun İmparatoru

Attila'nın Roma İmparatorluğu karşısındaki zaferi ile tarih şuuru pekiştirilmektedir. Benzer bir tarih şuuru Karakurt Hafız'ın Cuma günü Malazgirt Zaferi, Türklerin Ergenekon'dan çıkışı ve kurt soyundan geldiğine dair yaygın inancı anlattığı vaazda işlenmektedir:

“Fakat Karakurt Hafız'ın sesi, bu cuma pek taş atacağa benzemiyordu; “Bu cuma vaazımı ayakta yapacağım, öylesi uygun geldi. Bu cuma günkü bütün Urumeli, ölüsünden dirisine ayaktadır. Ağustosun yirmi altısı olduğunu sabaktan beri davulla zurnayla, çevganla, ciritle iyi bellediniz; şimdi de cuma olduğunu belleceksiniz. Bismillahirrahmanirrahim... Tanrı esirgeyicidir, bağışlayıcıdır; Tanrı'nın adıyla başlanır herşeye.. tıpkı, Malazgirt ovasında büyüklüğünü unutup da boynu büküklüğünü bilip, boynu büküklüğüne güç vermesi için başı açık Tanrımıza el açan Alpaslan Sultanımız gibi! Eyi bildiniz, günlerden bu cuma günü, bu ağustosun yirmi altısı dedi mi Alpaslan Sultanımızın günüdür, Malazgirt günü. O gün orada, benim size Bismillah çekip vaaza başladığım sıralar, Sultan Alpaslan kimsenin çıkıp da hayır, diyemeyeceği büyüklüğünden soyunup, sizin benim gibi, bir kusurlu insan gibi el açıp ve besmele çekip Gökçe Tanrı'ya dönmüştür. Ardından bir cuma namazı kılınmıştır ki böyle bir cuma namazını bir daha kimse kılmadı; ben anlatamam ya anlatabildiğimi farz etsek de anlayamazsınız.. o bir mahşerdir, öyle belleyin siz.. O gün orada, o mahşer namazı kılınıp da Bizans'ın yer götürmez ordusuna, sürüye dalınan kurt misali dalınmasaydı ne siz vardınız burada, ne bu cuma namazını kılmamız nasip olurdu. Ya Urumeli var mıydı sanırsınız, bu Urumeli? Urumeli Urumeliliğini bilecek miydi, seni besleyecek miydi, bağırına basacak mıydı sanırsın?”

(...)

“Sürüye dalınan kurt misali denildi; bilin ki bilerek söylenildi bilerek, Karakurt Hafız'ın bilmeden bir lâf ettiğini gören olmamıştır; öyleyse bu kurt, bu sürü nedir? Kurt Oğuz soyudur, sürü şimdilik bir yanda dursun onun da sırası gelecek..”

(...)

“Kurt Oğuz soyudur dedik, Oğuz soyunun misali dedik. Oğuz soyu bu Urumeli'ne kolay gelmedi. Yine böyle bir ağustos gününde, hem de sayın ki ağustosun yirmi altısında Oğuz soyundan söyündü sanılan bir bölük, dağların arasında kabardıkça kabardı. İnsanoğlunun bilmediğini Gökçe Tanrı bilir, bütün bilmeyenleri bilen bir tek Gökçe Tanrıdır; amenna ve saddaknâ.. dedik, inandık iman getirdik ve lâkin, dünyadan elini eteğini çekmiş görünen, bir kimsenin bilmediği o dağlar ortasındaki yerde kabardıkça kabaran Oğuz soyundan bir bölüğün o yere Ergenekon adını verdiğini hem biz hem Gökçe Tanrı bildi. Ergenekon çok eski bir Malazgirt'tir, benim demem bu deme. Ordan, o Ergenekon'dan nasıl çıktıysak Malazgirt ovasına öyle geldik, Malazgirt ovasından da öyle çıktık. Beni nasıl Karakurt Hafız diye biliyorsanız bunu da böyle belleyin derim size. Sabaktanberi, daha gün ışıırken, Malazgirt günüdür bugün deyip nasıl ciride, çevgana başladaysanız gün batmasına yakın da Ergenekon'dan çıkışı anmalısınız; nasıl anmalısınız onu da diyeceğim..”

Karakurt Hafız'ın ağzında dolanan dili daha bir tadlanıyordu. "Ergenekon'dan çıkılan o gün o saat, kor ateşte demir döğülerek kutlandı. Her yıl o gün o saat geldi mi, Oğuz soyundan gelme boylar nerde olursa olsun kor ateşte demir döğdüler, niye? Biz varız işte, biz yeryüzündeyiz, yok olmadık; gücümüz kökenimizdir, ateşle demirdir biline, unutulmaya diye. Buraya, şu şimdi yerleşmeğe çalıştığımız şehire neden Demirci dedik pekey?. Neden Demirci dedik düşünen oldu mu ha? Düşünen olmadıysa düşünsün şimdi, söylüyorum. Bu şehre ilk gelen, bizden önce, çok önce gelen ak sakalı göbeğinde bir Türkmen ağababasının, yılın o günü geldi mi bir başına kor ateşte demir döğdüğünü gördüler. İşte bu demir döğüş o demir döğüştür. O günden bu güne bu şehre Demirci demişlerdir. Öyleyse bundan böyle bu gelenek yenilenmelidir hem de Malazgird'i anarken yenilenmelidir."

(...)

Çavdar Onbaşı bütün gürlmesiyle üzerine gelen Karakurt Hafız'ın sesinden dinelip kaldı. Çocuğa dönüp baktı, cemaata doğru dönüp baktı.. Karakurt Hafız'a doğru dönüp baktı ama bakmasıyla çökmesi de bir oldu. "Otur!" Karakurt Hafız'ın gözleri de gürlüyordu sesinden beter.. "Derneğimizin töresinden de mi yeğni sandınız Tanrı'nın huzurunu? Hahaay Çavdar Onbaşı otur yerine, bu cuma vaazıdır. Kulaklarını aç da dinle, bir de sürüden söz açtık, sürüye dalan aç kurt meselesini derken. Kurdu anladık sürüyü anlayacağız şimdi; bu sürüden murat, Oğuz soyunun inandığına inanmayanlardır; bu sürüden murat Oğuz soyundan gelen ordu Gökçe Tanrı'nın ordusudur buyuran Peygamber efendimize inanmayanlardır. Karakurt Hafız'a ayan beyan gösterilen işaretlerin dediğine bakılırsa, İsa Aleyhisselâm'ı da bırakıp haça huça bel bağlayıp tapan bir sürü, toparlanmaktadır. Bugün yarın eli kulağındadır, gelip Urumeli'nden bizi sürmeği deneyeceklerdir. Başlarında keşişleri, papazları, teknil donanmıştır. Kendi dillerinde dualarla yola düşmüşlerdir. Elin uşağı, papazına keşişine bel bağlar da deli sular gibi çağıldayıp üstüne üstüne akmağa başlarsa, sen bu Urumeli'nde nasıl, neyinen, neye bel bağlayıp da karşı duracaksın? Duyduk ki Kılıç Aslan İznik tahtına gelip oturmuş; tekkelerde hocalar çerimi uyuşturuyor demiş."

(...)

"Kılıç Aslan Süleyman Şahımızın oğlu; âmenna.. Amma, atalarının ruhunu sadece et, kemik, kan yığını sanır da tekkelerde pişen lokmadan yedirmese, yarın, haçlarına bağlanıp gelecek olan selin önünde elini uzatıp sarılacak dal da bulamaz, başını vuracak taş da. Gençlerin kurduğu Dernekler, yeniyetmelerden düzülen sözüm ona bölükler tekkelerde pişen lokmalardan nasibini almazsa biz gelmeden önce Urumeli'ni dolduran taş heykellerden farklı mı olur? Öyleyse?.. Öyleyseseyi yok bu işin, vaazımızın başında açıkça söyledik. Ergenekon'u da unutmayıp anmak Malazgirt'i hiç unutmamak.. ne demeğe gelir bu? Hepinizin aklı başındadır, anlarsınız.. ezan vakti geldi, vaazı uzatmak olmaz. Gökçe Tanrı'nın ordusuysak Gökçe Tanrı'nın ordusu olduğumuzu bilmemiz, amma Oğuz soyundan geldiğimizi unutmamamız gerekir, Kılıç Aslan bile olsak unutmamamız gerekir." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 150-154).

Türk milletinin tarihinde yaşadığı acı tatlı olaylar, zaferler ve yenilgiler millet hafızasında güçlü bir biçimde yer edinmektedir. Mustafa Necati Sepetçioğlu da bunun bilincinde olarak romanlarında millî kimliği güçlendirmek adına tarihi olaylara geniş bir yer ayırmaktadır. Romanda Karakurt Hafız yine bir Cuma günü Malazgirt Zaferi'nin yıldönümünde yapmış olduğu vaazla Malazgirt Zaferi'ni hatırlatmakta ve bu yolla Selçuklular arasında tarih şuuru şuuru oluşturmaktadır. Vaazın devamında Türklerin Ergenekon'dan çıkışını da dile getiren Karakurt Hafız destan öğelerine de yer vererek tarih şuurunu pekiştirmektedir. Kurt soyundan gelindiğine dair Karakurt Hafız'ın yaptığı atıf soy şuuru ile birlikte bir tarih şuurunun varlığını da ortaya koymaktadır. Ergenekon'dan çıkışın her yıl Türk boyları arasında ateş yakılıp demir dövülerek kutlandığını dile getiren Karakurt Hafız bir gelenek hâline dönüşen bu hadiseyle tarihî devamlılığa da katkı sunduğu gibi bir gelenek icadı yaratmaktadır. Bunun yanı sıra tanrının ordusu olunduğunun dile getirilmesi kutsiyet atfı ile birlikte bir misyon yüklemesi işlevi görmektedir. Seçilmiş halklar anlatısıyla desteklenen bu ifade romanda millî kimlik unsuru olarak yer edinmektedir. Destanlardan yararlanarak tarih şuuru oluşturma çabası sadece Ergenekon destanıyla sınırlı değildir. Sepetçioğlu diğer romanlarında olduğu gibi *Kapı* romanında da Oğuz Kağan Destanı'na yer vermektedir: “Bizim bir Oğuz Kağan Destanımız vardır; Oğuz Kağan'ın çocuklarını doğuran iki kadının ikisi de yıldız ışıklarından süzülme olarak söylenilir. Kimbilir, kayan yıldızlardan ben de böyle bir şey mi bekliyorum nedir?” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 107). Virna ile Ersagun Bey arasında geçen diyalogda Ersagun Bey'in Oğuz Kağan Destanı'nı hatırlaması romanda destan öğelerinin kahramanlar üzerindeki itici gücünü ortaya koymaktadır. Sepetçioğlu romanda Türklerin ilk kültürel kimlik eseri olan Orhun Kitabeleri'ne de yer vermektedir:

“Kılıç Aslan'ın beynine Sarı Hoca yerleştirildiyse Selçuklu çökmez bu kapı yıkılmaz. Çaka'yla Kılıç Aslan sırt sırta vermeli dedim ya.. Sarı Hoca böyle demezdi bir atın iki kulağı gibi dimdik, bir arada derdi.. Bilge Kağan'la Kültigin Bey gibi. Bizim çok büyük iki adamımız bunlar, iki kardeş. Gel gelelim Alpaslan'a kardaşı Kavurt karşı çıktı, yâr olmadı; Süleyman Bey'e, Mansur çelme takmağa kalktı. Bizim soyun kaderi bu herhal ne deyim.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 108).

Kilit romanında Çağrı ve Tuğrul Bey, *Anahtar* romanında Sultan Melikşah ve Kutlamışoğlu Süleyman Bey ile özdeşleştirilen Bilge Kağan ve Kültigin, *Kapı* romanında da Kılıç Aslan ile Çaka ile özdeşleştirilmekte ve bu yolla tarihî bir devamlılık ve şuur meydana getirilmektedir.

3.4.2. Din/İnanç Unsuru

Kilit ve *Anahtar* romanlarında olduğu gibi *Kapı* romanında da din/inanç unsuru oldukça geniş bir yer tutmakta ve Selçukluların millî kimliklerine olan etkisi üzerinde durulmaktadır. Romanda, inanç unsurunun toplumlar üzerindeki etkisi ve itici gücü ele alındığı gibi toplumlar da inançlarına göre bir sınıflandırmaya tâbi tutulmaktadır. İslâmiyet, Hristiyanlık ve Batnîlik romanda kendine yer bulan inançlardır. Türkler ile İslâmiyet'in bir araya gelmesinin önemi, Müslüman Türklere karşı Hristiyan toplumlarının Hristiyanlık şemsiyesi altında toplanması ve Hasan Sabbah'ın Batnîlik inancı etrafından bir dünya yaratması romandaki inanç etkisinin tesirine işaretir. Bunun yanı sıra Kılıç Aslan'ın hayatında yaşadığı hadiseler sonrası kulağına okunan adının konduğu ilk ezanın anlamını kavrayarak atalar ruhuna inanan bir karakter olarak başladığı tarihî serüveninden İslâm inancına evrilmesi ve yurt tutulan Anadolu'nun özünün İslâm olması gerektiğine yönelik inanca tutunup özünü bulması romanda dikkat çeken bir başka husustur.

Türklerin İslâm dinini kabul etmesi yeni bir kimliğin oluşumunu meydana getirmekte; Türklerin sosyal yaşantıları, millî hayatları, fetih arzuları, vatan olguları bu yeni dine göre dizayn edilmektedir. Bu durum Hristiyan âlemi için de bir tehdit olarak algılanmaktadır:

“Piyer l'Ermit daha önceki konuşmalarından bildiği için piskoposa cevap vermedi. Piskopos, en az yarım saattenberi nasıl başladıysa öyle inişsiz çıkışsız sesini, değiştirmeğe üşeniyormuş gibi: “Dedim ki” diye devam etti, “Mesele Türkler değil, mesele İslâm dini de değil. Papa Hazretleri, meselâ: Türkler'le İslâm dininin bir araya gelmiş olmasıdır, buyurdular. Mukaddes Papamız, aynen evlâdım aynen şöyle dediler: “Asyanın bize yakın ucunda tedbir alınmazsa çok sağlam bir kapı kurulmaktadır, bize hep kapalı kalacak ama onlar için istenildiği zaman açılıp istenildiği zaman Hristiyanlık kemirilecek. Kapı sağlamlaştığı, yerine iyice oturduğu zaman Hristiyanlık için tehlike önlenemeyecek kadar büyümüş olacak.”” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 64).

Romanda keşiş olarak yer alan Piyer l'Ermit ile Hristiyan psikoposu arasında yaşanan diyalogda psikoposun Türkler ile İslâm'ın bir araya gelmesinden kaynaklı yaşadığı tedirginlik Türklerin millî kimliklerinin de şifresini vermektedir. Papa'nın Hristiyan dünyasının yanında Hristiyan dünyasına daima kapalı ve sağlam bir kapının kurulacağına yönelik endişesinin de temel sebebi İslâm ile Türklerin bir araya gelmesidir. Bu birliktelik aynı zamanda Hristiyanlık için de büyük bir tehlikedir. Hristiyan toplumlar veya Hristiyan devletler yerine bizzat Hristiyanlık'ın tehlikeye

düŖeçeęinin ifade edilmesi Türk-İslâm olgusunun karŖı konulmaz gücüne iŖarettir. Bu güc Karakurt Hafız'ın cuma vaazından da tesirini belli etmektedir:

“Demirci'de tekkeye de mescite de ribata da benzeyen basık, alçak tonozlu; incir ve zeytin ağaçlarının gölgesinde serin dört binadan üçünü uzunlamasına kesen konak yerinin tuğla örmeli dimdik geniş kapısının önünde Karakurt Hafız, beyazı kaygan kocaman bir atlama taşının üstüne çıkmıŖ cuma selâsını okuyordu; Malazgirt'ten daha doğuya, daha kuzeye güneye ve daha batıya doğru her yerde, mescitte, camide, handa, ribatta yahut tekkede; minareli, güdük minareli, minare siz; taş üstünde, ağaç kütüğünde yahut tümsekte nice bin Karakurt Hafız cuma selâsındaydı; davulun zurnanın kesilmesini, ciridin bitirilmesini, çevganın durdurulmasını, kopuzlu destan okuyucularının susmasını istiyorlardı, oyun vaktinin bittiğini bildiriyorlardı; başka bir dünyaya, başka bir sesle daha sağlam, Ŗu konak yerinin tuğla örmeli dimdik geniş kapısını oyup işleye işleye çağırıyorlardı. Sesler, cuma selâları birbirinden uzak, aralıklı; birbirine el verip perçinlenerek o baştan bu başa, aŖaęıdan yukarıya ağ ilmiklerinde birbirine bağlanıp, göz göze bütün Urumeli'ni dolanıyordu.

Seslerden, cuma selâsından işlenmiŖ bir görünmez ağ Urumeli'nin üstüne açıyordu, bir yerlerde salınıp iyice pekleŖiyor; konak yerinin tuğla örmeli dimdik geniş kapısından daha heybetli pekleŖiyor, oradan dört bir yanı tutuyordu. Bir el uzansa, Urumeli'nin hangi yanından olursa olsun bir el uzansa göklerde, belki bulutların altında belki üstünde muhakkak bu ağa dokunacak gibiydi, dokunur dokunmaz da eğer kâfirse muhakkak yanacak gibiydi.

Kâfir?

Karakurt Hafız'ın dilinde inanmayan herifler demektir bu! Atı, kılıcı, oku bilip de, delicesine at sırtında koŖup bir kargıda can almasında ustalaŖıp da gönül gözünü dolduramamıŖ adam demektir. Ezanı duyunca savaŖta yahut tezce yapılması gereken bir yararlı iş peŖinde değilse; sonra da yapılabilecek işini bırakıp ezana koŖmasını bilmeyen hödük demektir; isterse Selçuğun baş yiğidi olsun böylesi bir kimsenin vay gele başına, Karakurt Hafız'ın dilinden kurtulamazdı, bir vaaza başladı mı hem de adlı adınca anıp cemaatin orta yerinde onu bulur, oklamasına uzattığı parmağını, belirtilip devrilmiŖ gözlerini, köpürmeğe hazır ağzını bütün karŖı konulmazlığıyla bir araya toplar, artık kimse o yakıp yıkmak istediği, onun üstüne ateŖlerini boşalttırdı; “İŖte bu.. bu kendini ezanların üstünde sanan bu adam, falan oğlu filan, sanır ki attığı ok ŖaŖmadan vurmaktadır; çaldığı kılıç bileğinin gücüyledir, tepiklediği at ustalığının eseridir hahaay! Ŗu Urumeli'nin üstünde köpüklenen ezanları sil bakalım attığın ok ŖaŖmadan yerine varabilir mi, çaldığın kılıcı bileğinin gücü döndürebilir mi, sürdüğün atı ustalığın sürebilir mi? Senden önce Urumeli'ne gelen, senden önce Urumeli'ni harmanlayanların gönlünü yağmur olup dolduran ezanlar, âyetler olmasaydı.. bu ezanlar, bu dualar, bu âyetlerle Urumeli toprağı daha önce taa Ceyhun'dan, Ceyhun'un ötesinden hamura su katılıp da yoğurulurcasına yoğurulup yiğit gönüllere doldurulmasaydı sana ne kalırdı hay Ŗoyha? Et yükü bedeninin o oku nereye atardı, o kılıcı nereye kaldırabilirdi? Beygiri süremezdi beygiri.. hiç düŖündün mü? Bizden önce bu

Urumeli'nde baştan başa taş heykeller vardı taş! görünüşe bakarsan adam derdin, er derdin; eee?.. Niye bizim kılıcımıza, okumuza, atımıza karşı duramadı ha?"

(...)

Başka bir cuma olsa şu sıralar, Karakurt Hafız'ın cuma selâsına başladığı ân yeni yetmelerin sırası gelmiş olurdu ama bugün gençler hattâ orta yaşlılar ciritle çevganın keyfine dalmışlar bir ara Karakurt Hafız'ı unuttur gibi bile olmuşlardı. Ter içindeydiler, çoğu ekşimik kokuyordu, çevgandan gelenlerin üstü başı tozlucaydı.

(...)

Karakurt Hafız'ın yüzü, kırçıl top sakalına doğru, çizgileri parmak kalınlığında belli olacak kadar gerilmişti. Sarıca ateşler içinde halkalanan gözleri ön saftan en arka sıralara bir ok atımına gidip geldi. Âdetiydi, bunun ardından, üstünde selâ verdiği atlama taşına bağdaş kurup oturur, namaz vaktinden az önce bitecek olan vaazına besmele çekerdi. Vaazını bitirince de kalkar, ezana başlardı, cuma namazını kıldırırdı. Cuma günleri müezzine sadece kamet getirme kalırdı." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 146-149).

Karakurt Hafız'a göre İslâm, Urumeli'nin üzerini kaplayan bir ağ gibidir. Bu ağa dokunan eğer kafirse yanacaktır. Bu ifade Papa'nın endişesinin Karakurt Hafız eliyle yorumlanmasıdır. Romanda İslâm, Anadolu ve Urumeli'ni vatan yapan asıl güç olarak ele alınmaktadır. İltutmuş Bey ile Ersagun Bey arasında yaşanan diyalogda da bu husus göze çarpmaktadır:

"O yanda Aslan Baba var hiç değilse, Ahmet Yesevî serilip kıyı bucağı tuttu, Urumeli'ni durmaz beslerler; ben olmasam da beslerler. Gel gelelim Kılıç Aslan'ın yalnız olması daha kötü. Dedim diyeceklerimin hepsini işte, ne düşündün şimdi sen? Yüzün eyiden eyiye bulutlandı.."" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 139).

Anadolu ve Urumeli'nde manevî inanç kaleleri romandaki veli tipleri olarak anılan Ahmet Yesevi ve Arslan Baba eliyle tahkim edilip beslenmektedir.

Karakurt Hafız'a göre fetihlerden ve yurt tutulan Anadolu'dan İslâm inancı çıkarılırsa atılan ok şaşmadan yerine varamaz, çalınan kılıcı bileğin gücü döndüremez, at ustalıkla sürülemez. Selçuklu'yu Ceyhun'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Urumeli'ne zaferle götüren düşünce Türkler'in cihan hâkimiyeti mefkûresinin ila-yı kelimetullah ile buluşması, psikoposun da dile getirdiği gibi Türklerle İslâmiyet'in bir araya gelmesidir. Osman Turan bu hususu:

"Türkler siyasî liderliği almakla ve manevî liderliği halifeye vermekle beraber bu iki kuvvet Türk-İslâm mefkûresi etrafında birleştirildi. İslâmın sultanı ve hâmisi olan Selçuklu hükümdarları ilk İslâm istilâsında kanatları kırılan ve bilâhare tekrar kanatlanarak şiddetli

taarruzlara geçen Bizans imparatorluğunu yalnız durdurmadılar; onu Anadolu'dan atmak suretiyle asırlarca başarısız bir cihâd mefkûresini de gerçekleştirdiler. Türkistan'dan akan insan kitlelerine bu sayede yeni bir yurt kazanıldı ve diğer müslüman ülkeler de bu muhaceret baskısından kurtarıldı. Böylece Türkler İslâm dünyasını iç buhranlardan ve dış tehlikelerden emin bir duruma getirdiler.” (Turan, 2014, s. 191-192)

cümleleriyle dile getirmektedir. Romanda, atalar ruhuna inanan Kılıç Aslan'ın süreç içerisinde İslâm ile özünü bulması da dikkat çekici bir biçimde işlenmektedir. Karakurt Hafız'ın aksine yurt tutulan Anadolu ve Urumeli'ni atalar ruhunun öğretildiği mekteplerle donatma fikri roman boyunca iki zıt anlayış olarak sürekli karşı karşıya gelmektedir. Kana ve soya inanan Kılıç Aslan'a göre tekkeler kanı uyuşturan ve soyu çürüten yapılarıdır:

"İnanıyor; inıyor tabii. İnanmamış bir insan düşünebilir misin sen? İnanmamış bir insanın yaşamasına yaşayış diyebilir misin? Herifin bir şeye inanması olmasa toprağa bile basamaz; dedim sana, duydun ağzından, Kılıç Aslan eski atalarımız gibi inıyor. Kana soya inıyor. Daha kötüsünü söyleyeyim sana, bu Aslan Baba, bu Ahmed Yesevî dediğiniz hacılar hocalar çeksini elini ayağını Urumeli'den; tekkeler mekkeler kanı uyuşturuyor, soyu çürütüyor başka bir şeye yaramıyor diye bar bar bağırdı bir gün.. Kanı uyuşan savaşamazmış, kanı uyuşan kalles olurmuş.”

“Dinsiz öyleyse bu Kılıç Aslan İltutmuş Bey. Çok kötü. Eyi ya seni nasıl yanına alıyor?”

"Öyle diyenler de var Ersagun Bey, Kılıç Aslan için İsfahan Sarayı'nda çoğu dinsiz der.. Der ya ben yine de inanmam. Asıl azmaz kurt eniği köpek olmaz derler. Beni nasıl yanına aldığı sordun; kimbilir bebek kulağına okuduğum Ezanı Muhammedi'yi unutamyordur belki de.. Gizliden; farkında olmadan.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 140).

Ersagun Bey ise vatanın da insanın da özünün tekkeler olduğunu düşünmektedir. Kılıç Aslan ile Ersagun Bey arasında geçen diyalog bu iki zıt düşüncenin çatışmasıdır:

“Dönüp Ersagun Bey'e bakmıştı. Gözleri ilk defa ışıltı ışıltı. Heyecanlanmış, haz içinde bir yavru aslan gözleri canlanmıştı: "Kervanları soyanın vay haline.. Burdan çıktın mı yola, benim topraklarımın en sonunaca korkmadan gideceksin, sere serpe. O koca hanlar benim mühürüm olacak, damgam Ersagun Bey; topraklarımı damgalayacağım, benim olduğumu cihan bilecek cihan. Yoksul yolcular için aşevleri, sayru yolcular için otacısı ilâcı, kervanlar için yeyip içip yatacak yeri, mektebi Ersagun Bey mektebi.. çünkü o koca hanların çevresi dolacak hemen, köyler, obalar.. Köylüler, obalılar; onların çocukları olacak, burda doğacaklar, Türkiye'de; mekteplerde en uzak atalarından gelme inançları öğrenecekler; doyurucu, doğurucu şeyler..”

(...)

"Tekkeler, tekkedekiler sultanım. Tekkeyle tekkedekilerin vermek istediği ruh sadece insanların değil, ülkem dediğiniz toprağın da özüdür bana sorarsanız. Gündoğusundan gelen Oğuz soyu sadece kılıcıyla kalkarıyla okuyla gelseydi, yahut yalnız akıyla gelseydi Urumeli'nin bu ucunda yerleşmezdik; köhne toprakları uyandıramazdık ya o toprağın uykusuna biz de daldık. En uzak atalardan gelme inançları kötölemek ne haddime.. bir zaman gelmiş yenilemiş onları, daha da yenilemek gerek.. özsüz olsun diyorsun sultanım.. bense kurumuş odunda bile öz var diyorum.."

(Sepetçioğlu M. N., Kapı, 2020, s. 265-266).

Kılıç Aslan'a göre Selçuklu'nun özü atalar ruhunda yatmaktadır. Ersagun Bey'e göre ise tekkeler ve tekkedekilerin vermek istediği hem Selçuklu'nun hem de vatanın özüdür. Her iki düşüncede Türk inanç sisteminden temel almakta ve gerek İslâmiyet gerekse de atalar ruhu Türk'ün millî kimliğini oluşturmaktadır. Kılıç Aslan da bu düşünceden temel olarak bir inanca sahiptir bu da eski Türklerin inancıdır:

"İltutmuş Bey: "Genç" diye tekrarladı; "Kılıç Aslan da. Şimdi gençler başka türlü düşünür oldu, hay Ersagun karındaşım. Bizim çektiğimiz sıkıntıları bilmiyorlar. O sıkıntıların doğurduğu arzularından uzak kaldılar. Koyma suyunan değirmen döndürmek ne mümkün; Çaka da, Kılıç Aslan gibi. İnanmıyor mu?"

Ersagun Bey'in yüreği titredi: "Neye inanmıyor mu İltutmuş Bey?"

"Sen de duydun ya. Çaka ile lâf yarışındayken Kılıç Aslan isyan bile etti; Hangi Tanrı? diye sarsıldığı sırayı hatırladın mı? Tanrı'dan pek bahsedilmesini sevmiyor." "Olmaz İltutmuş Bey, yanıldık belki de.. İnançsız bir sultan, inanmayan bir Selçuklu sultanı tez yıkılır, olmaz; kendi yıkılışına yanmam, Oğuz soyunu da batırır. Şurda nasıl tutunduk, neye inanarak.. nasıl olur?"

"Bütün bütüne de inanmıyor diyemem. İnanıyor, Kılıç Aslan'ın da inandığı bir şey var. Müslüman olmadan önceki atalarımız gibi. ruhlar muhlar dedi ya.. Kulağına Ezanı Muhammedi'yi ben okudum halbuki, el kadar bir bebeydi daha, atam Küpeli Hafız Tanrı'ya varmak üzereydi." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 138-139).

Müslüman olmadan önceki ataların inancını paylaşan Kılıç Aslan'ın bu inancının romanda Ersagun Bey ve İltutmuş Bey tarafından tahkir edilmesi, inanmayan bir Selçuklu sultanının olabileceği ihtimalinin imkansız görülmesi ve Oğuz soyunu yok edecek bir etken olarak düşünülmesi İslâm inancının Selçuklular için önemini ortaya koymaktadır. Sepetçioğlu romanında İslâm inancını Selçuklu'nun özü ve ruhu olarak telakki ederek İslâmsız bir Selçuklu'nun, İslâmsız bir vatanın olamayacağını ortaya koymaktadır. Bu düşünce Sepetçioğlu'na göre inanç unsurunun millî kimlik ve millî varlık adına ne denli bir ehemmiyete haiz olduğunu göstermektedir.

Kılıç Aslan'ın inancındaki değişimlerin temeli ise Maldiya Savaşı'ndaki yenilgiyle başlamaktadır. Kılıç Aslan Maldiya Savaşı'na atalarına ve atalarının inancına güvenerek başladığı Maldiya Savaşı hüsrarla sonuçlanmaktadır:

“Ne ise ki kayısı, ağaçları, kayısı ağaçlarının arasından mızrak yalnızlığında sivrilen kavaklar vardı da hele Aspuz'a doğru ovanın içilmez kırmız donmuşluğunu yırtıyordu da Kılıç Aslan az biraz rahatlıyordu. Hiç görmediği halde bu ak donmuşluğu, yolunmuş kayısı dallarının iskeletiyle yıllar, yıllar çok yıllar önce canlanmış bir sessizliğin âyinine benzetiyordu; bir şaman kötü ruhları kovmak için köpürmüş ağzını delicesine açıyordu haykırmadan iniliyordu. bir Kam, bir Baksı, alevlerin ak uçlarına avuç avuç kırmız serpiyordu: “Atalarım!.. Atalarım!. Maldiya'yı da haçlılar gibi dize getir!” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 286).

Maldiya yenilgisi sonrası askerlerin sabah namazı için toplandığı anda doğduğunda kulağına ilk ezanı okuyan ve adını veren İltutmuş Bey'in çöl yanığı esmerimsi sesi Kılıç Aslan'ın İslâm inancına dönük ilk adımı olmaktadır:

“Porsuk Çayı'nın kıvrımına tıpır tıpır koşuşan çerinin ay ışığı ile sabah alacası arasında abdest aldığı, dizi dizi dizildiğini, bağdaş kurup dağınık saflarda oturduğunu gördüğü halde kımıldayamadı; çakılıp kalmıştı. Çöl yanığı esmerimsi ses, nerden çıktıysa çıktı, Nur Sûresi'ni okumağa başladı; “Allahu nurüssemavati vel'ard...” (...) Çöl yanığı esmerimsi ses edâsını çok hafif bir niyazda değiştirmişti, başka bir sûreye geçiyordu. O esnada kulakları esmerimsi çöl yanığı sesin niyazıyla doldu: "İnna fetahnaleke fethan mübînâ.."

(...)

Uzaktan, çok uzaktan, sayısını unuttuğu yılların ötesinden sabah ezanı okundu; ses çöl yanığındaydı, esmerimsi.. Neden sonra kıyıya çıktı; giyindi, uslu bir çocuk gibi abdest aldı.

Koptuğu yere döndüğünde çeri saf bağlamış sabah namazına durmuştu. İmam "Allahu ekber?" dedi. Uslu bir çocuk gibi en son safa gelip: "Uydum imama, Allahu ekber" deyip el bağladı Kılıç Aslan.

Fakat imamın sesi duyulmuyordu; namazda bir acaiplik vardı; ön saflar karışmıştı, ön safların karışması, şaşkınlığı, acaipliği saflardan saflara geçip en son sırayı buldu. İmamdı; Karakurt Hafız'dı. Gelip Kılıç Aslan'ın önünde el pençe divan durdu: “Sultanım imamete geçmen gerekir; sen varken ben bu namazı kıldırımam.”

Bir ân dili tutuldu Kılıç Aslan'ın, bir ân. Yutkunamadı bile.

"Sultanım.. Kılıç Aslan Sultanım!"

Karakurt Hafız'ın gözleri yavru kuşlar misali yalvarıyordu.

Kılıç Aslan: "İmamsın.." diyebildi sadece: "İmamsın."

"Sultan sensin Kılıç Aslanım, ben sana köleyim, köle namaz kıldırımam.”

Kılıç Aslan yavaşça safların arasından sıyrıldı.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 308-310).

Kılıç Aslan’ın, İltutmuş Bey’in bebek kulağına okuduğu ezan sesini anımsaması sahnesi Sepetçioğlu’nun romandaki inanç unsurunun Selçuklu için öz olduğu fikrini kuvvetlendirmektedir. Çöl yanığı esmerimsi ses Kılıç Aslan’a özünü hatırlatmaktadır. Selçuklu Sultanı’nın ruhu İslâmiyet ile var olmaktadır. Bunun yanı sıra İltutmuş Bey’in Kılıç Aslan’ı imamete geçirme düşüncesi Selçuklu Sultanlarının aynı zamanda dini önder olduklarına da atıftır. Kılıç Aslan’ın Ersagun Bey’e söylediği sözler bu özün sadece kendisi için değil yurt tutulacak mekân için de geçerli ve anlamlı olduğunu göstermektedir:

“Kılıç Aslan: “Anladım seni Ersagun Bey” dedi; “Birçok şeyi, hepsini; Herşey Tanrı’da güzel; inanmak, inandığını sevmek güzel. İnandığın toprakla, suyla, yıldız ışığında gök mavisiyle karıştığı zaman güzel; yurt bu işte.. Selçuklu bu. Bilmiyordum. Önceleri bütün Frenkleri yendikten sonra zencire vurmağı düşünüyordum. Maldiya’yı alınca Kılıç Aslanlığımı bileceğimi sanıyordum. Fakat bizim dediğimiz dağların, tepelerin, ovaların, vadilerin karınca misali kaynayan yabancılarla dolduğunu gördüm. Ellerinden zor kurtulduk. Şimdi gerçeğin nerde olduğunu, nasıl sevip nasıl inanmak gerektiğini öğrendim, inan bana.. sen de, İltutmuş da, Karakurt Hafız da bütün Selçuklu.. İnanın.. sözlerime inanırsanız kurtuluruz.”” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 316).

Kılıç Aslan’a göre Selçuklu İslâm’dır. Gerçek, İslâm’ın öz olduğunda yatmakta, Selçuklu’nun İslâm’la var olabileceğinde, fetihlerin bu anlayışla yapılması gerektiğinde aranmaktadır. Bu durum Kılıç Aslan’ın inanç değişiminin seyridir. *Kilit* romanında Balçar’a soy şuuru kazandıran Sepetçioğlu, *Kapı* romanında da Kılıç Aslan’a inanç aşılacaktır. *Kilit* romanında Türkleştiren Sepetçioğlu, *Kapı* romanında da İslâmlaştırmaktadır. Romanlarının özünü oluşturan Türklük ve İslâmiyet bu temsillerle bir araya gelmektedir.

İslâm, Sepetçioğlu’nun romanında sadece inanç değildir. İslâm aynı zamanda millî hayatın da parçasıdır: “İltutmuş Bey kerevetten kayar gibi bağdaşını bozup indi. “Daldık hay Ersagun Beyim” diye fısıldadı; “Hele bir abdest tazeleyelim de kendimize gelelim.”” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 137). İltutmuş Bey’in abdest alalım da kendimize gelelim ifadesi İslâm’ın Türkler için yerini tayin etmektedir.

Sepetçioğlu’nun romanlarını ele aldığı tarihî devir için inanç merkezi bir konumdadır. Batı, Türklerin karşısına Hristiyanlıkla birleşerek çıkmakta, Hasan Sabbah insanları Batınî inancı çatısında birleştirmektedir. Aynı zamanda toplumlar inanç unsuruyla

birbirinden ayrılmaktadır: “Salih Dâî zor tutuyordu kendini, dayanamadı: “Sen zındık bir sünnî gibi düşünüyorsun, sen Alpaslanlı bir Türk gibi düşünüyorsun, sen delisin Zîbâ, şu keşiş gibi düşünüyorsun.. seni almayıacaktım yanına almayıacaktım tuh..”” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 48). Batınîliğin gereklerini yerine getirmeyen Zîbâ’ya Salih Dâî’nin sünnî gibi keşiş gibi düşünüyorsun biçimindeki ithamları inanç unsurunun kişiler ve toplumlar üzerindeki etkisini ve ayırt ediciliğini göstermektedir. Maldiya’yı fethetmek isteyen Türklerin yönetici ve halk arasındaki inanç farklılığından faydalanmak istemeleri de inanç unsurunun romandaki gücünü göstermektedir:

“Kıyası şu. Maldiya'yı elinde tutan Gabriel'in Ortodoks oluşundan yararlanırsak? Yararlanamaz mıyız?”

"Nasıl?"

“Maldiya'da oturan halk Süryani, Gabriel'in gizliden Ortodoksluğu kabul edişini halk öğrenmiş, öyle duyduk. Benim bildiğim Gabriel sırtını Bizans'a mizansa dayadığı için gücünü sürdürüyor; ne adaleti adalet ne idaresi idare. Ortodoksluğu duyulunca halk büsbütün soğumuş heriften.”” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 275).

Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun *Kapı* romanında inanç unsuru millî kimlikler için başat rol oynamaktadır. Toplumlar birbirinden inanç unsuruyla ayrılmakta, İslâm inancı Selçuklular için, Hristiyanlık; Bizans ve ötesi için, Batınîlik ise; Hasan Sabbah ve müritleri için merkezi bir konumda bulunmaktadır. İnanç toplumları ayırttığı gibi milletleri de birleştirmektedir. Selçuklu’nun fetihlerini İslâm adına yapması, Bizans’ın Hristiyanlık adına mücadelesi din unsurunun önemini göstermektedir. Sepetçioğlu romanında Türklük ve İslâmiyet’i bir araya getirmeye çabalararak İslâm’ın öz olduğu fikrini derinleştirmektedir.

3.4.3. Dil Unsuru

Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun *Kapı* romanında da anlaşma vasıtası Türkçe ile yapılmaktadır. Anadolu’daki fetih faaliyetlerinin yoğunlaştığı bu romanda coğrafya adlarının Türkçeleştirilmesi vasıtasıyla Sepetçioğlu dil unsurunun millî kimlik yaratmadaki önemini açıkça ortaya koymaktadır. yine benzer şekilde kullanılan araç gereçlerden, yemek adlarına, özel ve cins isimlerden müzik aletlerine kadar kullanılan isim ve kavramlar Türkçedir. Türk dili bu romanda aynı zamanda tarih ve soy şuuru ile de birleştirilerek güçlü bir millî kimlik unsuruna dönüştürülür:

“Buraya, şu şimdi yerleşmeğe çalıştığımız şehire neden Demirci dedik pekey?. Neden Demirci dedik düşünen oldu mu ha? Düşünen olmadıysa düşünsün şimdi, söylüyorum. Bu şehre ilk gelen, bizden önce, çok önce gelen ak sakalı göbeğinde bir Türkmen ağababasının, yılın o günü geldi mi bir başına kor ateşte demir döğdüğünü gördüler. İşte bu demir döğüş o demir döğüştür. O günden bu güne bu şehre Demirci demişlerdir. Öyleyse bundan böyle bu gelenek yenilenmelidir hemi de Malazgird'i anarken yenilenmelidir.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 152-153).

Karakurt Hafız'ın Cuma vaazında Demirci köyünün adının neden Demirci olduğuna dair tarihsel referanslarla yapmış olduğu bağlantı millî kimlik unsuru olarak kullanılan dilin tarih şuuru ile birleştirildiğini göstermektedir. Demirci adı ile Ergenekon efsanesi arasında kurulan bu bağlantı Türk dilinin millî kimlik oluşturmadaki etkisini dile getirir. Romanda dil unsuru damga olarak ele alınır:

“Bu şehrin bizden önceki adı neydi?. Falanca değil miydi?.. Eee?.. Falanca dediniz mi, sizin dilinizle söylenmeyen ada nasıl sahip çıkarsın pekey? Bir duyan olsa bu adın esas sahibini hatırlamaz mı hemen? Sayın ki haçlı sürüleri bizi silip süpürdü buradan, gerilere gittik.. giderken ne götüreceğiz ha? Adı ile başkalarının olan kentlerin özlemine mi, hatıralarını mı yoksa, havasını mi suyunu mu? Demirci.. hele bir düşünün; Demirci denince akla ne gelir. Bir de bu demirci lâfını çok gerilere götür, senden olan gerilere, kaynağına.. sonra geleneklerle sıkıca bağla bakalım, senin uyduruk dediğin efsaneler, ile sıkıca bağla; bırakıp gitmek zorunda kalsan bile bırakmış sayılmazsın, içinde götürürsün o kenti. Bilirsin ki senden olan bir şey kaldı geri de. Onun için ne yapıp yapıp geri dönersin. Hayvanlara bile sahip çıkmak için damga vuruyorsun da şehirlerine niye damga vurmuyorsun pekey? Ben uydurmadım oğul, damga vurdum damga.. hem de bir cuma vaazında.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 158-159).

Pasajda coğrafya adlarının Türkleştirilmesinin sebebini hem tarihsel geçmişe bir atıf hem bir damga vurmak olarak tanımlayan Karakurt Hafız ayrıca Türkleştirilme yoluyla Türkleştirilen coğrafyanın bir aidiyet duygusu oluşturup sahiplenme hissini meydana getireceğini ifade etmektedir. Bu noktada Sepetçioğlu dil unsurunu bir damga olarak ele almakta aidiyet, mensubiyet, sahiplenme ve mühür olarak değerlendirmektedir. Nitekim Sepetçioğlu adı senin olmayan senin değildir diyerek bu düşüncesini güçlendirmektedir:

“Adı senin olmayan senin değildir diyormuş duydun mu? Asıl şimdi başlayacakmış bizim yerleşmemiz Urumeli'ne asıl şimdi” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 307).

Sepetçioğlu dil unsurunu *Kapı* romanında Türkleştirme faaliyeti olarak ele almaktadır. Bu faaliyet yazara göre aidiyet ve sahiplenmeyi beraberinde getirecektir. Dil romanda

millî kimliğin sağlamaştırıcı gücü olarak ele alınmakta ve tarih ile soy şuurunu ve vatanlaştırma olgusu ile birlikte kullanılmaktadır.

3.4.4. Millet/Soy Şuurunu

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kapı* romanında millet ve soy şuurunu Oğuz boyu ve Selçukluluk üzerinden gelişme göstermektedir. Romanda Kılıç Aslan'ın temsil ettiği anlayış millet ve soy şuuruna atalardan güç alarak bakmakta; İltutmuş Bey ve Ersagun Bey ise Selçukluluk üzerinden birlik ülküsüyle milletleşmeye yönelmektedir. Romanda soy şuurunu mensubiyet ve aidiyet duygusunu pekiştirmektedir. Bununla birlikte Sepetçioğlu öncelikli olarak Türklerin soyunun ortaya konduğu tarihî metinlere başvurmakta; soy şuurunu Göktürklerin menşinin anlatıldığı Ergenekon Destanı ile ortaya koymaktadır:

"Kurt Oğuz soyudur dedik, Oğuz soyunun misali dedik. Oğuz soyu bu Urumeli'ne kolay gelmedi. Yine böyle bir ağustos gününde, hem de sayın ki ağustosun yirmi altısında Oğuz soyundan söyündü sanılan bir bölük, dağların arasında kabardıkça kabardı. İnsanoğlunun bilmediğini Gökçe Tanrı bilir, bütün bilmeyenleri bilen bir tek Gökçe Tanrıdır; amenna ve saddaknâ.. dedik, inandık iman getirdik ve lâkin, dünya dan elini eteğini çekmiş görünen, bir kimsenin bilmediği o dağlar ortasındaki yerde kabardıkça kabaran Oğuz soyundan bir bölüğün o yere Ergenekon adını verdiğini hem biz hem Gökçe Tanrı bildi. Ergenekon çok eski bir Malazgirt'tir, benim demem bu deme. Ordan, o Ergenekon'dan nasıl çıktysak Malazgirt ovasına öyle geldik, Malazgirt ovasından da öyle çıktık. Beni nasıl Karakurt Hafız diye biliyorsanız bunu da böyle belleyin derim size. Sabahtanberi, daha gün ışıırken, Malazgirt günüdür bugün deyip nasıl ciride, çevgana başladıysanız gün batmasına yakın da Ergenekon'dan çıkışı anmalısınız; nasıl anmalısınız onu da diyeceğim.."

Karakurt Hafız'ın ağzında dolanan dili daha bir tadlanıyordu. "Ergenekon'dan çıkılan o gün o saat, kor ateşte demir döğülerek kutlandı. Her yıl o gün o saat geldi mi, Oğuz soyundan gelme boylar nerde olursa ol sun kor ateşte demir döğdüler, niye? Biz varız işte, biz yeryüzündeyiz, yok olmadık; gücümüz kökenimizdir, ateşle demirdir biline, unutulmaya diye. Buraya, şu şimdi yerleşmeğe çalıştığımız şehire neden Demirci de dik pekey?. Neden Demirci dedik düşünen oldu mu ha? Düşünen olmadıysa düşünsün şimdi, söylüyorum. Bu şehre ilk gelen, bizden önce, çok önce gelen ak sakalı göbeğinde bir Türkmen ağababasının, yılın o günü geldi mi bir başına kor ateşte demir döğdüğünü gördüler. İşte bu demir döğüş o demir döğüşdür. O günden bu güne bu şehre Demirci demişlerdir. Öyleyse bundan böyle bu gelenek yenilenmelidir hem de Malazgird'i anarken yenilenmelidir." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 152-153).

Türklerin menşei Karakurt Hafız'ın Cuma vaazında Ergenekon Destanı ile anlatılmakta, Malazgirt Zaferi ve Türklerin Ergenekon'dan çıkışı ile tarih şuurunu örgüsü içerisinde

okuyucuya sunulmaktadır. Türklerin kurdun yol göstericiliğinde Ergenekon'dan çıkışı aynı zamanda Türklerin yeniden tarih sahnesinde var oluşudur. Bu kurt Oğuz Kağan Destanı'nda da:

“Tan ağarınca Oğuz Kağan'ın (138) çadırına güneş gibi bir ışık girdi. O ışıktan gök (140) tüylü ve gök yelesi büyük bir erkek kurt çıktı. Bu kurt Oğuz (142) Kağana hitap etti ve: 'Ey Oğuz, sen Urum (144) üzerine yürümek istiyorsun:

(145) ey Oğuz, ben senin önünde yürümek istiyorum' dedi. (147) Ondan sonra Oğuz Kağan çadırını dürdürdü ve gitti. Gördü (149)ki, askerin önünde gök tüylü ve gök yelesi (151) büyük bir erkek kurt yürümektedir ve kurdun ardı sıra (153) ordu gelmektedir.

(154) Gök tüylü ve gök yelesi bu büyük erkek kurt bir kaç gün sonra durdu. Oğuz Kağan da askeri (157) ile durdu. Bura da Itil Müren adında bir deniz vardı. Bu Itil Müren'in kenarında (159) bir kara dağın önünde savaş başladı. Okla, kargı (161) ile ve kılıçla vuruştular. Askerlerin arasında vuruşma çok oldu,

(163) halkın gönüllerinde kaygı çok oldu. Boğuşma ve vuruşma (165) öyle yaman oldu ki, Itil Müren 'in suyu zencefre gibi baştan başa kıp kırmızı (167) oldu. Oğuz Kağan yendi ve Urum Kağan kaçtı.” (Bang, 1936, s. 19-21).

biçiminde yer almaktadır. Soy şuuru Sepetçiöğlü'nun romanında millet olmayı, millet olmak ise biz şuurunu meydana getirmektir:

“Bizden biri yine bizden birine çarpacağa benzer. Öyle değilse bile bize birileri çarpacak..”

"Biz dediğin kim Çaka? Sen eskiden karışık konuşmazdın. Bizans İmparatoru'nun sarayında kala kala Bizanslı gibi konuşur oldun.. Biz dediğin kim?"

"Biz işte.. Sen, ben.. Ersagun Bey, Yağmur Bey.. Yani hepimiz hepimiz." (Sepetçiöğlü M. N., 2020, s. 77).

Çaka ile Akça Kız arasında geçen bu diyalogda Çaka'nın millet olmak vasfını kazandığı ve biz şuuruna eriştiği görülmektedir. Nitekim romanda benlik hissi bizzat Ersagun Bey aracılığıyla tahkir edilmektedir:

“Ersagun Bey, Çaka'nın Selçuklu'yu çekemeyen Çavuldur yanının hâlâ ağır basmakta olduğuna üzüldü: "Dediğin gibi olsa daha mı iyi olurdu hay Çaka? Ama dediğin gibi değil. Süleyman Bey'in ölümünde belki Nizamül Mülk'ün parmağı var; ama daha çok Selçuk Beyleri'nin eski aşiret beylikçiliğinden kurtulmaması, kendilerini hâlâ başına buyruk, bağlantısız bey sanmaları asıl sebep.. yani his.. his!.. Kendi olma hissi, benlik hissi, benim! Başkası değil hissi.. Böyle devlet olmaz, böyle devlet kurulmaz, kurulsun da devam etmez! Halkalar sımsıkı birbirine bağlanmazsa, en baş halkadan en son halkaya kadar aynı fikri düşünmez, aynı fikir için endişelenmezse, her halka bir yana çekerse zincir ne işe yarar? Fikir diyorum Çaka, his değil.

Baharı hisset, yıldızları duy, kadını yaşa ama bütün bunlar seni, zincirin bir halkası olarak kendilerine doğru çekiyorsa, öteki halkaları unutturuyorsa orda kal işte ileri gitmeğe hakkın yok!" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 89).

Süleyman Bey'in ölümünü Selçuk Beyleri'nin benlik hisleriyle hareket etmesine bağlayan, devlet olmayı aşiretçilikten kurtulup biz şuuruna erişmekle tanımlayan Ersagun Bey'e göre en baş halkadan en son halkaya kadar birlik olmanın yolu aynı fikirleri paylaşmaktan geçmekte; bu halkalar ve fikir diğer halkaları unutmamak ön koşuluna bağlanarak millet yapısı ortaya çıkarılmaktadır. Sepetçioğlu Ersagun Bey'in ağzından milleti; biz şuuruna erişen, birlik içerisinde hareket eden, aynı fikirleri paylaşan, bir devlet çatısı altında olan topluluk olarak tanımlayarak millî kimliğin unsurlarını da ortaya koymaktadır. Halkalar iki unsur üzerinden yükselmektedir: Devlet ve millet:

"O kadar güçlenirsen, halkalar sana bağlanır Çaka" dedi. "Ben sağsam yine sevinirim, senin yanında olurum; Türkmen milletini düşündüğün sürece, Türkmen milletinin yeni yurdunu düşündüğün sürece anladın mı? Ama Kılıç Aslan sağsa, Kılıç Aslan'a karşı güçlenme; Türkmen milletine yazık olur; Hasan Sabbah'ın ekmeğine yağ sürersiniz, Bizans'ın, Papa'nın.." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 91).

Devleti ve milletin kaygılarını hissetmek, geleceğinin endişesini taşımak ve Selçuklulaşmak romanda kan ve soy aidiyetinin üzerinde ve olumlanan bir kimlik olarak teşekkül etmektedir:

"Çaka Bey, Virna'nın Bizanslılık'tan kurtulmuş sözlerine, Selçuklaşmış endişelerine hayret etti. Bir zamanların kudretli Sofya Valisi'nin kızı, yine bir zamanların Bizans Sarayları'nda uzak yıldız ışıkları gibi yanına yanaşılmaz, pervaneleri asillerden bir bölük Bizans erkeğiyle dilden dile uçan Virna, her şeyiyle Bizans kokan gecenin bir vaktinde, imparatorun sarayının bahçesinde ki bir köşkte, Selçuk'un geleceğine yanıyordu. Aynı anda, on şu kadar yıl önce yine bir gece vakti Ersagun Bey'e "Ben Selçuklu değilim, Çavuldurdanım" deyişini hatırladı. Gizli de olsa o günden bu güne Selçuklaşmış bir Çavuldur yanının zaman zaman depreştiğini düşündü; Akça Kız'ın bile arada bir "Selçuklu'ya güven mi olur hay Çaka" deyişini gözlerinin önüne getirdi. Virna'nın, o hiç unutamadığı işlemeli gümüş tel büklümündeki sesiyle ayıldı: "Niye daldın Çaka Bev? Sizden biri gibi düşünmeme mi?. Kolay oldu sanma.. insan, deri değiştiren hayvanların cinsinden değil ama hep değişiklik peşinde. Kendisi yapamazsa başkalarının yapmasını istiyor. Bizans'ta, Bizanslılar'ın eliyle ne iyi ne kötü hiçbir değişiklik yapılamaz artık, değişikliğin yapılmadığı yerde de ruh, köleleşir. Türkçem, kit, sizinki gibi değil, anlıyorsunuz değil mi?"

(...)

Halbuki Türkler genç atlarla yürüyor zamana; yepyeni dingillerde kimsenin görmediği değişik tekerleklerle alışılmamış hızda araçlar bağlamışlar. Zamanı pamuk atar gibi atıyorlar. Akıl mantık duruyor. göz kamaşıyor. Bu hızın, atılan karmakarışık zamanın perde arkasında ise, kamaşan gözlerin göremediği karıncalarla arıların dünyasından alınmış sessiz bir didinişle petekler örülüyor, zaman petekleri.. İnaniyorum. Çaka Bey inanma değil biliyorum, bir gün petekler taşarsa zamana bal taşıyacak sadece.. Bizans ise peteklerini çoktan boşaltmış.. Otuz yıl içinde Ersagun Bey bana hiç bir şey anlatmadı; bir Akaleptos vardı, papaz sanırdık.. Küpeli Hafız olduğunu çok sonra öğrendim, o da bir şey anlatmadı bana.. ama şimdi sana anlattığım hayalin doğru olduğunu davranışlarıyla gösterdiler. Selçuk'un binlerce yıl sonrası için didinmelerini gördüm.. yoksa kolay deri değiştiren bir hayvan değilim ben..." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 81-83).

Selçuklularla aynı soydan veya kandan gelmeyen Sofya Valisinin kızı Virna'nın Selçuklularla aynı kaygıları ve aynı gelecek endişelerini taşıması Selçukluluk olarak ifade edilmektedir. Bu hisleri taşıması ve kaygıları yaşaması Virna'yı yeni bir kimlik dairesine doğru sürükleyerek Selçuklu milletine aidiyet hissetmesinin önünü açmaktadır. Virna bu sebeplerden ötürü "biz" dairesi içerisindedir:

"Yanımdaki kıza Virna'yı gösterdi: "Selcan; sen o hanımın yanına otur hadi bakalım; adı Virna'dır; öp elini. Rumca konuştuğuna bakma sen, öfkelenmi mi Rumca konuşur, yoksa Akça Kız kadar bizden say. Akça Kız bu işte, öz aban belle.. Çaka Bey de bu yiğit.. hâlâ Selçuklu olamadıysa Çavuldurdandır." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 85).

Biz ise Selçuklu'dur. Nitekim romanda Kılıç Aslan'ın Çaka'yı boy mensubiyetiyle tanıma ve tanımlama sorusuna Ersagun Bey'in Selçuklu'yu önceleyen cevabı romandaki aidiyetin ve kimliğin ne şekilde teşekkül ettiğini göstermektedir: "Kılıç Aslan Çaka'ya dönüp de Ersagun Bey'e: "Bu delikanlıyı tanıyamadım; Kınık Boyu'ndan mı? (...)" "Kınık Boyu sonradan gelir, Çaka Bey Selçuklu'nun hasından daha hastır" diye cevap verdi." Selçuklu olmak her yönüyle belirgin olmaktır. Kılıç Aslan'ın Bizans içerisinde yıllarca kalan ve yaşayan Ersagun Bey'i tanıması Selçuklu olmanın belirgin olma niteliğine işaretler: "Yiğidin, ölü kandil ışığında daha da çakırlaşan gözleri gülmüş olmalıydı: "Bizans'ın orta yerinde bile görsem tanırdım, bu kılığınla bile. Selçuğun hasısın belli bizdensin..." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 114). Bununla birlikte Virna'nın yaşadığı ait olma hissi Virna için de yeni bir millî kimliktir. Sepetçioğlu'nun romanında iki türlü soy ve millet şuuru vardır. Birincisi; kan ve soy yoluyla millî kimlik oluştuğuna inanan Kılıç Aslan'ın soy şuuru ikincisi ise; Virna'nın, Ersagun Bey'in, Karakurt Hafız'ın temsil ettiği his, fikir ve emel birlikteliğine dayalı soy ve millet şuuru.

Sepetçioğlu roman boyunca bu iki millet olgusunu devamlı karşı karşıya getirmekte ve Kılıç Aslan'ın olumsuzlanan millî kimlik olgusunun karşısına diğer millî kimlik olgusu koymaktadır. Virna bu millî kimliğin temsilcisidir. Kılıç Aslan'ın millet Şuuru ise atalar ruhudur:

"(...) Ama herbirimizin güvendiği bir Şey vardır. Ortak bir Şey. Ben atalarımın ruhuna güvenirim. Ersagun Bey herhalde Alpaslan Sultan'ı unutmamıŐtır. İltutmuş Bey ise Kûpeli Hafız'ı, babasını. Ha bir de Sarı Hoca vardı. Madem ki Oğuz'dan gelmedir Çaka Bey'in de hiç değilse Oğuz Han'ın ruhuna bağlılığı olmalı. Öyleyse.. işte güvencemiz. Atalarımızın ruhları da bu Urumeli'nin Oğuz Boyu'na yurt edinilmesini istiyor, çünkü bunun için öldüler. Öyleyse varımızı yoğumuzu ortaya koymak gerek.. (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 122).

Kılıç Aslan'ın kan ve soy temelli atalar ruhunu önceleyen millet algısı ve onun Şahsında yaratılan millî kimlik olgusu yerini zamanla fikir, his, emel ve inanç temelli millet ve millî kimliğe bırakacaktır. Aidiyetin ve millî kimliğin bu denli güçlü yaşatıldığı Selçuklu'da kökünden ve kökeninden ayrılmak da başkalaŐmak ve kimliğini kaybetmek anlamına gelmektedir. Nitekim Akça Kız ile Çaka arasında yaşanan diyalog da kökenine sadık kalmanın, kimliğini muhafaza etmenin önemini göstermektedir:

"Sen de mi bir Bizans yosmasına vuruldun yoksa.. he mi?"

"Ne demek sen de mi?"

"Bizimkilerin olup olacağı bu da. Az biraz kökünden kökeninden ayrıldı mı?" (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 76).

Sepetçioğlu romanını anlattığı devri milletler dünyası olarak tasarlamaktadır. Her toplum milliyetine göre sınıflandırılmakta ve adlandırılmaktadır. Milliyet baskın tanımlama biçimidir. "İzbandut biçimi, kafası usturalanmış zenciler, odunluktan biçimini yitirmiş HabeŐiler, sıçan suratında Çinliler vardı. (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 211). Nitekim Türkler de her millettten insanlarla savaŐmaktadır:

"Çavdar Onbaşı'nın dediğine bakılırsa sultanım haçlılar öyle küçümsenecek cinsten olmasa gerek. Bizans'tan öte her millettten adam var, dendi. Tek bir milletle değil milletlerle döğüşülecek demek ki az bir Şey değil, böylesini küçümseyecek senden başka sultan var mıdır cihanda bilemem." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 275).

Mustafa Necati Sepetçioğlu, *Kapı* romanında güçlü bir millet ve soy Şuuru yaratarak millî kimliğin belirleyici unsurlarından faydalanmaktadır. Bu Şuur; birlik ülküsü temelinde, biz olabilmektir. Aynı kaygıları taşıyan, aynı endiŐeleri yaşayan, aynı

fikirden beslenen, oba, aşiret, boy vb. kimlikleri aşarak Selçuklu olabilen herkesi bu millî kimlik çatısı altında toplamakta; soy şuurunu tarihî metinlerden, destan örneklerinden pasajlarla güçlendirmektedir.

3.4.5. Vatan/Yurt

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kapı* romanında vatan Anadolu ve Urumeli'dir. Anadolu ve Urumeli'ni vatan yapacak güç ise Selçuklu'nun inandıklarıdır. Selçuklu'nun inandıkları Selçuklu'yu Selçuklu yapan din, soy, töre vb. millî kimlik unsurlarıdır. Selçuklular; Kılıç Aslan'ın öncülüğünde Selçuklu'yu Selçuklu yapan değerlerden temel olarak yurt edinme ülküsüne sahiptir. Vatan yapma fikri Selçuklular için bir ülkü olarak anlatılmaktadır. Bu ülkü ise Selçuklular öncülüğünde, Saltukoğlu, Danişmentli ve Mengüceklilerin birliği ile ve Ahmet Yesevî gibi Horasan erenlerinin, kolonizatör Türk dervişlerinin ruh aşılması ile gerçekleştirilecektir. Romanda özellikle Kurt Baba'nın coğrafyayı nasıl Türkleştirdiğinin ve bu yolla Anadolu ve Urumeli'nin nasıl vatanlaştırdığının izleri görülmektedir. Türklerin yurt edinme ülküsü romanda Bizans için bile bilinen bir gerçek olarak işlenmektedir:

"Fakat efendimiz bağışlayın beni Türklerin asıl maksadı, görünür maksadı diye bir şey yok. Ben iyice inanıyorum ki Türkler yoksul millet, biraz budala, biraz geçimsiz kavgacı ama yoksul millet. Bir yere yerleşip yurt yuva sahibi olmak istiyorlar." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 64).

Piskopos ve keşiş Piyer I' Ermit arasında yaşanan diyalog Türklerin yurt edinme ülküsünü göstermektedir. Nitekim Ersagun Bey'in Selçuklu arasında hain olarak bilinip ömrünü Bizans'ta geçirmesine sebep olacak ülkü de Türklerin Anadolu ve Urumeli'ni yurt yapma fikridir:

"Ersagun Bey, fısıltı kadar hafif, ancak Virna'nın duyabileceği kadar bir sesle: "Alpaslan Sultan'ın çok yakın akrabasıyım Virna" dedi. "Çok yakın.. O senin nohut taneleri kadar takur tukur deyip beğenmediğin bir fikir için, o fikir başarı ya ulaşsın diye karımı, oğlumu bırakıp geldim Bizans'a; hem de Alpaslan'a, soyuma, milletime hıyanetlik etmiş görünüp, o yanda hayın bilinip geldim. Merv'de kalan oğlumla, karım bile öyle bilir beni, şimdiki nesil adımlı duysa iğrenir; bin yıl, on kere bin yıl sonra adım geçse lanetlenirim.. şimdi şimdi zor gelmeğe başladı; önceleri dokunmuyordu. Açıp ağzımı bağırıyamam, birkaç kişiden başkasına içimi döküp anlatamam. O fikir, uğruna kendimi korkmadan harcadığım Urumeli'nin Türkmen'e yurt edinilmesi fikriydi.

(...)

Melikşah'ın yerinde Berkyaruk oturmuş Urumeli nedir, Türkmen nedir bildiği yok; Türkmen'i Urumeli'ne döken fikir nedir anlamaz, belki anlatan olmaz. Bir süs, bir zevk, bir sefa hay Virna... Anası ayrı gönül eğlencesinde Berkyaruk ayrı beden hazzında.. bu arada Kılıç Aslan da yok edilirse ne olur bilir misin? Kapıyı o yandan Hasan Sabbahlar, Çinliler, Maçinliler, bu yandan Papalar, Bizanslılar tırmalar kemirir, tekmeler, yakar.. Bu dar boğazdan Türkmen bir yanıp tutuşur ki aklın almaz çıra dediğin soyha halt etmiş. Türkmenin beli kırılır, ölüsünü seçemezsin.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 106).

Ersagun Bey bu ülkü uğruna Selçuklu arasında hain bilinip ömrünü Bizans'ta, karısından ve çocuklarından ayrı kalarak geçiren ve hayatını Selçuklu'nun yurt yapma ülküsüne adayan bir kahraman olarak romanda yer almaktadır. Bu ülkü uğruna mücadele eden Ersagun Bey'e göre Türkmen'i Anadolu ve Urumeli'ne döken bir fikirdir. Bu fikir ise Karakurt Hafız'ın Cuma vaazında anlatılmaktadır:

“Kulaklarını aç da dinle; bir de sürüden söz açtık, sürüye dalan aç kurt meselesini derken. Kurdu anladık sürüyü anlayacağız şimdi; bu sürüden murat, Oğuz soyunun inandığına inanmayanlardır; bu sürüden murat Oğuz soyundan gelen ordu Gökçe Tanrı'nın ordusudur buyuran Peygamber efendimize inanmayanlardır. Karakurt Hafız'a ayan beyan gösterilen işaretlerin dediğine bakılırsa, İsa Aleyhisselâm'ı da bırakıp haça huça bel bağlayıp tapan bir sürü, toparlanmaktadır. Bugün yarın eli kulağındadır, gelip Urumeli'nden bizi sürmeği deneyeceklerdir. Başlarında keşişleri, papazları, tekmiil donanmıştır. Kendi dillerinde dualarla yola düşmüşlerdir. Elin uşağı, papazına keşişine bel bağlar da deli sular gibi çağıldayıp üstüne üstüne akmağa başlarsa, sen bu Urumeli'nde nasıl, neyinen, neye bel bağlayıp da karşı duracaksın? Duyduk ki Kılıç Aslan İznik tahtına gelip oturmuş; tekkelerde hocalar çerimi uyuşturuyor demiş.”

(...)

"Kılıç Aslan Süleyman Şahımızın oğlu; âmenna.. Amma, atalarının ruhunu sadece et, kemik, kan yığını sanır da tekkelerde pişen lokmadan yedirmese, yarın, haçlarına bağlanıp gelecek olan selin önünde elini uzatıp sarılacak dal da bulamaz, başını vuracak taş da. Gençlerin kurduğu Dernekler, yeniyetmelerden düzülen sözüm ona bölükler tekkelerde pişen lokmalardan nasibini almazsa biz gelmeden önce Urumeli'ni dolduran taş heykellerden farklı mı olur? Öyleyse?.. Öyleyesi yok bu işin, vaazımızın başında açıkça söyledik. Ergenekon'u da unutmayıp anmak Malazgirt'i hiç unutmamak.. ne demeğe gelir bu? Hepinizin akli başındadır, anlarsınız.. ezan vakti geldi, vaazı uzatmak olmaz. Gökçe Tanrı'nın ordusuysak Gökçe Tanrı'nın ordusu olduğumuzu bilmemiz, amma Oğuz soyundan geldiğimizi unutmamamız gerekir, Kılıç Aslan bile olsak unutmamamız gerekir.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 153-154).

Karakurt Hafız'a göre Oğuz soyu Gökçe Tanrı'nın ordusudur. Oğuz soyundan geldiğinin unutulmaması ve Gökçe Tanrı'nın ordusu olunduğunun bilinmesi yapılması gerektir. Bu ise Türklük ve İslamiyet'tir. Karakurt Hafız'a göre vatan soy şuuru ile

elde edilip tutulacak, tekkeler marifetiyle de ruh aşılacaktır. Romanda Selçuklu'nun vatanı bu iki değer üzerinden inşa edilecektir: soy ve inanç. Nitekim Sepetçioğlu, Karakurt Hafız'ın ağzından Kılıç Aslan'ın et ve kemikten ibaret soy şuurunu ve vatan anlayışını da eleştirmekte ve taştan heykellere benzetmektedir. Kılıç Aslan'ın taştan heykellerle başlayan vatan anlayışı romanın ilerleyen sayfalarında ideal görünümüne kavuşmakta ve yaşadığı fikri değişim de romandaki tarihi seyirle gerçekleşmektedir:

“Ama ondan önce doğumuzu güven altına almalıyız bir; bir de burda, bu Anadolu'da dallanıp budaklanmalı, köklenmeliyiz iki. Eskiden ben bunu kılıç halleder derdim yumruğunu vurdun mu gövde toprağa oturur kök salar diye düşünürdüm. O söylediğim konaklar, kervansaraylar birer taş yumruk olup otursun demeğe getirirdim. Taş yumruğun içi boş olmamalı. Şu Yesevî dervişlerinin gönlü gibi söz gelimi..” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 331).

Taştan heykel olmamanın ve vatan yapılan topraklarda tutunmanın yöntemini ise yine Karakurt Hafız dile getirmektedir:

“Öyleyse varın Burçak Bey'e de Kara Budak Bey'e de deyin, onlar da Kılıç Aslan'a desinler... Sultansa, te bin yıl ötesine sultan kalmak istiyorsa bıraksın Ahileri de Yesevi yoksullarını da; korkmasın, çerilerini uyuşturmazlar. Aksine can verirler Kılıç Aslan'ın çerilerine can.. Sen dut bilirsin he mi Çavdar Onbaşı, yemişsindir. Tazeyken böyle baş parmağımdan iridir de dalından, düşünce. hele aradan günler geçince kuruyup çemüt olmaz mı? (...) Senin Derneğin tutsa tutsa bir yıl tutar dutu, bir yıl çemütleştirmez. Yesevî yoksullarıyla Ahi fukaralarının el attığı çemüt ise taze can bulur. Yok eğer Kılıç Aslan taş heykellerden düzme bir ordu istiyorsa sözüm yok. Haça tapanların karşısında görürüz.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 162).

Ahîlik; siyasi, sosyal ve kültürel yönü olup ve Anadolu'nun Türkleşmesine katkı sunan yapılardır. Yesevîler ise Horasan'dan Anadolu'ya coğrafyalara ruh aşılarda ve Anadolu'nun Türkleşmesini sağlamaktadır. Karakurt Hafız'a göre yurt tutulan Anadolu ve Urumeli bu değerler üzerinden vatan kalacak; Türkmenler bu coğrafyada bu değerlere yaslanarak tutunacaktır. Anadolu ve Urumeli'nin Türkleşmesi sadece orduların fetihleri, Ahîler ve Yesevîlerin ruh aşılması ile yapılmamaktadır. Romanda Karakurt Hafız'ın ve Kurt Baba'nın coğrafya adlarını Türkleştirmesi de Anadolu ve Urumeli'ni vatanlaştıran bir olgudur:

“Amma şu Demirci şehrine Demirci denmesindeki sebebi anlatışın var ya işte o sana yakışmadı; kusura kalma Karakurt Hafız Hocam burda az biraz lâfi kıvırdın gibi geldi bana..”

(...)

"Bilerek uydurdum."

"Vaazda?. Hemi de cuma vaazında uydurmak? Kara kurt Hafız'ın uydurması he mi?"

"Niye olmasın? Uydurmanın, yeri geldiğinde gerçekten güçlü olduğunu bilir misiniz siz? Doğrusunu uydurmanın amma. Bu şehrin bizden önceki adı neydi?. Falanca değil miydi?.. Eee?.. Falanca dediniz mi, sizin dilinizle söylenmeyen ada nasıl sahip çıkarsın pekey? Bir duyan olsa bu adın esas sahibini hatırlamaz mı hemen? Sayın ki haçlı sürüleri bizi silip süpürdü buradan, gerilere gittik.. giderken ne götüreceğiz ha? Adı ile başkalarının olan kentlerin özlemine mi, hatıralarını mı yoksa, havasını mı suyunu mu? Demirci.. hele bir düşünün; Demirci denince akla ne gelir. Bir de bu demirci lâfını çok gerilere götür, senden olan gerilere, kaynağına.. sonra geleneklerle sıkıca bağla bakalım, senin uyduruk dediğin efsaneler, ile sıkıca bağla; bırakıp gitmek zorunda kalsan bile bırakmış sayılmazsın, içinde götürürsün o kent. Bilirsin ki senden olan bir şey kaldı geri de. Onun için ne yapıp yapıp geri dönersin. Hayvanlara bile sahip çıkmak için damga vuruyorsun da şehirlerine niye damga vurmuyorsun pekey? Ben uydurmadım oğul, damga vurdum damga.. hem de bir cuma vaazında. Sen bile farkında olmadan demir dövün Türkmen'i unutmazsın artık; hele her yıl, Malazgirt günü gelince, o günü bir de demir dövüp kutlarsan hiç unutmazsın. Yoksa taş heykellerden ne farkın kalır." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 158-159).

Karakurt Hafız'ın Cuma vaazında Demirci şehrine Demirci demesinin sebebini açıkladığı diyalog coğrafyanın Türkleştirmesinin ipuçlarını sunmaktadır:

"Bu savaş hesaplamasıdır, hele bir şu Eski şehire varalım."

"Eski şehir hangisi? Dorileon mu?"

"Dorileon ne sandın? Karakurt Hafız'a bakarsan en eski şehir buymuş?"

"Karakurt Hafız İznik'te yoktu nerden çıktı arkadaş.. uydurma?"

"Basilika'da bekliyormuş."

"Eyi şimdi bu Tembris Suyu'nun geçidini gösterecek herhal."

"Hangi Tembris Suyu, Porsuk Çayı Porsuk.. Karakurt Hafız der ki bu çayın kaynağından sonuna Porsuk Bey at sürdü.. öyleyse adı Porsuk Çayı'dır diyor. Porsuğun dur, Selçuklunundur diyor."

"Aha bu Karakurt Hafızın senin Dede Korkut olmuş kardaş, her önüne gelene ad verir, kopuzu kolunda mıdır?"

(...)

"Onu da Karakurt Hafız söyler he ya. Yitirdiğin mal kıymatlıdır aldığı değil diyormuş. Adı senin olmayan senin değildir diyormuş duydun mu? Asıl şimdi başlayacakmış bizim yerleşmemiz Urumeli'ne asıl şimdi.." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 306-307).

Coğrafyanın Türkleştirilmesi sahip çıkma, aidiyet/mensubiyet hissini pekiştirme ve damgalama anlamını taşımaktadır. Nitekim romanda Kurtçuların vazifesi de damga

vurup aidiyet olgusunu ortaya çıkarmaktır. Elulağı Durdu ise Kurtçuların vazifesini; “Elulağı Durdu; “Neylesi herhal?” diye sormağa kalkınca omuz silkti; "Hiç" dedi; “Şu Kurtçular işte.. herhal Urumeli'ndeki kentlere ad koymak için gönderildiler. Belki bu da bir savaş; savaşın incesi olmalı; benim inceliklere pek aklım yatmaz.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 168) cümleleriyle açıklamaktadır. Sepetçioğlu Kurtçuların ad koyma görevini sadece Urumeli ile sınırlamamaktadır: “Hani belki sadece Urumeli'nin adı değildir değişecek. Tekmil şehirlere, köylere kentlere ad konulacaktır.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 219). Coğrafyaların Türkleştirilmesi Bizans ve Hristiyan dünyası tarafından da kabul edilen bir gerçektir: ““Piyer l'Ermit, sen uslanmaz bir keşişsin, uslanman gerek. Uslanman için Urumeli'ne gideceksin, Türkler şimdi oraya Urumeli diyorlar.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 65). Bu gerçeklik Anadolu ve Urumeli'nin Türkmen vatanı haline getirilişinin de başarısını sunmaktadır.

Sepetçioğlu, romanında Anadolu adının çıkışının öyküsünü de vererek mekânı vatan haline dönüştürmektedir:

(...)Yıldız ışımada, ay ışığında, ağaçların kıpırdayan yarı karanlık yapraklarında, ağırlaşmış bir temmuz gecesinin nefis yalpalamasında sesler uğulduyordu. Karmakarışık, esrük, kendinden geçmiş, arada bir bazı sözler açık seçik geliyordu:

“Ana doldur!..”

"Doldu oğlum."

"Ana doldu.."

"Dolsun oğul."

"Doldu ana.. ana doldu.. Ana dolu.. dolu.. dolu.."

Anadolu!.."

Sesler, ay ışığında tutunmuş göğe tırmanıyordu; yıldız ışımada yere yağıyordu.

(...)

Kadın bakracı uzatıyordu, çeriler sığırcık kuşu kaynaşmasında bakraçlarını uzatmıştı.

"Uzat oğlum."

"Ana yeter.. Ana dolu.. Ana dolu.."

"İç oğul iç daha."

"Ana doluyum.. Ana doluyum.."

"Hele oğul gel beri.."

“Ana dolu bu; Ana dolu bu dedim Ana dolu bu!..”

(...)

Sesler bir kaynağı andırıyordu; buradan, gözlerinin önünden kaynıyordu, bir esrük, ucunu bucağını göremediği bir geniş, sonsuz toprağa yayılıp sızıyordu; sanki içeriyi değil o geniş toprağı besliyordu, doyuruyordu. Sanki topraktı, o geniş topraktı feryad eden: “Ana dolu bu.. Ana dolu!..” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 318-319).

Sepetçioğlu'nun vatan anlayışının temellerinden birini de birlik ülküsü ve biz olma şuuru oluşturmaktadır. Romanda milletleşmenin de temelini oluşturan birlik duygusu bizzat Kılıç Aslan'ın ağzından dile getirilmektedir. Bu birlik hem Anadolu ve Urumeli'nin Türkmen yurdu olarak kalması anlamını taşımakta hem de Haçlılara karşı bu yurttan tutunmanın yöntemini oluşturmaktadır:

“Yaz öyleyse.. Böylece buyruğumdur.. dur yazma. Besmeleyle başlayalım, besmeleyi yaz önce. (...) Demek ki, bir ülkeye sahip oldum demekle sahip olunmuyor; demek ki ülke benim ülkemdir güvenişi bir işe yaramıyor; kalabalık çerin, kollukların tedbirini almazsa ummadığın yerlerden ummadığın yaylar geriliyor, oklar uçuşuyor. Öyleyse ülkenin derelerini tepelerini, aydınlıklarını, karanlıklarını, gizlisini saklısını bilmek gerekmiş, bunun için de ülkede birlik gerekmiş, ayrı ağızlardan ayrı havalar okumaktansa bir ağızdan bir havayı okumak gerekmiş. Anadolu'da ve yarın daha da varacağımız yeni Anadolu'da bundan böyle bir ağızdan bir havayı okumak gerektir diye düşünürüm. Ben Kutlanmış Beyin oğlu Süleyman Şah'ın oğlu Kılıç Aslan, böyle düşünürüm. İmdi, bu mektubum size geldiğinde, gerek Danişmentli, gerek Mengüceklî ve gerekse Saltukoğlu, ünlü tünlü her bir bey, Haçlı fırtınası söyündüğüne göre İkonyum şehrinde gelip buluşalım; meşveret eyi şeydir, meşveret kuralım.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 329).

Mustafa Necati Sepetçioğlu, *Kapı* romanında vatan olgusunu soy ve inanç unsurları üzerine oturtmaktadır. Anadolu ve Urumeli Türkmenlerin yurdudur. Türkmenlere bu yurdun vatan olması da bir fikir dahilindedir. Bu fikir ise inanç unsuru üzerinden şekillenmektedir. İnanıcı coğrafyalara aşılacak ruh ise Ahîler ve Yesevîlerdir. Anadolu'ya inancın damgasını Ahîler ve Yesevîler vururken, Kurt Baba öncülüğündeki Kurtçular da isim vererek Türkleştirme faaliyet ile damga vurmaktadır. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun romanda kurguladığı vatan Türkmen millî kimliğinin de bir yansımasıdır. Selçuklu'yu Selçuklu yapan değerler, Anadolu'yu Selçuklu yapan inançlar haline getirilmektedir.

3.4.6. Gelenek ve Görenek, Töre ve Millî Hayat

Mustafa Necati Sepetçioğlu, diğer romanlarında olduğu gibi *Kapı* romanında da gelenekler, sözlü ve yazılı kültür ürünleri, somut miraslara yer vererek millî kimliğe yer

vermekte ve bu yolla romanlarında Türk milli hayatını resmetmektedir. Sepetçioğlu'nun bu romanında da törenin önemi, atasözleri, giyim kuşam alışkanlıkları, Türk müzik kültürü, Türk oyunları, Türk eğlence kültürü ve Türk mutfağı oldukça güçlü bir şekilde işlenmektedir. Karakurt Hafız'ın Cuma vaazında anlattığı Ergenekon'dan çıkış sahnesi romanda ahîlerin nevruz kutlaması ile somutlaştırılmaktadır:

“Ahi karındaşlardan yaşı geçkince, gün görmüşlüğü yüzünden belli biri, ozanlığı da vardı herhal, kopuzunu tınlattı; şöyle bir yoklanmış tellerden, vuran, hızlı ateşli gün ışığından farksız bir iki ses koptu aynı ânda, uçuştı sessizliğe.. ozan öksürdü, genzini yokladı tıpkı kopuzun telleri gibi..

Çavdar Onbaşı ancak o zaman tam orta yerde kocaman bir demirci körüğünü, önündeki demirci ocağını; ocağın hemen beri yanında da okkalı bir örsle iki bal yozun bulunduğunu gördü. Kopuzun tınlaması, ozanın genzini ayarlaması sırasında Hasan Ahi'nin üst yanı çıplak olarak körüğün başına geçtiğini, Ahi Dergâhı'nın atası ile çok yaşlı başka bir Ahi'nin yine bellerinden üst yanı çıplak olarak örsün başına gelip durduklarını da gördü.

(...)

Birden, kopuzun telleri kıpırdadı; birbiri ardınca artık tutulması zor ses sağnakları, birbirine ilmiklenip örgülenerek, kenetlenmiş, inceli kalınlı boşandı.

(...)

Kopuzun sesine ozanın sesi karıştı. (...) Önce anlaşılmaz bir vızıltı, vızıltıdan çok bir iniltiyi andırıyordu; sonra sonra kopuzun sesine uydu, berraklaştı, duruldu, anlaşılır oldu. At toynaklarının binlercesinin yeri doğuşu, kılıçların kalkanlara değişi, okların vızıldayıp uçuşundaki ısıklar, at kişnemeleri, kalın haydalanma sesleri.. hepsi birden, birbirine karışmış iken kopuz da ozan da bir savaşı anlatmağa başladılar. Savaşın sonunu, Oğuz soyunun yenilişini, kılıçtan geçirilip yok edilmesini. Kopuzun sesi de ozan da, burada beraberce ağladılar.

(...)

Çok sürmedi kopuz delicesine neşelendi; ozanın sesi yere göğe sığmaz oldu, kuş cıvıltılarıyla doldu, akarsuların çağıltısı yaprakların hışırtısına karıştı. Yeni bir yurdun övgüsü, yeni bir yurt bulmanın dünyayı dolduran coşkunluğu kopuzun tellerinden koptu, ozanın sesinden taşı. Ozan, derinden Çavdar Onbaşı'nın ölçüsünü bilemeyeceği kadar derinden gelen bir sesle; “Ergenekon! Ergenekon.. Ergenekon” diye haykırdı.

(...)

Kopuzun sesi sustu.

Ozan Ergenekon'u o hasta sesiyle, derinden çok derinden kopup gelen o hasta sesiyle uzun müddet anlattı; Ergenekon'da çoğalışı..

(...)

O sırada Hasan Ahi'nin körüklerin sapına yapıştığı, ağırdan çekip indirdiği görüldü; ozanın sesi yüzlerce körükçüyü gayrete getiriyoymuşcasına canlandı; ozanın sesinde yüzlerce körük inip çıkmağa başladı.. kopuzun sesi de ozana eş oldu. Hasan Ahi'nin körük çekişini görenlerle kopuzu ve ozanı dinleyenler öylesine törene kendisini kaptırdılar ki körükten sesleri, seslerden körükleri ayırdedemez oldular. (...) Hasan Ahi'nin körüğü bir yaban atı gibi solumağa, ozanın kopuzu ise yaban atlarının toynakları gibi uçmağa başlamıştı. "Bismillahirrahmanirrahim.. Ya hak.. huu!" Körüğü, ozanı, kopuzu, akşam esmerliğini ve yanan kömürün kor ateş alevini bastıran, zeytin ağaçlarının salkım yapraklarını ürperten Ahi Dergâhı'nın atasının sesiydi; çok kısa sürdü. Dergâhın atası alevlerin içinde korlaşmış olan el büyüklüğünde ve bilek kalınlığındaki demiri almış, örsün üstüne koymuş tu. İlk balyozu çok yaşlı ahi vurdu; Tik!

Sonra dergâhın atası; Tin.. Ve balyozlar devam etti; Tık-tın-tık-tın-tık!

Hasan Ahi'nin körüğü, örste demiri döven balyozların sesine uydu.

Kopuzla ozan, örste demiri döven balyozların sesine yol gösterdi; Tık-tın-Tık-tın-Tık-tın!..

(...)

Sofrada hep Ergenekon'dan demir döğülüştünden, ozanın sesiyle kopuzu ustaca çalışından konuşuldu. Çaka Bey'in yanındaki yaşlı hanım böyle bir töreni ne gördüğünü ne de bir daha görebileceğini söyledi; "İnsan ömrünü nasıl harcadığını bilemiyor?" dedi; "Nasıl boşuna harcadığını.. bizim saraylarımızdaki hayat yalancı Çaka Bey, fakat yalancılığı ordayken değil buradayken anlıyoruz.. ne biçim törendi bu Tanrım, müzik, raks, tiyatro.. ama gerçek, hayatın kendisi. Müslüman olmasanız tapınma diyeceğim buna. Fakat ne kadar akıllıca."

Çaka Bey; "Çok eski bir âdettir bizde bu" dedi; "Yılda bir kere yapılırdı. Bazan üç beş körük bir arada, üç beş örs bir arada olurdu Virna Hanım." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 172-177).

Uzunca bir bölüm ayrılan Ergenekon'dan çıkışın anlatıldığı pasajda gelenekselleşmiş haline getirilen Nevruz eğlencesi ile birlikte Türk müziği de ele alınmaktadır. Örste demirin dövülmesi, körükle ateş yakılması, kopuz eşliğinde şarkıların söylenmesi, at üzerinde oynanan Türk oyunları, Türklerin ilk yurdundan Anadolu'ya taşınan ve Türklere soy şuuru kazandıran bir etkinlik olarak romanda ele alınmaktadır. Kültürel devamlılığı da pekiştiren bu eğlence yoluyla Sepetçioğlu romanında millî kimlik olgusuna katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte dergâhta ney, kudüm ve çalpare eşliğinde gerçekleştirilen Türk oyunları da kültür ögesi olarak millî kimliği desteklemektedir:

"Zaten konuşmağa da pek fırsat vermedi dergâhın ahileri. Üç ney, iki kudüm, bir çalpare, bir de zil "Hay.. Hak.. huu!" sesinin hemen ardında daha çok tırıs kalkmış atların yaklaşmasını andıran bir musikiye başladılar. Cırcır böcekleri bir daha sustu.

(...)

Dergâhın atası izin vermiş olmalı ki; neylerle birlikte beyaz maşlahlı genç ahiler meydanı döndü.. tıpkı çalgılarda karmakarışık dört nal uçan atlar gibiydi; birden hiç umulmazken naralandılar. Sadece kudümlerin eşliğinde ikili, üçlü, dörtlü tertiplere bölündüler; eller göğüs çaprazlamasında, eller baş üstünde kenetlenmiş, eller omuz boyunda yay biçiminde kanatlanmış sıyrıldılar; döndüler, uçtular.. birbiri üstünden atladılar.. diz üstü, parmak ucu, tek taban, tek dizüstü düşüp kalktılar ve göğşe fırladılar bir adam boyu, bir at boyu. Bir at boyu fırlarken topuk kestiler, bükülüp topuk ellediler, diz öptüler. Sonra, omuz omuza geldiler, kol kola girdiler, bir hücumu defettiler, bir pusuya yüklendiler. Uyudular, dinlendiler, su içip ekmek yediler. Gündoğdu; gün battı.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 177-178).

Pasajda oynanan oyunlar ve çalgılar Türk milletinin kültürünü yansıtan, Türk tasavvufunda kullanılan öğelerdir. Eğlencenin devamında Çavuldur obasından kişilerin kılıç kalkan oyunları da hem Türk kültürünün bir yansıması hem de Türk eğlence geleneğinin bir devamıdır:

“İzin verirsen.. Şimdi sıra, bizde Çaka Beyim. Bizim de göstereceklerimiz var. Bunlar.. çoğu Çavuldurdandır.”

(...)

Yaylar geriliyor; oklar fırlıyordu; ne yayları zapt etmek, ne de okları durdurmak, yakalamak mümkündü. Kılıçlar tekleşip ikili kalkanları dövdi; üçlü beşli kalkanlar birli ikili kılıçlara karşı durdu. Kılıçlar karşılıklı el değiştirdi, uçuştı, kalkanlar yan geldi dirseklemesine. Ne az önceki neylerin, ne kudümlerin; ne çalpârenin, ne de zilin sesi bu kadar alıp götürmüştü Çaka Bey'i; şu cırcır böceklerinin sesi ise..” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 180-181).

Yaylar ve oklar Türk savaş aletleridir. Nevruz eğlenceleri gibi kullanılan aletler ve oynanan oyunlar da tarihî ve kültürel devamlılığın bir parçası olarak romanda işlenmektedir. Türk müziği, Türk müzik aletleri, Türk oyunları Türklerin eğlence anlayışına dayanmakta; Sepetçioğlu'nun romanında yer alan bütün bu unsurlar Türk millî kimliğinin de oluşmasına katkı sunmaktadır. Romanda Ersagun Bey'in kızı Selcan ile Sultan Kılıç Aslan'ın düğünü de Türk düğün geleneği ve eğlence anlayışının bir yansıması olarak işlenir:

“Öylece kaldı ve bir müddet kendine gelemedi. Aşağıda davullar zurnalara karışıyordu. Göle doğru yayılan düzlüğün çayırında azgın taylar püskül kuyruklarını fir dolayı kıvrıp dört nala dar karınlarını toprağa veriyor, ciritler uçuşuyordu, İznik, bir haftadır durup dinleniyor, ramazan bayramının ardından geliveren Sultan düğününün tadını çıkarıyordu. Hava sünbüllüydü.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 222).

Her şeyiyle Türk millî hayatını yansıtan Sepetçioğlu giyim kuşam alışkanlıkları üzerinden de millî kimlik olgusunu güçlendirmektedir:

“Ersagun Bey Virna'ya, gitmeleri için işaret edeceği sırada Selcan'ı gördü. Selcan'ın gözü taş basamakların orta sahanlığında. Taş basamakların orta sahanlığında, taş çatlasa yirmisinde bir yiğit duruyordu, Selçuk giyimindeydi, Bey duruşundaydı; bacakları ölü kandil ışığında, günlerdir at tepip gelmiş de henüz attan inmiş gibiydi, çarpıkça dizleri birbirinden az biraz ayrıcaydı.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 112).

Sultan Kılıç Aslan'ın tarif edildiği pasaj giyim kuşamın milliyeti de tayin ettiğini göstermektedir. Kılıç Aslan'ın giyimi Selçuk giyimidir. Kılık kıyafet, müzik, çalgılar ve oyunlar üzerinden Türk kültür öğelerini keskinleştiren Sepetçioğlu romanlarında sık sık Türk mutfak kültürünü de tanıtmaktadır. Her topluma özgü olan mutfak kültürü aynı zamanda toplumların millî kimliklerini de tayin etmektedir. Sepetçioğlu da romanında Türk mutfak kültürünü ve yeme içme alışkanlıklarını ortaya koymaktadır:

“Kazanlarda kuzuların kaynayışı, sııklarda danaların çevirmesi, beri yanında kazılmış çukur tandırlarda, gömülmüş küplerde bütün bir budun, kaburganın, döşün, sağrının kızarıışı, ters çevrilmiş saçlarda cızırdayan şıkır şıkır kuş başı et doğraması, toprak çanaklarda dönen kavurmalar.. Amasia, et adına ne varsa varını yoğunu ortaya dökmüş, İris Irmağı'nın yeşiline, kırmızısına, altına moruna sarısına değil bir insanı, ortalamadan şöyle böyle bir canlıyı çileden çıkararak kızarmış et kokuları sinmişti, "De vur kopuza deli yiğit, de vur kopuza teller tıngırdasın.. tıngırdasın da hay babam Suluova üstünden Maden altını, Iboru Boğazı'ndan Etona Derbendi'ni dile getirsin.. dinleyek hele ne yapmışız oralarda neymişız biz."” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 326).

Sepetçioğlu'nun romanlarında Türk halk edebiyatı ve sözlü kültür ürünleri de oldukça geniş bir yer kaplamaktadır. Her biri bizzat millet tarafından yaratılan halk edebiyatı ürünleri ile Türk millî kimliği edebiyat ve folklor sahasında da romanda kendini göstermektedir. Sepetçioğlu, *Anahtar* romanında olduğu gibi *Kapı* romanında da bu halk edebiyatı ürünlerini atasözleri ile vererek hem Türk kültürünü güçlendirmekte hem de gelenek yaratıcısı haline dönüştürmektedir. Romanda yer verilen atasözleri; “Zor oyunu bozar demiş atalarımız Sultanım, herhal bir şey bilmişler de demişler.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 128), “(...) sabah ola hayır ola da demiş atalarımız Ersagun Bey.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 129), “koyma suyunan değirmen döndürmek ne mümkün” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 138), “asıl azmaz kurt eniği köpek olmaz derler.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 140), “Pekey Karakurt Hafız Hocam” dedi: “Demir tavında

dövülmüş.. doldur da tam gidelim.”” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 163) “Çıkmadık canda ümid var derler, umutsuzlanma!” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 298) şeklindedir.

3.4.7. Roman Kahramanlarında Millî Kimlik

Mustafa Necati Sepetçioğlu, romanlarında yarattığı karakterlerle de millî kimlik inşasına katkı sunmaktadır. Romanlarında yer alan gazi/alperenler, veliler, ahîler hem üzerlerine yüklenen misyonlarla hem de söylem ve fiilleriyle Türk seciyesini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Sepetçioğlu, yabancılar nazarından da bakarak Türklere atfedilen sözler üzerinden de Türk millî kimliğini romanında inşa etmektedir. Romanın başlarında Piyer l’Ermit’in çocukluk arkadaşı Gotiye’ye söyledikleri bu minvaldedir: “Ne mutlu kendini yoksul sayanlara, çünkü gökler onlarındır. Bunu İsa böyle söyledi. Gotiye, Papa da biliyor. Türkler süssüzmüş, süssüzlük yoksulluktur.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 23). Çavdar Onbaşı ile Kostak Ahilya arasında geçen diyalogda da Türklere yapılan benzetmelerin bir başkası görülmektedir:

“Türkmenler hem yiğit hem akıllı olurlarmış, doğruymuş.. bravo!

(...)

"Çaka Bey çerçi değildir korkma. Biz çerçiliği sevmeyiz. Bize de el ulakları gerek."” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 202).

Türklerin yiğit ve süssüz oluşlarının Rumlar ve Bizanslılar tarafından ifade edilmesi Türk seciyesinin ve Türk kimliğinin bir ifadesidir. Sepetçioğlu’nun *Kapı* romanında Türk millî kimliği; Türklük ve İslâmiyet üzerinden gelişmekte; roman karakterleri her yönleriyle hem Türk hem de Müslüman kimliğinin özelliklerini üzerinde barındırmaktadır. Türk kültürü ve İslâm inancı karakterlerin yaşam biçimleri üzerinde etkilidir. Gaza etmek, fetihler gerçekleştirmek, coğrafyaları Türkleştirip Müslümanlaştırmak, bütün mücadelelerini Türklük ve İslâm için yapmak Sepetçioğlu’nun Selçuklu Türkleri’ne yüklediği misyondur. Arap İmam’ın oğlunun tarifi de Müslüman Türk tipi üzerinedir:

“Arap İmam’ın oğlu, bir medrese çömezine yahut bir cami kayyımına benzemesine rağmen bir çömezden, hele bir kayyımdan umulmayacak kadar çevikti, becerikliydi. Hiç bir yerde durmayan gözlerinde Kuran-ı Kerim’den âyetler yazılıydı da o, bu yazıları herkese göstermek istemiyormuş gibi tebessümlere sarıp sarmalıyordu sanki. Hiç çekinmeden Virna’nın elini tutup kayığa bindirişi ne kadar Bizanslıysa Akça Kız’la Selcan’a yardım eden eli de o kadar Selçukluydu, o kadar müslüman.” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 141).

3.4.7.1. Gazi/Alperen Tipi

Gazi/Alperen tipi cihan hakimiyeti düşüncesindedir. Sepetçioğlu'da Karakurt Hafız'ın Cuma vaazında bu düşüncüyü netleştirmektedir: "Gökçe Tanrı'nın ordusuysak Gökçe Tanrı'nın ordusu olduğumuzu bilmemiz, amma Oğuz soyundan geldiğimizi unutmamamız gerekir, Kılıç Aslan bile olsak unutmamamız gerekir." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 154). Gökçe Tanrı'nın ordusu ve Oğuz soyunun birleşmesi romanda Türk cihan hakimiyeti ile birlikte nizâm-ı âlem ve ila-yı kelimetullah anlayışını güçlendirmektedir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kapı* romanında gazi/alperen tipinin en belirgin örneği Kılıç Aslan'dır:

"Uzaktan, çok uzaktan, sayısını unuttuğu yılların ötesinden sabah ezanı okundu; ses çöl yanıyordu, esmerimsi.. Neden sonra kıyıya çıktı; giyindi, uslu bir çocuk gibi abdest aldı.

Koptuğu yere döndüğünde çeri saf bağlamış sabah namazına durmuştu. İmam "Allahu ekber?" dedi. Uslu bir çocuk gibi en son safa gelip: "Uydum imama, Allahu ekber" deyip el bağladı Kılıç Aslan.

Fakat imamın sesi duyulmuyordu; namazda bir acailik vardı; ön saflar karışmıştı, ön safların karışması, şaşkınlığı, acailiği saflardan saflara geçip en son sırayı buldu. İmamdı; Karakurt Hafız'dı. Gelip Kılıç Aslan'ın önünde el pençe divan durdu: "Sultanım imamete geçmen gerekir; sen varken ben bu namazı kıldıraram."

Bir ân dili tutuldu Kılıç Aslan'ın, bir ân. Yutkunamadı bile.

"Sultanım.. Kılıç Aslan Sultanım!"

Karakurt Hafız'ın gözleri yavru kuşlar misali yalvarıyordu.

Kılıç Aslan: "İmamsın.." diyebildi sadece: "İmamsın."

"Sultan sensin Kılıç Aslanım, ben sana köleyim, köle namaz kıldıraram."

Kılıç Aslan yavaşça safların arasından sıyrıldı." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 309-310).

Kılıç Aslan romanda atalar ruhuna inanıp İslâm inancına uzak durmakta ve tekkeler ile tarikatların askeri uyuşturduğunu düşünmektedir. Romanın ilerleyen bölümlerinde değişim yaşayan Kılıç Aslan özellikle hep birlikte kılınan namaza katılarak gazi/alperen tipine dönüşmektedir.

3.4.7.2. Veli Tipi

Karakurt Hafız ya da Kurt Baba adıyla romanda yer alan karakter Sepetçioğlu'nun *Kapı* romanında veli tipi örneğidir. Karakurt Hafız'ın tıpkı *Kilit* romanındaki Sarı Hoca gibi

gizliyi bildiğine inanılmaktadır. Romanda Karakurt Hafız veya Kurt Baba kılıcın yapamadığını yapan ve coğrafyayı Türkleştirip Müslümanlaştıran karakter olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Karakurt Hafız; "Pekâlâ Çavdar Onbaşı.. sen beni yine de imam belleme" diye ondan yana döndüğünde Çavdar Onbaşı iyiden iyiye toparlanmıştı, farkında olmadan saygıda kusur etmemeğe çalışıyordu. “Gizliyi kimse bilmez oğul, biz de bilemeyiz. Çaka Bey'in geleceğini senden önce duyduk o kadar. Bir gün gelir bir Kurt Baba adını duyarsan şaşma, Urumeli'nde Ahiler'den de Yesevîler'den de, sizin gibi kılıcına bileğine güvenenlerden de ayrı kol gezenler vardır. Urumeli'ni Urumeli yapanın sadece sizin okunuzla kılıcınız olduğunu sanıyorsanız aklınıza şaşarım. Sizin okunuzla kılıcınız sizinle birlikte yok olur; taş heykeller dedim ya. Onların da oku kılıcı vardı bir zamanlar. N'ooldu?..” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 165-166).

Romanda yer almasa da Ahmet Yesevî de veli tipidir. Romanda sadece adı geçen Ahmet Yesevî yerine Anadolu'da Yesevîlerin faaliyetleri veli tipine örnek olarak gösterilmektedir. Nitekim Hasan Sabbah'ın müridi olan Salih Dâî'nin Yağmur Bey'i sorguladığı diyalogda romandaki veli tipleri de ortaya konulmaktadır:

“Söyle bakalım Yağmur Bey, Urumeli'nde Yesevîler türedi, ne yapmak isterler biliriz. Alplarınız erenleriniz, alperenleriniz, Dernekleriniz.. onları da biliriz. Duyduk ki Kurtçular çıkmış şimdi de. Kimlerdir? Kime bağlıdır?” (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 216).

3.4.7.3. Ahi Tipi

Mehmet Kaplan'a göre ahiler; “yiğit, barışçı, cömert, fakirlere yardım eden, zanaat sahibi, temiz, terbiyeli, bir şeyhe ya da ahiye bağlanıp dünya işlerinden elini eteğini çekmeden dinin gereklerini yerine getiren iyi Müslümanlardır” (Kaplan, 1996, s. 132-143). Ahilerin özelliklerini gösteren pasaj Hasan Ahi ile Çavdar Onbaşı arasında geçen diyalogdur:

“O eğlenti akşam bizde olacaktı Hasan Ahi karındaşım, atik davrandınız.”

"Sizi bizi mi var Çavdarım. Bir gözeden gelen su on oluktan ayrı aksa başka lezzetde mi akar? Yoksa on oluktan on ayrı yerdeki karındaşlarımıza aynı lezzeti mi dağıtır?"

"Ben seninle lâf yarıştıramam Hasan Ahi."

"Ben de seninle ok yarıştıramam, at süremem, kılıç çekemem. Taşın kaldırımında da yeri vardır yüzükte de." (Sepetçioğlu M. N., 2020, s. 169).

Hasan Ahi'nin ağzından dökülen ok yarıştıramam, at süremem, kılıç çekemem sözleri ahilerin genel niteliklerini de üzerinde barındırmaktadır. Ahiler, Kaplan'ın sıraladığı

zellikleri bünyesinde barındırıp bir yaşam biçimi haline getirerek kılıcın yapamadığını yapan, kılıçla fethedilemeyen yerleri fetheden kişilerdir.

SONUÇ

Mustafa Necati Sepetçioğlu Türk edebiyatının tarihî roman türünde eserler veren üretken yazarlarından biridir. Hikâye, tiyatro, inceleme ve araştırma gibi birçok türde eser vermesine rağmen tarihî roman yazarı olarak tanınmaktadır.

Mustafa Necati Sepetçioğlu bir Türk yazarı olarak Türk milletini anlatmaktadır. Doğup büyüdüğü topraklardaki insan silüetleri, yetişmesine etki eden şahsiyetler, mensup olduğu milletin sinesinden çıkan kahramanlar, Türk'ün kimliğini üzerinde barındıran şahsılar onun romanlarında kendine yer bulmaktadır.

Sepetçioğlu, Dünkü Türkiye, Bugünkü Türkiye, Çanakkale ve Kıbrıs adını verdiği roman dizileriyle Türk milletinin tarihini romanlaştıran yazar “Dünkü Türkiye” olarak adlandırdığı ve on iki eserden müteşekkil olan roman serisinde Türklerin Anadolu’yu vatanlaştırmasını konu edinmektedir. Alpaslan’ın çocukluğu ile başladığı roman serisi esasında Türk milletinin çocuktan başlayarak büyüüp gelişmesini ve kimlik kazanarak kendini tanımlamasını ortaya koymaktadır. Sepetçioğlu’nun romanlarında asıl unsur Müslüman Türk tipidir. Bunun yanı sıra başka dini inançlara mensup Türkler de romanda kendine yer bulur.

Romanda yer alan karakterlere yüklediği anlamlar ve misyonlar Sepetçioğlu’nun kurguladığı Türk millî kimliğinin bizatihi kendisidir. Tarihî roman türünde verdiği ilk eser olan *Kilit* adlı romanda Alpaslan’ın yetiştirilme tarzı, beslendiği kaynaklar esasında onun şahsiyetinde belirleyici olmaktadır. Romanın girişinde yer alan Orhun Kitabeleri’nden yapılan alıntı Alpaslan’ın zihninde tarihî süreklilik ve devamlılık fikrine katkı sunmakta ve Alpaslan’ın kendisini Bilge Kağan ile özdeşleştirmesini sağlamaktadır. Selçuklu üçlemesinin diğer romanlarında da millî kimliğin itici gücü olan tarih şuurunun oluşmasına etki eden kültürel kimlik unsurları, destanlar, efsaneler, zaferler, eski Türk devletlerini hatırlatıp bağ kurduran pasajlar yer almaktadır.

Sepetçioğlu’nun tezin kapsamında yer alan romanlarında millî kimliği meydana getiren ikinci unsur ise; din/inanç ögesidir. Mustafa Necati Sepetçioğlu Türklerin İslâmiyet’i kabul ettikten sonraki dönemi romanlarında işlediği için asıl inanç unsuru İslâmiyet’tir. Türkler romanda Müslüman Türk kimliği ile yer almaktadır. İnanç unsuru Türkler için sadece mabetlere sıkışmaz. Toplumsal yaşamın her alanında ve millî hayatın

oluşmasında din ilk sıradadır. Gaza ve fetihler İslâm için yapılmakta ve ila-yı kelimetullah olgusu vatan olgusunun temelini oluşturmaktadır. Yazarın romanları Türk-İslâm sentezinin de örnekleridir. Bununla birlikte Türklerin İslâmiyet'ten önceki dinleri de Şamanizm özelinde romanda yer almaktadır. Özellikle gazi tiplerine atfedilen hususiyetlerde şamanların, kamların yansımaları görülmektedir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun ele alınan romanlarında dil unsuru da millî kimlik oluşturmada oldukça güçlü bir şekilde işlenmektedir. Dil, romanlarda tarih ve soy şuuru ile vatanlaştırma olgusunun güçlendirilmesinde kullanılmaktadır. Sepetçioğlu, romanlarında Selçuklu ve Peçenek Türklerinin anlaşma vasıtasını Türk dili üzerine kurgular. Bunun yanı sıra romandaki her milletin de kendine ait bir anadili olduğu vurgusunu yaparak milletleri dil üzerinden aidiyet ve mensubiyet dairesi içerisine sokar. Sepetçioğlu'nun özellikle *Kapı* romanında dil unsurunu fethedilen coğrafyaların Türkçeleştirilmesinde kullanması ve bunu bir sahiplenme ve damga olarak göstermesi oldukça dikkat çekicidir. Yazara göre adını vermediğin yer senin değildir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun romanlarında millî kimliği oluşturan en belirgin unsur millet/soy şuurudur. O, romanını milletler dünyası olarak kurgulamakta ve modern öncesi dönemde milletlerin, milleti millet yapan değerlerin ve soy şuurunun belirleyiciliğinin önemini ortaya koymaktadır. Selçuklu üçlemesi olarak anılan romanlarında toplumlar ulusal aidiyetlikleri ve mensubiyetliklerine birbirinden ayrılmaktadır. Özellikle ilk romanında Peçenekler ile Selçukluların aynı soydan geldiğine dair baskın görüşler biz olma duygusunun da temelini oluşturmakta; Sepetçioğlu'na göre millet dil, kan, soy, inanç ve vatan unsurlarının terkiibinden meydana gelmektedir.

Dünkü Türkiye Serisi, Selçuklu üçlemesinde yer alan romanlarda vatan fikri oldukça güçlü bir şekilde işlenmekte; Anadolu ve Urumeli'nin vatan haline getirilmesi bir ülkü olarak ele alınmaktadır. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun üç romanında Anadolu mekânının ruhu romanda Türk kimliği ile özdeşleştirilmektedir. Vatan, Selçuklu'yu Selçuklu yapan değerlerle inşa edilecektir. Bu değerler ise Selçuklu'nun millî kimliğini oluşturan millet ve inanç öğelerinin birleşiminden meydana gelecektir. Buna göre vatan Türklerin vatanıdır. Adı Türkiye'dir. Türkiye'nin ruhu ise kolonizatör Türk dervişlerinin, romanda yer alan veli tiplerinin ve onları besleyen Ahmet Yesevilerin kısacası İslâmiyet'in rengiyle boyanacaktır.

Gelenek ve görenekler zaman içinde oluşan ve milletlere has olan alışkanlıklar bütünüdür ve her biri nesilden nesile aktarılıp zamanla toplumun geneline yerleşerek milletin kültürünü oluşturur. Bununla birlikte gelenek ve görenekler milletlerin kimliğinde ve kimlik oluşturma süreçlerinde de başat rol oynamaktadır. Sepetçioğlu da bu durumu göz önüne alarak Türkler arasında yaşatılan ve millî kimliğe etki eden ürünlere oldukça geniş bir yer ayırarak hem millî bir hayat yaratır hem de millî kimlik oluşturur. Onun romanında giyim kuşam alışkanlıkları, yeme içme alışkanlıklarından doğan mutfak kültürü, spor oyunları, müzik ve müzik aletleri, sözlü kültür ürünleri olan atasözleri, deyimler ve mani gibi diğer halk edebiyatı ürünleri gelenek ve görenekleri yaşatan unsurlar olarak yer alır. Bunun yanı sıra Türklüğün nüvesini oluşturan töre de romanda millî kimlik yaratan bir olgu olarak ele alınmaktadır. Selçuklular sosyal yaşamlarını inanç ögesinin yanı sıra töreye göre de düzenlemekte, töre devlet ve millet hayatında oldukça geniş bir yer kaplamaktadır. Sepetçioğlu romanlarına yerleştirdiği bu unsurlarla millî kimlik olgusunu güçlendirmektedir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Dünkü Türkiye Serisi Selçuklu üçlemesinde yer alan romanlarda millî kimlik oluşturan son unsur ise roman kahramanları üzerinden inşa edilen tiplerdir. Romanlar Türklerin İslâmiyet'i kabul etmelerinden sonraki devri anlattığı için alp tipi fazla olmamakla beraber alperen tipi, veli tipi ve ahi tiplerine yer verilmektedir. Romanlarda yer alan destanî tipler aynı zamanda Türk seciyesinin de özelliklerini yansıtmaktadır. Gaza geleneği içerisinde yetişen gazi/alperenler Türk-İslâm anlayışı doğrultusunda bir hayat sürmekte, Türklerin cihan hakimiyeti mefkureleri ve ila-yı kelimetullah davaları yolunda mücadele etmektedir. Veli tipi ise romanda devlete istikamet belirleyen, Selçukluların akıllı olan, vatana ruh katan, kılıcın yapamadığını yapıp coğrafyaları Türkleştirip Müslümanlaştıran tipler olarak yer almaktadır. Ahi tipleri ise Türk toplumsal yaşamını düzenleyerek millî bir hayat yaratma misyonunu üstlenmektedir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun romanları sadece Türk tarihinin değil aynı zamanda Türk milletinin de romanıdır. Bu sebepten ötürü de Türklerin millî kimlikleri romanlarda güçlü bir biçimde ele alınır. Sepetçioğlu, tarih, inanç, soy, vatan, gelenek görenek, töre ve Türk seciyesini meydana getiren tipler üzerinden millî kimlik inşası oluşturur.

KAYNAKÇA

- Adanır, F. (2005). Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye Üçgeninde Ulus İnşası ve Nüfus Değişimi. E. J. Zürcher içinde, *İmparatorluktan Cumhuriyete Türkiye'de Etnik Çatışma* (s. 19-26). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akçura, Y. (1976). *Üç Tarz-ı Siyaset*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Aktaş, Ş. (1996). *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi-I*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Anderson, B. (2015). *Hayali Cemaatler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Argunşah, H. (1990). Türk Edebiyatında Tarihî Roman. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Argunşah, H. (2006, Eylül). Tarih... Roman... Ve Sepetçioğlu. *Türk Edebiyatı*(405), 57.
- Argunşah, H. (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu 1932-2006. H. Argunşah içinde, *Mustafa Necati Sepetçioğlu* (s. 17-34). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Argunşah, H. (2007). Sunuş. H. Argunşah içinde, *Mustafa Necati Sepetçioğlu* (s. 7-9). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Arslan, F. (2007). Metinler Arası İlişki Bağlamında Tarih ve Roman Duyarlılığı. E. H. Argunşah içinde, *Mustafa Necati Sepetçioğlu* (s. 99-102). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Aydoğdu, B. (2007). Sepetçioğlu'nun Kilit, Anahtar ve Kapı Romanlarında Destanî Tipler. H. Argunşah içinde, *Mustafa Necati Sepetçioğlu* (s. 119-128). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ayvazoğlu, B. (2009). *Tanrıdağı'ndan Hıra Dağı'na Milliyetçilik ve Muhafazakârlık Üzerine Yazılar*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Bakiler, Y. B. (2007). "İnkâr Edebiyatımız Dolayısıyla Mustafa Necati Sepetçioğlu'ndan Dinlediklerim". H. Argunşah içinde, *Mustafa Necati Sepetçioğlu* (s. 81-87). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Bang, W. (1936). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Barkan, Ö. L. (tarih yok). *Kolonizatör Türk Dervişleri*. İstanbul: Hamle Yayın Dağıtım.
- Başaran, G. (2004). Türk Ulusal Kimliğinin İnşası ve Medyada Popüler Tarih Söylemi: Tefrika Tarihi Romanlar (1928-1938). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir.

- Başer, S. (2009). Türk Anlama ve İnanma Modeline Dair. S. (. Başer içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2* (s. 25-55). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Bayat, F. (2006). *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Berkes, N. (2003). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Can, M. C. (2009). Klasik Türk Müziği. E. Ç. Özdemir içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2* (s. 64-74). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çalık, E. (1993). Mustafa Necati Sepetçioğlu Hayatı Sanatı ve Eserleri. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Erzurum.
- Çalık, M. (2009). *Millî Kimlik, Milliyet, Milliyetçilik*. Ankara: Cedit Neşriyat.
- Çetin, N. (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Tarihî Romanlarının Millî Bilince Katkısı. *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 7-18.
- Çetişli, İ. (2007). Kilit-Anahtar-Kapı Romanlarının Sembolik Anlamları Üzerine . H. Argunşah içinde, *Mustafa Necati Sepetçioğlu* (s. 152-164). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çoruhlu, Y. (2000). *Türk Mitolojisinin Anahatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Danişmend, İ. H. (1983). *Türklük Meseleleri*. İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası.
- Deliorman, A. (2007). "Mustafa Necati Sepetçioğlu... ". H. Argunşah içinde, *Mustafa Necati Sepetçioğlu* (s. 48-53). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Demir, A. (2011). *Mekânın Hikâyesi Hikâyenin Mekânı*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Deveci, M. (2007). Anahtar Romanının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi. *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 77-96.
- Ekrem, E. (2006). Gök Türklerden Türklere: Türk Kimliğinin Oluşmasına Tarihsel Bir Bakış. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 5-24.
- Eliade, M. (1999). *Şamanizm*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Eliuz, Ü. (2007). Millî Romantik Tarih Dönüştürümü: Kilit. *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 97-106.
- Enginün, İ. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2009). Kimlik ve Dil. E. Ç. Özdemir içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2* (s. 18-24). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Ergin, M. (2011). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergüzel, M. (1986). Mustafa Necati Sepetçioğlu ile Sohbet. *Türk Edebiyatı*(155).
- Ersöz, A. (1989, Ekim 29). "Mustafa Necati Sepetçioğlu İle...". *Zaman Gazetesi*.
- Fedai, Ö. (2007). Türklerde Devlet Bilinci ve Birlik Düşüncesinin Uyandırılması Açısından Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Kilit ve Çatı Romanlarını Yeniden Okumak. *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi* , 19-34.

- Gellner, E. (2012). *Milliyetçiliğe Bakmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gökalp, Z. (1968). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Gökalp, Z. (1976). *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Gökalp, Z. (1991). *Türk Uygarlığı Tarihi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Gökdemir, A. (2008). *Türk Kimliği*. Ankara: Bengü Yayınları.
- Gündoğan, A. O. (2009). Kimlik Sorunu ve Düşünce Dünyası. E. Ç. Özdemir içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2* (s. 399-411). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (2019). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. İstanbul: Yer-Su Yayıncılık.
- Güngör, E. (2019). *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*. İstanbul: Yer-Su Yayınları.
- Güvenç, B. (1994). *Türk Kimliği Kültür Tarihinin Kaynakları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İnalcık, H. (2006). Tanzimat Nedir. H. İnalcık, & M. Seyitdanlıoğlu içinde, *Tanzimat Değişim Sürrecinde Osmanlı İmparatorluğu* (s. 13-36). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- İnan, A. (1976). *Eski Türk Dini*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İnan, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1998). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kaplan, M. (1967). *Nesilleri Ruh*. İstanbul: Hareket Yayınları.
- Kaplan, M. (1996). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karabay, M. (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu İçin. E. H. Argunşah içinde, *Mustafa Necati Sepetçioğlu* (s. 88-95). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kaşgarlı Mahmud. (1985). *Divanü Lügat-it-Türk Tercümesi Cilt 1*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kılıçbay, M. A. (2003). "Kimlikler Okyanusu". *Doğu Batı Dergisi*, 161-168.
- Kılıçbay, M. A. (2003). Kimlikler Okyanusu. *Doğu Batı* , 161-168.
- Koca, S. (2009). Türk Kimliğinin Ordu-Millet Anlayışında Billurlaşan İmajı. E. M. Özdemir içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2* (s. 412-466). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Köprülü, F. (1976). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kösoğlu, N. (2000). *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Kösoğlu, N. (2009). Millî Kimlik ve Tezahürleri. E. Ç. Özdemir içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2* (s. 9-17). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kösoğlu, N. (2015). *Türk Kimliği ve Türk Dünyası*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kösoğlu, N. (2018). *Millî Kültür ve Kimlik*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kurnaz, C. (2009). Divan Edebiyatı ve Türk Kimliği. E. Ç. Özdemir içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan* (s. 203-239). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Necatigil, B. (1992). *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Necatigil, B. (1995). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Niyazi, M. (2018). *Millet ve Türk Milliyetçiliği*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Ortaylı, İ. (2015). *Türklerin Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özcan, T. (2007). Sepetçioğlu'nun Kilit, Anahtar ve Kapı Romanlarında Tarihî Roman Olgusu. E. H. Argunşah içinde, *Mustafa Necati Sepetçioğlu* (s. 234-241). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Özkan, İ. (2009). Halk Edebiyatı ve Millî Kimlik. E. Ç. Özdemir içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2* (s. 240-253). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Özkırımlı, U. (2015). *Milliyetçilik Kuramları "Eleştirel Bir Bakış"*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Öztuna, Y. (2004). *Cumhuriyet Dönemi Öncesinde Türkler*. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Parekh, B. (2014). Kimliğin Mantığı. E. F. Mollaer içinde, *Kimlik Politikaları* (s. 53-78). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Polat, N. H. (2009). Yeni Türk Edebiyatı “Türk Kimliği”ne Ne Kattı? N. H. Polat içinde, *Polat, Nazım Hikmet (2009), “Yeni Türk Edebiyatı “Türk KimliTürk Kimliği Ayvaz Gökdemir’e Armağan-2* (s. 269-282). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Poyraz, H. (2009). Farklı Kimlik ve Türk Kimliği Hakkında. E. Ç. Özdemir içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2* (s. 765). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Roux, J.-P. (2008). *Türklerin Tarihi*. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Sadoğlu, H. (2009). Küreselleşme, Türk Kimliği ve Türk Dili. E. Ç. Özdemir içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2* (s. 779-807). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sağ, M. (2009). Türk Estetiği ve Kimliğimiz. M. (. Sağ içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir’e Armağan-2* (s. 148-171). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Salgar, M. F. (2009). Tasavvuf Müziği ve Kimliğimiz. M. Ç. Özdemir içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2* (s. 95-104). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Samsakçı, M. (2007). Sepetçioğlu'nun Kuruluşu Konu Alan Romanlarının İlk Beşinde Manevî Ocaklar. *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi* , 67-76.

- Sepetçioğlu, M. (2012). *Kilit*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Sepetçioğlu, M. N. (1981). *Sonsuza Uyanan Taşlar*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Sepetçioğlu, M. N. (1981). *Sonsuza Uyanan Taşlar*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Sepetçioğlu, M. N. (1992). *Bir Ömür Boyu Kıbrıs: Boyun Eğiş*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Sepetçioğlu, M. N. (1999). *Dünden Bugüne ve Yarına-I*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Sepetçioğlu, M. N. (2012). *Kilit*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Sepetçioğlu, M. N. (2020). *Anahtar*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Sepetçioğlu, M. N. (2020). *Kapı*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Sepetçioğlu, M. Y. (2007). “Ağabeyim Mustafa Necati”. H. Argunşah içinde, *Mustafa Necati Sepetçioğlu* (s. 35-37). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Smith, A. (1994). *Millî Kimlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Smith, A. (2002). *Ulusların Etnik Kökeni*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Sulaimanova, A. (2009). Konusunu Türk Tarihinden Alan Tarihi Romanlar. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul.
- Tan, N. (2009). Millî Kimliğimiz ve Mutfak Kültürümüz. E. M. Özdemir içinde, *Türk Kimliği Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2* (s. 507-561). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tanpınar, A. H. (1979). *Huzur*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Timur, T. (1991). *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*. İstanbul: AFA Yayınları.
- Togan, Z. V. (1985). *Tarihte Usûl*. İstanbul: Enderun.
- Topdemir, R. (2013). *Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Romanları Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Turan, O. (2014). *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Turhan, M. (2018). *Kültür Değişmeleri ve Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*. Ankara: Altınordu Yayınları.
- Türkçe Sözlük. (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türkdoğan, O. (1999). *Etnik Sosyoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Vurucu, İ. (2010). *Türk Kimliğinin Yeni Boyutları Çokluktan Birliğe*. Konya: Serhat Kitabevi.
- Vurucu, İ. (2015). *Arafta Bir Kimlik: Türklük*. Konya: Kitapmatik Yayınları.
- Yardım, M. N. (2013). *Romancılar Konuşuyor*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

- Yetiş, K. (2007). Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Romanlarında Türk Tarihinin Yorumu. *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi* , 1-6.
- Zengin, N. (2000). Yeni Gençlik Edebiyatı ve Eğitim Değerleri Açısından Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Dünkü Türkiye Dizisindeki Tarihî Romanların İncelenmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve ortaöğrenimini Erzurum'da tamamladıktan sonra 2009 yılında Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. Üniversiteden 2014 yılında mezun olduktan sonra 2018 yılında Karabük Üniversitesi'nde Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.